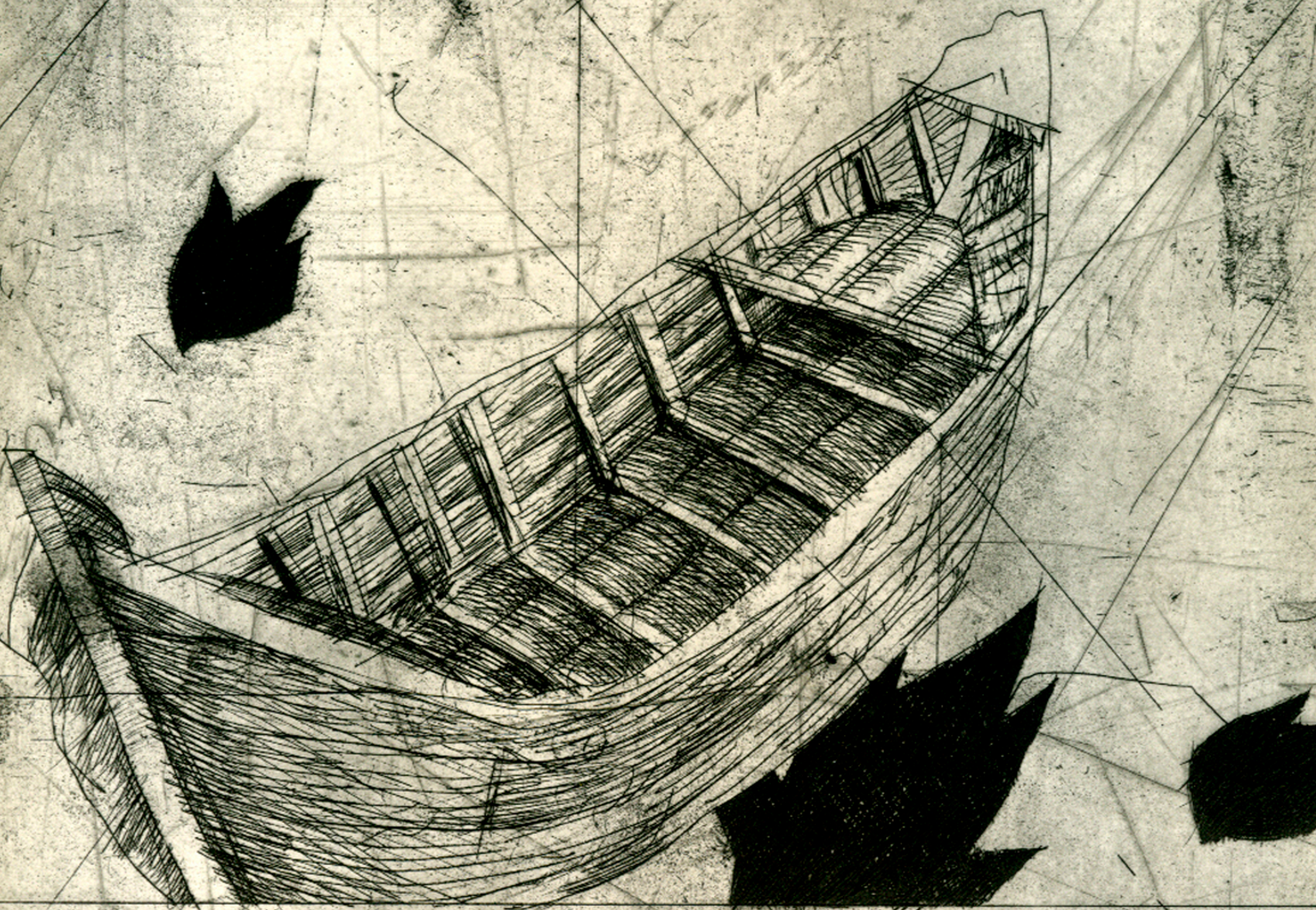
ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ

ΝΕΚΡΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

(Ἀρχαῖον κείμενον, σύγχρονη ἀπόδοσις, σχόλια)

ΑΘΗΝΑΙ 2018

Ν.Λ.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ
ΝΕΚΡΙΚΟΙ
ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΑΘΗΝΑΙ 2018

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἔχει ὡς σκοπὸ τὴν παρουσίασιν
αὐτῶν τῶν θαυμασίων ἔργων σὲ μία μεγαλυτέρα ὁμάδα ἀνθρώπων
καὶ ὄχι τὴν «συλλογὴ» εὐσήμων ἢ χρημάτων.
Συνεπῶς, δὲν αὐτοπροβάλλεται ὡς προϊὸν κλοπῆς πνευματικῶν
ἢ ἄλλων «δικαιωμάτων», ἀλλὰ ὡς προϊὸν ἀγάπης, κόπου
καὶ κυρίως μελέτης ἀξιολογοτέρων προσπαθειῶν.
Εὐχαριστῶ ὅλους τοὺς φίλους γιὰ τὴν βοήθεια
καὶ τὴν συμπαράστασίν τους.

Λουκιανὸς - Νεκρικοὶ Διάλογοι, Ἀθῆναι 2018, ἔκδοσις Β’
«Συντεθέντες καὶ στιχουργηθέντες παρὰ τοῦ Αἰακοῦ εἰς τὸν Ἅδην,
προτροπῇ τοῦ Πλούτωνος, ἔνθα καὶ ἐτυπώθησαν,
ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ Ῥαδαμάνθυος,
πρὸς ἡμᾶς δὲ μετεκομίσθησαν παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ»

Ἀφιεροῦται εἰς τὴν μνήμην τῆς γιαγιάς μου
«σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα

Ἡ ἀνάγκη μου νὰ σοῦ παρουσιάσω τοὺς «Νεκρικοὺς Διαλόγους» ἔχει ἕνα τέλος καὶ μίαν ἀρχήν. Τὸ τέλος, μπορεῖς νὰ τὸ φαντασθῇς, καθὼς ἔχεις βαδίσει κι ἐσὺ τὰ ἴδια «*ἠερόεντα*» μονοπάτια. Ἡ ἀρχὴ εἶναι οἱ σελίδες τοῦ παρόντος πονήματος.

Τὸ ζήτημα τῆς διπλῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἐξ ὑλικοῦ θνητοῦ σώματος καὶ ἄυλης ἀθανάτου ψυχῆς, ταλάνισε καὶ θὰ ταλανίζῃ τοὺς ἀνθρώπους σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῆς ὑφηλίου, καθὼς εἶναι φανερὸν ὅτι κανεὶς ἄνθρωπος, ὅπως κι ἐγώ, δὲν ἀντέχει στὴν ἰδέα ὅτι ὅταν πεθάνῃ, εἶναι δυνατόν, ἀπὸ μία «τόσο σπουδαία προσωπικότητα», νὰ μὴν ἀπομείνῃ τίποτε!

Εἰς τὸ ἔργον αὐτό, ὁ Λουκιανὸς παρουσιάζει μέσῳ τῶν διαλόγων του τὶς μέχρι τότε ἀντιλήψεις περὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς καὶ φροντίζει ὥστε τὸ ταξίδι μας νὰ μὴν εἶναι μία ἐπίπονος, ἀλλὰ μία κωμικὴ καὶ συγχρόνως βαθεία φιλοσοφικὴ κατάβασις, ὄχι μόνο εἰς τὸν κόσμο τῶν σκιῶν, ἀνάμεσα στὰ «*ἀρχαῖα πάντα κάλλη*», ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἀνθρώπινη φύσιν ἡ ὁποία, ὅπως θὰ διαπιστώσῃς, εἴτε εὑρίσκεται εἰς αὐτὸν τὸν κόσμο εἴτε εἰς οἱονδήποτε ἄλλον, παραμένει ἡ ἴδια.

Ἄκουσα κάποτε σὲ μία συζήτησιν νὰ λέγεται ὅτι ὅλη ἡ φιλοσοφία ἀποτελεῖ μελέτη θανάτου καὶ αὐτὸ διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μοναδικὸ ὂν τὸ ὁποῖον ἔχει συναίσθησιν τοῦ ὅτι κάποια ἡμέρα θὰ πεθάνῃ. Παρ' ὅλα αὐτά, μέσα στὴν τραγικότητά του, ἀναζητεῖ, κοπιάζει, λατρεύει, δημιουργεῖ καὶ εὔχεται νὰ τοῦ δοθῇ ὀλίγος χρόνος ἀκόμη ὥστε... Ἡ γραμμὴ τοῦ κύκλου κόβεται ἀπότομα, μοιραία, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ σχηματισθῇ ἀπὸ αὐτὴν μία εὐθεῖα, ἕνα βέλος τὸ ὁποῖον ἐκτινάσσεται μὲ βία εἰς τὸ ἄπειρον. Ἆραγε μὲ ποιόν προορισμό;...

Ὁ Παράδεισος γιὰ ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνας δὲν εἶναι κάποια οὐτοπία, ἀλλὰ τὸ ἐδῶ, ὁ κόσμος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζοῦμε καὶ ἀντιλαμβανόμαστε μὲ τὶς αἰσθήσεις μας. «*Οὐκέτι λεύσω φέγγος ἀελίου*» (δὲν θὰ ξαναδῶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου) θρηνεῖ ἡ Ἀντιγόνη ξανὰ καὶ ξανὰ καθὼς ὁδηγεῖται στὸν νεκρικό της θάλαμο «*ὦ τύμβος, ὦ νυμφεῖον*». Ἡ Κόλασις ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν εἶναι γεμάτη καζάνια μέσα στὰ ὁποῖα σὲ βράζουν χαιρέκακα τερατόμορφα ὄντα μὲ «*οὐρὰν ὑπὲρ τὰς πυγάς*» (οὐρὰ ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὀπίσθια), ἀλλὰ ἡ ἀπουσία τοῦ θείου ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ ἡ καταδίκη της σὲ αὐτὴν τὴν ἀκόρεστη καὶ βασανιστικὴ ἀνθρώπινη δίψα γιὰ ἕνωσίν της μὲ αὐτό. «*Τοῦτ' αὐτὸ ἡ κόλασίς ἐστι, τὸ*

διψῆν τὴν ψυχὴν ὡς σῶμα οὖσαν» (αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ Κόλασις, τὸ νὰ διψᾷ ἡ ψυχὴ σὰν νὰ εἶναι σῶμα).

«*Μὴ δή μοι θάνατόν γε παραύδα*» (μὴ μοῦ ὁμιλῇς λοιπὸν παρηγορητικὰ γιὰ τὸν θάνατον). Ὄχι! Ὁ Λουκιανὸς ἀναλαμβάνει νὰ παίξη μὲ τὸν πόνο μας. «*Τοῦτ' αὐτὸ ἡ κόλασίς ἐστι*». Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ τιμωρία. Καὶ γιὰ ὁρισμένους ἡ λύτρωσις...

Ν. Λ.

Ὁ κάτω κόσμος

Εἶναι γεγονὸς ὅτι οἱ νεκρικὲς ἀντιλήψεις καὶ οἱ ταφικὲς συνήθειες ἑνὸς λαοῦ ἀποτελοῦν ἕνα ἐξαιρετικὰ πρόσφορο πεδίον γιὰ τὴν μελέτη τῆς «βιο-κοσμοθεωρίας» του. Ἔτσι, τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου συνδέεται μὲ μία χωροταξικὴ διαίρεσιν τοῦ Κοσμικοῦ Σύμπαντος σὲ Ἐπάνω (ἐπίγειο) Κόσμο τῶν ζωντανῶν καὶ σὲ Κάτω (ὑπόγειο) Κόσμο, τὴν ζοφερὴ περιοχὴ τῶν νεκρῶν ψυχῶν καὶ ἐπικράτεια τοῦ Ἅδου.

Ὁ Ἅδης ὡς θεότης

Σύμφωνα μὲ τὴν μυθολογία, ὁ Ἅδης ἦτο υἱὸς τῆς Ῥέας καὶ τοῦ Κρόνου καὶ ἰσόβαθμος ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Τιτᾶνες, ἐμοιράσθησαν μὲ κλῆρο τὸ βασίλειον τοῦ πατρός τους. Ὁ Ζεὺς ἔλαβε τὸ βασίλειον τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Ποσειδῶν τῆς θαλάσσης καὶ ὁ Ἅδης τοῦ Κάτω Κόσμου.

Τὸ ὄνομα Ἅιδης ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ στερητικὸ «α» καὶ τὸ ἀπαρέμφατο τοῦ ἀορίστου β’ τοῦ ρήματος ὁρῶ: ἰδεῖν. Σημαίνει λοιπὸν τὸν ἀόρατο, τὸν σκοτεινό, ἐκεῖνον ποὺ δὲν τὸν βλέπεις καὶ ποὺ κάνει τοὺς ἄλλους νὰ μὴ φαίνωνται.

Οἱ Ἕλληνες, ἀναλόγως μὲ τὶς ἰδιότητες καὶ τὶς ἐνέργειες ποὺ τοῦ ἀπέδιδαν, τὸν χαρακτήριζαν μὲ διάφορα ἐπίθετα:

- Γιὰ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν σκληρότητά του: Ἀκάμαντο, Ἀδάμαστο, Ἄδμητο.
- Ὡς βασιλέα τῶν νεκρῶν: Ἴφθιμο, Κρατερό, Πελώριο, Ἀγησίλαο.
- Γιὰ τὴν στυγνότητα τοῦ ὕφους του, τὴν ἀκαμψία καὶ τὴν δύναμί του: Στυγερό, Μέγα.
- Ἐπειδὴ τὸν ἐφοβοῦντο: Εὔβουλο, Κλύμενο, Περίκλυτο.
- Ἐπειδὴ ἐδέχετο τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν: Πολυδέγμονα, Πολυδέκτη, Παγκοίτη.
- Ὡς κυνηγὸ ψυχῶν (κάτι ποὺ σήμερα ἐμεῖς λέμε γιὰ τὸν Χάρωνα): Ζαγρέα.
- Ὡς θεὸς τοῦ Κάτω Κόσμου ὠνομάσθη Χθόνιος Ζεύς, Πλουτεὺς ἢ Πλούτων ὅταν ἀργότερα ἡ ὕπαρξίς του συνεδέθη μὲ τὴν Περσεφόνη, διότι ἡ γῆ δὲν εἶναι μόνον κατοικία τῶν νεκρῶν ἀλλὰ καὶ ἡ πηγὴ ὅλων ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποία συντηροῦν τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Εἰς τὴν τέχνη ὁ Ἅδης παριστάνεται μὲ μορφὴ σκοτεινή, νὰ φορῇ τὴν κυνὴ (περικεφαλαία ἀπὸ δέρμα σκύλου ποὺ τὸν ἔκανε ἀόρατο), νὰ κρατῇ στὸ ἕνα του χέρι τὸ δίκρανον, σύμβολον τῆς δυνάμεώς του καὶ στὸ ἄλλο τὰ κλειδιὰ τοῦ Κάτω Κόσμου.

Στὰ πόδια του κάθεται ὁ Κέρβερος, ὁ σκύλος μὲ τὰ τρία κεφάλια καὶ οὐρὰ φιδιοῦ. Ἄλλες φορὲς τὸν παριστάνουν νὰ κάθεται στὸν θρόνο του ἔχοντας στὸ πλάι του τὴν σύζυγό του Περσεφόνη, μὲ τὴν ὁποίαν κρίνουν τοὺς νεκρούς. Ἂν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἅδου συνεσχετίσθη μὲ τὴν ἰδέα τῆς πλουτοφόρου Περσεφόνης, ἀργότερα ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐχάθη καὶ ἀπέμεινε μόνον ὁ σκοτεινὸς θεὸς τῆς κατοικίας τῶν νεκρῶν, ὁ ἄκαμπτος καὶ ἀσυγκίνητος στὶς παρακλήσεις τῶν ἀνθρώπων.

Σὲ ἀντίθεσιν μὲ τοὺς ὑπολοίπους θεοὺς ζοῦσε ἀπομονωμένος καὶ ἀνέβηκε εἰς τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς μόνον δύο φορές. Μία γιὰ νὰ ἁρπάξῃ τὴν Περσεφόνη καὶ τὴν ἄλλην προκειμένου νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τὸν Παιώνα εἰς τὸν Ὄλυμπον, μετὰ τὸν τραυματισμό του ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ.

Ἱερὸν δένδρον τοῦ Ἅδου ἦτο τὸ κυπαρίσσι (τὸ ὁποῖον μέχρι σήμερα φυτεύουμε στὰ νεκροταφεῖα), ἐξ αἰτίας τοῦ ἀκάμπτου τῆς ἐμφανίσεώς του καὶ τοῦ σκοτεινοῦ του χρώματος καὶ φυτὸν ὁ νάρκισσος, ἐνῷ τῶν νεκρῶν οἱ ἀσφόδελοι.

Ἡ λατρεία του διέφερε ἀπὸ αὐτὴν τῶν ἄλλων θεῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοῦ εἶχαν ἀφιερώσει ἕναν καὶ μοναδικὸ ναὸ ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἤλιδα καὶ ἄνοιγε μία φορὰ τὸν χρόνο. Τὰ προσφερόμενα γιὰ θυσία ζῷα εἶχαν ὅλα μαῦρο χρῶμα. Ἀκόμη καὶ τὰ σχοινιὰ μὲ τὰ ὁποῖα τὰ ἔδεναν ἦσαν μαῦρα. Ἡ θυσία ἐγίνετο μόνον τὴν νύκτα ἤ σε σκοτεινὸ χῶρο, μὲ μαχαίρια μὲ λαβὴ ἀπὸ ἔβενο. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ζῴου ἔπρεπε νὰ εἶναι στραμμένη πρὸς τὴν γῆν. Τὸ ζῷον ἐκαίετο ὁλόκληρον.

Σχολιάζοντας τὴν ἰδέα τοῦ Ἅδου, ὁ Αὐστριακὸς ψυχολόγος Paul Diel γράφει: «Ὁ Ἅδης ὡς θεὸς τῶν βασανιστηρίων τῆς ὑποχθονίου περιοχῆς, ῥυθμίζει τὴν συναισθηματικὴ καὶ ματαιόδοξη ἔξαρσιν πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τιμωρία της. Ὅλες οἱ ἰδιότητές του τὸ ἐπιβεβαιώνουν. Κατοικεῖ στὸν Κάτω Κόσμο, σύμβολον τοῦ ὑποσυνειδήτου, φορεῖ κράνος ποὺ τὸν καθιστᾶ ἀόρατο, σύμβολον τῆς ἀπωθήσεως».

Ὁ Ἅδης ὡς τοποθεσία

Παλαιότερα οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον ὅτι οἱ νεκροὶ εὑρίσκοντο κοντὰ στοὺς ζωντανούς, κάτω ἀπὸ τὴν γῆν. Πολὺ ἀργότερα, ὅταν ἀνεπτύχθησαν οἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα, ἐσχηματίσθη ἡ νέα ἀντίληψις ὅτι οἱ ψυχὲς πηγαίνουν σὲ μιὰ μακρινὴ χώρα. Ἡ χώρα αὐτὴ ὠνομάσθη Ἅδης, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως τοῦ Κάτω Κόσμου.

Ποῦ ἀκριβῶς εὑρίσκετο ὁ Κάτω Κόσμος δὲν ἦτο ἀπολύτως ξεκαθαρισμένο στὴν φαντασία τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὅμηρος τοποθετεῖ τὸν Ἅδη σὲ δύο σημεῖα. Στὴν Ἰλιάδα θεωρεῖ ὅτι εὑρίσκεται βαθιὰ μέσα στὴν γῆν, ἐνῷ στὴν Ὀδύσσεια τὸν θέλει μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, προς δυσμάς, πέρα ἀπὸ τὸν Ὠκεανὸν (μὲ τὴν σημασία μεγάλου ὁρμητικοῦ ποταμοῦ ὁ ὁποῖος περιβρέχει τὴν γῆν), δηλαδὴ στὰ πέρατα τῆς γῆς.

Τὸ βασίλειον τοῦ Ἅδου ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο μὲ τρεῖς φοβεροὺς ποταμούς: α) τὸν Ἀχέροντα, β) τὸν Πυριφλεγέθονα (ποταμὸ τῆς φωτιᾶς) καὶ γ) τὸν Κωκυτὸ (ποταμὸ τῶν στεναγμῶν) οἱ ὁποῖοι, κατὰ πολλοὺς μελετητάς, συμβόλιζαν τὰ δεινὰ τῶν ψυχῶν οἱ ὁποῖες ζοῦσαν εἰς τὸν Ἅδη. Ἀκόμα καὶ σήμερα οἱ νεκροὶ περνοῦν ποτάμια γιὰ νὰ φθάσουν στὸν Κάτω Κόσμο:

«Τώρα στὸν ἀποχωρισμὸ τρεῖς ποταμοὺς διαβαίνω.
Ὁ ἕνας χωρίζει ἀνδρόγυνα κι ἄλλος χωρίζει ἀδέλφια
κι ὁ τρίτος ὁ φαρμακερὸς τὴν μάνα ἀπ’ τὰ παιδιά της».

Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς ὀργανωμένης δικαιοσύνης στὸν ἐπάνω κόσμο εἶχε τὸν ἀντίκτυπό της καὶ εἰς τὸν Κάτω. Ἔτσι λοιπόν, ἄρχισε νὰ γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῆς ἠθικῆς ποιότητος τῶν ἐκεῖ μεταβαινόντων. Συνεστήθη δικαστήριον ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀρίστους ποὺ ἔζησαν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν Μίνωα, τὸν Αἰακὸ καὶ τὸν Ῥαδάμανθυ, και ὁ Ἅδης ὡς τόπος, ἐχωρίσθη σὲ δύο. Στὰ Τάρταρα, τόπο σκοτεινὸ καὶ ἀπαίσιο, ὅπου ἐκεῖ μεταβαίνουν οἱ ἀσεβεῖς, καὶ στὰ Ἠλύσια Πεδία ἢ στὶς νήσους τῶν Μακάρων, ὅπου ἐκεῖ ἡ διαμονὴ εἶναι εὐχάριστος καὶ μεταβαίνουν οἱ ἐνάρετοι. Ὁ Ὅμηρος περιγράφει στὴν ῥαψῳδία Θ τῆς Ἰλιάδος στ. 13 τὸν Τάρτατο ὡς ἑξῆς:

«…ἐς Τάρταρον ἠερόεντα, τῆλε μάλ’, ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον, ἔνθα σιδήρειαι τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός, τόσσον ἔνερθ’ Ἀΐδεω ὅσον οὐρανός ἐστ’ ἀπὸ γαίης»

«…στὸν Τάρταρο τὸν σκοτεινό, πολὺ μακριά, ὅπου βαθύτατο εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν γῆν βάραθρο, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν καὶ πύλες σιδερένιες καὶ χάλκινο κατῶφλι, τόσο κάτω ἀπὸ τὸν Ἅδη, ὅσο εἶναι ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν».

Παράβαλε μὲ στίχους δημοτικοῦ τραγουδιοῦ:

«Κάτου στὰ Τάρταρα τῆς γῆς τὰ κρυοπαγωμένα,
ὁπού ’χει πάτους σίδερα καὶ γύρους ἀτσαλένιους,

σκοτάδι πίσσα εἶν' ἐκεῖ κι ἥλιος ποτὲ δὲν βγαίνει»

Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν Ἅδη ἦτο πάντοτε ἀνοικτὴ γι' αὐτοὺς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθουν αλλά κλειστὴ σὲ ὅσους ἤθελαν νὰ ἐξέλθουν. Αὐτὴ ἡ πραγματικότης περιγράφεται καὶ ἀπὸ τὰ δημοτικά μας τραγούδια:

«Νὰ 'βγάναν οἱ ἐλιὲς κρασί,
οἱ ἀλυγαριὲς τὸ λάδι,
οἱ πεθαμένοι καὶ οἱ νεκροὶ
νὰ 'βγαίναν ἀπ' τὸν Ἅδη».

Ἡ ζωὴ εἰς τὸν Ἅδη

Ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὸν θάνατον ὁδηγεῖται εἰς τὸν Ἅδη, ἡ ὁποία ἐπικρατοῦσε ἤδη ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ χρόνια, κυριάρχησε καὶ στὴν Κλασικὴ περίοδο. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., ὁ Ἑρμῆς παρέδιδε τοὺς νεκροὺς στὸν Χάρωνα καὶ ἐκεῖνος μὲ τὴν σειρά του τοὺς περνοῦσε μὲ τὴν βάρκα του στὴν ἀπέναντι ὄχθη, εἰσπράττοντας ἀπὸ τὸν κάθε ἕναν, ἕναν ὀβολόν. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἐφρόντιζον νὰ βάλουν στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ ὀβολόν, ἔθιμον τὸ ὁποῖον διατηρεῖται μέχρι σήμερα.

Ὅπως εἶναι φυσικό, δὲν ὑπάρχει σαφὴς γνῶσις γιὰ τὴν ζωὴ εἰς τὸν Ἅδη. Οἱ περιγραφὲς ἀφήνονται εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων οἱ ὁποῖοι, ἀνάλογα τῆς εὔθυμης ἢ σοβαρῆς διαθέσεώς τους, ἔβλεπαν τοὺς νεκροὺς εἴτε νὰ διασκέδαζουν μὲ τὸν θάνατον, εἴτε νὰ πενθοῦν καὶ νὰ διηγοῦνται ὁ ἕνας στὸν ἄλλον τὴν κακοδαιμονία τους.

Σύμφωνα μὲ τὸν Ὅμηρο, οἱ νεκροὶ εἶναι πλέον σκιὲς οἱ ὁποῖες διατηροῦν τὴν μορφή τους, ἀλλὰ στεροῦνται φωνῆς καὶ συναισθήσεως, τὶς ὁποῖες ἀνακτοῦν γιὰ λίγο, ὅταν γευθοῦν αἷμα. Συγγραφεῖς ὅπως ὁ Λουκιανὸς θεωροῦν ὅτι οἱ ψυχὲς τῶν νεκρῶν συνεχίζουν τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς συνήθειές τους, ὁμιλοῦν, αἰσθάνονται, μὲ ὀλίγα λόγια ἀποτελοῦν μία κοινωνία. Διακόπτουν ὅμως τὸν δεσμό τους μὲ τὸν Ἐπάνω Κόσμο, τὸν ὁποῖον γρήγορα λησμονοῦν ἐπειδὴ πίνουν ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς λησμονιᾶς, τὸ ὕδωρ τῆς λήθης ἢ τὸ νερὸ τῆς ἄρνης. Χαρακτηριστικοὶ είναι οἱ στίχοι ἀπὸ τὸν «Τάφο» τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ:

«Στὸ ταξίδι ποὺ σὲ πάει ὁ μαῦρος καβαλλάρης

κύτταξε ἀπ’ τὸ χέρι του τίποτε νὰ μὴν πάρῃς
κι ἂν διψάσῃς μὴν τὸ πιῇς ἀπὸ τὸν Κάτου Κόσμο
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς, φτωχὸ κομμένο δυόσμο.
Μὴν τὸ πιῇς κι ὁλότελα κι αἰώνια μᾶς ξεχάσεις.
Βάλε τὰ σημάδια σου, τὸν δρόμο νὰ μὴ χάσῃς».

Ἡ κρήνη μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ εὑρίσκεται στὸ λεγόμενο λιβάδι τῆς λησμονιᾶς, τὸν «Ἀσφοδελοῦ Λειμῶνα», ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ περάσῃ ὁ νεκρός. Ἐκεῖ, γιὰ τοὺς συγχρόνους Ἕλληνας, ὑπάρχει καὶ τὸ λεγόμενο λησμονοβότανον, τὸ ὁποῖον ἐὰν κάποιος φάῃ παθαίνει τὸ ἴδιο μὲ τὸ νὰ πιῇ τὸ νερὸ τῆς λήθης.

Ἡ μεταθανάτια κατοικία δὲν εἶναι τόπος εὐχάριστος ἀφοῦ οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου δὲν φθάνουν ἐκεῖ. Ἡ φοβερὴ εἰκὼν τοῦ Ἅδου ὡς τόπος σκιερὸς καὶ ἀποτρόπαιος, χωρὶς καμμία ἄνεσιν καὶ χαρά, παρουσιάζεται θαυμάσια στὰ δημώδη μυρολόγια:

«Γιὰ πές μου τί τοῦ ζήλεψες αὐτοῦ τοῦ Κάτω Κόσμου,
αὐτοῦ βιολιὰ δὲν παίζουνε, παιχνίδια δὲν βαροῦνε,
κάτου στὰ Τάρταρα τῆς γῆς τὰ κρυοπαγημένα,
μυρολογοῦν οἱ λυγερὲς καὶ κλαὶν τὰ παλληκάρια».

«Καὶ τί παράπον’ ἔχουμε ’μεῖς στὸν Ἀπάνω Κόσμο,
ποὺ μὲ τὸν ἥλιο βλέπομε καὶ μὲ τὸ φῶς δειπνόμε,
στὸν Ἅδ’ ἀέρας δὲν φυσᾷ καὶ ἥλιος δὲν προβαίνει,
ὅλα πικρὰ εἶν’ στὴν Κάτω Γῆ, γιατί δὲν ξημερώνει,
γιατί δὲν κράζει ὁ πετεινός, δὲν κελαηδεῖ τ’ ἀηδόνι».

Καταβάσεις εἰς τὸν Ἅδη

Κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς εἰκόνος ἑνὸς ἄλλου κόσμου, ἀναπόφευκτα εἶναι καὶ τὰ ταξίδια μυθικῶν ἡρώων εἰς αὐτόν. Οἱ λόγοι ποὺ παρακινοῦν τοὺς ἥρωας σὲ ἕνα τόσο ἐπικίνδυνο ταξίδι ἀλλάζουν κάθε φορά. Εἶναι φορὲς ποὺ κάποιος κατεβαίνει εἰς τὸν Ἅδη ἀπὸ περιέργεια. Εἶναι πάλι φορὲς ποὺ ὁ ἥρως ἢ θεὸς κατεβαίνει γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὶς καταδικασμένες ψυχές, μὲ τελευταία τὴν κάθοδον τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλοτε, γιὰ νὰ κερδίσῃ κάτι πολύτιμον τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τὸν ἄλλο κόσμο ἢ νὰ ξαναφέρῃ εἰς τὸ φῶς ἀγαπημένο του πρόσωπο. Ὅποιος καὶ ἂν εἶναι ὁ σκοπός, ὁ δρόμος δὲν εἶναι εὔκολος.

Ἡ παραβίασις τοῦ Κάτω Κόσμου ἦτο πρᾶξις ἀνήκουστος. Παρ’ ὅλα αὐτὰ εἴχαμε πολλὲς περιπτώσεις. Οἱ πιὸ γνωστὲς εἶναι:

- Τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Πειρίθου
- Τοῦ Ὀρφέως
- Τοῦ Ἠρακλέους
- Τοῦ Ὀδυσσέως

«Τὰ ἀλλόκοτα τοῦτα ταξίδια τῶν ζωντανῶν», παρατηρεῖ ὁ Παναγὴς Λεκατσᾶς, «πέρασαν ὁρμητικῶς εἰς τὰ ἔργα τοῦ λόγου. Ἔτσι ἔδωσαν θέματα σὲ ποιήματα τὰ ὁποῖα ἐπηρέασαν τὶς ἐσχατολογικὲς δοξασίες, ὅπως ἡ κατάβασις τοῦ Ὀρφέως εἰς τὸν Ἅδη ἢ πῆραν τὴν θέσι τους σὲ περιλάλητα ἔπη ὅπως ἡ Ὀδύσσεια, τὸ Ῥαμαγιάνα, τὸ Μαχαμπαράτα, ἡ Αἰνειὰς καὶ ὁλόκληρος ὁ κύκλος τῶν κελτικῶν ἐπῶν, ἢ ἔδωσαν τὸ σχῆμα σὲ φιλοσοφικὰ ἔργα, ὅπως τὰ περσικὰ Ἄρτα Βιράφ, τὸ ἰουδαϊκὸ βιβλίο τοῦ Ἐνὼχ καὶ οἱ χριστιανικὲς ἀποκαλύψεις, γιὰ νὰ στεφανώσουν ὅλες αὐτὲς τὶς σειρὲς μὲ τὸ ἀθάνατο ὅραμα τοῦ Δάντη».

Ἀλλὰ καὶ στὰ ἀρχαῖα μυστήρια, στοὺς μύθους, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν ἀντικείμενο μυήσεως, ἀναφέρονται μεταξὺ ἄλλων καὶ καταβάσεις εἰς τὸν Ἅδη, τὶς ὁποῖες ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνάληψις τοῦ ἀναστάντος εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ὑπῆρχαν γνωστοὶ δρόμοι γιὰ νὰ κατεβῇ κάποιος εἰς τὸν Ἅδη. Εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον, τὸν Κολωνόν Ἀττικῆς, τὴν Ἀχερουσία λίμνην καὶ γενικὰ ὅπου ὑπάρχουν χάσματα τῆς γῆς. Ὁ γεωγράφος Στράβων ἀναφέρει ὅτι ὁ συντομότερος δρόμος εἶναι στὰ περίχωρα τῆς Ἑρμιόνης Αργολίδος. Γι’ αὐτὸν τὸν λόγο οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς δὲν ἐτοποθέτουν ὀβολὸ στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ.

Τὸ λεξιλόγιον τῶν νεκρῶν καὶ τοῦ θανάτου

Νεκρός: Κατὰ τὸ Ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα ἐκ τοῦ στερητικοῦ νη + κῆρ (= καρδιά, ψυχὴ) → νεκηρὸς → νεκρός.

Ἀλίβας: Ὁ νεκρός, ὁ ἄνευ λιβάδος= ἰκμάδος, ἐκ τοῦ λείβω= ῥέω, στάζω. Ὁ ἄνευ χυμῶν ζωῆς. Πρβλ. τὸ σημερινὸ «ξεράθηκε»= πέθανε, ἔχασε τὶς αἰσθήσεις του.

Μακάριος: Ὁ μακαρίτης. Ὁ τῆς μακαριότητος ἀπολαύων. Ἐκ τοῦ μάκαρ= μὴ + κὴρ (= ὄλεθρος). Αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστῇ ἄλλον ὄλεθρον.

Βρυκός: Νεκρός. Ἐκ τοῦ βρύκω= τρίζω τοὺς ὀδόντας, δάκνω (= δαγκώνω). Πρβλ. βρυκόλαξ (πιθανὸν ἐκ τοῦ βρυκὸς + λάκος= τάφος)

Τεθνεώς: Ἀπὸ τὴν μετοχὴ τοῦ παρακειμένου τοῦ ῥήματος θνήσκω.

Τελευτήσας: Ἀπὸ τὴν μετοχὴ τοῦ ἀορίστου τοῦ ῥήματος τελευτάω-ῶ= φέρω εἰς πέρας. Πρβλ. τὸ σημερινὸ «τελείωσε».

Ἀποβιώσας: ἀπὸ + βιόω-ῶ= διέρχομαι τὴν ζωή μου.

Θάνατος: Κατὰ τὸ Ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα ἀπὸ τὸ τείνω= (τεντώνω), τὸ τανύω, τάνατος, θάνατος. Πρβλ. τὸ σημερινὸ «τὰ τέντωσε» καὶ τὸ ἀντιδάνειον «τέζα».

Μόρος: Ὄλεθρος, θάνατος. Ἀπὸ τὸ μείρομαι= λαμβάνω μέρος, μοῖρα. Πρβλ. τὸ σημερινὸν «ἐπῆλθε τὸ μοιραῖον».

Ἔξοδος: Ὡς ἡ ἔξοδος τοῦ χοροῦ ἀπὸ τὴν ὀρχήστρα κατὰ τὸ τέλος τοῦ δράματος, ἡ ἐκ τοῦ βίου ἔξοδος. Ἐξ αὐτοῦ, τὸ «ξόδι»= κηδεία καὶ ἡ «Ἐξόδιος Ἀκολουθία» τῆς Ἐκκλησίας μας.

Καταλήγω: Πεθαίνω. Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται στὴν ἰατρική. «Ὁ ἀσθενὴς κατέληξε».

Ψοφῶ: Κυριολεκτικῶς, ποιῶ ψόφον= θόρυβον. Μεταφορικῶς, ὁ θάνατος αὐτῶν ποὺ πέφτουν στὴν μάχη. Τὸ ῥῆμα αὐτὸ σήμερα χρησιμοποιεῖται μόνο στὰ ζῷα καὶ ἐπεκράτησε ἀπὸ τὸν θόρυβον ποὺ ἔκαναν οἱ ἵπποι ὅταν ἔπεφταν στὴν μάχη.

Πίπτω: Πέφτω κάτω. Μὲ τὴν ἔννοια «ἀποθνήσκω» χρησιμοποιεῖται μόνον γιὰ πολεμιστάς. Πρβλ. τὸ σημερινὸ «ἔπεσε ὑπὲρ πατρίδος».

Κηδεύω: Ἀπὸ τὸ κῆδος= φροντίς.

Τάφος: Ἀπὸ τὸ θήπω= ἐκπλήσσομαι, τάφος= ἔκπληξις. Μνημεῖον ποὺ προκαλεῖ θαυμασμό.

Τύμβος: Ὁ τόπος ταφῆς καὶ τὸ χῶμα τὸ σχηματίζον λόφον ἐπὶ αὐτοῦ.

Μνημεῖον: Μνῆμα, ἐκ τοῦ μιμνήσκω. Τὸ ἀνεγειρόμενον ἐπὶ τοῦ τάφου οἰκοδόμημα πρὸς τιμὴν καὶ ἀνάμνησιν.

Σῆμα: Τὸ σημεῖον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγνωρίζεται ἕνας τάφος καὶ συνεκδοχηκῶς ὁ ἴδιος ὁ τάφος.

Κοιμητήριον: Νεκροταφεῖον. Ἀπὸ τὸ κοιμῶμαι. Στὴν μυθολογία ὁ Ὕπνος ἐθεωρεῖτο δίδυμος ἀδελφὸς τοῦ Θανάτου ἐνῷ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει: «προμύησις γὰρ ὄντως ἐστὶ τοῦ θανάτου ὁ ὕπνος». Λέγεται καὶ «νεκροδοχεῖον» (νεκρὸν + δέχομαι) καὶ ὑπνωτήριον.

ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΕΥΚΟΥΣ

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ὦ Πολύδευκες, ἐντέλλομαί σοι, ἐπειδὰν τάχιστα ἀνέλθῃς, σὸν γάρ ἐστιν, οἶμαι, ἀναβιῶναι αὔριον- ἤν που ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, -εὕροις δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ κατὰ τὸ Κράνειον ἢ ἐν Λυκείῳ τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα- εἰπεῖν πρὸς αὐτόν, ὅτι σοί, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, εἴ σοι ἱκανῶς τὰ ὑπὲρ γῆς καταγεγέλασται, ἥκειν ἐνθάδε πολλῷ πλείω ἐπιγελασόμενον· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐν ἀμφιβόλῳ σοὶ ἔτι ὁ γέλως ἦν καὶ πολὺ τὸ "τίς γὰρ ὅλως οἶδε τὰ μετὰ τὸν βίον;", ἐνταῦθα δὲ οὐ παύσῃ βεβαίως γελῶν καθάπερ ἐγὼ νῦν, καὶ μάλιστα ἐπειδὰν ὁρᾷς τοὺς πλουσίους καὶ σατράπας καὶ τυράννους οὕτω ταπεινοὺς καὶ ἀσήμους, ἐκ μόνης οἰμωγῆς διαγινωσκομένους, καὶ ὅτι μαλθακοὶ καὶ ἀγεννεῖς εἰσι μεμνημένοι τῶν ἄνω. ταῦτα λέγε αὐτῷ, καὶ προσέτι ἐμπλησάμενον τὴν πήραν ἥκειν θέρμων τε πολλῶν καὶ εἴ που εὕροι ἐν τῇ τριόδῳ Ἑκάτης δεῖπνον κείμενον ἢ ᾠὸν ἐκ καθαρσίου ἤ τι τοιοῦτον.*

Πολυδεύκη[1], σοῦ παραγγέλλω, εὐθὺς ἀμέσως ὅταν ἀνέλθῃς, νομίζω εἶναι σειρά σου νὰ ἐπανέλθῃς αὔριο στὴν ζωή, ἐὰν δῇς κάπου τὸν Μένιππο[2] τὸν κυνικὸ -θὰ μποροῦσες νὰ τὸν βρῇς στὴν Κόρινθο, στὸ Κράνειον ἢ στὸ Λύκειον[3] νὰ κοροϊδεύῃ τοὺς φιλοσόφους οἱ ὁποῖοι ἐρίζουν μεταξύ τους- νὰ τοῦ πῇς ὅτι «σοῦ παραγγέλλει,

---

[1] Υἱὸς τῆς Λήδας καὶ τοῦ Διός. Ἕνας ἀπὸ τοὺς Διοσκούρους. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπολλόδωρο, ὅταν ὁ Ζεὺς συνευρέθη μὲ τὴν Λύδα, τὴν ἴδια νύκτα συνευρέθη ἐκείνη μὲ τὸν σύζυγό της Τυνδάρεω καὶ ἀπὸ τὸν Δία ἐγεννήθη ὁ Πολυδεύκης καὶ ἡ Ἑλένη, ἐνῷ ἀπὸ τὸν Τυνδάρεω ὁ Κάστωρ (γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἦτο θνητὸς) καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα. Στὴν μάχη ἐναντίον τῶν Ἀφαριδῶν ἐφονεύθη ὁ Κάστωρ καὶ ἐπειδὴ ὁ Πολυδεύκης ἐθέλησε νὰ πεθάνῃ μαζί του, ἐπέτρεψε ὁ Ζεὺς ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς νὰ μένῃ ἀνὰ μία ἡμέρα ἐναλλὰξ στὸν Ἅδη ἢ στὸν Ὄλυμπον.

[2] Κυνικὸς φιλόσοφος, συνεχιστὴς τῆς παραδόσεως τοῦ κυνικοῦ φιλοσόφου Διογένους. Ἐγεννήθη στὴν Σινώπη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔζησε κατὰ τὸν 3ον π.Χ. αἰώνα. Σύμφωνα μὲ τὸν Διογένη τὸν Λαέρτιο, ἀρχικὰ ἦτο σκλάβος ἀλλὰ ἀργότερα ἐξαγόρασε τὴν ἐλευθερία του. Ἠσχολήθη μὲ τὸν δανεισμὸ καὶ ἀπέκτησε μεγάλη περιουσία τὴν ὁποίαν ὅμως ἔχασε καὶ αὐτοκτόνησε ἀπὸ τὴν στενοχώρια του. Ἔγραψε πάρα πολλὰ σατυρικὰ ἔργα τὰ ὁποῖα δὲν διεσώθησαν. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Μενίππου τὸν ὁποῖον παρουσιάζει ὁ Λουκιανὸς ἐστηρίχθη εἰς αὐτόν.

[3] Τὸ Κράνειον ἦτο γυμναστήριον ἐπάνω σὲ λόφο, κοντὰ εἰς τὴν Κόρινθο, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε ἱερὸν ἄλσος. Ἐκεῖ ἐτάφη ὁ Διογένης. Τὸ Λύκειον ἦτο ἐπίσης γυμναστήριον σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ προάστεια τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου οἱ νέοι συναθροίζονταν γιὰ τὶς ἀσκήσεις τους, ἐνῷ οἱ φιλόσοφοι γιὰ τὶς συζητήσεις τους. Ὁ Διογένης συνήθιζε νὰ περνᾷ τὸν χειμῶνα στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ καλοκαίρι στὴν Κόρινθο, μιμούμενος κωμικῶς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὁ ὁποῖος τὸν χειμῶνα διέμενε στὰ Σοῦσα καὶ τὸ καλοκαίρι στὰ Ἐκβάτανα.

Μένιππε, ὁ Διογένης[4], ἐὰν ἐσὺ ἔχῃς εἰρωνευθῆ ἀρκετὰ τὰ ὑπὲρ τῆς γῆς, νὰ ἔλθῃς ἐδῶ νὰ γελάσῃς πολὺ περισσότερο. Διότι ἐκεῖ σὲ ἀμφιβολία σοῦ ἦτο πλέον τὸ γέλιο καὶ πολὺ τὸ '*ποιός ξέρει τὰ πάντα τὰ μετὰ τὴν ζωή;*', ἐνῷ ἐδῶ βεβαίως δὲν θὰ πάψῃς νὰ γελᾷς ὅπως ἀκριβῶς ἐγὼ τώρα, καὶ μάλιστα ὅταν βλέπῃς τοὺς πλουσίους καὶ σατράπες καὶ τυράννους τόσο ταπεινωμένους καὶ ἀσήμους, διακρινομένους μόνον ἀπὸ τὸν θρῆνο καὶ ὅτι εἶναι ἀνίσχυροι καὶ ἄνανδροι, καθὼς ἐνθυμοῦνται τῶν ἄνω». Αὐτὰ πές του καὶ ἀκόμη, νὰ ἔλθῃ ἀφοῦ γεμίσῃ τὸ σακούλι μὲ πολλὰ λούπινα καὶ ἐὰν τυχὸν βρῇ κάπου στὸ τρίστρατο νὰ κεῖται δεῖπνο τῆς Ἑκάτης[5] ἢ αὐγὸ ἀπὸ καθαρτήρια θυσία[6] ἢ κάτι τέτοιο.

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Ἀλλ᾽ ἀπαγγελῶ ταῦτα, ὦ Διόγενες. ὅπως δὲ εἰδῶ μάλιστα ὁποῖός τίς ἐστι τὴν ὄψιν.*

Θὰ τὰ μηνύσω αὐτά, Διογένη, σὰν μάθω πρὸ πάντων ποιός εἶναι εἰς τὴν ὄψιν.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Γέρων, φαλακρός, τριβώνιον ἔχων πολύθυρον, ἅπαντι ἀνέμῳ ἀναπεπταμένον καὶ ταῖς ἐπιπτυχαῖς τῶν ῥακίων ποικίλον, γελᾷ δ᾽ ἀεὶ καὶ τὰ πολλὰ τοὺς ἀλαζόνας τούτους φιλοσόφους ἐπισκώπτει.*

Γέρων, φαλακρός, ἔχει μικρὸ τριμμένο πανωφόρι μὲ πολλὰ ἀνοίγματα, ποὺ ἀνεμίζει μὲ ὅλους τοὺς ἀνέμους καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐπιθέματα τῶν μπαλωμάτων πολύχρωμον, γελᾷ δὲ πάντοτε καὶ κοροϊδεύει πολὺ αὐτοὺς τοὺς ἀλαζόνας φιλοσόφους.

---

[4] Ὁ σπουδαιότερος τῶν κυνικῶν φιλοσόφων, γεννηθεὶς εἰς τὴν Σινώπη τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐπίστευε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐφοδιασμένος ἀπὸ τὴν φύσι του μὲ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ζωὴ καὶ ὅτι μόνος του δημιουργεῖ γιὰ τὸν ἑαυτόν του πλῆθος τεχνητῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιθυμιῶν. Ἔζησε βίον λιτότατον, ὑπῆρξε αὐστηρὸς καὶ τραχύς, ἐλέγχων κατὰ τρόπο σκληρὸ τὰ κακῶς ἔχοντα στὴν κοινωνία, ὥστε εὐλόγως ἡ διδασκαλία του ἐθεωρήθη ἀνατρεπτική. Μὲ μόνη περιουσία ἕναν μανδύα καὶ ἕνα φανάρι, πέρασε τὴν ζωή του περιφερόμενος, ψάχνοντας «ἕναν ἄνθρωπο» ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, ἔχοντας γιὰ στέγη του ἕνα πιθάρι. Πέθανε σὲ βαθὺ γῆρας εἰς τὴν Κόρινθο. Οἱ μαθητές του δὲν ἤθελον νὰ παραδεχθοῦν ὅτι πέθανε ἀπὸ φυσικὰ αἴτια καὶ ἔλεγαν ὅτι πέθανε οἰκιοθελῶς, κρατώντας ἐπίτηδες τὴν ἀναπνοή του.

[5] Οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι ἡ θεὰ Ἑκάτη συχνάζει στὰ τρίστρατα. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴ μυθολογία φέρεται ὡς δευτερεύουσα χθόνια θεότης. Ὁ Αἰσχύλος τὴν συνδέει μὲ τὴν Σελήνην καὶ τὴν παρουσιάζει ὡς Ἄρτεμιν-Ἑκάτην. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, συνεδέθη μὲ τὴν μαγεία καὶ τὸν κόσμο τῶν σκιῶν. Τὴν τελευταία ἡμέρα κάθε μηνὸς οἱ πλούσιοι ἐσυνήθιζον νὰ προσφέρουν εἰς τὴν Ἑκάτην πολυτελῆ δεῖπνα, τὰ λεγόμενα «δεῖπνα τῆς Ἑκάτης», τὰ ὁποῖα ἔπαιρναν κρυφὰ οἱ πτωχοί.

[6] Τὰ αὐγὰ ἐχρησιμοποιοῦντο συχνὰ σὰν καθαρτήριες προσφορὲς καὶ ἀφήνοντο ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ εἶχε καθαρθῆ. Ἀπὸ αὐτὰ ἐπωφελοῦντο οἱ πτωχοί.

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Ῥᾴδιον εὑρεῖν ἀπό γε τούτων.*

Εὔκολο βεβαίως νὰ τὸν βρῶ ἀπὸ αὐτά.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Βούλει καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους ἐντείλωμαί τι τοὺς φιλοσόφους;*

Θέλεις καὶ σὲ ἐκείνους ἀκριβῶς τοὺς φιλοσόφους νὰ παραγγείλω κάτι;

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Λέγε· οὐ βαρὺ γὰρ οὐδὲ τοῦτο.*

Λέγε. Διότι οὔτε αὐτὸ δὲν εἶναι βαρύ.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τὸ μὲν ὅλον παύσασθαι αὐτοῖς παρεγγύα ληροῦσι καὶ περὶ τῶν ὅλων ἐρίζουσιν καὶ κέρατα φύουσιν ἀλλήλοις καὶ κροκοδείλους ποιοῦσι καὶ τὰ τοιαῦτα ἄπορα ἐρωτᾶν διδάσκουσι τὸν νοῦν.*

Παράγγειλέ τους κυρίως νὰ πάψουν νὰ παραληροῦν καὶ νὰ ἐρίζουν περὶ πάντων καὶ κέρατα νὰ φυτρώνουν ὁ ἕνας στὸν ἄλλον καὶ κροκοδείλους νὰ σκαρώνουν[7] καὶ νὰ διδάσκουν τὸν νοῦ νὰ ἐρωτᾷ τὰ σχετικὰ ἀδιέξοδα.

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Ἀλλὰ ἐμὲ ἀμαθῆ καὶ ἀπαίδευτον εἶναι φάσκουσι κατηγοροῦντα τῆς σοφίας αὐτῶν.*

Ἀλλὰ ἐπειδὴ κατακρίνω τὴν σοφία τους, λένε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Σὺ δὲ οἰμώζειν αὐτοὺς παρ᾽ ἐμοῦ λέγε.*

Ἐσὺ λέγε τους ἀπὸ ἐμένα νὰ θρηνοῦν φωνάζοντας.

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Καὶ ταῦτα, ὦ Διόγενες, ἀπαγγελῶ.*

Καὶ αὐτά, Διογένη, θὰ μηνύσω.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τοῖς πλουσίοις δ᾽, ὦ φίλτατον Πολυδεύκιον, ἀπάγγελλε ταῦτα παρ᾽ ἡμῶν· τί, ὦ μάταιοι, τὸν χρυσὸν φυλάττετε; τί δὲ τιμωρεῖσθε ἑαυτοὺς λογιζόμενοι τοὺς τόκους καὶ τάλαντα ἐπὶ ταλάντοις συντιθέντες, οὓς χρὴ ἕνα ὀβολὸν ἔχοντας ἥκειν μετ᾽ ὀλίγον;*

---

[7] Ἀναφέρεται στὸν κερατίνη, σόφισμα παγιδευτικὸ τοῦ φιλοσόφου Εὐβουλίδου τὸ ὁποῖον διετύπωνε ὡς ἑξῆς: «Ἔχετε ὅ,τι δὲν χάσατε. Κέρατα δὲν χάσατε, ἄρα κέρατα ἔχετε». Ὁ κροκοδειλίτης ἦτο σόφισμα μὲ τὸ ὁποῖον ἀντιστρεφόταν ἡ πρόθεσις κάποιου μὲ τὴν γενομένη συμφωνία.

Στοὺς πλουσίους, φίλτατε μικρὲ Πολυδεύκη, μήνυσε αὐτὰ ἀπὸ ἐμᾶς: «Γιατί φυλᾶτε τὸν χρυσό, μάταιοι; Γιατί τιμωρεῖτε τοὺς ἑαυτούς σας λογαριάζοντας τοὺς τόκους καὶ στοιβάζοντας τάλαντα ἐπὶ ταλάντων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους χρειάζεται, ἔχοντας ἕναν ὀβολό, νὰ ἔλθετε μετὰ ἀπὸ ὀλίγον»;

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Εἰρήσεται καὶ ταῦτα πρὸς ἐκείνους.*

Θὰ εἰπωθοῦν καὶ αὐτὰ πρὸς ἐκείνους.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀλλὰ καὶ τοῖς καλοῖς τε καὶ ἰσχυροῖς λέγε, Μεγίλλῳ τε τῷ Κορινθίῳ καὶ Δαμοξένῳ τῷ παλαιστῇ, ὅτι παρ' ἡμῖν οὔτε ἡ ξανθὴ κόμη οὔτε τὰ χαροπὰ ἢ μέλανα ὄμματα ἢ ἐρύθημα ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔτι ἔστιν ἢ νεῦρα εὔτονα ἢ ὦμοι καρτεροί, ἀλλὰ πάντα μία ἡμῖν κόνις, φασί, κρανία γυμνὰ τοῦ κάλλους.*

Ἀλλὰ καὶ στοὺς ὡραίους καὶ στοὺς δυνατοὺς λέγε, καὶ στὸν Μέγιλλο τὸν Κορίνθιο καὶ στὸν Δαμόξενο τὸν παλαιστή[8], ὅτι σὲ ἐμᾶς ἐδῶ οὔτε ἡ ξανθὴ κόμη οὔτε τὰ χαροπὰ ἢ μαῦρα μάτια ἢ τὸ κοκκινάδι ἐπάνω στὸ πρόσωπο ὑπάρχουν πιὰ ἢ πολὺ ἰσχυροὶ μῦς ἢ δυνατοὶ ὦμοι, ἀλλὰ σὲ ἐμᾶς, λένε, ὅλα [εἶναι] μία σκόνη, κρανία γυμνὰ ἀπὸ κάλλος.

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Οὐ χαλεπὸν οὐδὲ ταῦτα εἰπεῖν πρὸς τοὺς καλοὺς καὶ ἰσχυρούς.*

Δὲν εἶναι δύσκολον οὔτε καὶ αὐτὰ νὰ πῶ πρὸς τοὺς ὡραίους καὶ δυνατούς.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Καὶ τοῖς πένησιν, ὦ Λάκων, -πολλοὶ δ' εἰσὶ καὶ ἀχθόμενοι τῷ πράγματι καὶ οἰκτείροντες τὴν ἀπορίαν- λέγε μήτε δακρύειν μήτε οἰμώζειν διηγησάμενος τὴν ἐνταῦθα ἰσοτιμίαν, καὶ ὅτι ὄψονται τοὺς ἐκεῖ πλουσίους οὐδὲν ἀμείνους αὐτῶν· καὶ Λακεδαιμονίοις δὲ τοῖς σοῖς ταῦτα, εἰ δοκεῖ, παρ' ἐμοῦ ἐπιτίμησον λέγων ἐκλελύσθαι αὐτούς.*

Καὶ στοὺς πτωχούς, Λάκων, -διότι εἶναι πολλοὶ καὶ πικραίνονται μὲ τὸ πρᾶγμα καὶ οἰκτείρουν τὴν πτώχεια- λέγε μήτε νὰ δακρύζουν μήτε νὰ θρηνοῦν φωνάζοντας, διηγούμενος τὴν ἐδῶ ἰσοτιμία, καὶ ὅτι θὰ δοῦν τοὺς ἐκεῖ πλουσίους σὲ τίποτε νὰ μὴν

---

[8] Συρακόσιος ἀθλητής, ὁ ὁποῖος παραβιάζοντας τὰ συμφωνηθέντα ἐφόνευσε μὲ ἀλλεπάλληλα κτυπήματα τὸν ἀντίπαλό του. Κατόπιν τούτου ὁ ἀντίπαλός του, ἂν καὶ νεκρός, ἐστεφανώθη νικητής, ἐνῷ ὁ Δαμόξενος ἐχαρακτηρίσθη φονεύς.

εἶναι καλλίτεροί τους. Τὰ ἴδια καὶ στοὺς δικούς σου τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν [σοῦ] φαίνεται καλό, ἀπὸ ἐμένα μάλωσέ τους καὶ πές τους ὅτι ἔχουν χαλαρώσει[9].

{ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ} *Μηδέν, ὦ Διόγενες, περὶ Λακεδαιμονίων λέγε· οὐ γὰρ ἀνέξομαί γε. ἃ δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους ἔφησθα, ἀπαγγελῶ.*
Μὴ λὲς τίποτε, Διογένη, περὶ Λακεδομονίων. Διότι βεβαίως δὲν θὰ τὸ ἀνεχθῶ. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔλεγες πρὸς τοὺς ἄλλους, θὰ μηνύσω.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἐάσωμεν τούτους, ἐπεί σοι δοκεῖ· σὺ δὲ οἷς προεῖπον ἀπένεγκον παρ᾽ ἐμοῦ τοὺς λόγους.*
Ἂς τοὺς ἀφήσουμε, ἀφοῦ ἔτσι νομίζῃς. Ἐσὺ σὲ αὐτοὺς τοὺς ὁποίους προεῖπα μετάφερε τὰ λόγια ἀπὸ ἐμένα.

[9] Γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν μεταγενεστέρων Λακεδαιμονίων ἀπὸ τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν πειθαρχεία τῶν προγόνων τους, ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι ἀρχὴ τῆς διαφθορᾶς ὑπῆρξε ἡ κατάλυσις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ ἐντυπωσιασμός τους ἀπὸ τὸν χρυσὸ καὶ τὸν ἄργυρο.

ΧΑΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΝΙΠΠΟΥ

{ΧΑΡΩΝ} *Ἀπόδος, ὦ κατάρατε, τὰ πορθμεῖα.*

Κατάβαλε, καταραμένε, τὰ ναῦλα!

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Βόα, εἰ τοῦτό σοι, ὦ Χάρων, ἥδιον.*

Φώναζε, ἐὰν αὐτὸ σοῦ [εἶναι] εὐχάριστον, Χάρε[10]!

{ΧΑΡΩΝ} *Ἀπόδος, φημί, ἀνθ᾽ ὧν σε διεπορθμεύσαμεν.*

Κατάβαλε, λέω, γιὰ ἀμοιβὴ ποὺ σὲ περάσαμε ἀπὸ τὴν μία ὄχθη στὴν ἄλλην!

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.*

Δὲν θὰ μποροῦσες νὰ λάβῃς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει.

{ΧΑΡΩΝ} *Ἔστι δέ τις ὀβολὸν μὴ ἔχων;*

Ὑπάρχει κάποιος ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ ὀβολό;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εἰ μὲν καὶ ἄλλος τις οὐκ οἶδα, ἐγὼ δ᾽ οὐκ ἔχω.*

Δὲν γνωρίζω ἐὰν [ὑπάρχῃ] καὶ κάποιος ἄλλος, ἐγὼ ὅμως δὲν ἔχω.

{ΧΑΡΩΝ} *Καὶ μὴν ἄγξω σε νὴ τὸν Πλούτωνα, ὦ μιαρέ, ἢν μὴ ἀποδῷς.*

Στ᾽ ἀλήθεια μὰ τὸν Πλούτωνα θὰ σὲ πνίξω, αἰσχρέ, ἐὰν δὲν καταβάλῃς!

---

[10] Κυριολεκτικῶς, ὁ χαροπός. Ὠνομάσθη ἔτσι λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχε ἀπαστράπτοντες ὀφθαλμούς, ὡς ἐκ χαρᾶς. Οὐσιαστικῶς δηλαδή, ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὴν λέξι «χαρά». Ἦτο ὁ πορθμεὺς τοῦ Ἅδου, ὁ ὁποῖος μετέφερε τὶς σκιὲς τῶν νεκρῶν ἀπὸ τὴν μία ὄχθη τοῦ Ἀχέροντος στὴν ἄλλην. Ὁ Ὅμηρος ἀγνοεῖ τὴν ὕπαρξίν του. Κατ᾽ αὐτὸν οἱ νεκροὶ μεταβαίνουν εἰς τὸν Ἅδη μόνοι τους ἢ συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν ψυχοπομπὸ Ἑρμῆ. Ὡσαύτως ἀγνοεῖ τὸν Χάρωνα καὶ ὁ Ἡσίοδος. Τούτου μνεία γίνεται πρῶτα κατὰ τὸν 6ον π.Χ. αἰώνα στὸ ἀπωλεσθὲν ἔπος «Μινυᾶς» τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται στὸν ποιητὴ Πρόδικο. Ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ μνημονεύεται ἀπὸ ποιητές, τραγικοὺς καὶ κωμικούς, μυθογράφους καὶ ἄλλους συγγραφεῖς. Εἶναι, κατὰ τὶς παραδόσεις τῶν μύθων, ὁ ἐκ τοῦ Ἐρέβους καὶ τῆς Νυκτὸς γεννηθεὶς εὔρωστος λευκόθριξ γέρων μὲ τὴν ἀποκρουστικὴ φυσιογνωμία καὶ τοὺς σπινθηροβόλους ὀφθαλμούς, περιβεβλημένος ῥυπαρὸ χιτῶνα. Σὺν τῷ χρόνῳ, ὁ Χάρων ἐπεκράτησε ὅλων τῶν ἄλλων μυθικῶν ὄντων τοῦ Κάτω Κόσμου καὶ ἐταυτίσθη μὲ τὸν θάνατον. Ἠπιότερη εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ Χάρωνος στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ καλλιτεχνία, στὰ ἔργα τῆς ὁποίας ἀπεικονίζεται μὲ χαρακτηριστικὴ γλυκιὰ φυσιογνωμία, ἐν γένει ὑπομονετικὴ καὶ μελαγχολική. Δὲν εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ συμπονετικὸς φίλος τῶν νεκρῶν. Στὰ ἀνάγλυφα καὶ τὶς νεκρικὲς ληκύθους τῆς ἀττικῆς τέχνης ἀπεικονίζεται ἐπὶ τῆς λέμβου του, γενειοφόρος γέρων, μὲ φυσιογνωμία σκεπτικὴ καὶ ἤρεμη. Σπανιότατα αὐτὴ εἶναι σκληρὴ καὶ ἐξαγγέλλει ὀργή. Φορεῖ χιτῶνα βραχύ, σφιγμένο στὸ σῶμα του καὶ σκοῦφο μὲ γύρους ἀνεστραμμένους, κρατεῖ δὲ μὲ τὸ ἕνα χέρι τὸ κουπὶ καὶ μὲ τὸ ἄλλο βοηθεῖ συνήθως τὴν σκιὰ τοῦ νεκροῦ νὰ ἐπιβιβασθῇ.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Κἀγὼ τῷ ξύλῳ σου πατάξας διαλύσω τὸ κρανίον.*

Καὶ ἐγὼ κτυπώντας μὲ τὸ ξύλο θὰ σοῦ διαλύσω τὸ κρανίον!

{ΧΑΡΩΝ} *Μάτην οὖν ἔσῃ πεπλευκὼς τοσοῦτον πλοῦν.*

Μάταια λοιπὸν θὰ ἔχῃς πλεύσει τόσον πλοῦν.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὁ Ἑρμῆς ὑπὲρ ἐμοῦ σοι ἀποδότω, ὅς με παρέδωκέ σοι.*

Ὁ Ἑρμῆς[11] ἂς σοῦ καταβάλῃ ὑπέρ μου, ὁ ὁποῖος μὲ παρέδωσε σὲ ἐσένα.

{ΕΡΜΗΣ} *Νὴ Δί' ὀναίμην γε, εἰ μέλλω καὶ ὑπερεκτίνειν τῶν νεκρῶν.*

Μὰ τὸν Δία, θὰ ὠφελούμουν βεβαίως, ἐὰν πρόκειται νὰ πληρώνω κι ὅλας ὑπὲρ τῶν νεκρῶν.

{ΧΑΡΩΝ} *Οὐκ ἀποστήσομαί σου.*

Δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ ἐσένα.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Τούτου γε ἕνεκα νεωλκήσας τὸ πορθμεῖον παράμενε· πλὴν ἀλλ' ὅ γε μὴ ἔχω, πῶς ἂν λάβοις;*

Λόγῳ αὐτοῦ, ἀφοῦ ἀνελκήσῃς τὴν βάρκα στὴν ξηρά, μεῖνε κοντά. Πλὴν ὅμως πῶς τυχὸν θὰ λάβῃς, ἀφοῦ δὲν ἔχω;

{ΧΑΡΩΝ} *Σὺ δ' οὐκ ᾔδεις κομίζειν δέον;*

Ἐσὺ δὲν ἤξερες νὰ φέρῃς τὸ δέον;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἤιδειν μέν, οὐκ εἶχον δέ. τί οὖν; ἐχρῆν διὰ τοῦτο μὴ ἀποθανεῖν;*

Τὸ ἤξερα μέν, ἀλλὰ δὲν εἶχα. Καὶ λοιπόν; Ἔπρεπε ἐξ αἰτίας τούτου νὰ μὴ πεθάνω;

{ΧΑΡΩΝ} *Μόνος οὖν αὐχήσεις προῖκα πεπλευκέναι;*

---

[11] Υἱὸς τοῦ Διὸς καί τῆς Μαίας (μία ἀπὸ τὶς Πλειάδες, κόρη τοῦ Ἄτλαντος), ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν. Πρόκειται ἴσως γιὰ τὴν πιὸ συμπαθητικὴ θεότητα τοῦ ἑλληνικοῦ δωδεκάθεου, καθὼς συνδυάζει ἀρχικῶς πολὺ ἔντονα τὰ ἀνθρώπινα μὲ τὰ θεϊκὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ διότι θεωρεῖται οὐσιαστικὰ ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐκεῖνος εἰσήγαγε τὰ γράμματα καὶ τὶς ἐπιστῆμες στὴν ἀνθρωπότητα, ἐδίδαξε τὴν χρήσιν τῆς διανοίας καὶ μάλιστα ὑπάρχουν μῦθοι ποὺ ἀποδίδουν σὲ αὐτὸν τὴν μετάδοσιν τῆς γνώσεως τῆς φωτιᾶς στοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι προστάτης τοῦ ἐμπορίου, τῶν κλεπτῶν, τῶν τυχερῶν παιγνίων, τῶν θυσιαστικῶν τελετῶν καὶ τῆς μαγείας. Ἐπίσης ἔχει τὸν ῥόλο τοῦ ψυχοπομποῦ, ὁδηγώντας τὶς ψυχὲς τῶν νεκρῶν στὸν Ἅδη. Σύμβολά του εἶναι τὸ κηρύκειον καὶ τὰ πτερωτὰ σανδάλια.

Μόνον [ἐσὺ] λοιπὸν θὰ καυχηθῇς ὅτι ἔχεις πλεύσει δωρεάν;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐ προῖκα, ὦ βέλτιστε· καὶ γὰρ ἤντλησα καὶ τῆς κώπης συνεπελαβόμην καὶ οὐκ ἔκλαον μόνος τῶν ἄλλων ἐπιβατῶν.*

Ὄχι δωρεάν, φίλε μου. Διότι καὶ ἤντλησα καὶ στὸ κουπὶ βοήθησα καὶ δὲν ἔκλαιγα, ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐπιβάτες.

{ΧΑΡΩΝ} *Οὐδὲν ταῦτα πρὸς πορθμέα· τὸν ὀβολὸν ἀποδοῦναί σε δεῖ· οὐ θέμις ἄλλως γενέσθαι.*

Τίποτε αὐτὰ γιὰ τὸν πορθμέα. Πρέπει νὰ καταβάλῃς τὸν ὀβολό. Δὲν εἶναι θεμιτὸ νὰ γίνῃ ἀλλιῶς.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐκοῦν ἄπαγέ με αὖθις ἐς τὸν βίον.*

Ἑπομένως ὁδήγησέ με πάλι στὴν ζωή.

{ΧΑΡΩΝ} *Χάριεν λέγεις, ἵνα καὶ πληγὰς ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ Αἰακοῦ προσλάβω.*

Ἀνοησίες λές, γιὰ νὰ δεχτῶ καὶ κτυπήματα γι' αὐτὸ ἀπὸ τὸν Αἰακό[12].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Μὴ ἐνόχλει οὖν.*

Μὴν ἐνοχλεῖς λοιπόν.

{ΧΑΡΩΝ} *Δεῖξον τί ἐν τῇ πήρᾳ ἔχεις.*

Δεῖξε τί ἔχεις μέσα στὸ σακούλι[13].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Θέρμους, εἰ θέλεις, καὶ τῆς Ἑκάτης τὸ δεῖπνον.*

Λούπινα, ἐὰν θέλῃς, καὶ τὸ δεῖπνο τῆς Ἑκάτης.

---

[12] Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς νύμφης Αἰγίνης. Κατοικοῦσε στὴν Αἴγινα. Εἶχε τὴν φήμη πολὺ εὐσεβοῦς καὶ δικαίου ἀνθρώπου καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὸν ἀγαποῦσαν οἱ θεοί. Κάποτε, ἡ θεὰ Ἧρα, ἀπὸ μίσος πρὸς τὴν μητέρα του, δηλητηρίασε τὰ νερὰ τοῦ νησιοῦ καὶ πέθαναν ὅλοι οἱ κάτοικοι. Ὁ Αἰακὸς παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ ξανακατοικηθῇ τὸ νησὶ καὶ ὁ Ζεὺς εἰσακούοντας τὴν προσευχή του μετεμόρφωσε τὰ μυρμήγκια σὲ ἀνθρώπους καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὠνομάσθησαν Μυρμιδόνες. Ἀργότερα, Μυρμιδόνες ἐγκατεστάθησαν καὶ στὴν Φθία (Θεσσαλία). Μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ Ζεὺς τὸν ὥρισε δικαστὴ εἰς τὸν Ἅδη, μὲ ἁρμοδιότητα νὰ δικάζῃ τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ νὰ φρουρῇ τὴν εἴσοδο τοῦ Ἅδου.

[13] Ἀπετέλεσε διακριτικὸ γνώρισμα τῶν φιλοσόφων, ἰδιαιτέρως τῶν κυνικῶν. Συμβόλιζε τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ὀλιγάρκεια.

{ΧΑΡΩΝ} *Πόθεν τοῦτον ἡμῖν, ὦ Ἑρμῆ, τὸν κύνα ἤγαγες; οἷα δὲ καὶ ἐλάλει παρὰ τὸν πλοῦν τῶν ἐπιβατῶν ἁπάντων καταγελῶν καὶ ἐπισκώπτων καὶ μόνος ᾄδων οἰμωζόντων ἐκείνων.*

Ἀπὸ ποῦ μᾶς ἔφερες τοῦτον τὸν κυνικό, Ἑρμῆ; Τέτοια ἔλεγε καὶ κατὰ τὸν πλοῦν, καθὼς γελοῦσε καὶ κορόιδευε ὅλους τοὺς ἐπιβάτες καὶ μόνον αὐτὸς τραγουδοῦσε, ἐνῷ ἐκεῖνοι θρηνοῦσαν φωνάζοντας.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἀγνοεῖς, ὦ Χάρων, ὅντινα ἄνδρα διεπόρθμευσας; ἐλεύθερον ἀκριβῶς· οὐδένος αὐτῷ μέλει. οὗτός ἐστιν ὁ Μένιππος.*

Ἀγνοεῖς, Χάρων, ποιόν ἄνδρα διεπόρθμευσες; Ἐλεύθερο ἐντελῶς[14]. Δὲν τὸν μέλει γιὰ τίποτε. Αὐτὸς εἶναι ὁ Μένιππος.

{ΧΑΡΩΝ} *Καὶ μὴν ἄν σε λάβω ποτέ.*

Ἂν σὲ πιάσω ὅμως ποτέ…

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἂν λάβῃς, ὦ βέλτιστε· δὶς δὲ οὐκ ἂν λάβοις.*

Ἂν μὲ πιάσῃς, μεγάλε… Δύο φορὲς ὅμως, δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ μὲ πιάσῃς!

[14] Οἱ κυνικοὶ φιλόσοφοι τόνιζαν ἰδιαιτέρως τὴν ἀξία τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς συνθῆκες τῆς ζωῆς.

ΝΕΚΡΩΝ ΠΛΟΥΤΩΝΙ ΚΑΤΑ ΜΕΝΙΠΠΟΥ

{ΚΡΟΙΣΟΣ} *Οὐ φέρομεν, ὦ Πλούτων, Μένιππον τουτονὶ τὸν κύνα παροικοῦντα· ὥστε ἢ ἐκεῖνόν ποι κατάστησον ἢ ἡμεῖς μετοικήσομεν εἰς ἕτερον τόπον.*

Δὲν ὑποφέρουμε, Πλούτων, τοῦτον ἐδῶ τὸν κυνικὸ τὸν Μένιππο, ποὺ κατοικεῖ κοντά μας. Ὥστε ἢ ἐκεῖνον κάπου ἐγκατάστησε ἢ ἐμεῖς θὰ μετοικήσουμε σὲ ἄλλον τόπο.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Τί δ' ὑμᾶς δεινὸν ἐργάζεται ὁμόνεκρος ὤν;*

Τί δεινὸ σᾶς προξενεῖ ὄντας καὶ ὁ ἴδιος νεκρός;

{ΚΡΟΙΣΟΣ} *Ἐπειδὰν ἡμεῖς οἰμώζωμεν καὶ στένωμεν ἐκείνων μεμνημένοι τῶν ἄνω, Μίδας μὲν οὑτοσὶ τοῦ χρυσίου, Σαρδανάπαλλος δὲ τῆς πολλῆς τρυφῆς, ἐγὼ δὲ Κροῖσος τῶν θησαυρῶν, ἐπιγελᾷ καὶ ἐξονειδίζει ἀνδράποδα καὶ καθάρματα ἡμᾶς ἀποκαλῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ᾄδων ἐπιταράττει ἡμῶν τὰς οἰμωγάς, καὶ ὅλως λυπηρός ἐστιν.*

Ὁποτεδήποτε ἐμεῖς θρηνοῦμε φωνάζοντας καὶ στενάζουμε ἐνθυμούμενοι ἐκείνων τῶν ἄνω, ὁ Μίδας[15] τοῦ τόσου χρυσοῦ, ὁ Σαρδανάπαλλος[16] τῆς πολλῆς τρυφῆς, ἐγὼ ὁ

[15] Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φρυγίας Γορδίου, γόνου τοῦ θρακομακεδονικοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Βρυγῶν/Φρυγῶν, οἱ ὁποῖοι ὁρμώμενοι ἀπὸ τὸ ὄρος Βέρμιον μετέβησαν εἰς τὴν Μικρᾶν Ἀσίαν γύρω στὸ 94ο ἔτος πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας, ὅπου καὶ ἵδρυσαν τὸ βασίλειον τῆς Φρυγίας (στὴν μακεδονικὴ διάλεκτο τὸ γράμμα «β» ἐναλλάσσεται μὲ τὸ «φ») μὲ πρωτεύουσα τὴν πόλιν Γόρδιον. Ὁ Μίδας ἐφιλοξένησε κάποτε στὸ παλάτι του τὸν Σειλινό, θεότητα τῆς ἀκολουθίας τοῦ Διονύσου καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς φιλοξενίας ὁ Σειλινὸς ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Διόνυσο νὰ ἱκανοποιήσῃ μία ἐπιθυμία στὸν Μίδα. Ὁ βασιλεύς, ἤδη φημισμένος γιὰ τὸν πλοῦτο του, χωρὶς νὰ τὸ σκεφθῇ πάρα πολύ, ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Διόνυσο ὅ,τι ἀγγίζει νὰ γίνεται χρυσός. Σύντομα διεπίστωσε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία του ἐξελίχθη σὲ κατάρα, διότι ἀκόμα καὶ τὸ φαγητὸ καὶ τὸ νερὸ μετετρέποντο σὲ χρυσάφι. Συνειδητοποιώντας τὸ λάθος του ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Διόνυσο νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ χάρισμα καὶ ὁ Διόνυσος τὸν συνεβούλευσε νὰ λουστῇ στὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ Πακτωλοῦ τῆς Λυδίας, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε γέμισε ἀπὸ ψήγματα χρυσοῦ. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι ὁ ποταμὸς ἐλέγετο καὶ Χρυσορρόας, ἐπειδὴ ἔρεε σὲ αὐτὸν χρυσάφι. Τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ πέρασε στὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑποδηλώνοντας πληθώρα, μεγάλη ποσότητα.

[16] Ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, Ἀσσουρμπανιπάλ. Ἀνῆλθε στὸν θρόνο τὸ 836π.Χ. καὶ διῆγε βίον ἡδυπαθῆ καὶ ἀκόλαστον. Ἡ διαγωγή του προεκάλεσε ἐξέγερσιν. Ὁ σατράπης τῆς Μηδίας, Ἀρβάκης, ἐπαναστάτησε καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Νινευῒ μὲ στρατὸ 400.000 Περσῶν, Ἀράβων καὶ Βακτριανῶν. Ἡ πολιορκία παρετάθη γιὰ δύο ἔτη. Λόγῳ πλημμύρας τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ κατεστράφη μέρος τῶν τειχῶν ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἰσῆλθαν οἱ πολιορκηταί. Βλέποντας τὸ τέλος του νὰ πλησιάζῃ, ἄναψε στὴν αὐλὴ τῶν ἀνακτόρων του μεγάλη πυρὰ καὶ πέφτοντας σὲ αὐτὴν ἐκάη ζωντανὸς μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς θησαυρούς του, τὶς γυναῖκες, τὰ παιδιὰ καὶ τὶς παλλακίδες του. Τὸ ὄνομα τοῦ

Κροῖσος[17] τῶν θησαυρῶν, γελᾷ ἐπιδοκιμαστικὰ καὶ μᾶς ἐπικρίνει ὡς δουλοπρεπεῖς ἀποκαλώντας μας καὶ καθάρματα! Ἐνίοτε δὲ τραγουδώντας κι ὅλας διαταράσσει τοὺς θρήνους μας καὶ γενικῶς εἶναι λυπηρός.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Τί ταῦτά φασιν, ὦ Μένιππε;*

Γιατί τὰ λένε αὐτά, Μένιππε;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἀληθῆ, ὦ Πλούτων· μισῶ γὰρ αὐτοὺς ἀγεννεῖς καὶ ὀλεθρίους ὄντας, οἷς οὐκ ἀπέχρησεν βιῶναι κακῶς, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντες ἔτι μέμνηνται καὶ περιέχονται τῶν ἄνω· χαίρω τοιγαροῦν ἀνιῶν αὐτούς.*

Ἀλήθεια [λένε], Πλούτων. Τοὺς μισῶ ἐπειδὴ εἶναι ἄνανδροι καὶ ὀλέθριοι, στοὺς ὁποίους δὲν ἤρκεσε νὰ ζοῦν κακῶς ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἀκόμα θυμοῦνται καὶ προσκολλῶνται τῶν ἄνω. Γι' αὐτὸ λοιπὸν χαίρομαι ποὺ τοὺς στενοχωρῶ.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Ἀλλ' οὐ χρή· λυποῦνται γὰρ οὐ μικρῶν στερόμενοι.*

Ἀλλὰ δὲν πρέπει. Λυποῦνται διότι δὲν στεροῦνται ἀσημάντων [πραγμάτων].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Καὶ σὺ μωραίνεις, ὦ Πλούτων, ὁμόψηφος ὢν τοῖς τούτων στεναγμοῖς;*

Καὶ ἐσὺ ξεμωραίνεσαι, Πλούτων, καὶ ἐπικροτεῖς τοὺς στεναγμούς τους;

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Οὐδαμῶς, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐθέλοιμι στασιάζειν ὑμᾶς.*

Κάθε ἄλλο, δὲν θὰ ἤθελα ὅμως νὰ στασιάζετε.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Καὶ μήν, ὦ κάκιστοι Λυδῶν καὶ Φρυγῶν καὶ Ἀσσυρίων, οὕτω γινώσκετε ὡς οὐδὲ παυσομένου μου· ἔνθα γὰρ ἂν ἴητε, ἀκολουθήσω ἀνιῶν καὶ κατᾴδων καὶ καταγελῶν.*

Σαρδαναπάλλου ἔμεινε στὴν ἱστορία ὡς χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου θηλυπρεποῦς, ἡδυπαθοῦς, σπατάλου καὶ ἀσώτου.

[17] Ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Περμνάδων καὶ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Λυδίας. Διεκρίθη γιὰ τὶς μεγάλες οἰκονομικὲς μεταρρυθμίσεις. Ἐξ αἰτίας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου, οἱ Σάρδεις, πρωτεύουσα τοῦ κράτος του, ἔγιναν ἑστία πλούτου σὲ ὅλην τὴν Ἀνατολήν.

Καὶ ὅμως, κάκιστοι [ἐκ τῶν] Λυδῶν[18], Φρυγῶν[19] καὶ Ἀσσυρίων[20], ἔτσι νὰ ξέρετε, ὅτι οὐδέποτε θὰ παύσω. Ὅπου καὶ ἂν πάτε θὰ σᾶς ἀκολουθήσω στενοχωρώντας καὶ ξεκουφαίνοντάς σας μὲ τὸ τραγούδι μου καὶ χλευάζοντάς σας.

{ΚΡΟΙΣΟΣ} *Ταῦτα οὐχ ὕβρις;*

Αὐτὰ δὲν εἶναι ὕβρις;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὔκ, ἀλλ᾽ ἐκεῖνα ὕβρις ἦν, ἃ ὑμεῖς ἐποιεῖτε, προσκυνεῖσθαι ἀξιοῦντες καὶ ἐλευθέροις ἀνδράσιν ἐντρυφῶντες καὶ τοῦ θανάτου παράπαν οὐ μνημονεύοντες· τοιγαροῦν οἰμώξεσθε πάντων ἐκείνων ἀφῃρημένοι.*

Ὄχι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἦσαν ὕβρις, τὰ ὁποῖα ἐσεῖς ἐκάνατε, ἔχοντας τὴν ἀξίωσιν νὰ σᾶς προσκυνοῦν[21], καλοπερνώντας εἰς βάρος ἐλευθέρων ἀνδρῶν καὶ μὴ συλλογιζόμενοι διόλου τὸν θανάτον. Γι' αὐτὸ λοιπὸν θὰ ὀδύρεστε στερούμενοι ὅλων ἐκείνων.

---

[18] Ἀρχαία χώρα στὴν Μικρὰ Ἀσία, ἡ κατὰ τὸν Ὅμηρο Μαιονία. Βασικὰ ὅρια τῆς χώρας αὐτῆς ἦσαν τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ἡ Μυσία, ἡ Φρυγία καὶ ἡ Καρία. Τὸ ἀνατολικὸ μέρος αὐτῆς ποὺ τὴν διέρρεε ὁ Ἕρμος ὠνομάζετο «Κατακεκαυμένη» ἀπὸ τὴν ἡφαιστειώδη ὄψιν τοῦ ἐδάφους. Στὰ παράλιά της ἐξετείνετο ἡ Ἰωνία μὲ τὴν ἱστορικὴ Ἰωνικὴ Δωδεκάπολιν στὴν ὁποίαν ἀπὸ ἐνωρὶς εἶχε προστεθῆ καὶ ἡ αἰολικὴ ἀποικία Σμύρνη.

[19] Βλ. ὑποσημείωσιν 15. Κατὰ τὸν 8ον αἰώνα π.Χ. οἱ Φρύγες εἶχαν καταλάβει τὴν Καππαδοκία, Καταονία καὶ Λυκαονία, ἀργότερα δὲ καὶ τὴν Λυδία, ἐκτεινόμενοι ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου μέχρι τὸν ποταμὸ Εὐφράτη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Μυσία καὶ τὴν Βιθυνία. Ἡ ἀπὸ τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος εἰσβολὴ τῶν Κιμμερίων, ὅπου μαχόμενος ἐφονεύθη ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν Μίδας, εἶχε ὡς συνέπεια τὴν βαθμιαία ὑποταγή τους.

[20] Ἡ Ἀσσυρία ἦτο ἀρχαία χώρα-βασίλειον τῆς Μεσοποταμίας στὴν κοιλάδα τοῦ Τίγρητος ἡ ὁποία ἔλαβε τὴν ὀνομασία της ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ πόλιν-κράτος Ἀσσούρ, ἡ ὁποία ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ ὁμωνύμου θεοῦ. Τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος ἀπετέλεσε ἐπανειλημμένως αὐτοκρατορία, τῆς ὁποίας ἡ μεγαλύτερη ἀκμὴ προσδιορίζεται μεταξὺ τοῦ 9ου καὶ 7ου αἰώνος π.Χ. Τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος κατελύθη ὁριστικῶς τὸ 612π.Χ. Ἡ περιοχὴ αὐτή, ὅπου σήμερα εὑρίσκεται τὸ βορειοανατολικὸ Ἰράκ, εἶναι μεγάλη χαμηλὴ πεδιάδα μὲ μικροὺς λόφους καὶ διαρρέεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ Τίγρητα καὶ τοὺς παραπόταμούς του. Τὰ ἄφθονα νερὰ καὶ τὸ καλὸ κλῖμα ἔκαναν καὶ στὴν ἀρχαιότητα τὸν τόπο αὐτὸν ἀπὸ τὶς πιὸ γόνιμες χῶρες τῆς Ἀσίας.

[21] Σαφεῖς καταδικαστικὲς ἀναφορὲς γύρω ἀπὸ τὴν καθαρῶς βαρβαρικὴ συνήθεια τοῦ προσκυνήματος καὶ τῆς γονυκλισίας, ὑπάρχουν διάσπαρτες μέσα στὰ Κείμενα ὄχι μόνον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς νεωτέρας Γραμματείας μας. Οἱ Ἕλληνες δὲν ὑποκλίνονται μπροστὰ σὲ ἄνθρωπο, δὲν δέχονται τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία. Ὁ Ὀρέστης δὲν δέχεται τὸ προσκύνημα τοῦ δούλου ἀπὸ τὴν Φρυγία, ὑπενθυμίζοντάς του (Εὐριπίδης, «Ὀρέστης» στ. 1508): «Οὐκ ἐν Ἰλίῳ τάδε ἐστίν, ἀλλὰ ἐν Ἀργείᾳ χθονὶ» (Δὲν εὑρίσκεσαι στὸ Ἴλιον, ἀλλὰ στὸ Ἄργος). Τὸ «ἀπροσκύνητον», ὡς ἑλληνικὴ συνήθεια, ὡς βίωμα καὶ ἀρετή, ὡς τρόπος ζωῆς, ἐπέρασε καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια: «Προσκύνα Διάκο τὸν Πασᾶ, προσκύνα τὸν Βεζύρη. Ὅσο εἶν' ὁ Διάκος ζωντανός, Πασᾶ δὲν προσκυνάει» (Ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Ἄννας Τζιροπούλου-Εὐσταθίου: «Αἰσχύλου Εὐφορίωνος Ἀθηναίου - Προμηθεὺς Δεσμώτης», ἐκδ. Γεωργιάδη, Ἀθῆναι 2001, σελ. 149).

{ΚΡΟΙΣΟΣ} *Πολλῶν γε, ὦ θεοί, καὶ μεγάλων κτημάτων.*

Πολλῶν βεβαίως, ὦ θεοί, καὶ μεγάλων ἀποκτημάτων!

{ΜΙΔΑΣ} *Ὅσου μὲν ἐγὼ χρυσοῦ.*

Ἐγὼ μὲν ὁπόσου χρυσοῦ!

{ΣΑΡΔΑΝΑΠΑΛΛΟΣ} *Ὅσης δὲ ἐγὼ τρυφῆς.*

Ἐγὼ μὲν ὁπόσης τρυφῆς!

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εὖ γε, οὕτω ποιεῖτε· ὀδύρεσθε μὲν ὑμεῖς, ἐγὼ δὲ τὸ γνῶθι σαυτὸν πολλάκις συνείρων ἐπᾴσομαι ὑμῖν· πρέποι γὰρ ἂν ταῖς τοιαύταις οἰμωγαῖς ἐπᾳδόμενον.*

Εὖγε, ἔτσι νὰ κάνετε. Ἐσεῖς νὰ ὀδύρεσθε, ἐγὼ δὲ τὸ «γνῶθι σαυτὸν[22]» πολλὲς φορὲς θὰ σᾶς τραγουδῶ συνεχῶς. Διότι ἐπιβάλλεται νὰ τραγουδιέται σὲ τέτοιους θρήνους.

[22] Τὸ ἀπόφθεγμα αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν στροφὴ τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο, εἰς τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπετέλεσε τὸ κέντρο τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτους. Ἀποδίδεται στὸν Χίλωνα ἢ στὸν Θαλή. Ἡ σημασία του ἦτο τόσο σπουδαία ὥστε ἐθεωρήθη ἀπαραίτητον νὰ ἀναγραφῇ μαζὶ μὲ ἄλλα στὸν πρόναο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος στοὺς Δελφούς. Αὐτὸ ἐχρησιμοποίησε καὶ ἡ ψυχανάλυσις γιὰ τὴν κάθαρσιν τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ τὴν θεραπεία ἀπὸ τὶς νευρώσεις.

ΜΕΝΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΚΕΡΒΕΡΟΥ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὦ Κέρβερε -συγγενὴς γάρ εἰμί σοι κύων καὶ αὐτὸς ὤν- εἰπέ μοι πρὸς τῆς Στυγός, οἷος ἦν ὁ Σωκράτης, ὁπότε κατῄει παρ' ὑμᾶς· εἰκὸς δέ σε θεὸν ὄντα μὴ ὑλακτεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπίνως φθέγγεσθαι, ὁπότ' ἐθέλοις.*

Κέρβερε[23] -διότι συγγενής σου εἶμαι ὄντας καὶ ὁ ἴδιος κύων[24]- πές μου, στὸ ὄνομα τῆς Στυγός[25], τί λογῆς ἦτο ὁ Σωκράτης, ὅταν κατέβαινε κοντά σας. [Εἶναι] φανερὸν ὅτι, ὄντας θεός, δὲν γαβγίζεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπίνως μιλᾷς, ὅποτε τυχὸν θέλῃς.

{ΚΕΡΒΕΡΟΣ} *Πόρρωθεν μέν, ὦ Μένιππε, παντάπασιν ἐδόκει ἀτρέπτῳ τῷ προσώπῳ προσιέναι καὶ οὐ πάνυ δεδιέναι τὸν θάνατον δοκῶν καὶ τοῦτο ἐμφῆναι τοῖς ἔξω τοῦ στομίου ἑστῶσιν ἐθέλων, ἐπεὶ δὲ κατέκυψεν εἴσω τοῦ χάσματος καὶ εἶδε τὸν ζόφον, κἀγὼ ἔτι διαμέλλοντα αὐτὸν δακὼν τῷ κωνείῳ κατέσπασα τοῦ ποδός, ὥσπερ τὰ βρέφη ἐκώκυεν καὶ τὰ ἑαυτοῦ παιδία ὠδύρετο καὶ παντοῖος ἐγίνετο.*

Ἀπὸ μακριά, Μένιππε, ἀναμφιβόλως ἐφαίνετο νὰ προσέρχεται μὲ πρόσωπον ἐντελῶς ἀποφασισμένο καὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν φοβᾶται πολὺ τὸν θάνατον, καὶ αὐτὸ ἤθελε νὰ δείχνῃ σὲ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι στέκονταν ἔξω ἀπὸ τὸ στόμιον. Ὅταν ὅμως ἔσκυψε μέσα στὸ χάσμα καὶ εἶδε τὸ σκοτάδι τοῦ κάτω κόσμου καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ ακόμα κωλυσιεργοῦσε, ἀφοῦ τὸν δάγκωσα μὲ τὸ κώνειο, τὸν ἔσυρα ἀπὸ τὸ πόδι[26] πρὸς τὰ κάτω, ξεφώνιζε ὅπως ἀκριβῶς τὰ βρέφη καὶ τὰ παιδιά του θρηνοῦσε καὶ ἔκανε ἕναν σωρὸ τέτοια πράγματα.

---

[23] Τερατόμορφος σκύλος, υἱὸς τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἐχίδνης. Εἶχε τρία κεφάλια, ἡ ῥάχη του ἦτο γεμάτη φίδια καὶ ἡ οὐρά του, ἡ ὁποία ἦτο λιονταρίσια, κατέληγε σὲ φίδι. Φρουροῦσε ἄγρυπνα τὸν Ἅδη καὶ ἀπηγόρευε τὴν ἔξοδο. Μόνον ὁ Ὀρφεὺς κατώρθωσε νὰ τὸν ἀποκοιμίσῃ μὲ τὴν μουσική του ἐνῷ ὁ Ἡρακλῆς ἐκτελώντας ἕναν ἀπὸ τοὺς ἄθλους του τὸν μετέφερε ἐπάνω στὴν γῆ.

[24] Λογοπαίγνιο μὲ τὴν λέξιν «κύων» ἡ ὁποία σημαίνει τόσο τὸν σκύλο ὅσο καὶ τὸν κυνικὸ φιλόσοφο.

[25] Ὑποχθόνια πηγὴ τοῦ Ἅδου ἡ ὁποία περιέβαλλε ὅλον τὸν Τάρταρο. Στὸ ὄνομά της οἱ θεοὶ ἔπαιρναν τὸν μεγαλύτερο καὶ φοβερώτερο ὅρκο, τὸν ὁποῖον ἐὰν παρέβαιναν ἡ τιμωρία ἦτο νὰ μείνουν ἕναν ἐνιαυτὸν (μεγάλη χρονικὴ περίοδος) χωρὶς ἀναπνοή, ἄναυδοι καὶ χωρὶς νὰ πλησιάζουν στὰ χείλη τους ἀμβροσία ἢ νέκταρ. Στὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ενιαυτοῦ τοὺς ἐπεβάλλετο καὶ ἄλλη ποινή: Γιὰ ἐννέα ἐνιαυτοὺς ἔμεναν ἀποτραβηγμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεοὺς καὶ δὲν ἔπαιρναν μέρος οὔτε στὰ συμβούλια οὔτε στὰ συμπόσιά τους. Δὲν ἀπελάμβαναν τὰ παλαιά τους προνόμια παρὰ μόνον τὸν δέκατο ἐνιαυτὸν (Ἡσίοδος, Θεογονία, στ. 775-819).

[26] Ὁ Σωκράτης πέθανε πίνοντας κώνειο. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ κωνείου ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πόδια.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐκοῦν σοφιστὴς ὁ ἄνθρωπος ἦν καὶ οὐκ ἀληθῶς κατεφρόνει τοῦ πράγματος;*

Ἑπομένως, ὁ ἄνθρωπος ἦτο σοφιστὴς[27] καὶ δὲν καταφρονοῦσε ἀληθῶς τὸ ζήτημα[28];

{ΚΕΡΒΕΡΟΣ} *Οὔκ, ἀλλ᾽ ἐπείπερ ἀναγκαῖον αὐτὸ ἑώρα, κατεθρασύνετο ὡς δῆθεν οὐκ ἄκων πεισόμενος ὃ πάντως ἔδει παθεῖν, ὡς θαυμάσονται οἱ θεαταί. καὶ ὅλως περὶ πάντων γε τῶν τοιούτων εἰπεῖν ἂν ἔχοιμι, ἕως τοῦ στομίου τολμηροὶ καὶ ἀνδρεῖοι, τὰ δὲ ἔνδοθεν ἔλεγχος ἀκριβής.*

Ὄχι, ἀλλὰ ἐπειδὴ πράγματι αὐτὸ τὸ ἔβλεπε ἀναγκαῖον, ἔδειχνε θάρρος ὅτι δῆθεν ἠθελημένα θὰ πάθαινε αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ἔπρεπε νὰ πάθῃ, γιὰ νὰ δοῦν μὲ θαυμασμὸ οἱ θεαταί. Καὶ γενικά, περὶ ὅλων αὐτῶν βεβαίως θὰ μποροῦσα νὰ πῶ [ὅτι] μέχρι τὸ στόμιον[29] [εἶναι] τολμηροὶ καὶ ἀνδρεῖοι, ἐνῷ ἀπὸ μέσα κυριολεκτικὰ ἐξευτελιστικὰ δειλοί.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἐγὼ δὲ πῶς σοι κατεληλυθέναι ἔδοξα;*

Ἐγὼ ὅμως, πῶς σοῦ φάνηκα νὰ κατεβαίνω;

{ΚΕΡΒΕΡΟΣ} *Μόνος, ὦ Μένιππε, ἀξίως τοῦ γένους, καὶ Διογένης πρὸ σοῦ, ὅτι μὴ ἀναγκαζόμενοι ἐσῄειτε μηδ᾽ ὠθούμενοι, ἀλλ᾽ ἐθελούσιοι, γελῶντες, οἰμώζειν παραγγείλαντες ἅπασιν.*

Μόνος, Μένιππε, ἀξίως τοῦ γένους καὶ ὁ Διογένης πρὶν ἀπὸ ἐσένα, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν εἰσέρχεστε ἀναγκαζόμενοι, οὔτε σπρωχνόμενοι, ἀλλὰ μὲ τὴν θέλησίν σας, καθὼς γελάτε καὶ παραγγέλετε σὲ ὅλους νὰ θρηνοῦν φωνάζοντας.

---

[27] Ἀρχικὰ σήμαινε αὐτὸν ὁ ὁποῖος καλῶς κατέχει τὴν σοφία. Μεταγενέστερα καὶ ἐπὶ κακοῦ πῆρε τὴν σημασία αὐτοῦ ὁ ὁποῖος ἀπατᾷ μὲ τὰ λόγια.

[28] Ἀπὸ τὴν Ἀπολογία Σωκράτους (29a6), ὅπως παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα: «οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον οὐδ᾽ εἰ τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων μέγιστον ὂν τῶν ἀγαθῶν, δεδίασι δ᾽ ὡς εὖ εἰδότες ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν ἐστι» (Διότι κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν θάνατον, οὔτε ἂν τυγχάνῃ νὰ εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀγαθὸν ὅλων γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅμως τὸν φοβοῦνται σὰν νὰ ξέρουν καλὰ ὅτι εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ κακά).

[29] Ἀναφέρεται εἰς τὴν πασίγνωστη εἴσοδο τοῦ Κάτω Κόσμου, τὸ στόμιον τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται στὸ ἀκρωτήριον Ταίναρο τῆς Πελοποννήσου, στὸ ὁποῖον καταλήγει ἡ χερσόνησος ἡ ὁποία διαμορφώνεται ἀπὸ τὸν Ταΰγετον.

ΜΕΝΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ποῦ δαὶ οἱ καλοί εἰσιν ἢ αἱ καλαί, Ἑρμῆ; ξενάγησόν με νέηλυν ὄντα.*

Ποῦ εἶναι ἄραγε οἱ ὡραῖοι ἢ οἱ ὡραῖες, Ἑρμῆ; Ξενάγησέ με καθὼς εἶμαι νεοφερμένος.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐ σχολὴ μέν, ὦ Μένιππε· πλὴν κατ᾽ ἐκεῖνο ἀπόβλεψον, ἐπὶ τὰ δεξιά, ἔνθα ὁ Ὑάκινθός τέ ἐστιν καὶ Νάρκισσος καὶ Νιρεὺς καὶ Ἀχιλλεὺς καὶ Τυρὼ καὶ Ἑλένη καὶ Λήδα καὶ ὅλως τὰ ἀρχαῖα πάντα κάλλη.*

Δὲν ἔχω χρόνο, Μένιππε, ἀλλὰ στρέψε τὸ βλέμμα σου σὲ ἐκείνο [τὸ μέρος], πρὸς τὰ δεξιά, ἐκεῖ ὅπου εἶναι καὶ ὁ Ὑάκινθος[30] καὶ ὁ Νάρκισσος[31] καὶ ὁ Νιρεὺς[32] καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς[33] καὶ ἡ Τυρὼ[34] καὶ ἡ Ἐλένη[35] καὶ ἡ Λήδα[36] καὶ γενικῶς ὅλα τὰ ἀρχαῖα κάλλη.

---

[30] Υἱὸς τῆς Μούσης Κλειοῦς καὶ τοῦ Πιέρου. Ἦτο νέος ἐξαιρετικῆς ὀμορφιᾶς. Τὸν ἐφόνευσε ἄθελά του ὁ Ἀπόλλων, καθὼς ἠγωνίζοντο εἰς τὴν δισκοβολία. Ἀπὸ τὸ αἷμα του προῆλθε τὸ λουλούδι τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομά του.

[31] Περίφημος γιὰ τὴν ὀμορφιά του. Τὸν ἀγάπησε ἡ νύμφη Ἠχώ. Ἐπειδὴ ὅμως περιεφρόνησε τὸν ἔρωτά της, οἱ ἄλλες νύμφες ἐζήτουν τὴν τιμωρία του. Ὅταν ἀντίκρυσε στὰ νερὰ μιᾶς πηγῆς τὴν μορφή του, ἐρωτεύθη τὸν ἴδιον του τὸν ἑαυτόν. Προσπάθησε νὰ ἀγγίξῃ τὸ εἴδωλόν του καὶ φυσικὰ δὲν μπόρεσε. Ἔτσι ἔπεσε σὲ μαρασμὸ καὶ πέθανε. Μία ἄλλη παράδοσις ἀναφέρει ὅτι μετεμορφώθη σὲ λουλούδι τὸ ὁποῖον πῆρε τὸ ὄνομά του.

[32] Βασιλεὺς τῆς νήσου Σύμης καὶ τοῦ γειτονικοῦ πρὸς αὐτὴν μέρους τῆς Κνιδίας χώρας. Ἔλαβε μέρος στὸν Τρωικὸ πόλεμο. Ἦτο, μετὰ τὸν Ἀχιλλέα, ὁ ὡραιότερος τῶν Ἀχαιῶν καὶ ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς μνηστῆρας τῆς Ὡραίας Ἑλένης.

[33] Ὁ σημαντικώτερος ἥρως τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἦτο υἱὸς τοῦ Πηλέως, βασιλέως τῶν Μυρμιδόνων καὶ τῆς Νηρηίδος Θέτιδος. Ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν συναγωνίστηκαν γιὰ τὸ χέρι της μέχρι ποὺ ἡ θεὰ Θέμις ἀπεκάλυψε ὅτι θὰ γεννοῦσε ἕναν υἱὸν σημαντικώτερο ἀπὸ τὸν πατέρα του, ὁπότε ἐπέλεξαν νὰ τὴν δώσουν σὲ κάποιον ἄλλον. Σύμφωνα μὲ τὸν μῦθο, ἡ Θέτις προσπάθησε ἀνεπιτυχῶς νὰ τὸν καταστήσῃ ἀθάνατον, βουτώντας τον στὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ Στυγός, ὅμως πιάνοντάς τον ἀπὸ τὴν πτέρνα, τὸν ἄφησε τρωτὸ σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖον.

[34] Κόρη τοῦ Σαλμωνέως καὶ τῆς Ἀλκιδίκης. Κάποτε ἐρωτεύθη τὸν ποτάμιο θεὸ Ἐνιπέα, ἀλλὰ ἐξηπατήθη ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα ὁ ὁποῖος πῆρε τὴν μορφή του καὶ συνευρέθη μὲ αὐτόν. Ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα ἐγέννησε τὸν Πελία, θεῖο τοῦ Ἰάσονος καὶ τὸν Νηλέα, πατέρα τοῦ Νέστορος, βασιλέως τῆς Πύλου.

[35] Κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λήδας. Ἦτο ἡ ὡραιοτέρα γυναῖκα τῆς γῆς ἀκόμα καὶ ἀνάμεσα στὶς θεές, ἐπειδὴ εἶχε πάρει τὴν λαμπρότητα τοῦ Ἡλίου καὶ τὸ κάλλος τῆς Ἀφροδίτης. Λόγῳ τῆς ὀμορφιᾶς της, τὴν ἔκλεψαν, παιδὶ ἀκόμη, πρῶτα ὁ Ἐναροφόρος καὶ μετὰ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀφαρέως, ἀλλὰ τὴν ἐπέστρεψαν σπίτι φοβούμενοι τοὺς ἀδελφούς της. Κάποια ἡμέρα, ὅταν ἡ Ἑλένη χόρευε μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες κόρες στὸν ναὸ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος, τὴν ἐθαύμασε ὁ Θησεύς καὶ τὴν ἅρπαξε πηγαίνοντάς την στὴν Ἀθήνα. Οἱ ἀδελφοί της τὴν ξαναέφεραν στὴν Σπάρτη. Ἀργότερα παντρεύτηκε τὸν Μενέλαο καὶ ἡ ἁρπαγή της ἀπὸ τὸν Πάριν ὑπῆρξε ἡ αἰτία τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὀστᾶ μόνα ὁρῶ καὶ κρανία τῶν σαρκῶν γυμνά, ὅμοια τὰ πολλά.*

Ὀστᾶ βλέπω μόνον καὶ κρανία γυμνὰ ἀπὸ τὶς σάρκες, ὅμοια τὰ περισσότερα.

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ μὴν ἐκεῖνά ἐστιν ἃ πάντες οἱ ποιηταὶ θαυμάζουσι τὰ ὀστᾶ, ὧν σὺ ἔοικας καταφρονεῖν.*

Καὶ ὅμως ἐκεῖνα εἶναι τὰ ὀστᾶ τὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ ποιηταὶ θαυμάζουν, τὰ ὁποῖα ἐσὺ φαίνεσαι νὰ περιφρονῇς.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὅμως τὴν Ἑλένην μοι δεῖξον· οὐ γὰρ ἂν διαγνοίην ἔγωγε.*

Ὅμως δεῖξε μου τὴν Ἑλένη. Διότι ἐγὼ βεβαίως δὲν θὰ μποροῦσα νὰ τὴν διακρίνω.

{ΕΡΜΗΣ} *Τουτὶ τὸ κρανίον ἡ Ἑλένη ἐστίν.*

Αὐτὸ τὸ κρανίον εἶναι ἡ Ἑλένη.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εἶτα διὰ τοῦτο αἱ χίλιαι νῆες ἐπληρώθησαν ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ τοσοῦτοι ἔπεσον Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι καὶ τοσαῦται πόλεις ἀνάστατοι γεγόνασιν;*

Δηλαδή, ἐξ αἰτίας τούτου ἐπανδρώθηκαν τὰ χίλια πλοῖα ἀπ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα[37] καὶ ἔπεσαν τόσοι Ἕλληνες καὶ βάρβαροι καὶ τόσες πόλεις ἔχουν καταστραφεῖ;

{ΕΡΜΗΣ} *Ἀλλ' οὐκ εἶδες, ὦ Μένιππε, ζῶσαν τὴν γυναῖκα· ἔφης γὰρ ἂν καὶ σὺ ἀνεμέσητον εἶναι "τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν"· ἐπεὶ καὶ τὰ ἄνθη ξηρὰ ὄντα εἴ τις βλέποι ἀποβεβληκότα τὴν βαφήν, ἄμορφα δῆλον ὅτι αὐτῷ δόξει, ὅτε μέντοι ἀνθεῖ καὶ ἔχει τὴν χρόαν, κάλλιστά ἐστιν.*

Ἀλλὰ δὲν εἶδες, Μένιππε, ζωντανὴ τὴν γυναῖκα. Διότι θὰ ἔλεγες καὶ ἐσὺ ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀγανακτῇ κάποιος ποὺ «περὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς γιὰ πολὺ χρόνον

---

[36] Ἡ μητέρα τῶν Διοσκούρων καὶ τῆς Ὡραίας Ἑλένης. Ὁ μῦθος λέει ὅτι ὁ Ζεὺς τὴν εἶδε καὶ τὴν ἐρωτεύθη λόγῳ τῆς ὀμορφιᾶς της. Γιὰ νὰ τὴν κατακτήσῃ κατέφυγε στὴν θεὰ Ἀφροδίτη ἡ ὁποία τὸν μετεμόρφωσε σὲ κύκνο ἐνῷ ἐκείνη πῆρε τὴν μορφὴ ἀετοῦ ποὺ κατεδίωκε τὸν κύκνο. Ἡ Λήδα αἰσθάνθηκε συμπάθεια γιὰ τὸν ὡραῖο κύκνο καὶ ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά της γιὰ νὰ καταφύγῃ σὲ αὐτὴν καὶ νὰ σωθῇ. Μὲ αὐτὸ τὸ τέχνασμα ὁ Ζεὺς κατάφερε νὰ συνευρεθῇ μαζί της.

[37] Σύμφωνα μὲ τὸν κατάλογο τῶν νηῶν ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο στὴν ῥαψῳδία Β τῆς Ἰλιάδος, οἱ Ἀχαιοὶ ἔπλευσαν πρὸς τὴν Τροία μὲ 1186 πλοῖα. Ἂν σκεφθοῦμε ὅτι σήμερα ἡ Ἑλλὰς διαθέτει συνολικὰ 135 πολεμικὰ πλοῖα, μένουμε ἄναυδοι μὲ τὸ μέγεθος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως (πληροφορίες στὴν ἰστοσελίδα τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ http://www.hellenicnavy.gr/index.php/el/stolos.html).

κακὰ παθαίνει»[38]. Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄνθη ἐὰν τυχὸν κάποιος δῇ νὰ εἶναι ξηρά, ἔχοντας χάσει τὸ χρῶμα, [εἶναι] φανερὸ ὅτι θὰ τοῦ φανοῦν ἄσχημα. Ὅταν ὅμως ἀνθίζουν καὶ ἔχουν τὸ χρῶμα, εἶναι ὡραιότατα.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐκοῦν τοῦτο, ὦ Ἑρμῆ, θαυμάζω, εἰ μὴ συνίεσαν οἱ Ἀχαιοὶ περὶ πράγματος οὕτως ὀλιγοχρονίου καὶ ῥᾳδίως ἀπανθοῦντος πονοῦντες.*

Λοιπόν, Ἑρμῆ, μὲ αὐτὸ ἀπορῶ, πῶς δὲν καταλάβαιναν οἱ Ἀχαιοὶ ὅτι κοπιάζουν περὶ πράγματος τόσο ὀλιγοχρονίου καὶ εὐκόλως μαραινομένου.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐ σχολή μοι, ὦ Μένιππε, συμφιλοσοφεῖν σοι. ὥστε σὺ μὲν ἐπιλεξάμενος τόπον, ἔνθα ἂν ἐθέλῃς, κεῖσο καταβαλὼν σεαυτόν, ἐγὼ δὲ τοὺς ἄλλους νεκροὺς ἤδη μετελεύσομαι.*

Δὲν μοῦ μένει χρόνος, Μένιππε, νὰ φιλοσοφῶ μαζί σου. Ὥστε ἐσὺ μὲν ἀφοῦ ἐπιλέξῃς τόπο, ὅπου καὶ ἐὰν θέλῃς, κάτσε κάτω καὶ ξάπλωσε. Ἐγὼ θὰ μεταβιβάσω τώρα ἀμέσως τοὺς ἄλλους νεκρούς.

[38] (Ὁμ. Ἰλ. Γ 154) Τρέχει ἡ Ἑλένη πρὸς τὶς «Σκαιὰς Πύλας» διότι ἡ θεὰ Ἶρις τὴν ἔχει εἰδοποιήσει ὅτι ὁ Μενέλαος καὶ ὁ Πάρις μονομαχοῦν. Οἱ δημογέροντες οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο ἐκεῖ: «Οἱ δ' ὡς οὖν εἴδονθ' Ἑλένην ἐπὶ πύργον ἰοῦσαν, ἦκα πρὸς ἀλλήλους ἔπεα πτερόεντ' ἀγόρευον. "Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐυκνήμιδας Ἀχαιοὺς τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν. αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικεν"». (Αὐτοὶ λοιπόν, καθὼς εἶδαν τὴν Ἑλένη νὰ ἔρχεται στὸν πύργο, σιγανὰ πρὸς ἀλλήλους ἔλεγαν λόγια πτερωτά: "Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀγανακτῇ κάποιος ποὺ οἱ Τρῶες καὶ οἱ Ἀχαιοὶ μὲ τὶς ὡραῖες περικνημίδες, γι' αὐτὴν τὴν γυναῖκα, γιὰ πολὺ καιρό, κακὰ παθαίνουν. Φοβερὰ ὁμοιάζει εἰς τὴν ὄψιν μὲ τὶς ἀθάνατες θεές").

ΜΕΝΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΑΙΑΚΟΥ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Πρὸς τοῦ Πλούτωνος, ὦ Αἰακέ, περιήγησαί μοι τὰ ἐν ᾅδου πάντα.*

Στὸ ὄνομα τοῦ Πλούτωνος, Αἰακέ, ξενάγησέ με σὲ ὅλα ὅσα εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ Ἅδου.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Οὐ ῥᾴδιον, ὦ Μένιππε, ἅπαντα· ὅσα μέντοι κεφαλαιώδη, μάνθανε· οὗτος μὲν ὅτι Κέρβερός ἐστιν οἶσθα, καὶ τὸν πορθμέα τοῦτον, ὅς σε διεπέρασεν, καὶ τὴν λίμνην καὶ τὸν Πυριφλεγέθοντα ἤδη ἑώρακας εἰσιών.*

Δὲν εἶναι εὔκολον, Μένιππε, σὲ ὅλα. Ὅσα πράγματι [εἶναι] σημαντικά, μάθαινε. Γνωρίζεις ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κέρβερος καὶ τοῦτον τὸν πορθμέα, ὁ ὁποῖος σὲ πέρασε ἀπὸ τὴν μία μεριὰ εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ἔχεις ἤδη δεῖ εἰσερχόμενος τὴν λίμνη[39] καὶ τὸν Πυριφλεγέθοντα[40].

---

[39] Ἀχερουσία λίμνη: Ἑλώδης λίμνη τῆς Θεσπρωτίας, στὴν Ἤπειρο, ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας τῆς Παραμυθίας. Ἀπὸ τὴν λίμνη αὐτὴ οἱ ψυχὲς μετέβαιναν εἰς τὸν Ἅδη, μεταφερόμενες ἀπὸ τὸν Χάρωνα. «Δὲν εἶναι τυχαῖον ὅτι ὁ Ἅδης ἢ τοπικῶς Ἀϊδωνεύς, φέρει σήμερα τὸ ὄνομα Ἁϊ-Δονάτος. Οἱ πύλες τῆς Ἀχερουσίας τοποθετοῦνται στὸ χωριὸ Γλυκύ. Κατὰ τὴν παράδοσιν, στὴν σπηλιὰ ἀπὸ ὅπου πηγάζει ὁ Ἀχέρων, ζοῦσε ἕνας δράκων ὁ ὁποῖος μόλυνε τὴν πηγή, κάνοντας τὸ νερὸ πικρὸ καὶ θανατηφόρο. Οἱ κάτοικοι ἔπρεπε νὰ προσφέρουν στὸν δράκοντα κάθε χρόνο μία κόρη γιὰ νὰ τὴν καταβροχθίζῃ. Τὸν δράκοντα σκότωσε ὁ Ἁϊ-Δονάτος. Μετὰ τὸν φόνο τοῦ δράκοντος τὸ νερὸ ἔγινε καὶ πάλι γλυκὺ καὶ τὸ διπλανὸ χωριὸ ὠνομάσθη ἐπίσης Γλυκύ. Μέχρι σήμερα γίνεται τοπικὸ πανηγύρι πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου». (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Γιώργου Λεκάκη, Τάματα καὶ Ἀναθήματα, ἐκδ. Γεωργιάδης, Αθῆναι 2001)

[40] Γιὰ ἐκείνους ποὺ νομίζουν ὅτι οἱ ποταμοὶ τοῦ Κάτω Κόσμου Ἀχέρων, Κωκυτὸς καὶ Περιφλεγέθων εἶναι φανταστικοί, παραθέτω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ λυκειάρχου Φώτη Οἰκονόμου «Θεσπρωτία, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι ἡμερῶν ἡμῶν» (1979): «Ὁ Ἀχέρων (= ἄνευ χαρᾶς ἢ ἄχεα ῥέων), ποταμὸς τοῦ ἄχους καὶ τῶν στεναγμῶν, ὁ κοινὸς λεγόμενος Ποτάμι Γλυκὺ ἢ Μαυροπόταμος ἢ καὶ ποτάμι Φαναρίου, πηγάζει ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Τομάρου (Ὀλύτσικα) καὶ διαρρέων τὴν πεδιάδα τοῦ Φαναρίου ἐκβάλλει μεσημβρινῶς τῆς Σπλάντζης (ν. Ἀμμουδιᾶς). Κατὰ τὸν ῥοῦν του εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀβαρίκου, ἑνοῦται μὲ τὸν ποταμὸ Ντάλα καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος τοῦ Φαναρίου δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ ἀπὸ βορρᾶ κατερχομένου Κωκυτοῦ. Τὰ ὕδατά του, διερχόμενα μεταξὺ στενῶν, πολὺ βαθέων, σκοτεινῶν καὶ φοβερῶν φαράγγων, δημιουργοῦν ὑποχθονίους βοάς, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἀορίστους φόβους εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Κωκυτὸς (= ποταμὸς τῶν ὀλολυγμῶν καὶ τῶν θρήνων) ὠνομάσθη οὕτω, διότι κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων, εἰς ὄχθας αὐτοῦ, ἐκάθηντο καὶ ἐθρήνουν οἱ νεκροὶ διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ κόσμου διὰ τὰς ἁμαρτίας των. Ὁ ποταμὸς οὗτος, ὁ κοινὸς ὀνομαζόμενος Βάβα, πηγάζει πλησίον τοῦ χωρίου Κρυσταλλοπηγή, διέρχεται τὴν πεδιάδα τῆς Παραμυθίας [σημ. παραμυθία στὰ ἀρχαῖα σημαίνει «παρηγοριὰ»] καὶ ἑνοῦται μὲ τὸν Ἀχέροντα εἰς τὸ χωρίον Μεσοπόταμος Φαναρίου. Ὁ Κωκυτὸς σχηματίζεται ἀπὸ δύο βραχίονας, τὸν Παραμυθιώτικον καὶ τὸν Βουβόν, ποὺ ἔλαβε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὴν ἀθόρυβον ῥοήν του. Ὁ Πυριφλεγέθων (= ὁ πῦρ καὶ φλόγας ἀναδίδων) τὴν σήμερον ὀνομαζόμενος Κάκαβας, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἀπὸ τὴν Ἄνω Σκαφιδωτήν, διασχίζων δὲ τὸ ὀροπέδιον αὐτῆς, σβήνει

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οἶδα ταῦτα καὶ σέ, ὅτι πυλωρεῖς, καὶ τὸν βασιλέα εἶδον καὶ τὰς Ἐρινῦς· τοὺς δὲ ἀνθρώπους μοι τοὺς πάλαι δεῖξον καὶ μάλιστα τοὺς ἐπισήμους αὐτῶν.*

Τὰ ξέρω αὐτὰ καὶ ἐσένα, ὅτι φρουρεῖς τὴν πύλη, καὶ τὸν βασιλέα εἶδα καὶ τὶς Ἐρινύες[41]. Τοὺς ἀνθρώπους τοὺς παλαιοὺς δεῖξε μου καὶ μάλιστα τοὺς σπουδαιοτέρους ἐξ αὐτῶν.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Οὗτος μὲν Ἀγαμέμνων, οὗτος δὲ Ἀχιλλεύς, οὗτος δὲ Ἰδομενεὺς πλησίον, οὗτος δὲ Ὀδυσσεύς, εἶτα Αἴας καὶ Διομήδης καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων.*

Αὐτὸς [εἶναι] ὁ Ἀγαμέμνων[42], αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεύς, αὐτὸς κοντὰ ὁ Ἰδομενεύς[43], αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεύς[44], ἔπειτα ὁ Αἴας[45] καὶ ὁ Διομήδης[46] καὶ οἱ ἄριστοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων.

βορειοανατολικὰ τῶν παρυφῶν τοῦ Καναλακίου. Ὀνομάζεται οὕτω, διότι τὰ ὕδατα αὐτοῦ, κατὰ τὰς νηνέμους νύκτας τοῦ Μαρτίου καὶ Ἰουλίου, ἐσπινθηροβόλουν παραδόξως καὶ καταφανέστατα. Παρόμοιον φαινόμενον παρουσιάζει καὶ ὁ Βουβός». Κάποιος λοιπόν, δὲν ἔχει παρὰ νὰ πάρῃ ἕναν χάρτη, νὰ ἀκολουθήσῃ τὶς παραπάνω περιγραφὲς καὶ νὰ σχηματίσῃ μία ξεκάθαρη εἰκόνα γιὰ τὴν γεωγραφικὴ περιοχὴ κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία εὑρίσκεται ὁ Ἅδης ἢ ἔστω ἕνας ἀπὸ τοὺς γεωγραφικοὺς χώρους ὑποδοχῆς του (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Παντελῆ Γιαννουλάκη, Κούφια Γῆ, ἐκδ. Ἀνιχνευτές, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 208).

[41] Οἱ τρεῖς θεότητες οἱ ὁποῖες ἐκδικοῦντο καὶ τιμωροῦσαν ἐκείνους ποὺ διέπρατταν ἐγκλήματα τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ἰσορροπία τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας, ὅπως τὸν φόνο, τὴν βεβήλωσι τοῦ ἀσύλου ἢ τῆς φιλοξενίας, τὴν ἐπιορκία καὶ ἄλλα παρόμοια. Τὰ ὀνόματά τους ἦσαν Ἀληκτώ, Τισιφόνη καὶ Μέγαιρα. Ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὶς σταγόνες τοῦ αἵματος τοῦ Οὐρανοῦ, ἐνῷ μία ἄλλη παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἶναι κόρες τῆς Νυκτὸς καὶ τοῦ Ἀχέροντος. Οἱ ἀρχαῖοι τὶς φαντάζονταν σὰν ἀπαίσια ὄντα, μὲ ὄψιν παρθένων οἱ ὁποῖες βγῆκαν γιὰ κυνήγι ἢ σὰν γριές. Κατοικοῦσαν σὲ μέρη τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο εἴσοδοι τοῦ Ἅδου. Ἔργο τους ἦτο νὰ καταδιώκουν ἀμείλικτα καὶ ἀσταμάτητα τὸν κάθε ἐγκληματία καὶ νὰ τὸν βασανίζουν μὲ τὸν σκληρότερο τρόπο. Οὔτε καὶ μὲ τὸν θάνατόν του δέν εὕρισκε κάποιος ἀνάπαυσιν. Τὶς ἀκολουθοῦσαν ὁ Φόβος, ὁ Τρόμος, ἡ Μανία καὶ ἄλλα τέτοια τέρατα. Οἱ Ἐρινύες ὀνομάστηκαν καὶ Εὐμενίδες κατ' εὐφημισμόν, γιὰ νὰ τὶς καλοπιάσουν καὶ νὰ τὰ ἔχουν καλὰ μαζί τους καὶ αὐτὸ διότι ἐπίστευαν ὅτι οἱ Ἐρινύες προστάτευαν τὸν τόπο ὅπου ἔμεναν, γιὰ δύο λόγους: α) Διότι ἀγρυπνοῦσαν γιὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ β) διότι ἦσαν χθόνιες θεότητες καὶ σὰν τέτοιες προστάτευαν τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους.

[42] Βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἀχαιῶν στὴν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Τροίας. Ἐδολοφονήθη ἀπὸ τὴν σύζυγό του Κλυταιμνήστρα καὶ τὸν ἐραστή της Αἴγισθο, μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν Τροία.

[43] Ἡγεμὼν τῆς Κρήτης, ἐγγονὸς τοῦ Μίνωος καὶ τῆς Πασιφάης, ἔνδοξος ἥρως τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ἀναφέρεται καὶ ὡς μνηστὴρ τῆς Πηνελόπης. Ὁ τάφος του ὑπῆρχε στὴν Κνωσσό.

[44] Ὁ Ὀδυσσεύς, βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, εἶναι ὁ βασικὸς ἥρως στὸ ἐπικὸ ποίημα τοῦ Ὁμήρου «Ὀδύσσεια» καὶ διαδραματίζει ἐπίσης καθοριστικὸ ρόλο στὸ ἄλλο ἔπος τοῦ Ὁμήρου, τὴν «Ἰλιάδα». Εἶναι εὐρέως γνωστὸς γιὰ τὴν πονηριὰ καὶ ἐφευρετικότητά του. Ἦτο υἱὸς τοῦ Λαέρτου καὶ τῆς Ἀντικλείας, σύζυγος τῆς

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Βαβαί, ὦ Ὅμηρε, οἷά σοι τῶν ῥαψῳδιῶν τὰ κεφάλαια χαμαὶ ἔρριπται ἄγνωστα καὶ ἄμορφα, κόνις πάντα καὶ λῆρος πολύς, ἀμενηνὰ ὡς ἀληθῶς κάρηνα. οὗτος δέ, ὦ Αἰακέ, τίς ἐστιν;*

Ἀλλοίμονο, Ὅμηρε, πῶς σοῦ ἔχουν ῥιφθῇ κάτω οἱ κορωνίδες τῶν ῥαψῳδιῶν, ἄγνωστες καὶ ἄσχημες, ὅλες σκόνη καὶ μεγάλη κενότητα, κεφάλια πραγματικὰ χωρὶς μένος[47]. Αὐτός, Αἰακέ, ποιός εἶναι;

{ΑΙΑΚΟΣ} *Κῦρός ἐστιν· οὗτος δὲ Κροῖσος, ὁ δ᾽ ὑπὲρ αὐτὸν Σαρδανάπαλλος, ὁ δ᾽ ὑπὲρ τούτους Μίδας, ἐκεῖνος δὲ Ξέρξης.*

Ὁ Κῦρος[48] εἶναι. Αὐτὸς ὁ Κροῖσος, ἐπάνω ἀπὸ αὐτὸν ὁ Σαρδανάπαλλος, ἐπάνω ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Μίδας, ἐνῷ ἐκεῖνος ὁ Ξέρξης[49].

Πηνελόπης καὶ πατέρας τοῦ Τηλεμάχου. Γιὰ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ Ὀδυσσέως ὑπάρχουν διάφορες ἐκδοχές. Ὁ πατὴρ (ἤ πατριὸς) τοῦ Λαέρτου εἶναι ὁ Ἀρκέσιος, υἱὸς τοῦ Κέφαλου (ἱδρυτοῦ τῆς Κεφαλληνίας) καὶ ἐγγονὸς τοῦ Αἰόλου. Ὅμως στὴν τραγῳδία «Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι» τοῦ Εὐριπίδου, ὁ Σίσυφος ἀναφέρεται ὡς ὁ πατὴρ τοῦ Λαέρτου.

[45] Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμῖνος Τελαμῶνος καὶ τῆς Περιβοίας. Θεωρεῖται ὁ δεύτερος σὲ ἀνδρεία ἥρως μετὰ τὸν Ἀχιλλέα. Αὐτός, μόνος, ἀπεμάκρυνε τοὺς Τρῶες, ὅταν ἐπλησίασαν τὰ πλοῖα τῶν Ἀχαιῶν καὶ παρ᾽ ὀλίγον νὰ τὰ κάψουν.

[46] Υἱὸς τοῦ Τυδέως καὶ τῆς Δηιπύλης, βασιλεὺς τοῦ Ἄργους. Ἔλαβε μέρος στὴν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Τροίας. Στὴν μάχη ἦτο τόσο φοβερὸς ὥστε κατάφερε νὰ τραυματίσῃ τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἀφροδίτη, μὲ τὴν βοήθεια τῆς Ἀθηνᾶς. Εἶχε συνεργασθῇ μὲ τὸν Ὀδυσσέα σὲ πολλὲς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις. Μαζὶ ἔκλεψαν τὸ Παλλάδιον ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Ἰλίου, διότι ὑπῆρχε ἡ παράδοσις ὅτι ἔτσι μόνον θὰ ἐκυριεύετο ἡ Τροία. Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐλατρεύθη σὰν ἥρως.

[47] «Ἀμενηνὰ κάρηνα»: Ἔκφρασις τοῦ Ὁμήρου. Κάθε ἄνθρωπος στὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου, εἴτε ἥρως εἶναι εἴτε κοινὸς βροτός, γνωρίζει ὅτι ὅλα τὰ καλὰ κρατοῦν γιὰ ὀλίγον καὶ μάλιστα ὅσο πιὸ σημαντικὰ καὶ καλὰ τόσο πιὸ προσωρινά. Κοινὴ μοῖρα ὁ σκοτεινὸς Ἅδης μὲ τὸν «κρυερὸν γόον» ὡς μόνη παρηγοριά. Δὲν ὑπάρχει δραματικότερη σκηνὴ ἀπὸ τὸ ἐπεισόδιο στὴν λ ῥαψῳδία τῆς Ὀδυσσείας (στ. 216-222), ὅπου ὁ Ὀδυσσεύς, κατεβαίνοντας στὸν Ἅδη, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα «ἀμενηνὰ κάρηνα» βλέπει καὶ τὴν μορφὴ τῆς μητρός του, τῆς Ἀντικλείας, καὶ ἀφοῦ προσπαθῇ νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρνει, ἐκείνη τοῦ ἐξηγεῖ: «Παιδί μου, δὲν σὲ γελᾷ σὲ τίποτε ἡ κόρη τοῦ Διός, ἡ Περσεφόνη, ἀλλὰ αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων, ὅταν κάποιος πεθάνῃ. Διότι δὲν κρατοῦν πιὰ οἱ ἶνες τὶς σάρκες καὶ τὰ κόκκαλα, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ τρώει ἡ δύναμις τῆς φωτιᾶς, ἀφοῦ πρῶτα ἀφήσῃ ἡ ψυχὴ τὰ ἄσπρα κόκκαλα, καὶ ἡ ψυχὴ σὰν ὄνειρο φτερουγίζει καὶ πετᾷ».

[48] Ἡ δυναστεία τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἦτο ἡ πρώτη σειρὰ Περσῶν ἡγεμόνων. Ἱδρύθη ἀπὸ τὸν Ἀχαιμένη, Πέρση ἡγέτη τοῦ 700π.Χ. Ὁ υἱός του ὁ Θιέσπης ὡδήγησε τοὺς νομάδες Πέρσες νὰ ἐγκατασταθοῦν στὸ νότιο Ἰρὰν γύρω στὸ 650π.Χ. καὶ συνεκρότησε τὸ πρῶτο ὀργανωμένο Περσικὸ κράτος. Σταδιακὰ τὸ Περσικὸ κράτος κατέκτησε τὴν περιοχὴ τῶν αὐτοχθόνων Ἐλαμιτῶν συμπεριλαμβανομένης τῆς σημαντικῆς περιοχῆς Ἀνσάν. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Θιέσπη χωρίστηκαν σὲ δύο κλάδους, ὁ μὲν βασίλευε στὸ Ἀνσὰν ὁ δὲ στὴν ὑπόλοιπη Περσία. Ὁ Κῦρος ὁ Μέγας ἕνωσε τὰ δύο βασίλεια περὶ τὸ 559π.Χ. Ἐκείνην τὴν περίοδο οἱ Πέρσες ἦσαν ὑποτελεῖς στοὺς Μήδους ὑπὸ τὸν παπποὺ τοῦ Κύρου τὸν Ἀστυάγη. Ὁ Κῦρος ἐπαναστάτησε μὲ τὴν

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εἶτα σέ, ὦ κάθαρμα, ἡ Ἑλλὰς ἔφριττε ζευγνύντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ δὲ τῶν ὀρῶν πλεῖν ἐπιθυμοῦντα; οἷος δὲ καὶ ὁ Κροῖσός ἐστιν. τὸν Σαρδανάπαλλον δέ, ὦ Αἰακέ, πατάξαι μοι κατὰ κόρρης ἐπίτρεψον.*

Γιὰ ἐσένα λοιπόν, κάθαρμα, ἔφριττε ἡ Ἑλλὰς ὅταν ἔζευγνες τὸν Ἑλλήσποντο, καθὼς ἐπιθυμοῦσες νὰ πλεύσῃς διὰ τῶν ὀρῶν; Τέτοιος εἶναι καὶ ὁ Κροῖσος. Τὸν Σαρδανάπαλλο, Αἰακέ, ἐπίτρεψέ μου νὰ τὸν κτυπήσω στὸ κεφάλι.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Μηδαμῶς· διαθρύπτεις γὰρ αὐτοῦ τὸ κρανίον γυναικεῖον ὄν.*

Μὲ κανέναν τρόπο. Διότι τοῦ συντρίβεις τὸ κρανίον ποὺ εἶναι γυναικεῖον.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐκοῦν ἀλλὰ προσπτύσομαί γε πάντως αὐτῷ ἀνδρογύνῳ γε ὄντι.*

Τότε λοιπὸν θὰ τὸν φτύσω ἀφοῦ εἶναι θηλυπρεπής[50].

{ΑΙΑΚΟΣ} *Βούλει σοὶ ἐπιδείξω καὶ τοὺς σοφούς;*

βοήθεια τῶν Περσῶν, ἀνατρέποντας τὸν Ἀστυάγη καὶ δημιούργησε τὴν μεγάλη Περσικὴ αὐτοκρατορία προσθέτοντας τὴν Μηδεία στὸ Περσικὸ κράτος τὸ 550π.Χ. Ὁ Κῦρος ὡδήγησε τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Πέρσες σὲ νέες κατακτήσεις. Ἀρχικὰ κατακτήθηκε ἡ Λυδία καὶ τὸ 539π.Χ. εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς στὴν Βαβυλῶνα. Ὁ Χάρτης τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τοῦ Κύρου εἶναι ἀπόδειξις τοῦ μεγέθους του ὡς προσωπικότητα. Ὁ Κῦρος ἐφονεύθη σὲ μάχη μὲ τούς Μασσαγέτες στὴν προσπάθειά του νὰ τοὺς τιμωρήσῃ ἐπειδὴ ἀρνήθηκαν νὰ ὑποταχθοῦν.

[49] Βασιλεὺς τῆς Περσίας, υἱὸς τοῦ Δαρείου καὶ τῆς Ἀτόσσης. Τὸ ὄνομά του εἶναι ὁ ἐξελληνισμένος τύπος τοῦ περσικοῦ Κσαγιαρσᾶ (ἤ Χσαγιάρ), ποὺ σημαίνει «κυρίαρχος ἀνθρώπων» ἤ «βασιλεύς». Τὸ 490π.Χ. ὕστερα ἀπὸ τὴν συντριβὴ τῶν Περσῶν στὸν Μαραθῶνα ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους τους, ὁ Δαρεῖος ἄρχισε νὰ συγκεντρώνῃ στρατὸ γιὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Δαρεῖος πέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ξέρξης, ὁ ὁποῖος συνέχισε τὴν στρατολόγησιν ἀνδρῶν μὲ ταχύτερους ῥυθμούς. Τὸ 484π.Χ. ὁ Ξέρξης ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία γιὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἡρόδοτο, οἱ Πέρσες ἀριθμοῦσαν πέντε ἑκατομμύρια ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἔπιναν ἀπὸ ἕνα ποτάμι τὸ στράγγιζαν. Ὅταν ἔφθασε στὸν Ἑλλήσποντο κατασκεύασε γέφυρα ἀπὸ τὰ πλοῖα τοῦ στόλου του ὥστε νὰ μπορέσῃ νὰ περάσῃ ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς καὶ τὸ ἱππικό του. Ἡ γέφυρα κατέρρευσε ὕστερα ἀπὸ τρικυμία καὶ ὁ Ξέρξης ἀποκεφάλισε τοὺς μηχανικούς του καὶ διέταξε νὰ μαστιγώσουν τὴν θάλασσα διότι δὲν ὑπήκουσε στὶς διαταγές του, ἐνῷ τῆς πέταξε καὶ ἁλυσίδες γιὰ νὰ τὴν δέσῃ. Ἐπὶ πλέον, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ στόλος του ἄνοιξε διώρυγα στὴν χερσόνησο τοῦ Ἄθω. Οἱ Ἕλληνες τὸν εἰρωνεύοντο λέγοντες: «Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης» (Ἔπλευσε διὰ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐβάδισε διὰ τῆς θαλάσσης). Ὁ Λουκιανὸς μὲ τὴν ἀναφορά του σὲ αὐτὸ τὸ παράτολμον ἐγχείρημά του, ἐπισημαίνει τὴν ἀνθρώπινη ματαιοδοξία.

[50] Ἐντέχνως διαχέεται ἡ ἄποψις ὅτι τάχα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν ἀνεκτικώτεροι ἀπὸ ἐμᾶς ἀπέναντι στὴν ὁμοφυλοφιλία καὶ ὅτι ἦτο κάτι τὸ κοινωνικὰ ἀποδεκτόν, ἐὰν ὄχι μάλιστα καὶ ἐπιβεβλημένον. Εὐτυχῶς τὰ κείμενα ἀποδεικνύουν ὅτι ἴσχυε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον.

Θέλεις νὰ σοῦ δείξω καὶ τοὺς σοφούς;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Νὴ Δία γε.*

Μὰ τὸν Δία, βεβαίως.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Πρῶτος οὗτός σοι ὁ Πυθαγόρας ἐστί.*

Πρῶτος αὐτὸς σὲ ἐσένα εἶναι ὁ Πυθαγόρας[51].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Χαῖρε, ὦ Εὔφορβε ἢ Ἄπολλον ἢ ὅ τι ἂν θέλῃς.*

Χαῖρε, Εὔφορβε[52] ἢ Ἀπόλλων[53] ἢ ὅ,τι ἄλλο θέλῃς.

{ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ} *Μὴ καὶ σύ γε, ὦ Μένιππε.*

Καὶ ἐσὺ βεβαίως, Μένιππε.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐκέτι χρυσοῦς ὁ μηρός σοι;*

Δὲν σοῦ εἶναι πλέον χρυσὸς ὁ μηρός[54];

---

[51] Ἕλλην μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος. Ἐγεννήθη στὴν Σάμο τὸ 580π.Χ καὶ πέθανε στὸ Μεταπόντιο τῆς Κάτω Ἰταλίας περὶ τὸ 490π.Χ., καθὼς προσπαθοῦσε, σύμφωνα μὲ τὸν Διογένη Λαέρτιο, νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν καταδίωξιν Κροτωνιατῶν οἱ ὁποῖοι ἐφοβήθησαν τὴν ἐγκαθίδρυσιν τυραννίας λόγῳ τῆς μεγάλης δυνάμεως ποὺ εἶχε ἀποκτήσει αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταί του στὴν πόλιν. Οἱ Κροτωνιάτες ἔσφαξαν αὐτὸν καὶ τοὺς τετρακοσίους μαθητάς του ἀφοῦ πρῶτα ἔκαψαν τὸ σπίτι τοῦ Μήλωνος ὅπου εἶχαν συγκεντρωθῇ ὀλίγον πρίν. Ὁ Δικαίαρχος ἀντιθέτως ἀναφέρει ὅτι ὁ Πυθαγόρας πέθανε στὸ ἱερὸ τῶν Μουσῶν στὸ Μεταπόντιο μένοντας σαράντα ἡμέρες νηστικός.

[52] Τρῶος πολεμιστής, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Μενέλαο. Τὸν ὁπλισμό του τὸν ἀνέθεσε ὁ Μενέλαος εἰς τὸ Ἡραῖον τοῦ Ἄργους, ὅπου στὸ ἀντικρυσμα τῆς ἀσπίδος ὁ Πυθαγόρας, ὀπαδὸς τῆς μετενσαρκώσεως, εἶπε ὅτι σὲ προηγούμενη ζωὴ ἦτο ὁ Εὔφορβος. Κατὰ τὸν ἱστορικὸ Ἡρακλείδη τὸν Ποντικό, ὁ Πυθαγόρας διεκήρυττε ὅτι πρώτη φορὰ ἦλθε στὸν κόσμο ὡς Αἰθαλίδης, υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε δύο θεῖα χαρίσματα, ἀπέραντη καὶ ἀνεξάντλητη μνήμη καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ζῇ μία ἡμέρα στὴν γῆ καὶ μία στὸν Ἅδη. Ἡ ἐπιστροφή του εἰς τὸν ἐπίγειο κόσμο ἐγίνετο σὲ διαφορετικὸ σῶμα καὶ εἶχε σαφῆ ἀνάμνησιν τῶν προγενεστέρων μετενσαρκώσεών του. Κατόπιν ἐπανῆλθε στὴν ζωὴ ὡς Εὔφορβος, ἔπειτα ὡς Ἑρμότιμος, μετὰ ὡς Δήλιος ψαράς ὀνόματι Πύρρος καὶ τέλος ὡς Πυθαγόρας.

[53] Οἱ Κροτωνιάτες προσαγόρευαν τὸν Πυθαγόρα «Ὑπερβόρειο Ἀπόλλωνα», διότι ἦτο ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος μελέτησε καὶ χρησιμοποίησε ἐκτεταμένα τὴν μουσικὴ γιὰ τὴν θεραπεία ψυχικῶν καὶ σωματικῶν παθήσεων. Ὁ Ἀπόλλων ἦτο θεὸς τῆς μουσικῆς καθὼς καὶ τῆς ἰατρικῆς. Η προσφορὰ τῶν μελετῶν τοῦ Πυθαγόρου περὶ τῶν θεραπευτικῶν της ἰδιοτήτων στὸν χῶρο τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης τῆς μουσικοθεραπείας θεωρεῖται μοναδική.

[54] Λέγεται ὅτι καθήμενος κάποια φορὰ σὲ ἕνα θέατρο, σηκώθηκε καὶ ἔδειξε στοὺς θεατὲς τὸν χρυσὸ μηρό του. Ὁ χρυσὸς μηρὸς λειτουργεῖ ὡς σύμβολο καὶ ἀποδεικνύει τὴν στενὴ σχέσι τοῦ Πυθαγόρου μὲ τοὺς θεούς, καθὼς ὁ χρυσὸς συνδέεται πολὺ στενὰ μὲ τὴν θεότητα καὶ τοὺς θεοὺς οἱ ὁποῖοι σχετίζονται μὲ τὸν ἥλιο.

{ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ} *Οὐ γάρ· ἀλλὰ φέρε ἴδω εἴ τί σοι ἐδώδιμον ἡ πήρα ἔχει.*

Ὄχι. Ἀλλὰ φέρε νὰ δῶ ἐὰν τὸ σακούλι σου ἔχει κάτι φαγώσιμον.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Κυάμους, ὦγαθέ· ὥστε οὐ τουτί σοι ἐδώδιμον.*

Κουκιά, φίλε μου, ὥστε δὲν σοῦ εἶναι αὐτὸ φαγώσιμον.

{ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ} *Δὸς μόνον· ἄλλα παρὰ νεκροῖς δόγματα· ἔμαθον γάρ, ὡς οὐδὲν ἴσον κύαμοι καὶ κεφαλαὶ τοκήων ἐνθάδε.*

Δῶσε παρ' ὅλα αὐτά. Ἄλλα τὰ δόγματα γιὰ τοὺς νεκρούς. Διότι ἔμαθα ὅτι ἐδῶ δὲν εἶναι σὲ τίποτε ἴδια τὰ κουκιὰ καὶ τὰ κεφάλια τῶν γονέων[55].

{ΑΙΑΚΟΣ} *Οὗτος δὲ Σόλων ὁ Ἐξηκεστίδου καὶ Θαλῆς ἐκεῖνος καὶ παρ' αὐτοὺς Πιττακὸς καὶ οἱ ἄλλοι· ἑπτὰ δὲ πάντες εἰσὶν ὡς ὁρᾷς.*

Αὐτὸς [εἶναι] ὁ Σόλων τοῦ Ἐξηκεστίδου[56] καὶ ἐκεῖνος ὁ Θαλῆς[57] καὶ δίπλα σὲ αὐτοὺς ὁ Πιττακὸς[58] καὶ οἱ ἄλλοι. Ἑπτὰ εἶναι ὅλοι ὅπως βλέπεις.

---

[55] «Κυάμων ἀπέχου»: Ἡ πιὸ γνωστὴ πυθαγορικὴ ἀρχή. Ἴσως ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ὀργανικὴ σύστασίν τους, εἰδικὰ τῶν φρέσκων καὶ μελανόχρωμων, τόσο τοῦ ἰδίου τοῦ καρποῦ ὅσο καὶ τῆς γύρης ποὺ ἔχουν τὰ ἄνθη πρὶν γίνουν καρποί, ἡ ὁποία περιέχει στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουν μὲ αὐτὰ τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος. Κάτω ἀπὸ συγκεκριμένες συνθῆκες (κληρονομικὰ χαρακτηριστικὰ) προκαλοῦν κυάμωσιν (ἀλλεργικὴ ἀντίδρασιν, αἱμολυτικὴ ἀναιμία) ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ εἶναι θανατηφόρος. Ἡ γνῶσις αὐτὴ ἐμφανίζεται καὶ στὸν μῦθο κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ θεὰ Δήμητρα θέλοντας νὰ ἀνταμείψη τοὺς Φενεάτες τῆς Ἀρκαδίας γιὰ τὴν φιλοξενία ποὺ τῆς προσέφεραν, τοὺς ἔδωσε ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ὄσπρια, ἀλλὰ τοὺς ἀπηγόρευσε νὰ σπέρνουν κουκιά.

[56] Ὁ Σόλων ἐγεννήθη γύρω στὸ 640π.Χ. Ὁ θάνατός του τοποθετεῖται γύρω στὸ 558π.Χ. Κατήγετο ἀπὸ τὸ πλούσιο γένος τῶν Κοδριδῶν, ἀλλὰ ὁ πατέρας του Ἐξηκεστίδης ἦτο πτωχός. Τοῦτο, κατὰ τὸν Πλούταρχο, ἀνάγκασε τὸν Σόλωνα νὰ ἐπιδοθῇ στὸ ἐμπόριο, τὸ ὁποῖο τὸν ὠφέλησε ὄχι μόνον οἰκονομικά, ἀλλὰ τοῦ ἐχάρισε καὶ πλούσιες ἐμπειρίες, οἱ ὁποῖες τὸν ἐβοήθησαν νὰ ἀναμιχθῇ στὰ κοινὰ τῆς πόλεώς του. Ὁ Σόλων, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαιότητος, εἶναι πρότυπο ἀνδρός, ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει ἀρετὲς καὶ ἱκανότητες. Συνδυάζει χαρίσματα μεγάλου πολιτικοῦ καὶ ποιητοῦ, ὅσο καὶ ἂν εἶναι πιὸ γνωστὸς ὡς πολιτικός. Στὴν ποίησί του εὑρίσκουμε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ἰδέες του, καὶ στὴν πολιτικὴ τὴν πραγμάτωσίν τους. Πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μόνον ἰδιωτικὴ ζωή, ἀλλὰ ὡς μέλος ἑνὸς κοινωνικοῦ συνόλου μετέχει καὶ τῆς πολιτικῆς κοινότητος μὲ τὶς εὐθύνες ποὺ τοῦ ἀναλογοῦν. Γιὰ νὰ ὑπάρχῃ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐδαιμονία, πρέπει νὰ διέπῃ τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὁ ἀλληλοσεβασμός, ἡ τάξις καὶ ἡ ἰσορροπία, οἱ ὁποῖες ἐπιφέρουν τὴν ἁρμονία, σὰν αὐτὴ ποὺ ὁρίζει τοὺς νόμους τοῦ σύμπαντος. Ὡς ἄρχων τὸ 594-593π.Χ. ἔλαβε ἐξουσιοδότησιν μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία νὰ ῥυθμίσῃ τὶς μεγάλες διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς «πολλοὺς» καὶ στοὺς «ὀλίγους». Πέτυχε τὴν ἐπιβολὴ τῆς «σεισάχθειας» μὲ παράλληλη ἀπαγόρευσιν τῶν «ὅρων», ποὺ ἔστηναν οἱ ἰσχυροὶ στὰ ἀγροκτήματα τῶν πτωχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐδανείζοντο ἀπὸ τοὺς πρώτους μὲ ὑποθήκευσι τῆς ἰδιοκτησίας τους σὲ γῆ καὶ τῆς προσωπικῆς τους ἐλευθερίας.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἄλυποι, ὦ Αἰακέ, οὗτοι μόνοι καὶ φαιδροὶ τῶν ἄλλων· ὁ δὲ σποδοῦ ἀνάπλεως καθάπερ ἐγκρυφίας ἄρτος, ὁ ταῖς φλυκταίναις ἐξηνθηκώς, τίς ἐστιν;*

Μόνον αὐτοί, Αἰακέ, [εἶναι] ξένοιαστοι καὶ χαρούμενοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὅμως ὁ γεμᾶτος τέφρα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἄρτος ὁ ψημένος στὴν χόβολη, αὐτὸς ποὺ ἔβγαλε τὶς φουσκάλες, ποιός εἶναι;

{ΑΙΑΚΟΣ} *Ἐμπεδοκλῆς, ὦ Μένιππε, ἡμίεφθος ἀπὸ τῆς Αἴτνης παρών.*

Ὁ Ἐμπεδοκλῆς[59], Μένιππε, μισοψημένος, παρὼν ἀπὸ τὴν Αἴτνα.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὦ χαλκόπου βέλτιστε, τί παθὼν σεαυτὸν εἰς τοὺς κρατῆρας ἐνέβαλες;*

Φίλε μου μὲ τὰ χάλκινα σανδάλια, τί ἔπαθες καὶ ἔρριψες τὸν ἑαυτόν σου μέσα εἰς τοὺς κρατῆρας;

{ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ} *Μελαγχολία τις, ὦ Μένιππε.*

Κάποια μελαγχολία, Μένιππε.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐ μὰ Δί' ἀλλὰ κενοδοξία καὶ τῦφος καὶ πολλὴ κόρυζα, ταῦτά σε ἀπηνθράκωσεν αὐταῖς κρηπῖσιν οὐκ ἀνάξιον ὄντα· πλὴν οὐδέν σε ὤνησεν τὸ σόφισμα· ἐφωράθης γὰρ τεθνεώς. ὁ Σωκράτης δέ, ὦ Αἰακέ, ποῦ ποτε ἄρα ἐστίν;*

Ὄχι μὰ τὸν Δία, ἀλλὰ κενοδοξία καὶ ἀλαζονεία καὶ πολλὴ βλακεία, αὐτὰ σὲ ἀπηνθράκωσαν μαζὶ μὲ τὰ σανδάλια, ἀφοῦ σοῦ ἄξιζε. Ἀλλὰ σὲ τίποτε δὲν σὲ ὠφέλησε τὸ σόφισμα. Διότι σὲ εἶδαν πεθαμένο. Ὁ Σωκράτης, Αἰακέ, ποῦ εἶναι ἆραγε;

---

[57] Θαλῆς ὁ Μιλήσιος: Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τὸν ἀναγνωρίζουν ὡς τὸν πρῶτο, χρονολογικῶς, μεταξὺ τῶν φιλοσόφων. Ὁ Ἀριστοτέλης ῥητῶς ἀναφέρει ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἔθεσε ἐρώτημα περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων.

[58] Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος: Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἐγεννήθη τὸ 648π.Χ. Διεδραμάτισε σημαντικώτατο ῥόλο στὴν ἱστορία τῆς πατρίδος του, διακριθεὶς γιὰ τὴν σωφροσύνη, τὴν πολιτικὴ ἐντιμότητα κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν ἀνδρεία στοὺς πολέμους.

[59] Ἐγεννήθη στὸν Ἀκράγαντα τῆς Σικελίας ἀπὸ ἐπιφανῆ οἰκογένεια ἡ ὁποία ἐπολεμοῦσε τὴν τυραννία καὶ ἐπροστάτευε τὸν λαό. Γύρω ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἐπλάσθησαν πολλοὶ θρῦλοι. Οἱ φίλοι του διέδωσαν ὅτι ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, οἱ δὲ ἐχθροί του ὅτι ἐπήδησε ἐπίτηδες εἰς τὸν κρατῆρα τοῦ ἡφαιστείου τῆς Αἴτνας γιὰ νὰ ἐξαφανισθῇ τὸ σῶμα του καὶ νὰ νομισθῇ θεός. Ἀνευρέθη μόνον ἕνα ἀπὸ τὰ χάλκινα σανδάλια του, ἐκτιναχθὲν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἡφαιστείου.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Μετὰ Νέστορος καὶ Παλαμήδους ἐκεῖνος ληρεῖ τὰ πολλά.*

Μαζὶ μὲ τὸν Νέστορα[60] καὶ τὸν Παλαμήδη[61], ἐκεῖνος φλυαρεῖ πολύ.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὅμως ἐβουλόμην ἰδεῖν αὐτόν, εἴ που ἐνθάδε ἐστίν.*

Ὅμως, ἤθελα νὰ τὸν δῶ, ἐὰν εἶναι κάπου ἐδῶ.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Ὁρᾷς τὸν φαλακρόν;*

Βλέπεις τὸν φαλακρό;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἅπαντες φαλακροί εἰσιν· ὥστε πάντων ἂν εἴη τοῦτο τὸ γνώρισμα.*

Ὅλοι φαλακροί εἶναι. Ὥστε ὅλων θὰ μποροῦσε αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ γνώρισμα.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Τὸν σιμὸν λέγω.*

Αὐτὸν μὲ τὴν πλατεία μύτη.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Καὶ τοῦτο ὅμοιον· σιμοὶ γὰρ ἅπαντες.*

Καὶ τοῦτο ὅμοιον. Διότι ὅλοι ἔχουν πλατεία μύτη.

{ΣΩΚΡΑΤΗΣ} *Ἐμὲ ζητεῖς, ὦ Μένιππε;*

Ἐμένα ζητεῖς, Μένιππε;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Καὶ μάλα, ὦ Σώκρατες.*

Βεβαίως, Σωκράτη.

{ΣΩΚΡΑΤΗΣ} *Τί τὰ ἐν Ἀθήναις;*

---

[60] Υἱὸς τοῦ Νηλέως καὶ τῆς Χλωρίδος. Ἔλαβε μέρος στὸν πόλεμο τῶν Λαπιθῶν κατὰ τῶν Κενταύρων, στὸ κυνήγι τοῦ Καλυδωνίου κάπρου καὶ στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος καὶ στὴν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Τροίας, μολονότι εὑρισκόταν πιὰ σὲ προχωρημένη ἡλικία, ἔχοντας ἤδη ζήσει ἐπὶ τρεῖς γενεές. Ἐν τούτοις ὑπῆρξε πολύτιμος μὲ τὴν φρονιμάδα, τὶς σοφές συμβουλές, τὴν εὐγλωττία καὶ τὴν ἀνδρεία του.

[61] Υἱὸς τοῦ Ναυπλίου (ἐξ οὗ τὸ Ναύπλιον καὶ τὸ Παλαμήδι) καὶ τῆς Κλυμένης. Ἦτο γνωστὸς γιὰ τὴν ἐξυπνάδα του καὶ τὴν εὐγένειά του. Θεωρεῖται ἐφευρέτης γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, τῶν ἀριθμῶν, τῆς χρήσεως νομισμάτων, τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τῶν ζαριῶν καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ ἔτους. Ὅταν οἱ Ἀχαιοὶ συγκεντρώνονταν γιὰ τὴν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Τροίας, ὁ Ὀδυσσεὺς γιὰ νὰ τὴν ἀποφύγῃ, προσποιήθηκε τὸν τρελλό, ἀλλὰ ὁ Παλαμήδης ἀπεκάλυψε τὴν ἀπάτη του. Ἀργότερα ὁ Ὀδυσσεύς, γιὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, πλαστογράφησε ἐπιστολὴ τοῦ Πριάμου πρὸς αὐτόν, ὥστε ἐξ αἰτίας τοῦ περιεχομένου της ἐθεωρήθη προδότης καὶ ἐθανατώθη διὰ λιθοβολισμοῦ.

Ποιά εἶναι [τὰ νέα] τῶν Ἀθηνῶν;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Πολλοὶ τῶν νέων φιλοσοφεῖν λέγουσι, καὶ τά γε σχήματα αὐτὰ καὶ τὰ βαδίσματα εἰ θεάσαιτό τις, ἄκροι φιλόσοφοι.*

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους λένε ὅτι φιλοσοφοῦν καὶ ἐὰν κάποιος ἔβλεπε τὸ ἴδιο τὸ παρουσιαστικὸ καὶ τὸ περπάτημα, [θὰ ἔλεγε ὅτι εἶναι] φιλόσοφοι μὲ τὰ ὅλα τους.

{ΣΩΚΡΑΤΗΣ} *Μάλα πολλοὺς ἑώρακα.*

Ἔχω δεῖ πάρα πολλούς.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἀλλὰ ἑώρακας, οἶμαι, οἷος ἧκε παρὰ σοὶ Ἀρίστιππος ἢ Πλάτων αὐτός, ὁ μὲν ἀποπνέων μύρον, ὁ δὲ τοὺς ἐν Σικελίᾳ τυράννους θεραπεύειν ἐκμαθών.*

Ἀλλὰ ἔχεις δεῖ, νομίζω, πῶς ἦλθε κοντά σου, ὁ Ἀρίστιππος[62] ἢ ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων[63], ὁ μὲν μυρίζοντας ἄρωμα, ὁ δὲ μαθαίνοντας νὰ ὑπηρετῇ τοὺς τυράννους στὴν Σικελία[64].

{ΣΩΚΡΑΤΗΣ} *Περὶ ἐμοῦ δὲ τί φρονοῦσιν;*

Γιὰ ἐμένα τί φρονοῦν;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εὐδαίμων, ὦ Σώκρατες, ἄνθρωπος εἶ τά γε τοιαῦτα. πάντες γοῦν σε θαυμάσιον οἴονται ἄνδρα γεγενῆσθαι καὶ πάντα ἐγνωκέναι καὶ ταῦτα -οἶμαι γὰρ τἀληθῆ λέγειν- οὐδὲν εἰδότα.*

---

[62] Κατήγετο ἀπὸ πλουσία οἰκογένεια τῆς πόλεως Κυρήνη στὴν Ἀφρική. Συναντηθεὶς στὴν Ὀλυμπία τὴν περίοδο τῶν ἀγώνων μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωκράτους ἔμαθε γιὰ τὴν διδασκαλία του καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του γιὰ νὰ ἔλθῃ στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔγινε μαθητής του. Ἂν καὶ κοντὰ στὸν Σωκράτη, οὐδόλως μετέβαλε τὸν τρόπο ζωῆς του καὶ συνέχισε νὰ διάγῃ βίο πλήρη τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεων. Ἀκόμα καὶ στὶς τελευταῖες ὧρες τοῦ διδασκάλου του δὲν ἔκρινε σκόπιμο νὰ διακόψῃ τὶς ἀπολαύσεις του γιὰ νὰ παρασθῇ. Παροιμιώδης ὑπῆρξε ἡ ἀταραξία μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετώπιζε τὶς περιπέτειες τῆς ζωῆς καὶ ἡ προσαρμοστικότητά του.

[63] Ὁ Πλάτων ἐγεννήθη στὴν Ἀθήνα τὸ 427π.Χ. Ὁ πατέρας του κατήγετο ἀπὸ τὸν βασιλέα Κόδρο καὶ ἡ μητέρα του ἀπὸ τὸν νομοθέτη Σόλωνα. Δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὴν πολιτικὴ ὅπως σχεδὸν ὅλοι οἱ συγγενεῖς του, ἀλλὰ μὲ τὴν ποίησιν, ἐπικὴ καὶ δραματική. Σὲ ἡλικία 20 ἐτῶν ἐγνώρισε τὸν Σωκράτη. Ἡ γνωριμία αὐτὴ στάθηκε ἡ αἰτία γιὰ νὰ ἀφήσῃ τὶς ποιητικὲς ἐνασχολήσεις (μάλιστα ἔκαψε ὅλα τὰ ποιήματά του) καὶ νὰ ἀφοσιωθῇ στὴν φιλοσοφία.

[64] Ἔπειτα ἀπὸ πρόσκλησιν τοῦ τυράννου Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπισκέπτεται τὴν αὐλή του στὴν Σικελία ὅπου προσπαθεῖ νὰ τὸν φέρῃ σὲ ὀρθότερο δρόμο πολιτικῆς. Ἡ συνεργασία τους ἀποτυγχάνει καὶ ὁ Πλάτων καταλήγει νά πωληθῇ ὡς δοῦλος.

Εὐδαίμων ἄνθρωπος εἶσαι, Σωκράτη, σὲ αὐτὰ βεβαίως. Ὅλοι λοιπὸν νομίζουν ὅτι ἐσὺ ἔχεις γίνει ἄνδρας θαυμάσιος καὶ ὅλα τὰ ἔχεις γνωρίσει καὶ αὐτὰ -διότι νομίζω ὅτι λὲς τὴν ἀλήθεια- χωρὶς νὰ γνωρίζῃς τίποτε[65].

{ΣΩΚΡΑΤΗΣ} *Καὶ αὐτὸς ἔφασκον ταῦτα πρὸς αὐτούς, οἱ δὲ εἰρωνείαν τὸ πρᾶγμα ᾤοντο εἶναι.*

Καὶ ἐγὼ τὰ ἴδια τοὺς ἔλεγα, ἀλλὰ αὐτοὶ θεωροῦσαν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο εἰρωνεία[66].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Τίνες δέ εἰσιν οὗτοι οἱ περὶ σέ;*

Ποιοί εἶναι αὐτοὶ οἱ γύρω ἀπὸ ἐσένα;

{ΣΩΚΡΑΤΗΣ} *Χαρμίδης, ὦ Μένιππε, καὶ Φαῖδρος καὶ ὁ τοῦ Κλεινίου.*

Ὁ Χαρμίδης[67], Μένιππε, καὶ ὁ Φαῖδρος[68] καὶ ὁ [υἱὸς] τοῦ Κλεινίου[69].

---

[65] Εἶναι ἡ προσποιητὴ ἄγνοια, μὲ τὴν ὁποία ἄρχιζε τὴν συνομιλία του ὁ Σωκράτης. Ἔχει ἐκκίνησιν ἀπὸ τὴν ἀρχική του θέσιν, ὅτι «ἓν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα» (ἕνα γνωρίζω, ὅτι δὲν γνωρίζω τίποτε). Τὰ ἐξεταζόμενα θέματα ἀφοροῦσαν πάντοτε τὴν ἠθική, προσωπικὴ ζωὴ τῶν ἀτόμων. Ἡ ὁμολογία τῆς ἀγνοίας τῆς σημασίας τῶν ἐννοιῶν περιέρχεται στὸν συνομιλητή, ὅταν διὰ τῶν ἀντιφάσεων στὶς ὁποῖες πίπτει μὲ τὶς ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτους, ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ἐνώπιον ὅλων ὅτι δὲν γνωρίζει. Τὸ «ὁμολογέειν» εἶναι ἡ πρώτη φάσις καθάρσεως τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν φαντασίωσιν.

[66] Ἐδῶ ὁ Λουκιανὸς διακωμῳδεῖ τὴν μεθοδολογία τοῦ Σωκράτους. Διὰ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ Σωκράτους ὁ συνομιλητὴς προχωροῦσε στὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζε ὅτι κατεῖχε, ἐνῷ δὲν τὸ κατεῖχε.

[67] Ἀθηναῖος εὐπατρίδης, υἱὸς τοῦ Γλαύκωνος, συγγενὴς τοῦ Κριτίου καὶ ἀδελφὸς τῆς μητρὸς τοῦ Πλάτωνος. Θαυμαζόμενος ἀπὸ τοὺς συνομηλίκους του γιὰ τὸ κάλλος, τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνη, προεκάλεσε τὴν προσοχὴ τοῦ Σωκράτους. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς διακυβερνήσεως τῶν Τριάκοντα ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς δέκα ἄρχοντας τοῦ Πειραιῶς.

[68] Μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, γνωστὸς ἀπὸ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους. Στὸν ὁμώνυμο διάλογο γίνεται συζήτησις περὶ ἔρωτος καὶ ρητορικῆς τέχνης.

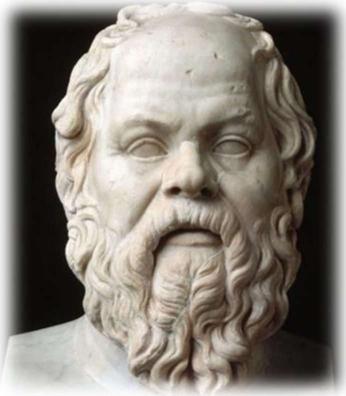
[69] Ὁ Ἀλκιβιάδης. Διάσημος Ἀθηναῖος πολιτικὸς καὶ στρατηγός. Υἱὸς τοῦ Κλεινίου καὶ τῆς Δεινομάχης, ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους καὶ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. Διεκρίνετο γιὰ τὸ κάλλος, τὴν γενναιότητα, τὴν εὐστροφία καὶ τὴν ῥητορική του δεινότητα. Ὑπῆρξε ἀμφιλεγόμενη προσωπικότης. Ἄνθρωπος ἐξαιρετικὰ χαρισματικὸς καὶ ταυτόχρονα ὑπέρμετρα φιλόδοξος, ἐπρόδωσε τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν ὡδήγησε στὴν ὁλοκληρωτική της καταστροφή. Ὁ Πλούταρχος (Ἀλκιβιάδης κεφ. 23, 3) μᾶς περιγράφει τὴν ἰδιαιτέρα ἱκανότητα τοῦ Ἀλκιβιάδου νὰ προσαρμόζεται στὸ περιβάλλον καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ συμπάθειες, δημοτικότητα καὶ πολιτικὴ δύναμιν: «Ἐπειδὴ λοιπὸν εὐδοκιμοῦσε στὴν δημοσία ζωὴ καὶ ἐπειδὴ ἐθαυμάζετο ὄχι ὀλιγότερον στὴν ἰδιωτικὴ ζωή, παρέσυρε καὶ καταγοήτευε τὸ πλῆθος μιμούμενος τὸν λακωνικὸ τρόπο ζωῆς. Διότι ἦτο, ὅπως λένε, μία ἱκανότης καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὶς πολλὲς τὶς ὁποῖες εἶχε καὶ τέχνασμα γιὰ νὰ κερδίζῃ τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ τὸ νὰ γίνεται ὅμοιος καὶ νὰ ἐπηρεάζεται καὶ ὁ ἴδιος ἀνάλογα μὲ τὶς ἀσχολίες καὶ τὸν τρόπο ζωῆς, ἀλλάζοντας μορφὲς γρηγορότερα ἀπὸ τὸν χαμαιλέοντα. Ὅμως ἐκεῖνος (ὁ χαμαιλέων), ὅπως λέγεται, ἀδυνατεῖ νὰ ἐξομοιωθῇ μὲ ἕνα χρῶμα, τὸ λευκόν. Γιὰ τὸν Ἀλκιβιάδη ὅμως, ὁ ὁποῖος συνανεστρέφετο μὲ καλοὺς καὶ κακοὺς ἄνευ διακρίσεων, δὲν ὑπῆρχε τίποτε τὸ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εὖ γε, ὦ Σώκρατες, ὅτι κἀνταῦθα μέτει τὴν σεαυτοῦ τέχνην καὶ οὐκ ὀλιγωρεῖς τῶν καλῶν.*

Εὖγε, Σωκράτη, διότι καὶ ἐδῶ καταπιάνεσαι μὲ τὴν τέχνη σου καὶ δὲν παραμελεῖς τοὺς ὡραίους[70].

{ΣΩΚΡΑΤΗΣ} *Τί γὰρ ἂν ἥδιον ἄλλο πράττοιμι; ἀλλὰ πλησίον ἡμῶν κατάκεισο, εἰ δοκεῖ.*

Τί ἄλλο καλλίτερο θὰ μποροῦσα νὰ κάνω; Ἀλλὰ ξάπλωσε κοντά μας, ἐὰν σοῦ φαίνεται καλό.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Μὰ Δί', ἐπεὶ παρὰ τὸν Κροῖσον καὶ τὸν Σαρδανάπαλλον ἄπειμι πλησίον οἰκήσων αὐτῶν· ἔοικα γοῦν οὐκ ὀλίγα γελάσεσθαι οἰμωζόντων ἀκούων.*

Μὰ τὸν Δία [ὄχι], ἀφοῦ ἀναχωρῶ γιὰ τὸν Κροῖσο καὶ τὸν Σαρδανάπαλλο γιὰ νὰ κατοικήσω κοντά τους. Μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ γελάσω ὀλίγον ἀκούγοντας νὰ θρηνοῦν φωνάζοντας.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Κἀγὼ ἤδη ἄπειμι, μὴ καί τις ἡμᾶς νεκρὸς λάθῃ διαφυγών. τὰ πολλὰ δ' εἰσαῦθις ὄψει, ὦ Μένιππε.*

Καὶ ἐγὼ ἀναχωρῶ τώρα, μὴ καὶ μᾶς διαφύγῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτός. Τὰ περισσότερα θὰ τὰ δῇς μίαν ἄλλην φορά, Μένιππε.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἄπιθι· καὶ ταυτὶ γὰρ ἱκανά, ὦ Αἰακέ.*

Φύγε. Διότι καὶ αὐτὰ εἶναι ἀρκετά, Αἰακέ.

ὁποῖον νὰ μὴ μπορῇ νὰ μιμηθῇ ἢ ποὺ δὲν εἶχε δοκιμάσει. Στὴν Σπάρτη ἐγυμνάζετο, ἦτο λιτοδίαιτος, σκυθρωπός, στὴν Ἰωνία ἦτο τρυφηλός, εὐχάριστος, ἀμέριμνος, στὴν Θράκη ἦτο μέθυσος, στοὺς Θεσσαλοὺς ἐπεδίδετο στὴν ἱππασία. Ὅταν εὑρίσκετο μαζὶ μὲ τὸν σατράπη Τισσαφέρνη ξεπερνοῦσε στὴν ἐπιβλητικότητα καὶ στὴν πολυτέλεια τὴν περσικὴ μεγαλοπρέπεια».

[70] Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὅταν ἤκμαζον στὴν Ἀθῆνα εἰς μέγιστον βαθμὸν οἱ ἐπιστῆμες καὶ οἱ τέχνες, συνέρρεον ἀπὸ παντοῦ ἐπιφανέστατοι ἄνδρες, σοφοὶ καὶ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, ὁ Σωκράτης ἐπιθυμοῦσε νὰ γνωρίζεται καὶ νὰ συναναστρέφεται μαζί τους.

ΜΕΝΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΤΑΝΤΑΛΟΥ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Τί κλάεις, ὦ Τάνταλε; ἢ τί σεαυτὸν ὀδύρῃ ἐπὶ τῇ λίμνῃ ἑστώς;*
Γιατί κλαῖς, Τάνταλε[71]; Ἢ γιατί στέκεσαι κοντὰ στὴν λίμνη καὶ θρηνεῖς τὸν ἑαυτόν σου;

{ΤΑΝΤΑΛΟΣ} *Ὅτι, ὦ Μένιππε, ἀπόλωλα ὑπὸ τοῦ δίψους.*
Διότι ἔχω πεθάνει, Μένιππε, ἀπὸ τὴν δίψα.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὕτως ἀργὸς εἶ, ὡς μὴ ἐπικύψας πιεῖν ἢ καὶ νὴ Δί' ἀρυσάμενος κοίλῃ τῇ χειρί;*
Τόσο βαριέσαι, ὥστε δὲν σκύβεις νὰ πιῇς, ἢ μὰ τὸν Δία, νὰ πάρῃς νερὸ μὲ τὴν χούφτα σου;

{ΤΑΝΤΑΛΟΣ} *Οὐδὲν ὄφελος, εἰ ἐπικύψαιμι· φεύγει γὰρ τὸ ὕδωρ, ἐπειδὰν προσιόντα αἴσθηταί με· ἢν δέ ποτε καὶ ἀρύσωμαι καὶ προσενέγκω τῷ στόματι, οὐ φθάνω βρέξας ἄκρον τὸ χεῖλος, καὶ διὰ τῶν δακτύλων διαρρυὲν οὐκ οἶδ' ὅπως αὖθις ἀπολείπει ξηρὰν τὴν χεῖρά μοι.*
Κανένα ὄφελος, ἐὰν σκύψω. Διότι φεύγει τὸ νερό, ἀμέσως μόλις μὲ αἰσθάνεται νὰ πλησιάζω. Ἐὰν δὲ κάποτε πάρω νερὸ καὶ τὸ φέρω κοντὰ στὸ στόμα, δὲν προφθαίνω νὰ βρέξω τὸ ἄκρον τοῦ χείλους καὶ ξεγλιστρᾷ μέσα ἀπὸ τὰ δάκτυλα, δὲν ξέρω πῶς, καὶ ἀμέσως ἀφήνει τὸ χέρι μου στεγνό.

---

[71] Ἦτο βασιλεὺς τῆς Σιπύλου τῆς Μ. Ἀσίας. Πατέρας του ἐθεωρεῖτο ὁ Ζεὺς ἢ ὁ Τμῶλος καὶ μητέρα του ἡ Πλουτώ. Ἦτο πλούσιος καὶ εὐτυχισμένος ἡγεμών. Οἱ θεοὶ τὸν ἀγαποῦσαν τόσο πολύ, ὥστε τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ τρώῃ στὸ ἴδιο τραπέζι μὲ αὐτούς. Ἡ ὑπερβολική του εὐτυχία τὸν ἔκανε θρασὺ ὥστε ἐτόλμησε νὰ κλέψῃ νέκταρ καὶ ἀμβροσία καὶ νὰ προδώσῃ τὰ μυστικὰ τῶν θεῶν στοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ δὲν ἐσταμάτησε ἐκεῖ. Γιὰ νὰ δῇ ἐὰν οἱ θεοὶ εἶναι πράγματι παντογνῶστες, ἔσφαξε τὸν υἱὸ τοῦ Πέλοπος, τὸν ἔκοψε κομμάτια, τὰ ἔβρασε καὶ τὰ προσέφερε γεῦμα στοὺς θεούς. Αὐτοὶ μὲ φρίκη ἀντελήφθησαν ἀμέσως τὸ ἔγκλημά του καὶ δὲν ἄγγιξαν τὸ φαγητό. Μόνον ἡ Δήμητρα δὲν τὸ ἀντελήφθη, διότι ἦτο θλιμμένη γιὰ τὴν ἁρπαγὴ τῆς κόρης της. Γι' αὐτές του τὶς πράξεις ὁ Τάνταλος ἐρρίφθη εἰς τὸν Τάρταρον καὶ κατεδικάσθη στὸ μαρτύριον τῆς αἰωνίας δίψας καὶ τῆς αἰωνίας πείνας. Στὸν Ὅμηρο παρουσιάζεται βυθισμένος σὲ μία θάλασσα, στὶς ὄχθες τῆς ὁποίας ὑψώνονται καρποφόρα δένδρα μὲ ὡραίους καὶ ἀφθόνους καρπούς, ἀλλὰ οὔτε νὰ φάῃ εἶναι δυνατόν, οὔτε νὰ πιῇ, διότι ὅταν ἁπλώνῃ τὰ χέρια γιὰ νὰ κόψῃ ἀπὸ τὰ δένδρα καρπούς, τὰ κλαδιά αὐτῶν ἀνυψώνονται καὶ ὅταν σκύβῃ γιὰ νὰ πιῇ, τὰ ὕδατα ἀποσύρονται ἀπὸ τὰ χείλη του.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Τεράστιόν τι πάσχεις, ὦ Τάνταλε. ἀτὰρ εἰπέ μοι, τί δαὶ καὶ δέῃ τοῦ πιεῖν; οὐ γὰρ σῶμα ἔχεις, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο μὲν ἐν Λυδίᾳ που τέθαπται, ὅπερ καὶ πεινῆν καὶ διψῆν ἐδύνατο, σὺ δὲ ἡ ψυχὴ πῶς ἂν ἔτι ἢ διψῴης ἢ πίοις;*

Κάτι φοβερὸ σοῦ συμβαίνει, Τάνταλε. Ἀλλὰ πές μου, γιατί ἆραγε ἔχεις ἀνάγκη νὰ πιῇς; Διότι δὲν ἔχεις σῶμα, ἀλλὰ ἐκεῖνο κάπου στὴν Λυδία ἔχει ταφῇ, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς μποροῦσε καὶ νὰ πεινᾷ καὶ νὰ διψᾷ. Ἐσὺ ὅμως, ἡ ψυχή, πῶς μπορεῖς ἀκόμα ἢ νὰ διψᾷς ἢ νὰ πίνῃς;

{ΤΑΝΤΑΛΟΣ} *Τοῦτ᾽ αὐτὸ ἡ κόλασίς ἐστι, τὸ διψῆν τὴν ψυχὴν ὡς σῶμα οὖσαν.*

Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ τιμωρία, τὸ νὰ διψᾷ ἡ ψυχὴ σὰν νὰ εἶναι σῶμα.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως πιστεύσομεν, ἐπεὶ φῂς κολάζεσθαι τῷ δίψει. τί δ᾽ οὖν σοι τὸ δεινὸν ἔσται; ἢ δέδιας μὴ ἐνδείᾳ τοῦ ποτοῦ ἀποθάνῃς; οὐχ ὁρῶ γὰρ ἄλλον ᾅδην μετὰ τοῦτον ἢ θάνατον ἐντεῦθεν εἰς ἕτερον τόπον.*

Ἀλλὰ αὐτό, ἄντε, θὰ τό πιστέψουμε, ἀφοῦ λὲς ὅτι τιμωρεῖσαι μὲ τὴν δίψα. Ποιό θὰ εἶναι λοιπὸν γιὰ ἐσένα τὸ δεινόν; Ἢ φοβᾶσαι μὴ πεθάνῃς ἐλλείψει ποτοῦ; Διότι, δὲν βλέπω ἄλλον Ἅδη μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἢ θάνατον σὲ ἄλλον τόπο, ἀπὸ ἐδῶ.

{ΤΑΝΤΑΛΟΣ} *Ὀρθῶς μὲν λέγεις· καὶ τοῦτο δ᾽ οὖν μέρος τῆς καταδίκης, τὸ ἐπιθυμεῖν πιεῖν μηδὲν δεόμενον.*

Σωστὰ λές. Καὶ αὐτὸ βεβαίως εἶναι μέρος τῆς καταδίκης, τὸ νὰ ἐπιθυμῶ νὰ πίνω χωρὶς νὰ ἔχω τίποτε ἀνάγκη.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ληρεῖς, ὦ Τάνταλε, καὶ ὡς ἀληθῶς ποτοῦ δεῖσθαι δοκεῖς, ἀκράτου γε ἑλλεβόρου νὴ Δία, ὅστις τοὐναντίον τοῖς ὑπὸ τῶν λυττώντων κυνῶν δεδηγμένοις πέπονθας οὐ τὸ ὕδωρ ἀλλὰ τὴν δίψαν πεφοβημένος.*

Παραληρεῖς, Τάνταλε, καὶ ἀληθῶς φαίνεσαι νὰ φοβᾶσαι τὸ ποτό, ἄκρατον[72] βεβαίως ἑλλέβορον[73], μὰ τὸν Δία, ὁ ὁποῖος ἔχεις πάθει τὸ ἀντίθετον ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν δαγκωθῇ ἀπὸ λυσσασμένους σκύλους, ὄχι τὸ νερὸ νὰ ἔχῃς φοβηθῇ[74], ἀλλὰ τὴν δίψα.

---

[72] Ὁ οἶνος ἐπίνετο πάντοτε «κεκραμένος» (ἀναμεμειγμένος) μὲ νερό.

[73] Ὁ ἑλλέβορος εἶναι εἶδος βοτάνου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παρεσκευάζετο φάρμακον γιὰ τὴν παραφροσύνη.

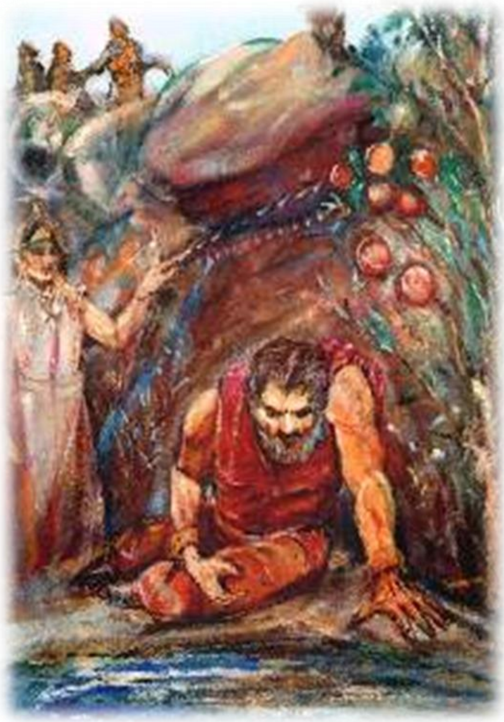
[74] Πιστεύεται ὅτι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν δαγκωθῇ ἀπὸ λυσσασμένο σκύλο φοβοῦνται τὸ νερό.

{ΤΑΝΤΑΛΟΣ} *Οὐδὲ τὸν ἐλλέβορον, ὦ Μένιππε, ἀναίνομαι πιεῖν, γένοιτό μοι μόνον.*

Οὔτε τὸν ἑλλέβορον ἀρνοῦμαι νὰ πιῶ, Μένιππε, μόνον νὰ γινόταν [νὰ πιῶ].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Θάρρει, ὦ Τάνταλε, ὡς οὔτε σὺ οὔτε ἄλλος πίεται τῶν νεκρῶν· ἀδύνατον γάρ· καίτοι οὐ πάντες ὥσπερ σὺ ἐκ καταδίκης διψῶσι τοῦ ὕδατος αὐτοὺς οὐχ ὑπομένοντος.*

Ἔχε θάρρος, Τάνταλε, ἀφοῦ οὔτε ἐσύ, οὔτε ἄλλος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς θὰ πιῇ. Διότι εἶναι ἀδύνατον. Ἂν καὶ δὲν διψοῦν ὅλοι ὅπως ἀκριβῶς ἐσύ, ἐπειδὴ τοὺς ἀποφεύγει τὸ νερὸ λόγῳ καταδίκης.

ΜΕΝΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΧΕΙΡΩΝΟΣ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἤκουσα, ὦ Χείρων, ὡς θεὸς ὢν ἐπεθύμησας ἀποθανεῖν.*

Ἄκουσα, Χείρων[75], ὅτι ἐνῷ ἤσουν θεὸς ἐπεθύμησες νὰ πεθάνῃς.

{ΧΕΙΡΩΝ} *Ἀληθῆ ταῦτα ἤκουσας, ὦ Μένιππε, καὶ τέθνηκα, ὡς ὁρᾷς, ἀθάνατος εἶναι δυνάμενος.*

Ἀληθῆ [εἶναι] αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἄκουσες, Μένιππε, καὶ ὅπως βλέπεις ἔχω πεθάνει, ἐνῷ μποροῦσα νά εἶμαι ἀθάνατος.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Τίς δαί σε ἔρως τοῦ θανάτου ἔσχεν, ἀνεράστου τοῖς πολλοῖς χρήματος;*

Ποιός ἆραγε ἔρως τοῦ θανάτου σὲ κατεῖχε, πράγματος μὴ ἀγαπητοῦ γιὰ τοὺς πολλούς;

{ΧΕΙΡΩΝ} *Ἐρῶ πρὸς σὲ οὐκ ἀσύνετον ὄντα. οὐκ ἦν ἔτι ἡδὺ ἀπολαύειν τῆς ἀθανασίας.*

Θὰ σοῦ πῶ ἀφοῦ δὲν εἶσαι ἄφρων. Δὲν ἦτο πλέον εὐχάριστον νὰ ἀπολαύω[76] τὴν ἀθανασία.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐχ ἡδὺ ἦν ζῶντα ὁρᾶν τὸ φῶς;*

Δὲν ἦτο εὐχάριστον ζωντανὸς νὰ βλέπῃς τὸ φῶς[77];

---

[75] Ὁ Κένταυρος Χείρων ἦτο ὁ πιὸ σοφὸς μεταξὺ τῶν Κενταύρων καὶ ἐγνώριζε τὴν τέχνη τῶν ἰαματικῶν βοτάνων, ἐνῷ ἐπεδίδοτο στὸ κυνήγι καὶ στὴν μουσική. Εἶχε θεϊκὴ καταγωγή, ἀφοῦ, κατὰ μία ἐκδοχή, ἦτο νόθος υἱὸς τοῦ Κρόνου, ὁ ὁποῖος συνευρέθη μὲ τὴν κόρη τοῦ Ὠκεανοῦ Φιλύρα. Ὁ Χείρων, λόγῳ τῆς θεϊκῆς καταγωγῆς του, ἦτο ἀθάνατος, ἀλλὰ ὁ Ἡρακλῆς στὴν μάχη ἐναντίον τῶν Κενταύρων, προκειμένου ὁ Χείρων νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν φίλο του Φόλο, τὸν ἐπλήγωσε κατὰ λάθος στὸ πόδι μὲ δηλητηριασμένο βέλος. Ὁ Ἡρακλῆς ἐλυπήθη πάρα πολὺ γιὰ τὸν τραυματισμὸ τοῦ φίλου του καὶ προσπάθησε ὁ ἴδιος νὰ τὸν θεραπεύσῃ μὲ φάρμακα τὰ ὁποῖα τοῦ ὑπεδείκνυε ὁ Χείρων. Τὰ φάρμακα ὅμως δὲν τὸν ὠφέλησαν καθόλου καὶ βασανιζόμενος ἀπὸ φρικτοὺς πόνους ποὺ τοῦ προκαλοῦσε τὸ τραῦμα, ἀλλὰ καὶ κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἀτέρμονη ζωή του, ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Δία νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀθανασία. Κάτι τέτοιο ὅμως ἦτο πολὺ δύσκολον καὶ μόνον μετὰ ἀπὸ τὴν παρέμβασιν τοῦ Προμηθέως, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη νὰ ἀνταλλάξῃ τὴν θνητότητά του μὲ τὴν ἀθανασία τοῦ Χείρωνος, ὁ Ζεὺς ἐνέκρινε τὸν θάνατόν του, καὶ γιὰ νὰ τὸν τιμήσῃ τὸν ἀνέβασε στὸν οὐρανὸ καὶ τὸν μετέτρεψε στὸν ἀστερισμὸ τοῦ Κενταύρου.

[76] Ἡ λέξις «ἀπόλαυσις» προέρχεται ἀπὸ τὸ ῥῆμα «ἀπολαύω» καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ «ἀπολαμβάνω», τὸ ὁποῖον ἐσφαλμένα χρησιμοποιοῦμε. Ἀπὸ τὸ ῥῆμα «ἀπολαμβάνω» προέρχεται ἡ λέξις «ἀπόληψις».

{ΧΕΙΡΩΝ} *Οὔκ, ὦ Μένιππε· τὸ γὰρ ἡδὺ ἔγωγε ποικίλον τι καὶ οὐχ ἁπλοῦν ἡγοῦμαι εἶναι. ἐγὼ δὲ ἔζων ἀεὶ καὶ ἀπέλαυον τῶν ὁμοίων, ἡλίου, φωτός, τροφῆς, αἱ ὧραι δὲ αἱ αὐταὶ καὶ τὰ γινόμενα ἅπαντα ἑξῆς ἕκαστον, ὥσπερ ἀκολουθοῦντα θάτερον θατέρῳ· ἐνεπλήσθην οὖν αὐτῶν· οὐ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ <μὴ> μετασχεῖν ὅλως τὸ τερπνὸν ἦν.*

Ὄχι Μένιππε. Διότι ἐγὼ βεβαίως, θεωρῶ ὅτι τὸ εὐχάριστον εἶναι κάτι πολύπλοκον καὶ ὄχι ἁπλοῦν. Ἐγὼ ζοῦσα πάντοτε καὶ ἀπέλαυον τὰ ἴδια, τὸν ἥλιον, τὸ φῶς, τὴν τροφή, οἱ ἴδιες οἱ ἐποχὲς καὶ ὅλα αὐτὰ ποὺ συνέβαιναν μὲ τὴν σειρά, καθὼς ἀκολουθοῦν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο. Μπούχτισα λοιπὸν ἀπὸ αὐτά. Διότι τὸ τερπνὸν ἦτο, ὄχι νὰ εὑρίσκωμαι πάντοτε ἐντὸς τοῦ ἰδίου, ἀλλὰ καὶ στὸ νὰ μὴ μετέχω ὁλοκληρωτικά.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εὖ λέγεις, ὦ Χείρων. τὰ ἐν ᾅδου δὲ πῶς φέρεις, ἀφ' οὗ προελόμενος αὐτὰ ἥκεις;*

Καλὰ λές, Χείρων. Πῶς ὑποφέρεις τὰ τοῦ Ἅδου, ἀφ' ὅτου ἦλθες διαλέγοντας αὐτά;

{ΧΕΙΡΩΝ} *Οὐκ ἀηδῶς, ὦ Μένιππε· ἡ γὰρ ἰσοτιμία πάνυ δημοτικὴ καὶ τὸ πρᾶγμα οὐδὲν ἔχει τὸ διάφορον ἐν φωτὶ εἶναι ἢ ἐν σκότῳ· ἄλλως τε οὔτε διψῆν ὥσπερ ἄνω οὔτε πεινῆν δεῖ, ἀλλ' ἀνεπιδεεῖς τούτων ἁπάντων ἐσμέν.*

Ὄχι δυσάρεστα, Μένιππε. Διότι ἡ ἰσοτιμία εἶναι πάρα πολὺ δημοκρατικὴ καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει διαφορὰ εἴτε εἶναι στὸ φῶς εἴτε στὸ σκοτάδι. Ἄλλως τε, οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ διψᾷς ὅπως ἀκριβῶς ἐπάνω οὔτε νὰ πεινᾷς, ἀλλὰ ὅλων τούτων εἴμαστε πλούσιοι.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὅρα, ὦ Χείρων, μὴ περιπίπτῃς σεαυτῷ καὶ ἐς τὸ αὐτό σοι ὁ λόγος περιστῇ.*

Κύττα, Χείρων, μὴν ἔρχεσαι εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν ἑαυτόν σου καὶ στὸ ἴδιο καταλήγει ὁ λόγος σου.

{ΧΕΙΡΩΝ} *Πῶς τοῦτο φῄς;*

Πῶς τὸ ἐννοεῖς;

---

[77] Ἡ ζωὴ ἦτο πάντοτε ἀγαπητὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἀπαραίτητον γιὰ τὴν εὐτυχία τους. Γι' αὐτόν τὸν λόγο καὶ ὅ,τι ἔρχεται ἀπὸ τὴν μεριὰ ἀπ' ὅπου δύει ὁ ἥλιος θεωρεῖται κακό. Ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν τραγῳδία του «Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι» παρουσιάζει τήν Ἰφιγένεια νὰ λέῃ (στ. 1281): «Κοὐκέτι μοι φῶς, οὐδὲ ἀελίου τόδε φέγγος» (Γιὰ ἐμένα δὲν ὑπάρχει πλέον φῶς, οὔτε αὐτὸ ἐδῶ τὸ φέγγος τοῦ ἡλίου).

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὅτι εἰ τῶν ἐν τῷ βίῳ τὸ ὅμοιον ἀεὶ καὶ ταὐτὸν ἐγένετό σοι προσκορές, καὶ τἀνταῦθα ὅμοια ὄντα προσκορῆ ὁμοίως ἂν γένοιτο, καὶ δεήσει μεταβολήν σε ζητεῖν τινα καὶ ἐντεῦθεν εἰς ἄλλον βίον, ὅπερ οἶμαι ἀδύνατον.*

Διότι ἐὰν στὸν βίο, τὸ πάντοτε ὅμοιον καὶ τὸ ἴδιο [τῶν πραγμάτων] σοῦ προκάλεσε ἀηδία, καὶ τὰ ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶναι ὅμοια, τὴν ἴδια ἀηδία θὰ μποροῦσαν νὰ προκαλέσουν, θὰ χρειασθῇ νὰ ζητήσῃς κάποια μετακίνησιν ἀπὸ ἐδῶ σὲ ἄλλον βίον, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς νομίζω [εἶναι] ἀδύνατον.

{ΧΕΙΡΩΝ} *Τί οὖν ἂν πάθοι τις, ὦ Μένιππε;*

Τί θὰ μποροῦσε λοιπὸν νὰ πάθῃ κάποιος, Μένιππε;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὅπερ, οἶμαι, φασί, συνετὸν ὄντα ἀρέσκεσθαι καὶ ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον οἴεσθαι.*

Αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ λένε, νομίζω, αὐτὸς ποὺ εἶναι συνετὸς νὰ ἀρέσκεται καὶ νὰ ἀρκῆται στὰ παρόντα καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴ νομίζῃ ἀφόρητον.

ΜΕΝΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΤΕΙΡΕΣΙΟΥ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὦ Τειρεσία, εἰ μὲν καὶ τυφλὸς εἶ, οὐκέτι διαγνῶναι ῥᾴδιον. ἅπασι γὰρ ἡμῖν ὁμοῖα τὰ ὄμματα, κενά, μόνον δὲ αἱ χῶραι αὐτῶν· τὰ δ' ἄλλα οὐκέτ' ἂν εἰπεῖν ἔχοις, τίς ὁ Φινεὺς ἦν ἢ τίς ὁ Λυγκεύς. ὅτι μέντοι μάντις ἦσθα καὶ ὅτι ἀμφότερα ἐγένου μόνος καὶ ἄρρην καὶ γυνή, τῶν ποιητῶν ἀκούσας οἶδα. πρὸς τῶν θεῶν τοιγαροῦν εἰπέ μοι, ὁποτέρου ἡδίονος ἐπειράθης τῶν βίων, ὁπότε ἀνὴρ ἦσθα, ἢ ὁ γυναικεῖος ἀμείνων ἦν;*

Τειρεσία[78], δὲν εἶναι πλέον εὔκολο νὰ διακρίνω ἐὰν εἶσαι καὶ τυφλός. Διότι ὅλων μας τὰ μάτια εἶναι ὅμοια, κενά, μόνον οἱ θέσεις τους [ὑπάρχουν]. Ὡς πρὸς τὰ ὑπόλοιπα δὲν θὰ μποροῦσες πλέον νὰ πῆς, ποιός ἦτο ὁ Φινεὺς[79] ἢ ὁ Λυγκεύς[80]. Ὅτι ἤσουν πράγματι μάντις καὶ ὅτι ἀμφότερα ἔγινες μόνον [ἐσύ], ἄνδρας καὶ γυναῖκα, τὸ ξέρω ἔχοντας ἀκούσει τοὺς ποιητάς. Στὸ ὄνομα τῶν θεῶν, γι' αὐτὸ λοιπὸν πές μου, ποιός ἀπὸ τοὺς δύο βίους ποὺ δοκίμασες [ἦτο] γλυκύτερος, ὅταν ἤσουν ἄνδρας ἢ ὁ γυναικεῖος ἦτο καλλίτερος;

{ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ} *Παρὰ πολύ, ὦ Μένιππε, ὁ γυναικεῖος· ἀπραγμονέστερος γάρ. καὶ δεσπόζουσι τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες, καὶ οὔτε πολεμεῖν ἀνάγκη αὐταῖς οὔτε παρ' ἔπαλξιν ἑστάναι οὔτ' ἐν ἐκκλησίᾳ διαφέρεσθαι οὔτ' ἐν δικαστηρίοις ἐξετάζεσθαι.*

Πάρα πολύ, Μένιππε, ὁ γυναικεῖος. Διότι [εἶναι] πιὸ τεμπέλικος. Καὶ δεσπόζουν οἱ γυναῖκες τῶν ἀνδρῶν, καὶ οὔτε εἶναι ἀνάγκη σὲ αὐτὲς νὰ πολεμοῦν, οὔτε νὰ στέκωνται στὶς ἐπάλξεις, οὔτε νὰ φιλονικοῦν στὴν ἐκκλησία [τοῦ Δήμου], οὔτε νὰ ἐξετάζωνται στὰ δικαστήρια.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐ γὰρ ἀκήκοας, ὦ Τειρεσία, τῆς Εὐριπίδου Μηδείας, οἷα εἶπεν οἰκτείρουσα τὸ γυναικεῖον, ὡς ἀθλίας οὔσας καὶ ἀφόρητόν τινα τὸν ἐκ*

---

[78] Θηβαῖος μάντις τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὸ γένος τῶν Σπαρτῶν, υἱὸς τοῦ Εὐήρους καὶ τῆς Χαρικλοῦς. Ὁ μῦθος λέει ὅτι ἐγεννήθη γυναῖκα καὶ ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος τῆς ἐδίδαξε τὴν μαντικὴ τέχνη γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ, αὐτὴ ὅμως ὅταν ἔμαθε τὴν τέχνη, δὲν ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσί της καὶ αὐτὸς τὴν μετεμόρφωσε σὲ ἄνδρα.

[79] Μάντις καὶ βασιλεὺς τῆς Σαλμηδυσσοῦ Θράκης, ἐτυφλώθη ἀπὸ τὸν Δία ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦσε τὸ χάρισμά του γιὰ νὰ ἀποκαλύπτῃ τὶς βουλὲς τῶν θεῶν.

[80] Υἱὸς τοῦ Ἀφαρέος καὶ τῆς Ἀρήνης, ἀπὸ τὴν Μεσσηνία. Ἦτο ξακουστὸς γιὰ τὴν δυνατή του ὅρασιν. Εἶχε ἐπίσης τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπῃ καὶ ὅσα ὑπάρχουν κάτω ἀπὸ τὴν γῆ. Συμμετεῖχε στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

τῶν ὠδίνων πόνον ὑφισταμένας; ἀτὰρ εἰπέ μοι, -ὑπέμνησε γάρ με τὰ τῆς Μηδείας ἰαμβεῖα- καὶ ἔτεκές ποτε, ὁπότε γυνὴ ἦσθα, ἢ στεῖρα καὶ ἄγονος διετέλεσας ἐν ἐκείνῳ τῷ βίῳ;

Δὲν ἔχεις ἀκούσει, Τειρεσία, τὴν Μήδεια τοῦ Εὐριπίδου, τί εἶπε καθὼς συμπονοῦσε τὸ γυναικεῖον φῦλον, ὅτι εἶναι κακορρίζικες καὶ ὑφίστανται ἀφόρητο πόνο ἀπὸ τὶς ὠδῖνες τοῦ τοκετοῦ[81]; Ὅμως πές μου -θύμισέ μου τῆς Μηδείας τοὺς ἰαμβικοὺς στίχους- ἐγέννησες ποτὲ ὅταν ἤσουν γυναῖκα ἢ ὑπῆρξες στεῖρα καὶ ἄτεκνη σὲ ἐκείνην τὴν ζωή;

{ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ} *Τί τοῦτο, Μένιππε, ἐρωτᾷς;*

Γιατί τὸ ἐρωτᾷς αὐτό, Μένιππε;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐδὲν χαλεπόν, ὦ Τειρεσία· πλὴν ἀπόκριναι, εἴ σοι ῥᾴδιον.*

Τίποτε δύσκολον, Τειρεσία. Μόνον ἀποκρίσου, ἐὰν σοῦ εἶναι εὔκολον.

{ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ} *Οὐ στεῖρα μὲν ἤμην, οὐκ ἔτεκον δ᾽ ὅλως.*

Δὲν ἤμουν στείρα, οὔτε ὅμως ἐγέννησα καθόλου.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἱκανὸν τοῦτο· εἰ γὰρ καὶ μήτραν εἶχες, ἐβουλόμην εἰδέναι.*

Ἀρκετὸ αὐτό. Ἤθελα νὰ μάθω, ἐὰν εἶχες καὶ μήτρα.

{ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ} *Εἶχον δηλαδή.*

Φυσικὰ καὶ εἶχα.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Χρόνῳ δέ σοι ἡ μήτρα ἠφανίσθη καὶ τὸ χωρίον τὸ γυναικεῖον ἀπεφράγη καὶ οἱ μαστοὶ ἀπεστάθησαν καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἀνέφυ καὶ πώγωνα ἐξήνεγκας, ἢ αὐτίκα ἐκ γυναικὸς ἀνὴρ ἀνεφάνης;*

Σὺν τῷ χρόνῳ σοῦ ἐξηφανίσθη ἡ μήτρα καὶ τὸ γυναικεῖον ὄργανον ἔφραξε καὶ οἱ μαστοὶ ὑπεχώρησαν καὶ αὐτὸ ποὺ ἔχουν οἱ ἄνδρες φύτρωσε καὶ ἔβγαλες γενειάδα ἢ ἀμέσως ἀπὸ γυναῖκα ἄνδρας ἐνεφανίσθης;

---

[81] Στίχος 231: «γυναῖκες ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτὸν» (Οἱ γυναῖκες εἴμαστε ἀθλιότατον βλάστημα) καὶ πιὸ κάτω στὸν στίχο 248: «Λέγουσι δ᾽ ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον βίον ζῶμεν κατ᾽ οἴκους, οἱ δὲ μάρνανται δορί. κακῶς φρονοῦντες. ὡς τρὶς ἂν παρ᾽ ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ᾽ ἂν μᾶλλον ἢ τεκεῖν ἅπαξ». (Λένε γιὰ ἐμᾶς ὅτι ζοῦμε ἀκίνδυνο βίο στὰ σπίτια, ἐνῷ αὐτοὶ μάχονται μὲ τὸ δόρυ. Κακῶς σκεπτόμενοι. Διότι θὰ προτιμοῦσα νὰ σταθῶ τρεῖς φορὲς νὰ πολεμήσω, παρὰ νὰ γεννήσω μία καὶ μόνη φορά).

{ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ} *Οὐχ ὁρῶ τί σοι βούλεται τὸ ἐρώτημα· δοκεῖς δ᾽ οὖν μοι ἀπιστεῖν, εἰ τοῦθ᾽ οὕτως ἐγένετο.*

Δὲν βλέπω τί θέλει [νὰ πῇ] τὸ ἐρώτημά σου. Μοῦ φαίνεσαι ὅτι δυσπιστεῖς, ἐὰν αὐτὸ ἔγινε ἔτσι.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐ χρὴ γὰρ ἀπιστεῖν, ὦ Τειρεσία, τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ καθάπερ τινὰ βλᾶκα μὴ ἐξετάζοντα, εἴτε δυνατά ἐστιν εἴτε καὶ μή, παραδέχεσθαι;*

Δὲν πρέπει νὰ ἀπιστῶ, Τειρεσία, σὲ αὐτά, ἀλλὰ νὰ τὰ δέχωμαι, σὰν νὰ εἶμαι κάποιος βλάκας ποὺ δὲν ἐξετάζει εἴτε αὐτὰ εἶναι δυνατὰ εἴτε ὄχι;

{ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ} *Σὺ οὖν οὐδὲ τὰ ἄλλα πιστεύεις οὕτω γενέσθαι, ὁπόταν ἀκούσῃς ὅτι ὄρνεα ἐκ γυναικῶν ἐγένοντό τινες ἢ δένδρα ἢ θηρία, τὴν Ἀηδόνα ἢ τὴν Δάφνην ἢ τὴν τοῦ Λυκάονος θυγατέρα;*

Ἐσὺ λοιπὸν οὔτε τὰ ἄλλα πιστεύεις ὅτι ἔγιναν ἔτσι, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι κάποιες ἔγιναν ἀπὸ γυναῖκες πουλιὰ ἢ δένδρα ἢ ζῷα, [ὅπως] ἡ Ἀηδὼν[82] ἢ ἡ Δάφνη[83] ἢ ἡ κόρη τοῦ Λυκάονος[84];

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἤν που κἀκείναις ἐντύχω, εἴσομαι ὅ τι καὶ λέγουσι. σὺ δέ, ὦ βέλτιστε, ὁπότε γυνὴ ἦσθα, καὶ ἐμαντεύου τότε ὥσπερ καὶ ὕστερον, ἢ ἅμα ἀνὴρ καὶ μάντις ἔμαθες εἶναι;*

---

[82] Κόρη τοῦ Πανδάρεω καὶ γυναῖκα τοῦ Ζήθου, βασιλέως τῶν Θηβῶν. Ἐζήλευε πολὺ τὴν κουνιάδα της Νιόβη, διότι εἶχε πολλὰ παιδιά, ἐνῷ ἐκείνη εἶχε μόνον ἕναν υἱό, τὸν Ἴτυλο. Προσπάθησε λοιπὸν νὰ φονεύσῃ τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ κατὰ λάθος ἐφόνευσε τὸ δικό της. Παρεκάλεσε τότε τὸν Δία καὶ τὴν μετεμόρφωσε σὲ ἀηδόνι, ποὺ κάθε ἄνοιξη θρηνεῖ τὸν θάνατον τοῦ μονάκριβου παιδιοῦ της.

[83] Νύμφη, κόρη τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος καὶ τῆς Γαίας. Ὁρισμένοι ὑποστηρίζουν ὅτι πατήρ της ἦτο ὁ Πηνειὸς ποταμός. Ἦτο πολὺ ὄμορφη καὶ γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο τὴν ἐρωτεύθη ὁ Ἀπόλλων. Ὅμως αὐτὴ ἀπέκρουσε τὸν ἔρωτά του καὶ παρεκάλεσε τὴν μητέρα της νὰ τὴν δεχθῇ στοὺς κόλπους της. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς γῆς ὅπου ἄνοιξε καὶ μπῆκε ἡ Δάφνη, ἐφύτρωσε τὸ δένδρο δάφνη, ποὺ εἶναι τὸ φυτικὸ ἔμβλημα τοῦ Ἀπόλλωνος.

[84] Καλλιστὼ ἢ Μεγιστώ: Ἀκόλουθος τῆς Ἀρτέμιδος στὸ κυνήγι. Ἐγέννησε ἀπὸ τὸν Δία τὸν Ἀρκάδα, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸ ὄνομά του στὴν Ἀρκαδία. Ὁ μῦθος λέει ὅτι εἴτε ἡ Ἄρτεμις, εἴτε ἡ Ἥρα, ἀπὸ ζήλια, τὴν μετεμόρφωσε σὲ ἄρκτο. Ὅταν ἠνδρώθη ὁ Ἀρκάς, ἐνῷ κυνηγοῦσε, συνήντησε τὴν μητέρα του μεταμορφωμένη σὲ ἄρκτο καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν σκοτώσῃ. Ὁ Ζεὺς γιὰ νὰ προλάβῃ τὸ ἔγκλημα, ἅρπαξε καὶ τοὺς δύο καὶ ἐσχημάτισε εἰς τὸν οὐρανὸ τὸν ἀστερισμὸ τῆς μεγάλης Ἄρκτου.

Ἐὰν συναντήσω κάπου καὶ ἐκεῖνες, θὰ μάθω τί λένε. Ἐσύ, φίλε μου, ὅταν ἤσουν γυναῖκα, ἐμάντευες καὶ τότε ὅπως καὶ ὕστερα ἢ κατάλαβες ὅτι εἶσαι συγχρόνως ἄνδρας καὶ μάντις;

{ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ} *Ὁρᾷς; ἀγνοεῖς τὰ περὶ ἐμοῦ ἅπαντα, ὡς καὶ διέλυσά τινα ἔριν τῶν θεῶν, καὶ ἡ μὲν Ἥρα ἐπήρωσέν με, ὁ δὲ Ζεὺς παρεμυθήσατο τῇ μαντικῇ τὴν συμφοράν.*

Βλέπεις; Ἀγνοεῖς τὰ πάντα γύρω ἀπὸ ἐμένα, πῶς διέλυσα κάποια ἔριδα [μεταξὺ] τῶν θεῶν καὶ ἡ μὲν Ἥρα μὲ κατέστησε ἀνάπηρο, ὁ δὲ Ζεὺς παρηγόρησε τὴν συμφορὰ μὲ τὴν μαντική[85].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἔτι ἔχῃ, ὦ Τειρεσία, τῶν ψευσμάτων; ἀλλὰ κατὰ τοὺς μάντεις τοῦτο ποιεῖς· ἔθος γὰρ ὑμῖν μηδὲν ὑγιὲς λέγειν.*

Ἀκόμα, Τειρεσία, ψέμματα λές; Ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τοὺς μάντεις, αὐτὸ κάνεις. Διότι συνηθίζεται σὲ ἐσᾶς νὰ μὴ λέτε τίποτε λογικόν.

[85] Λόγῳ τῆς διπλῆς φύσεώς του, ὅταν κάποτε ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα συζητοῦσαν ἐὰν τὸ ἀρσενικὸ ἢ τὸ θηλυκὸ αἰσθάνεται τὴν μεγαλύτερη ἡδονὴ κατὰ τὴν ἐρωτικὴ συνεύρεσιν, ἐκάλεσαν τὸν Τειρεσία ὡς κριτὴ καὶ αὐτὸς εἶπε ὅτι ἡ ἡδονὴ τῆς γυναικὸς εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ἀνδρός. Ἡ Ἥρα ὀργισθεῖσα τὸν ἐτύφλωσε ἀλλὰ ὁ Ζεὺς τοῦ ἔδωσε τὸ χάρισμα τῆς μαντικῆς.

ΜΕΝΙΠΠΟΥ, ΑΜΦΙΛΟΧΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΦΩΝΙΟΥ

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Σφὼ μέντοι, ὦ Τροφώνιε καὶ Ἀμφίλοχε, νεκροὶ ὄντες οὐκ οἶδ' ὅπως ναῶν κατηξιώθητε καὶ μάντεις δοκεῖτε, καὶ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων θεοὺς ὑμᾶς ὑπειλήφασιν εἶναι.*

Πράγματι ἐσεῖς οἱ δύο, Τροφώνιε[86] καὶ Ἀμφίλοχε[87], ἐνῷ εἶσθε νεκροί, δὲν ξέρω πῶς καταξιωθήκατε ναῶν καὶ θεωρεῖσθε μάντεις, καὶ οἱ μάταιοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δέχονται ὅτι ἐσεῖς εἶσθε θεοί.

{ΑΜΦΙΛΟΧΟΣ} *Τί οὖν ἡμεῖς αἴτιοι, εἰ ὑπὸ ἀνοίας ἐκεῖνοι τοιαῦτα περὶ νεκρῶν δοξάζουσιν;*

Γιατί λοιπὸν εἴμαστε ἐμεῖς ὑπαίτιοι, ἐὰν ἐκεῖνοι ἀπὸ ἀνοησία τέτοια πιστεύουν γιὰ τοὺς νεκρούς;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐδόξαζον, εἰ μὴ ζῶντες καὶ ὑμεῖς τοιαῦτα ἐτερατεύεσθε ὡς τὰ μέλλοντα προειδότες καὶ προειπεῖν δυνάμενοι τοῖς ἐρομένοις.*

Ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ ἐπίστευον, ἐὰν καὶ ἐσεῖς δὲν τερατολογούσατε[88] τέτοια ἐνῷ δὲν ζεῖτε, ὅτι γνωρίζετε ἀπὸ πρὶν τὰ μέλλοντα καὶ μπορεῖτε νὰ προλέγετε σὲ αὐτοὺς ποὺ ἐρωτοῦν.

{ΤΡΟΦΩΝΙΟΣ} *Ὦ Μένιππε, Ἀμφίλοχος μὲν οὗτος ἂν εἰδείη ὅ τι αὐτῷ ἀποκριτέον ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐγὼ δὲ ἥρως εἰμὶ καὶ μαντεύομαι, ἤν τις κατέλθῃ*

---

[86] Θεοποιηθεῖσα βοιωτικὴ προσωπικότης, υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἐργίνου τοῦ Ὀρχομενοῦ. Μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφό του Ἀγαμήδη διεκρίθησαν ὡς ἀρχιτέκτονες κατασκευάζοντας πολλοὺς ναούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ἐν Δελφοῖς τέταρτο ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καθὼς καὶ τὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ βασιλέως Αὐγεία. Σὲ αὐτὸ ἐτοποθέτησαν λίθο κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε μποροῦσε κάποιος ἀπὸ ἔξω νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ εὐκόλως ἀπὸ τὴν θέσιν του. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ λεηλατοῦσαν ἐπανειλημμένως τὸν θησαυρὸ ποὺ ἀπέθεσε ἐκεῖ ὁ βασιλεύς. Ἐπειδὴ οἱ κλειδαριὲς τῆς θύρας εὑρίσκοντο ἀπαραβίαστες, ὁ Αὐγείας ἔστησε μέσα στὸ θησαυροφυλάκιο παγίδες. Κατὰ τὴν ἑπομένη διάρρηξιν ὁ Ἀγαμήδης πιάστηκε σὲ μία θηλιά. Ὁ Τροφώνιος τοῦ ἔκοψε ἀμέσως τὸ κεφάλι, ὥστε αὐτὸς μετὰ τὴν αἰχμαλωσία του καὶ κάτω ἀπὸ βασανιστήρια νὰ μὴ τὸν μαρτυρήσῃ. Τὸν Τροφώνιο ὅμως ὁ ὁποῖος διέφυγε, τὸν κατάπιε ἡ γῆ. Στὴν θέσιν αὐτήν, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἱδρύθη τὸ ὁμώνυμο μαντεῖον.

[87] Μυθικὸς ἥρως καὶ μάντις ἀπὸ τὸ Ἄργος, υἱὸς τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τῆς Ἐριφύλης. Τὸ μαντεῖον του εὑρίσκετο στὴν Μαλλῷ τῆς Κιλικίας καὶ ἐθεωρεῖτο ἀψευδέστατον.

[88] Τερατολογῶ: Ὁμιλῶ σχετικῶς μὲ παράδοξα θαυμαστὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ ἑρμηνευθοῦν ὡς θεϊκὰ σημεῖα.

παρ᾽ ἐμέ. σὺ δὲ ἔοικας οὐκ ἐπιδεδημηκέναι Λεβαδείᾳ τὸ παράπαν· οὐ γὰρ ἂν ἠπίστεις σὺ τούτοις.

Μένιππε, αὐτὸς ἐδῶ ὁ Ἀμφίλοχος θα μποροῦσε νὰ γνωρίζῃ ὅ,τι πρέπει νὰ ἀποκριθῇ ὑπέρ του σχετικὰ μὲ αὐτό, ὅμως ἐγὼ εἶμαι ἥρως καὶ χρησμοδοτῶ, ἐὰν τυχὸν κάποιος κατέβῃ κοντά μου. Ἐσὺ ὅμως μοιάζεις νὰ μὴν ἔχῃς ζήσει καθόλου στὴν Λειβαδειά. Διότι δὲν θὰ δυσπιστοῦσες μὲ αὐτά[89].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Τί φῄς; εἰ μὴ εἰς Λεβάδειαν γὰρ παρέλθω καὶ ἐσταλμένος ταῖς ὀθόναις γελοίως μᾶζαν ἐν ταῖν χεροῖν ἔχων εἰσερπύσω διὰ τοῦ στομίου ταπεινοῦ ὄντος ἐς τὸ σπήλαιον, οὐκ ἂν ἠδυνάμην εἰδέναι, ὅτι νεκρὸς εἶ ὥσπερ ἡμεῖς μόνῃ τῇ γοητείᾳ διαφέρων; ἀλλὰ πρὸς τῆς μαντικῆς, τί δαὶ ὁ ἥρως ἐστίν; ἀγνοῶ γάρ.*

Τί λές; Δηλαδὴ ἐὰν δὲν ἔλθω στὴν Λειβαδειὰ ἐνδεδυμένος μὲ λεπτὰ ὑφάσματα κατὰ τρόπον γελοῖον, ἔχοντας στὰ δύο μου χέρια κριθαρένιο ψωμὶ καὶ δὲν εἰσέλθω

[89] Τὸ ἴδιον ἀναφέρει καὶ ὁ Παυσανίας εἰς τὸ ἔργον του «Ἑλλάδος Περιήγησις-Βοιωτικά» (9,37,5): «Καὶ ἐγώ τε πείθομαι καὶ ὅστις παρὰ Τροφώνιον ἦλθε δὴ μαντευσόμενος».

ἕρποντας ἀπὸ τὸ μικρὸ στόμιον στὸ σπήλαιον[90], δὲν θὰ μποροῦσα νὰ ξέρω, ὅτι εἶσαι νεκρὸς ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐμεῖς, καὶ διαφέρεις μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀπατεωνιά; Ἀλλά, στὸ ὄνομα τῆς μαντικῆς [τέχνης], τί εἶναι ἆραγε ὁ ἥρως; Καθότι ἀγνοῶ.

---

[90] Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Παυσανίου «Ἑλλάδος Περιήγησις-Βοιωτικά» (9,39,5,1): «Ὅταν κάποιος ἀποφασίσῃ νὰ κατέβῃ εἰς τὸ Τροφώνιον, πρῶτα ζῇ καθορισμένες ἡμέρες σὲ οἴκημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένο στὸν ἀγαθὸ Δαίμονα καὶ στὴν ἀγαθὴ Τύχη. Ὅσο ζῇ ἐκεῖ, λούζεται στὸν ποταμὸ Ἕρκυνα καὶ ἀπέχει ἀπὸ θερμὰ λουτρά, ἐνῷ ὡς πρὸς τὰ ὑπόλοιπα μένει καθαρός. Τὴν νύκτα ποὺ πρόκειται νὰ κατέβῃ κανείς, θυσιάζουν σὲ βόθρο ἐπικαλούμενοι τὸν Ἀγαμήδη. Ἐὰν ὅλα τὰ σφάγια εἶναι εὐνοϊκὰ καὶ δείξουν ὅλα τὸ ἴδιο, τότε κάθε ἕνας κατεβαίνει μὲ καλὲς ἐλπίδες. Κατεβαίνουν ὡς ἑξῆς: Τὸν ὁδηγοῦν πρῶτα τὴν νύκτα στὸν ποταμὸ Ἕρκυνα, τὸν ἀλείφουν μὲ λάδι καὶ τὸν λούζουν δύο παιδιὰ τῶν πολιτῶν, δεκατριῶν περίπου ἐτῶν, τοὺς ὁποίους ἐπονομάζουν Ἑρμᾶς. Αὐτὰ πλένουν ὅποιον θὰ κατέβῃ καὶ τὸν βοηθοῦν σὲ ὅ,τι χρειάζεται. Κατόπιν ὁδηγεῖται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ὄχι ἀμέσως στὸ μαντεῖον, ἀλλὰ σὲ πηγὲς νεροῦ ποὺ εἶναι πολὺ κοντὰ ἡ μία στὴν ἄλλην. Ἐδῶ αὐτὸς πρέπει νὰ πιῇ τὸ λεγόμενο νερὸ τῆς Λήθης, γιὰ νὰ λησμονήσῃ ὅλα ὅσα ἐσκέπτετο προηγουμένως, ἔπειτα νὰ πιῇ καὶ τὸ ἄλλο νερό, τῆς Μνημοσύνης, γιὰ νὰ θυμᾶται ὅσα θὰ δῇ ὅταν θὰ κατέβῃ. Μετά, βλέπει τὸ ἄγαλμα, ποὺ λένε ὅτι ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Δαιδάλου, τὸ ὁποῖον οἱ ἱερεῖς παρουσιάζουν μόνον σὲ αὐτοὺς ποὺ πρόκειται νὰ κατεβοῦν. Ἀφοῦ αντικρύσῃ τὸ ἄγαλμα αὐτὸ καὶ τὸ λατρέψῃ καὶ προσευχηθῇ, ἔρχεται πρὸς τὸ μαντεῖο φορώντας λινὸ χιτῶνα, ζωσμένος μὲ ταινίες καὶ φορώντας ἐντόπια ὑποδήματα. Τὸ μαντεῖον εὑρίσκεται στὸ βουνό, ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἄλσος. Περιβάλλεται ἐκ κυκλικοῦ κρηπιδώματος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἡ περιφέρειά του εἶναι ὅσο ἕνα μικρὸ ἁλῶνι καὶ τὸ ὕψος του μικρότερο ἀπὸ δύο πήχεις. Μέσα στὸν περίβολο ὑπάρχει ἄνοιγμα γῆς, ὄχι φυσικό, ἀλλὰ κτισμένο μὲ μεγάλη τέχνη καὶ ἁρμονία. Τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ ἔχει σχῆμα φούρνου. Γιὰ νὰ κατέβῃ κάποιος στὸ βάθος δὲν ἔχει κτιστὴ σκάλα, ἀλλὰ ὅταν κανεὶς ἔρχεται τοῦ φέρνουν μία σκάλα στενὴ καὶ ἐλαφριά. Στὸ βάθος ὑπάρχει μία τρύπα ἀνάμεσα στὸ δάπεδο καὶ στὸ οἰκοδόμημα. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ κατεβαίνει, ξαπλώνει ἀνάσκελα στὸ ἔδαφος κρατώντας γλυκὰ ζυμωμένα μὲ μέλι καὶ βάζει μέσα στὴν τρύπα τὰ πόδια του γιὰ νὰ μπῇ μετὰ καὶ ὁ ἴδιος. Ἂν τὰ γόνατά του εὑρεθοῦν μέσα στὴν τρύπα, τὸ ὑπόλοιπο σῶμα τραβιέται ἀμέσως ἀκολουθώντας τὰ γόνατα, ὅπως ὁ μεγαλύτερος καὶ γρηγορότερος ποταμὸς μπορεῖ νὰ ῥουφήξῃ τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν ἅρπαξε μὲ τὴν δίνη του. Γιὰ ὅσους εὑρεθοῦν στὸ ἄδυτο, δὲν ὑπάρχει ἕνας μόνον τρόπος γιὰ νὰ μάθουν τὸ μέλλον, ἀλλὰ ἄλλος βλέπει καὶ ἄλλος ἀκούει. Ὅσοι κατεβαίνουν, γυρίζουν πίσω ἀπὸ τὸ ἴδιο στόμιο, βγάζοντας πρῶτα τὰ πόδια. Ὅποιον ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ Τροφώνιον, τὸν παίρνουν πάλι οἱ ἱερεῖς καὶ τὸν καθίζουν στὸν λεγόμενο Θρόνο τῆς Μνημοσύνης, ποὺ εὑρίσκεται κοντὰ στὸ ἄδυτον. Ἀφοῦ καθίσῃ, τὸν ἐρωτοῦν γιὰ ὅσα εἶδε καὶ ἔμαθε καὶ ἀφοῦ τὰ πληροφορηθοῦν τὸν παραδίδουν στοὺς δικούς του, οἱ ὁποῖοι τὸν μεταφέρουν στὸ οἴκημα ὅπου ἔμενε προηγουμένως, ἐνῷ αὐτὸς κατέχεται ἀκόμη ἀπὸ μεγάλο φόβο καὶ δὲν γνωρίζει οὔτε τὸν ἑαυτόν του, οὔτε τοὺς γύρω του. Ἀργότερα ὅμως, ἀνακτᾷ καὶ τὰ ὑπόλοιπα καὶ τὴν φρόνησι, στὸν βαθμὸ ποὺ τὴν εἶχε καὶ πρίν, καὶ ἐπανέρχεται τὸ γέλιο του». Κατὰ τὴν γνώμη μελετητῶν, τὸ Τροφώνιον Ἄντρον ἦτο μία κρύπτη ψυχεδέλειας (ἡ λέξις σημαίνει φανέρωσις τῆς ψυχῆς), καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κατέβαιναν ἐκεῖ (διὰ τῆς ἀπαγωγῆς) ἔκαναν μία ἐξομοίωσιν τῆς καταβάσεως στὸν Ἅδη, περνοῦσαν ἀπὸ μυητικὸ θάνατον τῆς προσωπικότητός τους (τὴν ὁποία δὲν θυμοῦνταν ὅταν ἀνήρχοντο), ἐταξίδευαν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς ταξιδεύοντας στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ψυχῆς τους καὶ βλέποντας «δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι» τὴν ψυχή τους νὰ τοὺς φανερώνεται θριαμβευτικὰ μὲ ὁράματα καὶ διοράματα, στὴν φαντασμαγορία τοῦ «γκροτέσκου» περιβάλλοντος, συνομιλοῦσαν μὲ τοὺς Δαίμονες (μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ σημασία τοῦ ὅρου), ἔπαιρναν χρησμούς, μιλοῦσαν μὲ τὸ μέλλον (ἔπαιρναν τὸ μέλι ἀπὸ τὴν κυψέλη τοῦ Τροφωνίου), ἐξιστοροῦσαν τὴν περιπέτειά τους στοὺς ἐπόπτες ἱερεῖς, ἐκεῖνοι κατέγραφαν τὴν διήγησιν, εἶχαν λεπτομερὲς ἀρχεῖον μὲ τὶς ψυχὲς ὅλων τῶν ἐπισκεπτῶν,

{ΤΡΟΦΩΝΙΟΣ} *Ἐξ ἀνθρώπου τι καὶ θεοῦ σύνθετον.*

Κάτι σύνθετον ἀπὸ ἄνθρωπο καὶ θεό.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὃ, μήτε ἄνθρωπός ἐστιν, ὡς φής, μήτε θεός, καὶ συναμφότερόν ἐστιν; νῦν οὖν ποῦ σου τὸ θεῶν ἐκεῖνο ἡμίτομον ἀπελήλυθεν;*

Ὁ ὁποῖος, μήτε ἄνθρωπος εἶναι, ὅπως λές, μήτε θεὸς καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ δύο; Τώρα λοιπὸν ποῦ ἔχει πάει ἐκεῖνο τὸ θεϊκό σου ἥμισυ;

{ΤΡΟΦΩΝΙΟΣ} *Χρᾷ, ὦ Μένιππε, ἐν Βοιωτίᾳ.*

Μαντεύει, Μένιππε, στὴν Βοιωτία.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐκ οἶδα, ὦ Τροφώνιε, ὅ τι καὶ λέγεις· ὅτι μέντοι ὅλος εἶ νεκρὸς ἀκριβῶς ὁρῶ.*

μία ὑπόγεια ψυχολογία, ἔκαναν ἕνα εἶδος μυστικῆς ψυχαναλύσεως. Ἡ ἀρχετυπικὴ ἐντύπωσις ὅτι μία κατάβασις μέσα στὴν γῆ εἶναι μία βουτιὰ στὸν κόσμο τῶν ὀνείρων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνησυχητικὴ αἴσθησις καὶ ὁ ἀποπροσανατολισμὸς ποὺ οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐμᾶς νιώθουν στὰ σκοτεινὰ κλειστὰ μέρη, ἔχει ἐμπνεύσει πολλὲς δραματικὲς χρήσεις σπηλαίων καὶ ὑπογείων θαλάμων γιὰ πολλὲς χιλιάδες χρόνια. Ἀλλὰ τὰ πιὸ δραματικὰ τελετουργικὰ ταξίδια στὸν ἀρχετυπικὸ κόσμο τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου, πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἐπιφανειακὸ κόσμο τοῦ συνειδητοῦ καὶ τῆς λογικῆς, ἐτελοῦντο ἀπὸ τὰ μυστικὰ θρησκευτικὰ τάγματα πολλῶν πολιτισμῶν, μὲ τὶς τελετὲς μυήσεώς τους, ἢ τοῦ «μικροῦ θανάτου», ἢ τῆς «δευτέρας γεννήσεως». Αὐτὲς οἱ τελετὲς ἦσαν πολὺ ἐντυπωσιακές, τρομακτικές, συχνὰ βίαιες, σὰν μία «θεραπεία μὲ κρουστικὰ κύματα» (shock treatment), ὅπως λέει ὁ Ἀμερικανὸς μυθολόγος Joseph Cambell γιὰ τὶς παλαιολιθικὲς τελετὲς τοῦ 30.000-10.000π.Χ. Αὐτὲς οἱ τελετουργίες «μετεμόρφωναν μωρὰ σὲ ἄνδρες, ἱκανοὺς κυνηγούς, γενναίους ὑπερασπιστὲς τῆς φυλῆς...» Ἐκεῖ, μόνον ὅταν ὁ ἔφηβος περνοῦσε μὲ ἐπιτυχία ἀπὸ δύσκολες τελετουργικὲς δοκιμασίες, μποροῦσε νὰ γίνῃ ἄνδρας καὶ νὰ τοῦ ἐμπιστευθοῦν τὰ μεγαλύτερα μυστικὰ τῆς φυλῆς. Γιὰ νὰ γίνῃ τὸ παιδὶ ἐνήλικος ἔπρεπε νὰ ξαναγεννηθῇ, καὶ σὲ πολλὲς κοινωνίες αὐτὴ ἡ μυητικὴ ἀναγέννησις ἐλάμβανε χώρα ἢ σὲ ὑπόγεια Ἄντρα, ἢ σὲ στενὰ σκοτεινὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐθύμιζαν ταυτόχρονα τὸν τάφο καὶ τὴν μήτρα. (Μυστικιστικά, ὁ ἀμύητος συμβολίζεται μὲ τὸ «μωρό», ὁ μυούμενος μὲ τὸ «παιδί», ὁ νεόφυτος μὲ τὸν «νεαρὸ» καὶ ὁ μυημένος μὲ τὸν «ἐνήλικα»). Ο Cambell περιγράφει τὶς παλαιολιθικὲς καὶ νεολιθικὲς τελετουργικὲς σπηλιὲς καὶ στοὲς τῆς νοτίου Γαλλίας καὶ τῆς βορείου Ἱσπανίας, σὰν μέρη ἀληθινὰ τρομερὰ καὶ πλημμυρισμένα ἀπὸ τὸ δέος τοῦ ἀγνώστου: «Μία τρομακτικὴ αἴσθησις κλειστοφοβίας, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ μία αἴσθησις λυτρώσεως ἀπὸ κάθε στοιχεῖο τοῦ ἐπάνω κόσμου, ἐπιτίθεται στὸ μυαλὸ ποὺ ἦτο ἔγκλειστο σὲ αὐτὲς τὶς κατασκότεινες ἀβύσσους, ὅπου τὸ σκοτάδι δὲν εἶναι ἁπλῶς μία ἀπουσία φωτός, ἀλλὰ μία χθόνια δύναμις ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν βιώσῃς βαθιὰ μέσα σου. Ἔπειτα ἐρχόταν τὸ ἀναπάντεχο φῶς. Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν τελετῶν, ὅλα ἐγίνοντο γιὰ νὰ ἐμπνεύσουν στὸν νεαρὸ μία πνευματικὴ ἀναγέννησιν, τὸν ἐφόνευαν συμβολικὰ μὲ τὸ νὰ ἐνεργοποιοῦν τὸν φόβο τῆς παιδικῆς ἡλικίας γιὰ τὸ σκοτάδι. Τὸ σκοτάδι ποὺ ἐπιφέρει τὴν τυφλότητα, ἡ ὁποία εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ἀγνοίας καὶ τὸ φῶς στὸ σκοτάδι εἶναι ἡ γνῶσις, ἡ ὁποία ἔρχεται νὰ φωτίσῃ τὸ Ἄγνωστον».

Δὲν καταλαβαίνω, Τροφώνιε, ὅ,τι καὶ ἂν λές. Βλέπω ὁλοκάθαρα ὅτι πράγματι εἶσαι νεκρὸς μὲ τὰ ὅλα σου.

ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Οὐχ Ἡρακλῆς οὗτός ἐστιν; οὐ μὲν οὖν ἄλλος, μὰ τὸν Ἡρακλέα. τὸ τόξον, τὸ ῥόπαλον, ἡ λεοντῆ, τὸ μέγεθος, ὅλος Ἡρακλῆς ἐστιν. εἶτα τέθνηκεν Διὸς υἱὸς ὤν; εἰπέ μοι, ὦ καλλίνικε, νεκρὸς εἶ; ἐγὼ γάρ σοι ἔθυον ὑπὲρ γῆς ὡς θεῷ.*

Αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ Ἡρακλῆς[91]; Δὲν εἶναι ἄλλος, μὰ τὸν Ἡρακλῆ. Τὸ τόξον, τὸ ῥόπαλον, ἡ λεοντῆ, τὸ ἀνάστημα, εἶναι φτυστὸς Ἡρακλῆς. Δηλαδή, ἔχει πεθάνει, ἐνῷ εἶναι υἱὸς τοῦ Διός; Πές μου, ἐσὺ μὲ τὶς ὡραῖες νίκες[92], εἶσαι νεκρός; Διότι ἐγὼ ἐθυσίαζα σὲ ἐσένα ἐπάνω στὴν γῆ σὰν [νὰ ἤσουν] θεός.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Καὶ ὀρθῶς ἔθυες· αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Ἡρακλῆς ἐν τῷ οὐρανῷ τοῖς θεοῖς σύνεστι "καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην," ἐγὼ δὲ εἴδωλόν εἰμι αὐτοῦ.*

Καὶ ὀρθῶς ἐθυσίαζες. Διότι αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς, εὑρίσκεται στὸν οὐρανὸ μαζὶ μὲ τοὺς θεοὺς «καὶ ἔχει τὴν Ἥβη[93] μὲ τοὺς ὡραίους ἀστραγάλους», ἐνῷ ἐγὼ εἶμαι τὸ εἴδωλόν του.

---

[91] Ὁ Ἡρακλῆς εἶναι ἀπὸ τὶς πλέον δημοφιλεῖς μορφὲς τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, μὲ πρόσβασιν ἐξ ἴσου στὸ χθόνιον καὶ στὸ θεϊκὸν ἐπίπεδον, ὡς υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης καὶ τοῦ Διός, ἄρρηκτα συνδεδεμένος μὲ τὰ ἰδεώδη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Παλεύει στὸ ὄνομα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσορροπία σὲ ἕναν κόσμο ὁ ὁποῖος διαταράσσεται ἀπὸ ἄγριες δυνάμεις, καθιστώντας τον ἀσφαλέστερο.

[92] Ἡ προσφώνησις τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖ ἐδῶ ὁ Λουκιανὸς γιὰ τὸν Ἡρακλῆ ἴσως ἔχει σχέσιν μὲ τὸ περιστατικὸν ἀνεκδοτολογικοῦ χαρακτῆρος, τὸ ὁποῖον περιγράφεται σὲ διαφορετικὲς ἐκδοχὲς ἀπὸ δύο συγγραφεῖς (Διογένης Λαέρτιος, Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς) καὶ στὶς ψευδεπίγραφες Ἐπιστολὲς τοῦ Διογένους. Ὁ Διογένης λοιπὸν παρατηρεῖ στὶς θύρες οἰκιῶν χαραγμένους στίχους ποὺ διακηρύττουν τὴν προστατευτικὴ δύναμιν τοῦ Ἡρακλέους, πρακτικὴ τὴν ὁποία διακωμῳδεῖ. Πολλοὶ κοσμοῦν τὶς οἰκίες τους μὲ παραστάσεις ἀπὸ τοὺς ἄθλους του πρὸς ἀποτροπὴ τοῦ κακοῦ καὶ φοροῦν κοσμήματα σὲ σχῆμα ροπάλου ὡς φυλακτά. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς: «ὁ τοῦ Διὸς παῖς καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ· μηδὲν εἰσίτω κακὸν» (ὁ υἱὸς τοῦ Διός, ὁ καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐδῶ ἀκριβῶς κατοικεῖ. Νὰ μὴν εἰσέλθῃ κανένα κακόν). Κατὰ τὴν πρώτη ἐκδοχὴ, ἐπειδὴ ἕνας νεόνυμφος εἶχε ἐπιγράψει αὐτοὺς τοὺς στίχους στὴν νέα του κατοικία ὁ Διογένης σχολίασε: «Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία». Στὴν δευτέρα ἐκδοχή, ἐπειδὴ ἐγνώριζε ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας ἦτο ἄνθρωπος μοχθηρός, σχολίασε: «ὁ κύριος εἰσελεύσεται τῆς οἰκίας;» (ὁ ἰδιοκτήτης θὰ εἰσέλθῃ στὴν οἰκία;) Στὴν τρίτη ἐρώτησε: «Ἀλλὰ γιὰ ποιὸν λόγο, ἐὰν αὐτὴ ἡ πρακτικὴ σᾶς ὠφελεῖ, δὲν χαράζετε τὸ ἴδιο στὶς πύλες τῆς πόλεως, ἀλλὰ στὶς οἰκίες σας, στὶς ὁποῖες δὲν εἶναι κἂν εἰς θέσιν νὰ εἰσέλθῃ ὁ Ἡρακλῆς [λόγω τοῦ ὄγκου του]; Ἢ θέλετε ἡ πόλις νὰ πάθῃ κακό, ἀλλὰ ὄχι οἱ οἰκίες σας; Ἢ τὰ κοινὰ κακὰ δὲν σᾶς βλάπτουν, ἀλλὰ σᾶς βλάπτουν τὰ προσωπικά;»

[93] Κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Κατοικοῦσε εἰς τὸν Ὄλυμπο καὶ ἔργο της ἦτο νὰ προσφέρῃ νέκταρ στοὺς θεοὺς καὶ γενικὰ νὰ τοὺς ὑπηρετῇ. Ἐθεωρεῖτο θεὰ τῆς νιότης. Ὅταν ἀνελήφθη ὁ Ἡρακλῆς εἰς τὸν Ὄλυμπο, συνεφιλιώθη μὲ τὴν Ἥρα καὶ αὐτὴ τοῦ τὴν ἔδωσε ὡς γυναῖκα του.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Πῶς λέγεις; εἴδωλον τοῦ θεοῦ; καὶ δυνατὸν ἐξ ἡμισείας μέν τινα θεὸν εἶναι, τεθνάναι δὲ τῷ ἡμίσει;*

Τί λές; Εἴδωλον τοῦ θεοῦ; Καὶ [εἶναι] δυνατὸν νὰ εἶναι κάποιος κατὰ τὸ ἥμισυ θεὸς καὶ νὰ πεθαίνῃ κατὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ;

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Ναί· οὐ γὰρ ἐκεῖνος τέθνηκεν, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ.*

Ναί. Διότι δὲν ἔχει πεθάνει ἐκεῖνος, ἀλλὰ ἐγώ, τὸ φάντασμά του.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Μανθάνω· ἄντανδρόν σε τῷ Πλούτωνι παραδέδωκεν ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ σὺ νῦν ἀντ᾽ ἐκείνου νεκρὸς εἶ.*

Καταλαβαίνω. Ἔχει παραδώσει ἄντανδρον[94] ἐσένα στὸν Πλούτωνα ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τώρα ἐσὺ ἀντὶ ἐκείνου εἶσαι νεκρός.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Τοιοῦτόν τι.*

Κάτι τέτοιο.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Πῶς οὖν ἀκριβὴς ὢν ὁ Αἰακὸς οὐ διέγνω σε μὴ ὄντα ἐκεῖνον, ἀλλὰ παρεδέξατο ὑποβολιμαῖον Ἡρακλέα παρόντα;*

Πῶς λοιπὸν ἐνῷ ὁ Αἰακὸς εἶναι προσεκτικός, δὲν σὲ διέκρινε ὅτι δὲν εἶσαι ἐκεῖνος, ἀλλὰ ἐδέχθη παρόντα ψεύτικο Ἡρακλῆ;

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Ὅτι ἐῴκειν ἀκριβῶς.*

Διότι ὡμοίαζα ἐπακριβῶς.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀληθῆ λέγεις· ἀκριβῶς γάρ, ὥστε αὐτὸς ἐκεῖνος εἶναι. ὅρα γοῦν μὴ τὸ ἐναντίον ἐστὶ καὶ σὺ μὲν εἶ ὁ Ἡρακλῆς, τὸ δὲ εἴδωλον γεγάμηκεν τὴν Ἥβην παρὰ τοῖς θεοῖς.*

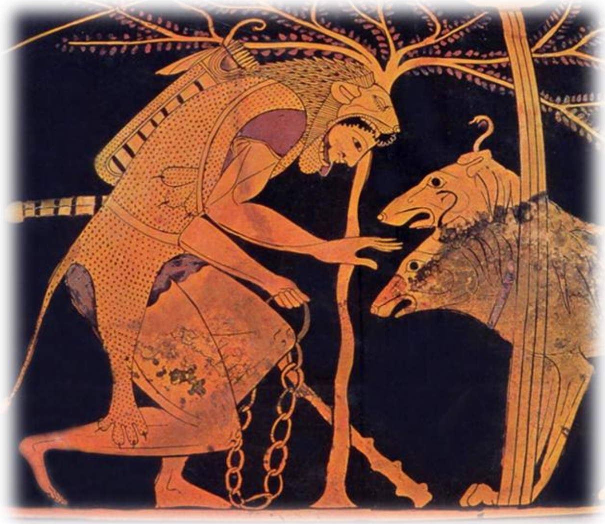
Ἀλήθεια λές. Ἐπακριβῶς, διότι εἶσαι ἴδιος ἐκεῖνος. Κύττα λοιπὸν μὴν εἶναι τὸ ἀντίθετον καὶ εἶσαι ἐσὺ ὁ Ἡρακλῆς καὶ τὸ εἴδωλον ἔχει νυμφευθῆ τὴν Ἥβη κοντὰ στοὺς θεούς.

---

[94] Ἀντὶ-ἀνδρός. Προέρχεται ἀπὸ τὴν παραθαλάσσια πόλιν Ἄντανδρο κάτω ἀπὸ τὴν Ἴδη. Ὅταν ὁ Ἀσκάνιος συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Πελασγούς, ἀντ' αὐτοῦ, ἔδωσε τὴν πόλιν ὡς λύτρα καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆρε τὸ ὄνομά της ἡ πόλις, καθὼς καὶ κάθε ἀνταλλαγὴ τέτοιου εἴδους.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Θρασὺς εἶ καὶ λάλος, καὶ εἰ μὴ παύσῃ σκώπτων εἰς ἐμέ, εἴσῃ αὐτίκα οἵου θεοῦ εἴδωλόν εἰμι.*

Εἶσαι θρασὺς καὶ φλύαρος καὶ ἐὰν δὲν πάψῃς νὰ μὲ κοροϊδεύῃς, θὰ μάθῃς ἀμέσως ποιοῦ θεοῦ εἶμαι εἴδωλον.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τὸ μὲν τόξον γυμνὸν καὶ πρόχειρον· ἐγὼ δὲ τί ἂν ἔτι φοβοίμην σε ἅπαξ τεθνεώς; ἀτὰρ εἰπέ μοι πρὸς τοῦ σοῦ Ἡρακλέους, ὁπότε ἐκεῖνος ἔζη, συνῆς αὐτῷ καὶ τότε εἴδωλον ὤν; ἢ εἷς μὲν ἦτε παρὰ τὸν βίον, ἐπεὶ δὲ ἀπεθάνετε, διαιρεθέντες ὁ μὲν εἰς θεοὺς ἀπέπτατο, σὺ δὲ τὸ εἴδωλον, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, εἰς ᾅδου πάρει;*

Τὸ τόξον [εἶναι] μὲν ἀκάλυπτον καὶ πρόχειρον. Ἐγὼ ὅμως γιατί νὰ σὲ φοβοῦμαι πλέον, ἅπαξ καὶ πέθανα; Ἀλλὰ πές μου, στὸ ὄνομα τοῦ δικοῦ σου Ἡρακλέους, ὅταν ἐκεῖνος ζοῦσε, συνυπῆρχες μὲ αὐτὸν ὄντας καὶ τότε εἴδωλον; Ἢ ἤσασταν ἕνας καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ βίου, ἐνῷ ἀφοῦ πεθάνατε, διαιρεθέντες, ὁ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπέταξε, ἐσὺ δὲ τὸ εἴδωλον, ὅπως ἀκριβῶς ἦτο εὔλογον, εἶσαι παρὼν εἰς τὸν Ἅδη;

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Ἐχρῆν μὲν μηδὲ ἀποκρίνεσθαι πρὸς ἄνδρα ἐξεπίτηδες ἐρεσχηλοῦντα· ὅμως δ' οὖν καὶ τοῦτο ἄκουσον· ὁπόσον μὲν γὰρ Ἀμφιτρύωνος ἐν τῷ Ἡρακλεῖ ἦν, τοῦτο τέθνηκεν καί εἰμι ἐγὼ ἐκεῖνο πᾶν, ὃ δὲ ἦν τοῦ Διός, ἐν οὐρανῷ σύνεστι τοῖς θεοῖς.*

Ἔπρεπε νὰ μὴν ἀπαντήσω τίποτε πρὸς ἄνδρα ἐξεπίτηδες χωρατατζή. Ὅμως ἄκουσε λοιπὸν καὶ αὐτό. Ὅσο [μέρος] ἦτο τοῦ Ἀμφιτρύωνος στὸν Ἡρακλῆ, αὐτὸ ἔχει πεθάνει καὶ εἶμαι ἐγὼ ὅλο ἐκεῖνο, ἐνῷ αὐτὸ ποὺ ἦτο τοῦ Διός, εὑρίσκεται στὸν οὐρανὸ μαζὶ μὲ τοὺς θεούς.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Σαφῶς νῦν μανθάνω· δύο γὰρ φῂς ἔτεκεν ἡ Ἀλκμήνη κατὰ τὸ αὐτὸ Ἡρακλέας, τὸν μὲν ὑπ' Ἀμφιτρύωνι, τὸν δὲ παρὰ τοῦ Διός, ὥστε ἐλελήθητε δίδυμοι ὄντες ὁμομήτριοι.*

Τώρα καταλαβαίνω σαφῶς. Διότι λὲς ὅτι ἡ Ἀλκμήνη ἐγέννησε μὲ τὴν μία δύο Ἡρακλεῖς, τὸν μὲν ἀπὸ τὸν Ἀμφιτρύωνα, τὸν δὲ ἀπὸ τὸν Δία[95], ὥστε σᾶς εἶχε διαφύγει τῆς προσοχῆς ὅτι εἶσθε δίδυμοι ἀπὸ τὴν ἴδια μάνα.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Οὔκ, ὦ μάταιε· ὁ γὰρ αὐτὸς ἄμφω ἦμεν.*

Ὄχι, μάταιε. Διότι ἐγὼ ὁ ἴδιος, εἴμαστε καὶ οἱ δύο.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Οὐκ ἔστι μαθεῖν τοῦτο ῥᾴδιον, συνθέτους δύο ὄντας Ἡρακλέας, ἐκτὸς εἰ μὴ ὥσπερ ἱπποκένταυρός τις ἦτε εἰς ἓν συμπεφυκότες ἄνθρωπός τε καὶ θεός.*

Δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τὸ καταλάβω αὐτό, ὅτι ὑπῆρχαν δύο σύνθετοι Ἡρακλεῖς, ἐκτὸς καὶ ἂν ἤσασταν ἀκριβῶς ὅπως κάποιος ἱπποκένταυρος, ἔχοντας συνενωθῆ εἰς ἕν, καὶ ἄνθρωπος καὶ θεός.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Οὐ γὰρ καὶ πάντες οὕτως σοι δοκοῦσι συγκεῖσθαι ἐκ δυοῖν, ψυχῆς καὶ σώματος; ὥστε τί τὸ κωλῦόν ἐστι τὴν μὲν ψυχὴν ἐν οὐρανῷ εἶναι, ἥπερ ἦν ἐκ Διός, τὸ δὲ θνητὸν ἐμὲ παρὰ τοῖς νεκροῖς;*

Δὲν σοῦ φαίνονται ὅτι ὅλοι ἔτσι συναποτελοῦνται ἀπὸ δύο [στοιχεῖα], ψυχὴ καὶ σῶμα; Ὥστε, ποιό εἶναι τὸ ἐμπόδιον, ἡ μὲν ψυχὴ νὰ εὑρίσκεται στὸν οὐρανό, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ἦτο ἐκ τοῦ Διός, τὸ δὲ θνητὸν [μέρος], ἐγώ, κοντὰ στοὺς νεκρούς;

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀλλ', ὦ βέλτιστε Ἀμφιτρυωνιάδη, καλῶς ἂν ταῦτα ἔλεγες, εἰ σῶμα ἦσθα, νῦν δὲ ἀσώματον εἴδωλον εἶ· ὥστε κινδυνεύεις τριπλοῦν ἤδη ποιῆσαι τὸν Ἡρακλέα.*

---

[95] Πρὶν ἔλθῃ ἡ Ἀλκμήνη στὴν Θήβα γιὰ τὸν γάμο της μὲ τὸν Ἀμφιτρύωνα, τοῦ ἐζήτησε νὰ τῆς ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ ἐγίνετο πραγματικὸς σύζυγός της, μόνον ἀφοῦ θὰ εἶχε ἐκδικηθῇ τὸν φόνο ὅλων τῶν ἀδελφῶν της ἀπὸ τοὺς Ταφίους. Τηρῶντας τὸν λόγο του ὁ Ἀμφιτρύων, ἀμέσως μετὰ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου τους, ἐξεστράτευσε ἐναντίον τους. Ἐνῷ ἀκόμη ἐμάχετο, ὁ Ζεὺς ἐπαρουσιάσθη στὴν Ἀλκμήνη μὲ τὴν μορφή τοῦ Ἀμφιτρύωνος, ὡς νικητής, καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην, τὴν χρονικὴ ἔκτασι τῆς ὁποίας τριπλασίασε, συνευρέθη μὲ τὴν Ἀλκμήνη καὶ συνέλαβε αὐτὴ ἐκ τοῦ Διὸς τὸν Ἡρακλῆ. Τὴν ἴδια νύκτα ἐπέστρεψε καὶ ὁ πραγματικὸς Ἀμφιτρύων, μὲ τὸν ὁποῖον συνευρεύθη ἡ Ἀλκμήνη καὶ συνέλαβε τὸν Ἰφικλῆ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρωτικῶν συνευρέσεων τῆς Ἀλκμήνης, μοιάζει ἀπίστευτον, ἀλλὰ εἶναι ἐπιστημονικὰ θεμελιωμένο. Τὸ φαινόμενο τῶν διδύμων μὲ διαφορετικοὺς πατέρες εἶναι ἰδιαίτερα σπάνιο στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀρκετὰ συνηθισμένο στὰ ζῷα. Ἂν ὅμως μία γυναῖκα ἔχῃ ἐρωτικὴ ἐπαφὴ μὲ δύο διαφορετικοὺς ἄνδρες στὴν διάρκεια μιᾶς σύντομης χρονικῆς περιόδου, εἶναι πιθανὸν νὰ προκύψῃ διπλῆ ἐγκυμοσύνη, μὲ τὸ κάθε ὠάριο νὰ φέρῃ διαφορετικὸ γενετικὸ ὑλικό, ἐὰν ἡ γυναῖκα ἔχει διπλῆ ὠορρηξία μέσα στὸν ἴδιον ἔμμηνο κύκλο.

Ἀλλά, φίλε μου Ἀμφιτρυωνιάδη, καλῶς θὰ τὰ ἔλεγες αὐτά, ἐὰν ἤσουν σῶμα. Τώρα εἶσαι ἀσώματον εἴδωλον. Ὥστε κινδυνεύεις ἤδη τριπλὸν νὰ κάνῃς τὸν Ἡρακλῆ.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Πῶς τριπλοῦν;*

Πῶς τριπλόν;

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ὡδέ πως· εἰ γὰρ ὁ μέν τις ἐν οὐρανῷ, ὁ δὲ παρ' ἡμῖν σὺ τὸ εἴδωλον, τὸ δὲ σῶμα ἐν Οἴτῃ κόνις ἤδη γενόμενον, τρία ταῦτα ἤδη γεγένηται· καὶ σκόπει ὅντινα τὸν τρίτον πατέρα ἐπινοήσεις τῷ σώματι.*

Νὰ πῶς. Ἐὰν ὁ ἕνας εἶναι στὸν οὐρανό, ὁ ἄλλος, ἐσὺ τὸ εἴδωλον, κοντά μας, ἐνῷ τὸ σῶμα ἔχει ἤδη γίνει στάχτη στὴν Οἴτη[96], αὐτά ἔχουν ἤδη γίνει τρία. Καὶ ἐξέτασε ποιόν θὰ ἐπινοήσῃς γιὰ τὸ σῶμα, τρίτον πατέρα.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Θρασὺς εἶ καὶ σοφιστής· τίς δαὶ καὶ ὢν τυγχάνεις;*

Εἶσαι θρασὺς καὶ σοφιστής. Ποιός ἆραγε τυγχάνει νὰ εἶσαι;

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Διογένους τοῦ Σινωπέως εἴδωλον, αὐτὸς δὲ οὐ μὰ Δία "μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν", ἀλλὰ τοῖς βελτίστοις τῶν νεκρῶν σύνεστιν Ὁμήρου καὶ τῆς τοιαύτης ψυχρολογίας καταγελῶν.*

Τοῦ Διογένους τοῦ Σινωπέως τὸ εἴδωλον, ὁ ἴδιος ὅμως, μὰ τὸν Δία, εὑρίσκεται ὄχι «μαζὶ μὲ τοὺς ἀθανάτους θεούς», ἀλλὰ μὲ τοὺς καλλίτερους ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, κοροϊδεύοντας τόν Ὅμηρο καὶ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς σαχλαμάρες.

---

[96] Ὅταν ὁ Ἡρακλῆς γυρνοῦσε ἀπὸ τὴν Καλυδῶνα μὲ τὴν σύζυγό του Δηιάνειρα, θέλησε νὰ περάσῃ τὸν ποταμὸ τῆς Αἰτωλίας Εὔηνο, καὶ ὁ Κένταυρος Νέσσος, ὁ ὁποῖος ἦτο πορθμεύς, προσεφέρθη νὰ τοὺς περάσῃ δωρεὰν στὴν ἀπέναντι ὄχθη. Ἀφοῦ ἐπέρασε πρῶτα τὸν Ἡρακλῆ, κρατώντας στὴν ἀγκαλιά του τὴν Δηιάνειρα, δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὸ πάθος του γιὰ τὴν πανέμορφη σύζυγο τοῦ Ἡρακλέους καὶ προσπάθησε νὰ τὴν ἀπαγάγῃ καὶ νὰ τῃν βιάσῃ. Ὁ Ἡρακλῆς τὸν ἐτόξευσε. Ὁ Νέσσος, ὀλίγον πρὶν πεθάνῃ, γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἥρωα, ἔπεισε τὴν Δηιάνειρα νὰ ἀλείψῃ μὲ τὸ αἷμα του τὸν χιτῶνα τοῦ Ἡρακλέους καὶ νὰ τὸν φυλάξῃ ὡς μαγικὸ φίλτρο γιὰ νὰ τὸν δώσῃ στὸν σύζυγό της ἂν ὑπωπτεύετο ὅτι τὴν ἀπατοῦσε ἢ ὅτι ἐσκόπευε νὰ τὴν ἀπατήσῃ. Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἡρακλῆς ἐρωτεύθη τὴν Ἰόλη, ἡ Δηιάνειρα τοῦ ἔστειλε ὡς δῶρον τὸν χιτῶνα μὲ τὸ αἷμα τοῦ Νέσσου. Ὁ ἥρως τὸν ἐφόρεσε, ἐκόλλησε στὸ δέρμα του καὶ τοῦ προεκάλεσε φρικτοὺς πόνους. Μάταια προσπαθοῦσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ ῥοῦχον. Τρελλαμένος ἀπὸ τὸν πόνο, ἄναψε μία μεγάλη πυρὰ εἰς τὸ ὄρος Οἴτη καὶ ἔπεσε ἐκεῖ γιὰ νὰ καῇ. Τὴν τελευταία στιγμὴ ὅμως ὁ Ζεὺς τὸν ἀνύψωσε εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν ἔκανε ἀθάνατον.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

{ΦΙΛΙΠΠΟΣ} *Νῦν μέν, ὦ Ἀλέξανδρε, οὐκ ἂν ἔξαρνος γένοιο μὴ οὐκ ἐμὸς υἱὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἂν τεθνήκεις Ἄμμωνός γε ὤν.*

Τώρα μέν, Ἀλέξανδρε[97], δὲν θὰ μπορῇς νὰ ἀρνῆσαι ἐπιμόνως ὅτι δὲν εἶσαι δικός μου υἱός. Διότι δὲν θὰ εἶχες πεθάνει ἐὰν ἤσουν τοῦ Ἄμμωνος.

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Οὐδ᾽ αὐτὸς ἠγνόουν, ὦ πάτερ, ὡς Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου υἱός εἰμι, ἀλλ᾽ ἐδεξάμην τὸ μάντευμα, χρήσιμον εἰς τὰ πράγματα εἶναι οἰόμενος.*

Οὔτε ἐγὼ ὁ ἴδιος, πατέρα, ἀγνοοῦσα ὅτι εἶμαι υἱὸς τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου[98], ἀλλὰ ἐδέχθην τὸ μάντευμα[99], ἀφοῦ ἐνόμιζον ὅτι εἶναι χρήσιμον εἰς τὰ πράγματα.

{ΦΙΛΙΠΠΟΣ} *Πῶς λέγεις; χρήσιμον ἐδόκει σοι τὸ παρέχειν σεαυτὸν ἐξαπατηθησόμενον ὑπὸ τῶν προφητῶν;*

---

[97] Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἢ Ἀλέξανδρος Γ' ὁ Μακεδών, Βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, Ἡγεμὼν τῆς Πανελληνίας Συμμαχίας κατὰ τῆς Περσικῆς Αὐτοκρατορίας, τῶν Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, Κύριος τῆς Ἀσίας καὶ τῆς βορειοδυτικῆς Ἰνδίας, οἱ κατακτήσεις τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσαν τὴν θεμέλιο λίθο τῶν βασιλείων τῶν Ἐπιγόνων του. Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ χρόνοι ἀποτελοῦν τὸ τέλος τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καὶ τὴν ἀπαρχὴ τῆς περιόδου τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας γνωστῆς ὡς Ἑλληνιστικῆς. Ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους στρατηγοὺς τῆς Ἱστορίας, ὁ ὁποῖος σὲ ἡλικία μόλις 33 ἐτῶν εἶχε κατακτήσει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ἐγεννήθη στὴν Πέλλα τῆς Μακεδονίας τὸν Ἰούλιο τοῦ 356π.Χ. Γονεῖς του ἦσαν ὁ βασιλεὺς Φίλιππος Β' τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ πριγκήπισσα Ὀλυμπιὰς τῆς Ἠπείρου. Πέθανε στὴν Βαβυλῶνα στὶς 13 Ἰουνίου τοῦ 323π.Χ.

[98] Ὁ Φίλιππος Β' ἐγεννήθη τὸ 382π.Χ. στὴν Πέλλα τῆς Μακεδονίας. Υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀμύντου Γ' καὶ τῆς Εὐρυδίκης ὑπῆρξε ὁ ἰσχυρότερος καὶ ἐπιφανέστερος Ἕλλην τῆς ἐποχῆς του. Μὲ μία σειρὰ θεμελιωδῶν μεταρρυθμίσεων στὸ σύνολο τῆς δομῆς τοῦ βασιλείου του κατάφερε νὰ εἰσέλθη δυναμικὰ στὸ προσκήνιο τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων στὰ μέσα τοῦ 4ου αἰῶνος π.Χ., ἀφοῦ ἀναδιωργάνωσε ῥιζικὰ τὸν στρατό του, εἰσάγοντας μεταξὺ ἄλλων τὴν σάρισα καὶ ἐπινοώντας καινούργιες τακτικὲς γιὰ τὴν φάλαγγα τῶν ὁπλιτῶν. Προσπάθησε καὶ κατάφερε νὰ πείσῃ τοὺς ὑπολοίπους Ἕλληνες γιὰ ἕνωσιν καὶ κοινὴ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐδολοφονήθη κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῶν γάμων τῆς κόρης του Κλεοπάτρας, στὸ θέατρο τῶν Αἰγῶν.

[99] Ὁ Ἀλέξανδρος, θέλοντας νὰ λάβῃ χρησμὸ γιὰ τὸ ἐὰν ἐτιμώρησε ὅλους τοὺς δολοφόνους τοῦ Φιλίππου, μετέβη εἰς τὸ Μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος Διὸς στὴν Αἴγυπτο. Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Πλουτάρχου «Βίος Ἀλεξάνδρου» (27,9,1): «Ὁρισμένοι ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ προφήτης, θέλοντας νὰ τὸν προσφωνήσῃ στὰ ἑλληνικὰ μὲ κάποια φιλοφροσύνη 'ὦ παιδίον', στὸν τελευταῖο φθόγγο, ἀπὸ βαρβαρισμὸ πρὸς τὸ σίγμα, τοῦ βγῆκε καὶ εἶπε 'ὦ παιδίος', χρησιμοποιώντας ἀντὶ τοῦ νὺ τὸ σίγμα καὶ ἔτσι διεδόθη ὅτι τὸν προσεφώνησε ὡς τέκνο Διός (ὦ παῖ Διός)».

Τί λές; Σοῦ ἐφαίνετο χρήσιμον τὸ νὰ παρέχῃς τὸν ἑαυτόν σου νὰ ἐξαπατᾶται ἀπὸ τοὺς προφῆτες;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Οὐ τοῦτο, ἀλλ᾽ οἱ βάρβαροι κατεπλάγησάν με καὶ οὐδεὶς ἔτι ἀνθίστατο οἰόμενοι θεῷ μάχεσθαι, ὥστε ῥᾷον ἐκράτουν αὐτῶν.*

Ὄχι αὐτό, ἀλλὰ οἱ βάρβαροι κατετρόμαξαν μὲ ἐμένα καὶ οὐδεὶς πλέον ἀντιστέκετο, ἀφοῦ ἐνόμιζον ὅτι ἐμάχοντο μὲ θεό, ὥστε [ἦτο] εὔκολο νὰ τοὺς νικῶ.

{ΦΙΛΙΠΠΟΣ} *Τίνων δὲ ἐκράτησας σύ γε ἀξιομάχων ἀνδρῶν, ὃς δειλοῖς ἀεὶ συνηνέχθης τοξάρια καὶ πελτίδια καὶ γέρρα οἰσύϊνα προβεβλημένοις; Ἑλλήνων κρατεῖν ἔργον ἦν, Βοιωτῶν καὶ Φωκέων καὶ Ἀθηναίων, καὶ τὸ Ἀρκάδων ὁπλιτικὸν καὶ τὴν Θετταλὴν ἵππον καὶ τοὺς Ἠλείων ἀκοντιστὰς καὶ τὸ Μαντινέων πελταστικὸν ἢ Θρᾷκας ἢ Ἰλλυριοὺς ἢ καὶ Παίονας χειρώσασθαι, ταῦτα μεγάλα· Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καὶ Χαλδαίων, χρυσοφόρων ἀνθρώπων καὶ ἁβρῶν, οὐκ οἶσθα ὡς πρὸ σοῦ μύριοι μετὰ Κλεάρχου ἀνελθόντες ἐκράτησαν οὐδ᾽ εἰς χεῖρας ὑπομεινάντων ἐλθεῖν ἐκείνων, ἀλλὰ πρὶν ἢ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι φυγόντων;*

Ποίων ἀξιομάχων ἀνδρῶν ἐπεκράτησες ἐσύ, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἐρχόσουν εἰς σύγκρουσιν μὲ δειλούς, οἱ ὁποῖοι προέτειναν μικρὰ ἀκόντια καὶ μικρὲς ἀσπίδες καὶ ἀσπίδες ἀπὸ κλαδιὰ λυγαριᾶς; Ἔργο ἦτο νὰ ἐξουσιάζῃς τοὺς Ἕλληνες, Βοιωτοὺς καὶ Φωκιεῖς καὶ Ἀθηναίους καὶ τὸ σῶμα τῶν Ἀρκάδων τῶν βαρέα ὁπλισμένων καὶ τὸ ἱππικὸ τῶν Θεσσαλῶν καὶ τοὺς ἀκοντιστὰς τῶν Ἠλείων καὶ τὸ σῶμα τῶν ἐλαφρῶς ὁπλισμένων Μαντινέων ἢ νὰ βάλῃς στὸ χέρι τοὺς Θράκες ἢ τοὺς Ἰλλυριοὺς[100] ἢ καὶ τοὺς Παίονες[101], αὐτὰ [εἶναι] σπουδαῖα[102]. Δὲν ξέρεις ὅμως ὅτι πρὶν ἀπὸ ἐσένα, δέκα

---

[100] Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν στὶς σημερινὲς περιοχὲς τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης (Ἀλβανία ἕως Τεργέστη καὶ ἄνω ἕως Βοσνία). Ἦσαν Θράκες στὴν καταγωγὴ καὶ ἀποίκησαν αὐτὲς τὶς περιοχὲς στὰ πανάρχαια χρόνια. Ὡς χαρακτῆρες, ἦσαν ἄνθρωποι τραχεῖς καὶ φιλοπόλεμοι.

[101] Θρακικὸς λαὸς ἐγκατεστημένος ἀρχικὰ στὴν περιοχὴ τοῦ Ἄνω Ἀξιοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεξετάθη κατόπιν μέχρι τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ.

[102] Ἡ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνῆλθε ὁ Ἀμύντας Δ′ στὸν θρόνο καὶ ἀντιβασιλεὺς ἔγινε ὁ Φίλιππος Β’, ἦτο ἀπὸ τὶς πιὸ δύσκολες στὴν ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου. Τὸ κράτος ἐκινδύνευε ἀπὸ τοὺς Λυγκιστὰς οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐξεγερθῇ, ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς Παίονας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ταραχώδη κατάστασιν, ἔστειλαν στρατὸ γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν ἄλλον βασιλέα καὶ οἱ Θράκες ἑτοιμάζονταν νὰ εἰσβάλουν στὴν Μακεδονία καὶ νὰ ἐπιβάλουν βασιλέα τῆς προτιμήσεώς τους. Ὁ Φίλιππος μὲ τὶς ἐνέργειές του καὶ κυρίως μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ κατάφερε νὰ ἀσφαλίσῃ τὰ σύνορα τοῦ κράτους του καὶ νὰ ἀνακηρυχθῇ βασιλεύς.

χιλιάδες [ἄνδρες] πορευόμενοι μαζὶ μὲ τὸν Κλέαρχο[103], ἐπεκράτησαν τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Χαλδαίων[104], ἀνθρώπων χρυσοστολισμένων καὶ κομψῶν, χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ τολμήσουν νὰ συμπλακοῦν, ἀλλὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν πρὶν ἀκόμα τοὺς φθάσουν τὰ βέλη;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Ἀλλ᾽ οἱ Σκύθαι γε, ὦ πάτερ, καὶ οἱ Ἰνδῶν ἐλέφαντες οὐκ εὐκαταφρόνητόν τι ἔργον, καὶ ὅμως οὐ διαστήσας αὐτοὺς οὐδὲ προδοσίαις ὠνούμενος τὰς νίκας ἐκράτουν αὐτῶν· οὐδ᾽ ἐπιώρκησα πώποτε ἢ ὑποσχόμενος ἐψευσάμην ἢ ἄπιστον ἔπραξά τι τοῦ νικᾶν ἕνεκα. καὶ τοὺς Ἕλληνας δὲ τοὺς μὲν ἀναιμωτὶ παρέλαβον, Θηβαίους δὲ ἴσως ἀκούεις ὅπως μετῆλθον.*

Ἀλλὰ οἱ Σκύθες[105], πατέρα, καὶ οἱ ἐλέφαντες τῶν Ἰνδῶν, δὲν εἶναι ἔργον εὐκαταφρόνητον, καὶ ὅμως χωρὶς νὰ σπείρω σὲ αὐτοὺς διχόνοια, οὔτε ἐξαγοράζοντας τὶς νίκες μὲ προδοσίες[106] ἐπεκράτησα αὐτῶν. Οὔτε ἔδωσα ποτὲ ψεύτικο ὅρκο ἢ ὑποσχόμενος εἶπα ψέμματα ἢ ἔπραξα κάτι ἀναξιόπιστον γιὰ νὰ νικήσω. Καὶ τοὺς Ἕλληνες τοὺς μὲν ἀναίμακτα παρέλαβα, τοὺς δὲ Θηβαίους ἀκοῦς ἴσως πῶς μετεχειρίσθην[107].

---

[103] Στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων ὁ ὁποῖος ἀφοῦ κατεδικάσθη εἰς θάνατον κατέφυγε στὴν Περσία καὶ προσέφερε τὶς ὑπηρεσίες του στὸν Κῦρο τὸν νεώτερο, ὁ ὁποῖος ἐξεστράτευσε ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου. Μετεῖχε μὲ ἰσχυρὸ σῶμα Ἑλλήνων μισθοφόρων. Μετὰ ἀπὸ τὴν μάχη στὰ Κούναξα ὅπου ἐφονεύθη ὁ Κῦρος, ὁ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες στρατηγοὶ συνελήφθησαν μετὰ ἀπὸ προδοσία τοῦ Τισσαφέρνη καὶ θανατώθηκαν. Τὸ ἑλληνικὸ σῶμα ἔμεινε ἀκέφαλο καὶ ἀνεκήρυξε ἀρχηγὸ τὸν Ξενοφῶντα ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ 10.000 ἄνδρες στὴν πατρίδα τους.

[104] Πολεμικὸς λαὸς ὁ ὁποῖος κατοικοῦσε στὶς ἀκραῖες περιοχὲς τῆς Βαβυλωνίας καὶ στὶς βορειοδυτικὲς ἀκτὲς τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Οἱ Χαλδαῖοι ἐφημίζοντο γιὰ τὴν ἐνασχόλησί τους μὲ τὴν ἀστρολογία, τὴν μαντεία, τὴν παρασκευὴ φίλτρων καὶ δηλητηρίων.

[105] Ὁ Ἡρακλῆς ὅταν ἐξεστράτευσε στὶς ὑπερβόριες χῶρες, ἀπέκτησε ἀπὸ τὴν Ἔχιδνα ἕναν υἱό, τὸν Σκύθο. Ἀπὸ τὸν Σκύθο κατήγοντο οἱ Σκύθες, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν στὶς περιοχὲς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς νοτιανατολικῆς Ῥωσίας, τῆς Κριμαίας, μέχρι καὶ τὴν Σιβηρία. Στὴν πλειονότητά τους ἦσαν νομάδες καὶ καλοὶ ἱππεῖς.

[106] Λέγεται ὅτι ὁ Φίλιππος παρέχοντας χρήματα προκαλοῦσε στάσεις στὶς πόλεις καὶ κατάφερνε ἔτσι νὰ τὶς κυριεύσῃ. Αὐτὸ ὑπαινίσσεται ἐδῶ ὁ Λουκιανὸς μέσῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

[107] Ἡ πρώτη καὶ συνηθέστερη κατηγορία ποὺ μπορεῖ κάποιος νὰ ἀκούσῃ γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο ἔχει νὰ κάνῃ μὲ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος προβάλλεται ὡς σφαγεὺς τῶν Ἑλλήνων. Ἦτο ὅμως ἔτσι; Αἱ Θῆβαι ἂν καὶ εἶχαν ὁρκισθῇ ὑποταγὴ στὸν Ἀλέξανδρο καὶ συμμετεῖχαν στὴν πανελλήνια ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἐν τούτοις ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐγνώριζε ὅτι θὰ ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐκστρατεία, ἐὰν τὰ μετόπισθεν δὲν ἦσαν ἀσφαλῆ. Πρὶν ἀπὸ ὀλίγα χρόνια, ἡ ἄκρως ἐπιτυχημένη ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀγησιλάου εἶχε ἀνακοπῇ μὲ ἐπανάστασιν

{ΦΙΛΙΠΠΟΣ} *Οἶδα ταῦτα πάντα· Κλεῖτος γὰρ ἀπήγγειλέ μοι, ὃν σὺ τῷ δορατίῳ διελάσας μεταξὺ δειπνοῦντα ἐφόνευσας, ὅτι με πρὸς τὰς σὰς πράξεις ἐπαινέσαι ἐτόλμησεν. σὺ δὲ καὶ τὴν Μακεδονικὴν χλαμύδα καταβαλών, κάνδυν ὥς φασι, μετενέδυς καὶ τιάραν ὀρθὴν ἐπέθου καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ Μακεδόνων, ἐλευθέρων ἀνδρῶν, ἠξίου, καὶ τὸ πάντων γελοιότατον, ἐμιμοῦ τὰ τῶν νενικημένων. ἐῶ γὰρ λέγειν ὅσα ἄλλα ἔπραξας, λέουσι συγκατακλείων πεπαιδευμένους ἄνδρας καὶ τοσούτους γαμῶν γάμους καὶ Ἡφαιστίωνα ὑπεραγαπῶν. ἓν ἐπήνεσα μόνον ἀκούσας, ὅτι ἀπέσχου τῆς τοῦ Δαρείου γυναικὸς καλῆς οὔσης, καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν θυγατέρων ἐπεμελήθης· βασιλικὰ γὰρ ταῦτα.*

Τὰ γνωρίζω ὅλα αὐτά. Διότι μου τὰ ἐξιστόρισε ὁ Κλεῖτος, τὸν ὁποῖον ἐσὺ ἐφόνευσες ἀφοῦ τὸν διεπέρασες μὲ τὸ δόρυ καθὼς δειπνοῦσε[108], ἐπειδὴ ἐτόλμησε νὰ ἐπαινέσῃ

στὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ὑπεκινήθη μὲ περσικὰ χρήματα. Ὁ Ἀλέξανδρος, δείχνοντας πολὺ μεγάλη ἐπιείκεια, προσέφερε στοὺς Θηβαίους τὴν διπλωματικὴ λύσιν. Ἐκεῖνοι, ἀκολουθώντας γιὰ πολλοστὴ φορὰ τὴν προδοτική τους πολιτική, τὴν ἀρνήθηκαν. Ἄρα λοιπὸν εἶχε δύο ἐπιλογές. Ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἐγχείρημά του ἢ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ παραδειγματικά. Τὸ ὅτι αὐτὴ ἡ λύσις τοῦ ἦτο ἀπεχθής, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐτιμώρησε τὴν Ἀθήνα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, ἐνῷ ἦτο πολιτικὰ συνυπεύθυνη, καὶ ὅτι πολλὲς φορὲς ἡ συμφορὰ τῶν Θηβαίων τοῦ ἔφερνε λύπη κάνοντάς τον πιὸ μαλακὸ μὲ τοὺς ἄλλους, καθὼς κανεὶς ἀπὸ τοὺς Θηβαίους οἱ ὁποῖοι ἐσώθησαν δὲν ἐπαρουσιάσθη ἔπειτα εἰς αὐτὸν νὰ τὸν παρακαλέσῃ γιὰ ὁ,τιδήποτε, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιτύχῃ.

[108] Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Πλουτάρχου «Ἀλέξανδρος καὶ Καῖσαρ» (50,3,1): «Εἶχαν ἔλθει μερικοὶ ἀπὸ τὰ παραθαλάσσια μέρη καὶ ἔφεραν στὸν Ἀλέξανδρο φροῦτα τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸς ἐθαύμασε τὴν φρεσκάδα καὶ τὴν ὀμορφιά τους καὶ ἐκάλεσε τὸν Κλεῖτο θέλοντας νὰ τοῦ τὰ δείξῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ μερικά. Ὁ Κλεῖτος ἔτυχε νὰ θυσιάζῃ. Ἄφησε ὅμως τὴν θυσία καὶ ἐπῆγε στὸν Ἀλέξανδρο, ἐνῷ τὸν ἀκολουθοῦσαν καὶ τρία πρόβατα, ἐπάνω στὰ ὁποῖα εἶχαν ἤδη χυθῇ σπονδές. Ὅταν τὸ ἄκουσε ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἀνεκοίνωσε στοὺς μάντεις, οἱ ὁποῖοι εἶπαν ὅτι τὸ σημάδι εἶναι κακό. Διέταξε τότε νὰ τελειώσουν ἀμέσως τὴν θυσία γιὰ τὸν Κλεῖτο, διότι καὶ ὁ ἴδιος πρὶν ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες εἶχε δεῖ παράξενο ὄνειρο. Τοῦ ἐφάνη ὅτι ὁ Κλεῖτος καθόταν φορώντας μαῦρα ἐνδύματα μαζὶ μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Παρμενίωνος, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὅλοι πεθάνει. Ἀργότερα, ἔγινε ζωηρὴ οἰνοποσία καὶ τραγουδοῦσαν τραγούδια κάποιου Πρανίχου, γραμμένα γιὰ κοροϊδία καὶ γέλια ἐναντίον τῶν στρατηγῶν. Οἱ μεγαλύτεροι σὲ ἡλικία δυσαρεστήθηκαν καὶ ὕβριζαν τὸν ποιητὴ καὶ τὸν τραγουδιστή. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως καὶ οἱ γύρω του τὰ ἄκουγαν μὲ εὐχαρίστησιν καὶ τοῦ ἔλεγαν νὰ συνεχίσῃ. Ὁ Κλεῖτος, μεθυσμένος πιὰ καὶ ἀπὸ φυσικοῦ τραχὺς καὶ αὐθάδης, ἀγανακτοῦσε πιὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε ὅτι ὁ Κλεῖτος συνηγορεῖ γιὰ τὸν ἑαυτόν του ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ δειλία εἶναι δυστυχία καὶ ὁ Κλεῖτος σηκώθηκε καὶ τοῦ εἶπε: 'Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ δειλία, ἐσένα, τὸν καταγόμενο ἀπὸ θεούς, σὲ ἔσωσε, ὅταν ἐγύριζες πιὰ τὰ νῶτα στὸ ξίφος τοῦ Σπιθριδάτη'. Μὲ αὐτὰ ἐθύμωσε πολὺ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ εἶπε: 'Νομίζεις ὅτι θὰ εὐχαριστηθῇς πολύ, λέγοντας κάθε τόσο τέτοια γιὰ ἐμᾶς καὶ παρακινώντας τοὺς Μακεδόνες σὲ στάσεις;' 'Ἀλλὰ οὔτε τώρα χαιρόμαστε', ἀπήντησε ἐκεῖνος, ''Ἀλέξανδρε, ἀφοῦ παίρνουμε τέτοιες ἀμοιβὲς γιὰ τοὺς κόπους μας. Καὶ μακαρίζουμε ἐκείνους ποὺ ἔχουν πεθάνει πρὶν δοῦν τοὺς Μακεδόνες νὰ δέρνωνται μὲ μηδικὰ ῥαβδιὰ καὶ νὰ ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ Πέρσες γιὰ νὰ πλησιάσουμε τὸν βασιλέα'. Αὐτὰ εἶπε μὲ αὐθάδεια ὁ Κλεῖτος καὶ σηκώθηκαν ἐναντίον του οἱ ἄνθρωποι

ἐμένα μπροστὰ στὶς δικές σας πράξεις. Ἐσύ, πετώντας καὶ τὴν μακεδονικὴ χλαμύδα, περσικὸ μανδύα, ὅπως λένε, ντύθηκες καὶ φόρεσες τιάρα ὑψηλὴ[109] καὶ εἶχες τὴν ἀξίωσι νὰ προσκυνῆσαι ἀπὸ Μακεδόνες, ἄνδρες ἐλευθέρους, καὶ τὸ γελοιότατον ὅλων, ἐμιμεῖσο τὰ τῶν νενικημένων[110]. Θὰ ἀφήσω καὶ δὲν θὰ πῶ ὅσα ἄλλα ἔπραξες,

---

τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὸν ὕβριζαν, ἐνῷ οἱ γεροντότεροι προσπαθοῦσαν νὰ περιορίσουν τὸν θόρυβο. Ὅμως ὁ Κλεῖτος δὲν ὑποχωροῦσε. Μὲ δυσκολία τὸν ἔβγαλαν οἱ φίλοι ἔξω ἀπὸ τὴν αἴθουσα. Ἐκεῖνος ὅμως ξαναμπῆκε ἀπὸ ἄλλη πόρτα καὶ μὲ μεγαλύτερη αὐθάδεια καὶ θράσος ἀπήγγειλε προκλητικοὺς στίχους ἀπὸ τὴν Ἀνδρομάχη τοῦ Εὐριπίδου. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἅρπαξε μία λόγχη ἀπὸ κάποιον σωματοφύλακα, καὶ τὴν ὥρα ποὺ ὁ Κλεῖτος ἐπήγαινε πρὸς αὐτόν, τὸν ἐτρύπησε. Ἀμέσως τότε, ἄφησε ὁ θυμὸς τὸν Ἀλέξανδρο. Μόλις συνῆλθε καὶ εἶδε τοὺς φίλους του νὰ στέκωνται ἄφωνοι, ἐτράβηξε τὴν λόγχη ἀπὸ τὸν νεκρὸ καὶ ὅρμησε νὰ χτυπηθῇ στὸν λαιμό, ἀλλὰ ἐμποδίστηκε ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακες. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὴν νύκτα ἄσχημα, κλαίγοντας συνεχῶς, καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα ἀπέκαμε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ θρηνῇ καὶ δὲν ἄκουγαν πιὰ τὴν φωνή του ἀλλὰ τοὺς βαρεῖς ἀναστεναγμούς του. Οἱ φίλοι του τότε ἐφοβήθησαν γιὰ τὴν σιωπή του καὶ μπῆκαν στὸ δωμάτιό του μὲ βία, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ κανέναν. Ὅταν ὅμως ὁ μάντις τοῦ ὑπενθύμισε τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδε γιὰ τὸν Κλεῖτο καὶ τὸ σημεῖον, ποὺ φανέρωναν ὅτι αὐτὰ ἦσαν ἀπὸ καιρὸ προκαθορισμένα ἀπὸ τὴν μοῖρα, τότε φάνηκε νὰ ὑποχωρῇ».

[109] Ἡ τιάρα ὁμοίαζε στὴν σημερινὴ μίτρα τῶν ἀρχιερέων. Τὸ ὕψος τῆς τιάρας ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀξίωμα.

[110] Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ἀρριανοῦ «Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις» (Ζ' 29): «Ὅπως φαίνεται σὲ ἐμένα βεβαίως, ἡ περσικὴ ἐνδυμασία εἶναι σόφισμα γιὰ τοὺς βαρβάρους, ὥστε νὰ μὴ τοὺς φαίνεται σὲ ὅλα ξένος ὁ βασιλεύς». Καὶ συμπληρώνει ὁ Πλούταρχος στὸ «Περὶ Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς» (329F3): «Ἀποβλέποντας ὁ Ἀλέξανδρος σὲ αὐτὸ τὸ καθεστώς, δὲν ἐφόρεσε τὸ μηδικό ἔνδυμα ἀλλὰ τὸ περσικό, τὸ ὁποῖο ἦτο πολὺ πιὸ ἁπλό. Ἀφήνοντας δηλαδὴ τὰ παράξενα καὶ 'θεατρικὰ' τῆς βαρβαρικῆς ἐνδυμασίας, ὅπως τὴν τιάρα καὶ τὸν κάνδυ καὶ τὶς περισκελίδες, φοροῦσε στολὴ μὲ συνδυασμὸ περσικῶν καὶ μακεδονικῶν ἐνδυμάτων, ὡς φιλόσοφος, ἀδιάφορα, ὡς κοινὸς ὅμως ἡγεμὼν καὶ φιλάνθρωπος βασιλεύς, κερδίζοντας τὴν ἀγάπη τῶν ὑποταγμένων, μὲ τὴν τιμὴ πρὸς τὸ δικό τους ἔνδυμα, γιὰ νὰ παραμένουν σταθεροὶ στὴν ἀγάπη τους πρὸς τοὺς Μακεδόνες οἱ ὁποῖοι κυβερνοῦν, καὶ νὰ μὴ τοὺς μισοῦν ὡς ἐχθρούς. Ἀντιθέτως, θὰ ἦτο γνώρισμα ἀνόητης καὶ τυφλωμένης ψυχῆς νὰ θαυμάζῃ τὴν χλαμύδα μὲ τὸ φυσικό της χρῶμα καὶ νὰ ὀργίζεται μὲ τὸν χιτῶνα μὲ πορφυρὴ φάσα ὁλόγυρα, ἢ πάλι νὰ περιφρονῇ τὰ πρῶτα καὶ νὰ θαμπώνεται μὲ τὰ δεύτερα, διατηρώντας σὰν μικρὸ παιδὶ τὴν περιβολή, μὲ τὴν ὁποία τὸν ἔντυσε ἡ πατροπαράδοτη συνήθεια, ὅπως ἡ παραμάνα του. Σκοτώνοντας ζῷα στὸ κυνήγι οἱ ἄνθρωποι φοροῦν δέρματα ἀπὸ ἐλάφια, καὶ θηρεύοντας πουλιά ντύνονται μὲ χιτωνίσκους ποὺ ἔχουν πτερά, καὶ προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς ταύρους ἔτσι ὥστε νὰ μὴν τοὺς δοῦν νὰ φοροῦν κόκκινα ἐνδύματα, καὶ ἀπὸ ἐλέφαντες ὅταν φοροῦν ἄσπρα. Διότι ἀπὸ τὰ χρώματα αὐτὰ ἐρεθίζονται τὰ ζῷα καὶ ἐξαγριώνονται περισσότερο. Καὶ ἂν ὁ μέγας βασιλεύς, τιθασεύοντας ἔθνη ἀνυπότακτα καὶ πολεμικὰ σὰν τὰ θηρία καὶ καταπραΰνοντάς τα μὲ δικά τους ἐνδύματα καὶ συνήθειες, τὰ ἐξημέρωσε στὸν τρόπο ζωῆς καὶ τὰ ἐδάμασε, κατανοώντας τὴν δυσαρέσκειά τους καὶ παρηγορώντας τὴν στενοχώρια τους, τὸν κατηγοροῦν λοιπὸν καὶ δὲν θαυμάζουν τὴν σοφία του, ποὺ μὲ τὴν μικρὴ ἐνδυματολογικὴ ἀλλαγὴ ἐπεβλήθη ὡς ἡγέτης στὴν Ἀσία, ὑποτάσσοντας μὲ τὰ ὅπλα τὰ σώματά τους καὶ κερδίζοντας μὲ τὴν ἐνδυμασία τὶς ψυχές τους; Καὶ ὅμως τὸν Ἀρίστιππο, μαθητὴ τοῦ Σωκράτους, τὸν θαυμάζουν ἐπειδή, εἴτε μὲ τὸ τριβώνιο εἴτε μὲ τὴν χλαμύδα τῆς Μιλήτου, κρατοῦσε τὴν ἀξιοπρέπειά του. Τὸν Ἀλέξανδρο ὅμως τὸν κατηγοροῦν, διότι τιμώντας τὸ πατροπαράδοτον ἔνδυμα, δὲν ὑποτίμησε καὶ τὸ ἔνδυμα τῶν κατακτημένων, βάζοντας τὰ θεμέλια γιὰ

ποὺ κλείδωσες μαζὶ μὲ λέοντες μορφωμένους ἄνδρες[111] καὶ ἐτέλεσες τόσους γάμους[112] καὶ ποὺ ἀγαποῦσες ὑπερβολικῶς τὸν Ἡφαιστίωνα[113]. Ἕνα μόνον ἐπαίνεσα καθὼς ἄκουγα, ὅτι ἀπεῖχες ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ Δαρείου ἐνῷ εἶναι ὡραία καὶ ἐπεμελήθης τὴν μητέρα καὶ τὶς κόρες του[114]. Διότι αὐτὰ [εἶναι ἄξια ἑνὸς] βασιλέως.

σπουδαῖα πράγματα. Διότι δὲν ἔκανε ληστρικὴ ἐπιδρομὴ στὴν Ἀσία, οὔτε σκέφθηκε νὰ τὴν κατασπαράξῃ ὡς θήραμα καὶ νὰ πάρῃ λάφυρα ἀνέλπιστης ἐπιτυχίας του, ὅπως ἀργότερα εἰσέβαλαν ὁ Ἀννίβας στὴν Ἰταλία, ἐνωρίτερα οἱ Τρῆρες στὴν Ἰωνία καὶ οἱ Σκύθες στὴν Μηδία. Ἀλλὰ ἐπιθυμώντας νὰ κάνῃ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς ὑπάκουα σὲ ἕναν ἄρχοντα καὶ σὲ ἕνα πολίτευμα, γι' αὐτὸ υἱοθέτησε γιὰ τὸν ἑαυτόν του αὐτὲς τὶς ἀλλαγὲς στὴν ἐνδυμασία καὶ τὰ ἤθη. Καὶ ἂν ὁ θεός, ὁ ὁποῖος εἶχε στείλει ἐδῶ τὴν ψυχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν τὴν ἀνακαλοῦσε γρήγορα, ἕνας νόμος θὰ ἴσχυε γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ διοικοῦντο σύμφωνα μὲ ἕνα δίκαιο, σὰν κοινὸ φῶς. Τώρα ὅμως, ἔμεινε ἀνήλιο τὸ μέρος τῆς γῆς, ὅσο δὲν εἶδε τὸν Ἀλέξανδρο».

[111] Ἀναφέρεται μᾶλλον στὸν ἱστορικό Καλλισθένη καὶ στὸν στρατηγὸ Λυσίμαχο.

[112] Ὁ Ἀλέξανδρος προσπαθοῦσε νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα τῶν δύο κόσμων διότι ἐγνώριζε ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς Ἑλλάδος τὴν περίοδο ἐκείνην προήρχετο ἐξ Ἀνατολῶν. Ἀνεγνώριζε καὶ ἐνήργησε μὲ βάσιν τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ συμβολισμὸς στὸν τρόπο ἐνδύσεως καὶ στὴν συμπεριφορὰ βοηθεῖ στὴν δημιουργία κοινῆς ταυτότητος. Τὰ σύμβολα δημιουργοῦν κοινὴ ἰδέα, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειρά της δημιουργεῖ ἑνότητα καὶ οἰκοδομεῖ συμμαχίες. Ὁ γάμος εἶναι ἴσως τὸ ἀπόλυτο σύμβολον οἰκοδομήσεως συμμαχίας. Ἡ συμμαχία ὅμως αὐτὴ εἶχε καὶ τὸ κατάλληλο ὑπόβαθρον, καθὼς ἀπὸ τὸν Πέρση, υἱὸ τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τοῦ Περσέως, ἐπῆρε τὸ ὄνομά της ἡ Περσία καὶ οἱ πληθυσμοὶ οἱ ὁποῖοι κατοικοῦσαν ἐκεῖ. Καὶ ἀπὸ τὸν ἀπόγονο τοῦ Περσέως, Ἀχαιμένη, κατήγετο τὸ ἐπισημότατο γένος τῶν Περσῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ βασιλικὴ δυναστεία τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Ἔτσι λοιπόν, κατὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Βαβυλῶνα ἐσταμάτησε στὰ Σοῦσα καὶ ἐτέλεσε τοὺς γάμους του μὲ τὴν Στάτειρα, κόρη τοῦ Δαρείου. Ἔδωσε Περσίδες συζύγους σὲ 90 ἀξιωματικοὺς καὶ 10.000 στρατιῶτες του. Ὁ φίλος του Ἡφαιστίων ἐνυμφεύθη καὶ αὐτὸς μία κόρη τοῦ Δαρείου. Μὲ ὅλες τὶς ἐνέργειές του καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τοὺς μεικτοὺς γάμους, ἡ Ἀνατολὴ πῆρε ἕναν ἑλληνοφανῆ χαρακτῆρα, γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἄλλως τε ἡ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρο ἐποχὴ ὠνομάσθη ἑλληνιστικὴ καὶ διεμορφώθη ἕνας ἑλληνο-ασιατικὸς πολιτισμὸς ὁ ὁποῖος διετηρήθη ἕως τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνεφάνισαν οἱ Ὀθωμανοί. Αὐτοὶ κατέστρεψαν τὶς βάσεις τοῦ ἑλληνο-ασιατικοῦ πολιτισμοῦ τὶς ὁποῖες ἔθεσε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ αὐτοὶ ἐδημιούργησαν τὸ σχίσμα Ἀνατολῆς-Δύσεως.

[113] Ἐδῶ θὰ ἤθελα νὰ παραθέσω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Πλουτάρχου «Ἀλέξανδρος καὶ Καῖσαρ» (22,1,1) (ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἀρριανὸ) τὸ ὁποῖον ἐλπίζω νὰ διαλύσῃ κάθε ἀμφιβολία περὶ τοῦ εἴδους τῆς σχέσεως τὴν ὁποία εἶχε ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸν Ἡφαιστίωνα: «Ὅταν ὁ Φιλόξενος, ὁ στρατηγὸς τῶν παραλίων, τοῦ ἔγραψε ὅτι ὑπάρχει κοντά του κάποιος Θεόδωρος Ταραντίνος ποὺ ἔχει γιὰ πούλημα δύο ἀγόρια πάρα πολὺ ὡραῖα καὶ τὸν ἐρωτοῦσε ἐὰν τὰ ἀγοράζῃ, ὁ Ἀλέξανδρος ἀγανάκτησε καὶ ἐφώναζε συνεχῶς στοὺς φίλους του, ἐρωτώντας, τί αἰσχρὸ ἔμαθε ποτὲ γιὰ αὐτὸν ὁ Φιλόξενος, ὥστε νὰ κάθεται νὰ τοῦ προξενεύῃ τέτοιες ντροπές. Καὶ ἀφοῦ ἐπέκρινε μὲ γράμμα του τὸν ἴδιον τὸν Φιλόξενο, τοῦ εἶπε νὰ στείλῃ στὸν ἀγύριστο τὸν Θεόδωρο καὶ ὅλο του τὸ φορτίο».

[114] Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Πλουτάρχου «Ἀλέξανδρος καὶ Καῖσαρ» (21,5,1): «Ἀλλὰ ἡ πιὸ ὡραία καὶ ἡ πιὸ βασιλικὴ χάρις του ἦτο ὅτι γυναῖκες αἰχμάλωτες, εὐγενεῖς καὶ συνετές, οὔτε ἄκουσαν, οὔτε ὑποπτεύθηκαν, οὔτε εἶχαν νὰ φοβηθοῦν κάτι αἰσχρό, ἀλλὰ τὶς ἐφύλαγαν ὄχι σὰν νὰ ἦσαν σὲ ἐχθρικὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ σὰν σὲ ἱεροὺς καὶ ἁγνοὺς παρθενῶνες καὶ ζοῦσαν κρυμμένες καὶ ἀόρατες». (22,4,1) «Ὅταν μάλιστα ἔμαθε ὅτι ὁ Δάμων καὶ ὁ Τιμόθεος διέφθειραν τὶς γυναῖκες μερικῶν μισθοφόρων ποὺ ἀνῆκαν στὸν στρατὸ τοῦ

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Τὸ φιλοκίνδυνον δέ, ὦ πάτερ, οὐκ ἐπαινεῖς καὶ τὸ ἐν Ὀξυδράκαις πρῶτον καθαλέσθαι ἐντὸς τοῦ τείχους καὶ τοσαῦτα λαβεῖν τραύματα;*

Δὲν ἐπαινεῖς ὅμως πατέρα τὸ ὅτι ἀγαποῦσα τὸν κίνδυνο καὶ τὸ ὅτι στοὺς Ὀξυδράκες[115] πρῶτος ἐπήδηξα ὁρμητικῶς ἐντὸς τοῦ τείχους καὶ ἔλαβα τόσα τραύματα;

{ΦΙΛΙΠΠΟΣ} *Οὐκ ἐπαινῶ τοῦτο, ὦ Ἀλέξανδρε, οὐχ ὅτι μὴ καλὸν οἴομαι εἶναι καὶ τιτρώσκεσθαί ποτε τὸν βασιλέα καὶ προκινδυνεύειν τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ὅτι σοι τὸ τοιοῦτο ἥκιστα συνέφερεν· θεὸς γὰρ εἶναι δοκῶν εἴ ποτε τρωθείης, καὶ βλέποιέν σε φοράδην τοῦ πολέμου ἐκκομιζόμενον, αἵματι ῥεόμενον, οἰμώζοντα ἐπὶ τῷ τραύματι, ταῦτα γέλως ἦν τοῖς ὁρῶσιν, ᾗ καὶ ὁ Ἄμμων γόης καὶ ψευδόμαντις ἠλέγχετο καὶ οἱ προφῆται κόλακες. ἢ τίς οὐκ ἂν ἐγέλασεν ὁρῶν τὸν τοῦ Διὸς υἱὸν ἀποψύχοντα, δεόμενον τῶν ἰατρῶν βοηθεῖν; νῦν μὲν γὰρ ὁπότε ἤδη τέθνηκας, οὐκ οἴει πολλοὺς εἶναι τοὺς τὴν προσποίησιν ἐκείνην ἐπικερτομοῦντας, ὁρῶντας τὸν νεκρὸν τοῦ θεοῦ ἐκτάδην κείμενον, μυδῶντα ἤδη καὶ ἐξῳδηκότα κατὰ νόμον ἁπάντων τῶν σωμάτων; ἄλλως τε καὶ τοῦτο, ὃ χρήσιμον ἔφης, ὦ Ἀλέξανδρε, τὸ διὰ τοῦτο κρατεῖν ῥᾳδίως, πολὺ τῆς δόξης ἀφῄρει τῶν κατορθουμένων· πᾶν γὰρ ἐδόκει ἐνδεὲς ὑπὸ θεοῦ γίγνεσθαι δοκοῦν.*

Δὲν τὸ ἐπαινῶ αὐτό, Ἀλέξανδρε, ὄχι ἐπειδὴ νομίζω ὅτι δὲν εἶναι καλὸ νὰ πληγώνεται κάποτε ὁ βασιλεὺς καὶ νὰ ἐκτίθεται πρῶτος ἀπὸ τὸν στρατὸ εἰς τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ ὅτι αὐτὸ σὲ ἐσένα συνέφερε ἐλάχιστα. Ἐπειδὴ θεωροῦσες ὅτι εἶσαι θεός, ἐὰν κάποτε πληγωνόσουν καὶ σὲ ἔβλεπαν νὰ σὲ κομίζουν ἐκτὸς πολέμου φέροντάς σε σὲ φορεῖον, ἐνῷ τὸ αἷμα[116] ἔρρεε καὶ ἐθρηνοῦσες γιὰ τὸ τραῦμα, αὐτὰ ἦσαν γελοῖα γι' αὐτοὺς ποὺ

Παρμενίωνος, ἔγραψε στὸν Παρμενίωνα, δίνοντας διαταγή, ἐὰν ἀποδειχθῆ τό ἔγκλημά τους, νὰ τοὺς θανατώσῃ. Γιὰ τὸν ἑαυτόν του ἔγραψε στὴν ἴδια ἐπιστολὴ κατὰ λέξιν: "Γιὰ ἐμένα δὲν θὰ εὑρεθῆ κανεὶς νὰ πῆ ὅτι εἶδα τὴν γυναῖκα τοῦ Δαρείου ἢ ὅτι ἠθέλησα νὰ τὴν δῶ, ἀλλὰ δὲν ἀνέχθηκα οὔτε νὰ ἀκούσω νὰ ὁμιλοῦν μπροστά μου γιὰ τὴν ὀμορφιά της"».

[115] Ἔθνος τῆς Ἰνδίας. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πολιορκώντας τὴν πόλιν τους ὀλίγον ἔλειψε νὰ σκοτωθῆ. Ἔλεγαν ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸν Διόνυσο, τελοῦσαν βακχικὲς ἑορτὲς καὶ ἔμπαιναν στὴν μάχη μὲ τὰ τύμπανα μὲ πρῶτον τὸν βασιλέα τους.

[116] Στὰ Ἀσάκανα ἐδέχθη ἰνδικὸ βέλος στὸν ἀστράγαλο, γεγονὸς τὸ ὁποῖον τοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ πῆ γελώντας στοὺς κόλακές του: «Αὐτὸ εἶναι αἷμα καὶ ὄχι ἰχώρ, ὁ ὁποῖος ῥέει στὶς φλέβες τῶν μακαρίων θεῶν». (Πλούταρχος, Περὶ Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς, 341Β6)

ἔβλεπαν, καὶ ὁ Ἄμμων θὰ ἀπεδοκιμάζετο γι' αὐτὴν τὴν [προφητεία] ὡς πλάνος καὶ ψευτοπροφήτης καὶ οἱ προφῆτες ὡς κόλακες. Ἢ ποιός δὲν ἐγέλασε βλέποντας τὸν υἱὸ τοῦ Διὸς νὰ ξεψυχᾷ, ἔχοντας ἀνάγκη νὰ βοηθήσουν οἱ ἰατροί; Διότι τώρα πιὰ ποὺ ἔχεις ἤδη πεθάνει, δὲν νομίζεις ὅτι εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ θὰ κοροϊδεύουν ἐκείνην τὴν προσποίησιν, βλέποντας τὸ ἄψυχο σῶμα τοῦ θεοῦ νὰ κεῖται φαρδιὰ πλατιά, λειώνοντας ἤδη καὶ ἀναδίδοντας δυσάρεστη ὀσμὴ σύμφωνα μὲ τὸν νόμο ὅλων τῶν ἄλλων σωμάτων; Ἄλλως τε καὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπες ὅτι ἦτο χρήσιμον, Ἀλέξανδρε, τὸ νὰ ἐπικρατῇς εὐκόλως ἐξ αἰτίας τούτου, ἀφαιρεῖ μεγάλο μέρος τῆς δόξης τῶν κατορθουμένων. Διότι ὅλο φαινόταν ὑποδεέστερον ἐφ' ὅσον ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐγίνετο ἀπὸ θεό.

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Οὐ ταῦτα φρονοῦσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ Ἡρακλεῖ καὶ Διονύσῳ ἐνάμιλλον τιθέασί με. καίτοι τὴν Ἄορνον ἐκείνην, οὐδετέρου ἐκείνων λαβόντος, ἐγὼ μόνος ἐχειρωσάμην.*

Δὲν φρονοῦν οἱ ἄνθρωποι αὐτὰ γιὰ ἐμένα, ἀλλὰ μὲ προβάλλουν ἐφάμιλλο μὲ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὸν Διόνυσο[117]. Καὶ πράγματι, ἐκείνην τὴν Ἄορνον[118], κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους δὲν τὴν κατέλαβε, μόνον ἐγὼ τὴν ἔβαλα στὸ χέρι.

{ΦΙΛΙΠΠΟΣ} *Ὁρᾷς ὅτι ταῦτα ὡς Ἄμμωνος υἱὸς λέγεις, ὃς Ἡρακλεῖ καὶ Διονύσῳ παραβάλλεις σεαυτόν; καὶ οὐκ αἰσχύνῃ, ὦ Ἀλέξανδρε, οὐδὲ τὸν τῦφον ἀπομαθήσῃ καὶ γνώσῃ σεαυτὸν καὶ συνήσεις ἤδη νεκρὸς ὤν;*

---

[117] Πρό τοῦ Ἀλεξάνδρου, προηγήθηκαν δύο ἐκστρατεῖες τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἀνατολή. Ἡ πρώτη ἦτο τοῦ Διονύσου καὶ μετὰ ἀπὸ 15 γενεές, ὅπως λένε οἱ ἴδιοι οἱ Ἰνδοί, τοῦ Ἠρακλέους. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἀρριανό, γίνεται πολὺς λόγος γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Διονύσου στοὺς Ἰνδοὺς καὶ πῶς τοὺς ὑπέταξε. Μνημεῖον αὐτῶν εἶναι ἡ πόλις Νύσα, τὸ ὄρος Μηρὸς (διότι ὁ Διόνυσος ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν μηρὸ τοῦ Διός), ὁ κισσὸς ὁ ὁποῖος φύεται μόνον σὲ αὐτὸ τὸ ὄρος καὶ ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ὑπὸ τυμπάνων καὶ κυμβάλων στέλλονται στὶς μάχες, καὶ οἱ στολές τους εἶναι πλήρης στιγμάτων, ὅπως ἀκριβῶς ἦσαν καὶ αὐτὲς τῶν Βάκχων. Ὑπάρχουν ὑπομνήματα καὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἠρακλέους στὴν Ἀνατολή, ὀλιγότερα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ τοῦ Διονύσου. Ὑπόμνημα τοῦ Ἠρακλέους εἶναι ὅτι οἱ Σίβαι σφραγίζουν μὲ πυρακτωμένο σίδερο τὰ κοπάδια τῶν βοδιῶν τους, ἀποτυπώνοντας τὸ σύμβολό του, τὸ ῥόπαλον. Γιὰ τοὺς Σίβας ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης γράφει ὅτι εἶναι ἀπόγονοι αὐτῶν οἱ ὁποῖοι συνεστράτευσαν μὲ τὸν Ἡρακλῆ.

[118] Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πόλεις τῆς Βακτριανῆς, μὲ ὑψηλὴ ἀκρόπολιν, τὴν ὁποία κατέλαβε ὁ Ἀλέξανδρος τὸν χειμῶνα τοῦ 330-329π.Χ. προτοῦ εἰσέλθῃ στὰ Βάκτρα. Εὑρίσκετο στὴν δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ κοντὰ στὶς παρυφὲς τοῦ ἰνδικοῦ Καυκάσου. Τὸ ὀροπέδιον ὅπου ἦτο κτισμένη εἶχε περιφέρεια περίπου δύο χιλιομέτρων καὶ εἶχε μία καὶ μόνη στενὴ δύσβατη ὁδὸ καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐθεωρεῖτο ἀπόρθητη, ἀφοῦ οὔτε στὰ πτηνὰ ἦτο προσιτή. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἀρριανό, δὲν ὑπέκυψε οὔτε στὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀντοχὴ τοῦ Ἠρακλέους.

Βλέπεις ὅτι αὐτὰ τὰ λὲς σὰν υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος, ὁ ὁποῖος παραβάλλεις τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὸν Διόνυσο[119]; Καὶ δὲν ντρέπεσαι, Ἀλέξανδρε, οὔτε θὰ ξεμάθῃς τὴν ἀλαζονεία καὶ θὰ γνωρίσῃς τὸν ἑαυτόν σου καὶ θὰ συνειδητοποιήσῃς πλέον ὅτι εἶσαι νεκρός;

[119] Καὶ ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὅπως καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐθεωροῦντο «διογενεῖς», δηλαδὴ υἱοὶ τοῦ Διός. Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Πλουτάρχου «Περὶ Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς» (332A10): «Τώρα τὸν Ἡρακλῆ μιμοῦμαι καὶ τὸν Περσέα ζηλεύω καὶ μετερχόμενος τὰ ἴχνη τοῦ Διονύσου, θεοῦ γενάρχου καὶ προπάτορος, θέλω, πάλι νικώντας στὴν Ἰνδία, οἱ Ἕλληνες νὰ στήσουν χοροὺς, καὶ στοὺς βουνίσιους καὶ ἀγρίους οἱ ὁποῖοι ζοῦν στὸν Καύκασο νὰ θυμίσω τὰ βακχικὰ συμπόσια».

ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τί τοῦτο, ὦ Ἀλέξανδρε; καὶ σὺ τέθνηκας ὥσπερ καὶ ἡμεῖς ἅπαντες;*

Τί [εἶναι] τοῦτο, Ἀλέξανδρε; Καὶ ἐσὺ ἔχεις πεθάνει ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅλοι ἐμεῖς[120];

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Ὁρᾷς, ὦ Διόγενες· οὐ παράδοξον δέ, εἰ ἄνθρωπος ὢν ἀπέθανον.*

[Ὅπως] βλέπεις, Διογένη... Δὲν εἶναι όμως παράξενο, ἀφοῦ εἶμαι ἄνθρωπος, πέθανα.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Οὐκοῦν ὁ Ἄμμων ἐψεύδετο λέγων ἑαυτοῦ σε εἶναι, σὺ δὲ Φιλίππου ἄρα ἦσθα;*

Ὁ Ἄμμων λοιπὸν ἐψεύδετο ὅταν ἔλεγε ὅτι εἶσαι δικός του, ἄρα ἐσὺ ἦσουν τοῦ Φιλίππου;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Φιλίππου δηλαδή· οὐ γὰρ ἂν ἐτεθνήκειν Ἄμμωνος ὤν.*

Φυσικὰ τοῦ Φιλίππου. Διότι δὲν θὰ εἶχα πεθάνει ἐὰν ἤμουν τοῦ Ἄμμωνος.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Καὶ μὴν καὶ περὶ τῆς Ὀλυμπιάδος ὅμοια ἐλέγετο, δράκοντα ὁμιλεῖν αὐτῇ καὶ βλέπεσθαι ἐν τῇ εὐνῇ, εἶτα οὕτω σε τεχθῆναι, τὸν δὲ Φίλιππον ἐξηπατῆσθαι οἰόμενον πατέρα σου εἶναι.*

Καὶ ἀλήθεια καὶ περὶ τῆς Ὀλυμπιάδος ὅμοια ἐλέγοντο, ὅτι φίδι συνευρίσκετο ἐρωτικῶς μὲ αὐτὴν καὶ ὅτι τὸ ἔβλεπαν στὸ κρεββάτι, ἔπειτα ὅτι ἔτσι σὲ ἔκανε, ἐξαπατώντας τὸν Φίλιππο, ποὺ ἐνόμιζε ὅτι εἶναι πατέρας σου[121].

---

[120] Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε συναντήσει τὸν Διογένη τον Κυνικὸ στὴν πραγματικότητα καὶ ἐδῶ ὁ Λουκιανὸς εὑρίσκει εὐκαιρία νὰ συνεχίσῃ τὸν διάλογό τους καὶ στὸν Κάτω Κόσμο. Ἔχοντας ἀκούσει ὁ Ἀλέξανδρος γιὰ τὸν Διογένη ἀπὸ τὸν δάσκαλό του τὸν Λεωνίδα τὸν Μολοσσό, ὅταν εὑρέθη στὴν Κόρινθο ἠθέλησε νὰ τὸν γνωρίσῃ. Ὅταν συναντήθηκαν, ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἐρώτησε μεταξὺ ἄλλων ποιὰ χάριν ἤθελε νὰ τοῦ κάνῃ. Ὁ Διογένης ἀπήντησε: «Ἀποσκότισόν με». Ὡς συνήθως, ἡ ἀπάντησις τοῦ Διογένους εἶχε διττὴ ἑρμηνεία. Μπορεῖ νὰ ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ τοῦ ζητοῦσε νὰ κάνῃ στὴν ἄκρη, διότι τοῦ ἔκρυβε τὸν ἥλιο, καθὼς οἱ Κυνικοὶ ἐπίστευον ὅτι ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου εὑρίσκεται στὴν λιτότητα καὶ τὴν ἁπλότητα καὶ ὄχι στὰ ὑλικὰ ἀγαθά. Μόλις τὸ ἄκουσε αὐτὸ ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε τὸ περίφημον: «Ἐὰν δὲν ἤμουν ὁ Ἀλέξανδρος, θὰ ἤθελα νὰ ἤμουν ὁ Διογένης». Σύμφωνα μὲ τὸν Διογένη τὸν Λαέρτιο, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Διογένης ἀπεβίωσαν τὴν ἴδια ἡμέρα τὸ 323 π.Χ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο 33 ἐτῶν, ἐνῷ ὁ Διογένης 90.

[121] Κυκλοφοροῦν διάφοροι μῦθοι σχετικὰ μὲ τὴν σύλληψιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ συγκεκριμένος μῦθος ὅμως μετετράπη σὲ «γεγονὸς» μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Κἀγὼ ταῦτα ἤκουον ὥσπερ σύ, νῦν δὲ ὁρῶ ὅτι οὐδὲν ὑγιὲς οὔτε ἡ μήτηρ οὔτε οἱ τῶν Ἀμμωνίων προφῆται ἔλεγον.*

Καὶ ἐγὼ αὐτὰ ἄκουγα ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐσύ, τώρα ὅμως βλέπω ὅτι τίποτε λογικὸ δὲν ἔλεγαν οὔτε ἡ μητέρα οὔτε οἱ προφῆτες τῶν Ἀμμωνίων.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀλλὰ τὸ ψεῦδος αὐτῶν οὐκ ἄχρηστόν σοι, ὦ Ἀλέξανδρε, πρὸς τὰ πράγματα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ ὑπέπτησσον θεὸν εἶναί σε νομίζοντες. ἀτὰρ εἰπέ μοι, τίνι τὴν τοσαύτην ἀρχὴν καταλέλοιπας;*

Ἀλλὰ τὸ ψεῦδος τους δὲν σοῦ ἀπέβη ἄχρηστο, Ἀλέξανδρε, ὡς πρὸς τὰ πράγματα. Διότι πολλοὶ ἔπεφταν στὰ πόδια σου ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι ἐσὺ εἶσαι θεός. Ἀλλὰ ὅμως πές μου, σὲ ποιόν ἄφησες τὴν τόσην ἐξουσίαν;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Οὐκ οἶδα, ὦ Διόγενες· οὐ γὰρ ἔφθασα ἐπισκῆψαί τι περὶ αὐτῆς ἢ τοῦτο μόνον, ὅτι ἀποθνήσκων Περδίκκᾳ τὸν δακτύλιον ἐπέδωκα. πλὴν ἀλλὰ τί γελᾷς, ὦ Διόγενες;*

Δὲν ξέρω, Διογένη. Διότι δὲν πρόλαβα νὰ παραγγείλω κάτι περὶ αὐτῆς, παρὰ μόνον τοῦτο, ὅτι ὅταν πέθαινα ἐδώρισα τὸ δακτυλίδι στὸν Περδίκκα[122]. Ἀλλὰ γιατί γελᾷς, Διογένη;

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τί γὰρ ἄλλο ἢ ἀνεμνήσθην οἷα ἐποίει ἡ Ἑλλάς, ἄρτι σε παρειληφότα τὴν ἀρχὴν κολακεύοντες καὶ προστάτην αἱρούμενοι καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἔνιοι δὲ καὶ τοῖς δώδεκα θεοῖς προστιθέντες*

Ἀλεξάνδρου σὲ Φαραώ. Ὁ μῦθος εἶχε ὡς ἑξῆς: Μία ἡμέρα ὁ Φίλιππος εἶδε ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα τῆς πόρτας ἕναν δράκοντα (φίδι) νὰ συνευρίσκεται μὲ τὴν Ὀλυμπιάδα (εἶχε πράγματι φίδια στὸ δωμάτιό της τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦσε γιὰ τὶς μυστηριακὲς τελετές, μιᾶς καὶ ἦτο μυημένη στὰ Καβείρια Μυστήρια) και ἔστειλε στοὺς Δελφοὺς ἀντιπρόσωπον. Ἔλαβε χρησμὸ ὅτι πρέπει νὰ θυσιάζῃ στὸν Ἄμμωνα Δία περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ ὅτι θὰ ἔχανε τὸ ἕνα μάτι του (τὸ ὁποῖον πράγματι συνέβη), ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον εἶχε δεῖ τὸν θεό, ὅταν αὐτὸς ἐκοιμήθη μὲ τὴν γυναῖκα του. Ὁ ἱστορικὸς Ἐρατοσθένης ἔγραφε ὅτι ἡ Ὀλυμπιὰς ἐπίστευε στὴν θεϊκὴ καταγωγὴ τοῦ υἱοῦ της καὶ μετέφερε αὐτὴν τὴν πίστιν στὸν Ἀλέξανδρο. Ὁ Πλούταρχος ὅμως γράφει ὅτι ἄλλοι ἰσχυρίζοντο ὅτι ἡ Ὀλυμπιὰς ἔλεγε: «Δὲν θὰ πάψῃ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μὲ διαβάλλῃ στὴν Ἥρα;» (Βίος Ἀλεξάνδρου 3,1,1).

[122] Ἔλαβε μέρος στὴν ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὡς ταξίαρχος καὶ ἀπὸ τὸ 330π.Χ. ὡς σωματοφύλαξ. Ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ ἐνεπιστεύθη τὸ βασιλικὸ δακτυλίδι του, σύμβολο τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας. Πράγματι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ χιλιάρχου καὶ ἀνέλαβε τὴν ῥύθμισι τῶν ὑποθέσεων τῆς αὐτοκρατορίας. Ὑπεστήριζε ὅτι ἔπρεπε νὰ διατηρηθῇ ἡ ἑνότης τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία του. Ὁ Ἀντίπατρος, ὁ Κρατερὸς καὶ ὁ Πτολεμαῖος συνησπίσθησαν ἐναντίον του καὶ τελικῶς ἐδολοφονήθη.

καὶ οἰκοδομοῦντές σοι νεὼς καὶ θύοντες ὡς δράκοντος υἱῷ. ἀλλ' εἰπέ μοι, ποῦ σε οἱ Μακεδόνες ἔθαψαν;

Γιὰ τί ἄλλο ἀπὸ τὸ ὅτι θυμήθηκα τί ἔκανε ἡ Ἑλλάς, καθὼς σὲ ἐκολάκευον ἀμέσως μόλις παρέλαβες τὴν ἐξουσία καὶ σὲ ἐξέλεξαν προστάτη καὶ στρατηγὸ ἐναντίον τῶν βαρβάρων, ὁρισμένοι δὲ σὲ προσέθεταν καὶ στοὺς δώδεκα θεούς, ἐνῷ σοῦ οἰκοδομοῦσαν ναοὺς καὶ ἐθυσίαζον σὰν [νὰ εἶσαι] υἱὸς φιδιοῦ. Ἀλλὰ πές μου, ποῦ σὲ ἔθαψαν οἱ Μακεδόνες[123];

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Ἔτι ἐν Βαβυλῶνι κεῖμαι τριακοστὴν ἡμέραν ταύτην, ὑπισχνεῖται δὲ Πτολεμαῖος ὁ ὑπασπιστής, ἤν ποτε ἀγάγῃ σχολὴν ἀπὸ τῶν θορύβων τῶν ἐν ποσίν, εἰς Αἴγυπτον ἀπαγαγὼν θάψειν ἐκεῖ, ὡς γενοίμην εἷς τῶν Αἰγυπτίων θεῶν.*

---

[123] Ὁ Ἀρίστανδρος, ἕνας ἀπὸ τοὺς μάντεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχε προβλέψει ὅτι ἡ χώρα ὅπου θὰ ἐθάπτετο ὁ Ἀλέξανδρος θὰ εἶχε καλὴ τύχη, πρόβλεψις ἡ ὁποία μεγάλωσε τὴν ἀντιπαλότητα μεταξὺ τῶν στρατηγῶν. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε κάνει γνωστὴ τὴν ἐπιθυμία του νὰ ταφῇ στὴν ὄασι Σίουα τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Περδίκκας, ἀντὶ νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, διέταξε νὰ μεταφερθῇ στὴν Μακεδονία γιὰ νὰ ταφῇ μαζὶ μὲ τοὺς προγόνους του. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔγινε γιὰ νὰ τιμήσῃ τὸν νεκρό, ἀλλὰ γιὰ νὰ στείλῃ στρατὸ τὸν ὁποῖον ἤλεγχε, μὲ τὴν πρόφασι τῆς «τιμητικῆς συνοδείας». Ἤξερε ὅτι οἱ στρατηγοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν τὸν ἤθελαν ὡς συνεχιστὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνεκέντρωνον δυνάμεις ἐκεῖ. Ἡ μεταφορὰ βεβαίως δὲν ἔγινε ἀμέσως. Ἡ προετοιμασία γιὰ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀντάξια ὄχι ἑνὸς βασιλέως, ἀλλὰ ἑνὸς θεοῦ. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, ἡ πομπὴ ἐταξίδευσε βόρεια κατὰ μῆκος τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, μετὰ ἀνατολικὰ πρὸς τὴν περσικὴ πόλιν Ὦπις, στὴν συνέχεια βορειοδυτικὰ κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. Μετὰ κατευθύνθηκε πρὸς τὴν συριακὴ ἔρημο καὶ προχώρησε πρὸς τὶς ἀκτὲς τῆς Ἀλεξανδρείας τῆς Ἰσσοῦ. Ἀλλὰ ἡ πομπὴ ποτὲ δὲν συνέχισε γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν Μακεδονία. Ὁ Πτολεμαῖος, διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου, τὴν πρόλαβε μὲ σημαντικὸ τμῆμα στρατοῦ καὶ τὴν ἀνάγκασε νὰ κατέβῃ νότια πρὸς τὴν Αἴγυπτο. Ἂν καὶ ἐφάνη ὅτι ἐνεργοῦσε γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Ἀλεξάνδρου, σκοπός του ἦτο νὰ μεταφέρῃ τὴν σορὸ στὴν Ἀλεξάνδρεια, γιὰ νά «κερδίσῃ» ὀλίγη ἀπὸ τὴν τύχη τὴν ὁποία εἶχε προβλέψει ὁ Ἀρίστανδρος. Ἀρχικὰ τὴν μετέφερε στὴν Μέμφιδα, τὴν ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν Φαραὼ καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγα χρόνια στὴν Ἀλεξάνδρεια, σὲ χῶρο ὅπου ἀργότερα θὰ ἐθάπτοντο γύρω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅλοι οἱ Πτολεμαῖοι. Ἀπὸ τὶς ἀναφορὲς στὴν ἀρχαία βιβλιογραφία προκύπτει ὅτι ὁ τάφος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατεῖχε ὑψηλὴ θέσιν μεταξὺ τῶν διασημοτέρων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος. Ὅμως, μετὰ τὴν τελευταία καταγεγραμμένη ἐπίσκεψιν τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Καρακάλλα τὸ 215μ.Χ. σταματοῦν ὅλες οἱ γραπτὲς ἀναφορὲς γιὰ τὴν ὕπαρξίν του. Ἂν καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς αἰῶνας ἔχουν γίνει ἐπίσημες καὶ ἀνεπίσημες ἔρευνες, τὸ ποῦ εὑρίσκονται σήμερα ὁ τάφος καὶ ἡ σορὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου παραμένει μυστήριον.

Ἀκόμα στὴν Βαβυλῶνα κεῖμαι, αὐτὴ εἶναι ἡ τριακοστὴ ἡμέρα. Ὑπεσχέθη ὁ Πτολεμαῖος[124] ὁ ὑπασπιστής, ἐὰν ποτὲ ἀδειάσῃ ἀπὸ τὶς σκοτοῦρες, ἀφοῦ μὲ φέρῃ στὴν Αἴγυπτο, νὰ μὲ θάψῃ ἐκεῖ, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ γίνω ἕνας ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῶν Αἰγυπτίων.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Μὴ γελάσω οὖν, ὦ Ἀλέξανδρε, ὁρῶν καὶ ἐν ᾅδου ἔτι σε μωραίνοντα καὶ ἐλπίζοντα Ἄνουβιν ἢ Ὄσιριν γενήσεσθαι; πλὴν ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὦ θειότατε, μὴ ἐλπίσῃς· οὐ γὰρ θέμις ἀνελθεῖν τινα τῶν ἅπαξ διαπλευσάντων τὴν λίμνην καὶ εἰς τὸ εἴσω τοῦ στομίου παρελθόντων· οὐ γὰρ ἀμελὴς ὁ Αἰακὸς οὐδὲ ὁ Κέρβερος εὐκαταφρόνητος. ἐκεῖνο δέ γε ἡδέως ἂν μάθοιμι παρὰ σοῦ, πῶς φέρεις, ὁπόταν ἐννοήσῃς ὅσην εὐδαιμονίαν ὑπὲρ γῆς ἀπολιπὼν ἀφῖξαι, σωματοφύλακας καὶ ὑπασπιστὰς καὶ σατράπας καὶ χρυσὸν τοσοῦτον καὶ ἔθνη προσκυνοῦντα καὶ Βαβυλῶνα καὶ Βάκτρα καὶ τὰ μεγάλα θηρία καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ τὸ ἐπίσημον εἶναι ἐξελαύνοντα διαδεδεμένον ταινίᾳ λευκῇ τὴν κεφαλὴν πορφυρίδα[125] ἐμπεπορπημένον. οὐ λυπεῖ ταῦτά σε ὑπὲρ τὴν μνήμην ἰόντα; τί δακρύεις, ὦ μάταιε; οὐδὲ ταῦτά σε ὁ σοφὸς Ἀριστοτέλης ἐπαίδευσεν μὴ οἴεσθαι βέβαια εἶναι τὰ παρὰ τῆς τύχης;*
Νὰ μὴ γελάσω λοιπόν, Ἀλέξανδρε, βλέποντας ἐσένα καὶ ἐντὸς τοῦ Ἅδου ἀκόμα νὰ ξεμωραίνεσαι καὶ νὰ ἐλπίζῃς ὅτι θὰ γίνῃς Ἄνουβις[126] ἢ Ὄσιρις[127]; Μὴν ἐλπίζῃς ὅμως

[124] Πτολεμαῖος Α' ὁ Σωτήρ: Ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας καὶ ὁ σημαντικώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς Πτολεμαίους ποὺ ἀνέβηκαν στὸν αἰγυπτιακὸ θρόνο. Μακρινὴ ἀπόγονός του ἦτο ἡ Κλεοπάτρα. Ἔγραψε τὴν ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἔργο τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε μία ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες πηγὲς τοῦ ἱστορικοῦ Ἀρριανοῦ.

[125] Σημεῖον πλούτου καὶ χλιδῆς ἦτο ἡ κατοχὴ πορφυρῶν ἐνδυμάτων. Ὅπως λέει ὁ Ἀθήναιος στὸ ἔργο του «Δειπνοσοφισταί»: «Ἡ πορφύρα ἦτο ἰσότιμη μὲ τὸ ἀσήμι». Ἐπὶ ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων ἐχρησιμοποιήθη ὡς βασιλικὸ ἔνδυμα, ὥστε ἡ πορφύρα νὰ σημαίνῃ ὄχι μόνον τὸ ἔνδυμα ἀλλὰ καὶ τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα ἐξ οὗ καὶ τὸ «πορφύρας τιθήνημα καὶ γέννημα», δηλαδὴ «γέννημα θρέμμα βασιλεύς».

[126] Αἰγυπτιακὴ θεότης, υἱὸς τοῦ Ὀσίριδος καὶ τῆς Ἴσιδος. Προστάτης τῶν νεκρῶν, προΐστατο στὴν τελετουργία τῆς ταριχεύσεώς τους, τοὺς ὁδηγοῦσε στὸν Κάτω Κόσμο καὶ ἐπέβλεπε τὸ ζύγισμα τῶν ψυχῶν στὴν αἴθουσα τῆς Κρίσεως. Ἐταυτίσθη μὲ τὸν ψυχοπομπὸ Ἑρμῆ, ἐπονομαζόμενος Ἑρμάνουβις. Ἀπεικονίζετο ὡς μαῦρο τσακάλι μὲ χονδρὴ οὐρὰ ἢ ὡς μελαμψὸς ἄνδρας μὲ κεφαλὴ τσακαλιοῦ ἢ σκύλου. Αὐτὸς εἶναι ἄλλως τε καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν δώσει στὴν μητρόπολιν τῆς λατρείας του τὸ ὄνομα Κυνόπολις.

[127] Αἰγυπτιακὴ θεότης, σύζυγος τῆς Ἴσιδος. Ἡ λατρεία αὐτῶν τῶν θεῶν ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη σὲ ὅλην τὴν Αἴγυπτο. Ὁ Ὄσιρις κατὰ μία μυστικιστικὴν ἔννοιαν ἐκπροσωπεῖ τὸ παρελθὸν ἢ τὴν συντελεσθεῖσα ὕπαρξιν, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν θεότης τοῦ Κάτω Κόσμου. Σχετίζεται κυρίως μὲ τὸν Διόνυσο καὶ τὸν Ἅδη. Κατὰ τὶς μυθολογικὲς παραδόσεις περὶ τῆς δράσεώς του στὸν γήινο κόσμο, ὁ Ὄσιρις ἦτο ἀρχικῶς βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, τοὺς κατοίκους τῆς ὁποίας ἐξεπολίτισε ἀφοῦ τοὺς ἐδίδαξε τὴν γεωργία. Ἐταξίδευσε σὲ ξένες χῶρες, διδάσκοντας τοὺς κατοίκους τους καὶ εἰσάγοντας στοιχεῖα

σὲ αὐτά, θεϊκότατε. Διότι δὲν εἶναι θεμιτὸ νὰ ἀνέλθῃ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ διέπλευσαν μία καὶ μόνην φορὰ τὴν λίμνη καὶ διέβησαν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ στομίου. Διότι οὔτε ὁ Αἰακὸς [εἶναι] ἀμελής, οὔτε ὁ Κέρβερος εὐκαταφρόνητος. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εὐχαρίστως θὰ μποροῦσα νὰ μάθω ἀπὸ ἐσένα εἶναι πῶς θὰ ἀντέξῃς, ὅταν συνειδητοποιήσῃς πόση εὐδαιμονία ἄφησες ἐπάνω στὴν γῆ γιὰ νὰ ἔλθῃς, σωματοφύλακας καὶ ὑπασπιστὰς καὶ σατράπας καὶ τόσο χρυσὸ καὶ ἔθνη ποὺ προσκυνοῦν καὶ τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὰ Βάκτρα καὶ τὰ μεγάλα θηρία[128] καὶ τιμὴ καὶ δόξα καὶ τὸ νὰ βγαίνῃς ἐπισήμως φορώντας λευκὴ κορδέλα στὴν κεφαλὴ καὶ κατακόκκινο ἔνδυμα πιασμένο μὲ πόρπη. Δὲν σὲ λυποῦν αὐτὰ ἐρχόμενα στὴν μνήμη; Γιατί δακρύζεις, μάταιε; Οὔτε αὐτὰ σοῦ ἔμαθε ὁ σοφὸς Ἀριστοτέλης[129], νὰ μὴ νομίζῃς ὅτι εἶναι βέβαια [ὅσα προέρχονται] ἀπὸ τὴν τύχη;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἁπάντων κολάκων ἐπιτριπτότατος ὤν; ἐμὲ μόνον ἔασον τὰ Ἀριστοτέλους εἰδέναι, ὅσα μὲν ᾔτησεν παρ' ἐμοῦ, οἷα δὲ ἐπέστελλεν, ὡς δὲ κατεχρῆτό μου τῇ περὶ παιδείαν φιλοτιμίᾳ θωπεύων καὶ ἐπαινῶν ἄρτι μὲν πρὸς τὸ κάλλος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος ὂν τἀγαθοῦ, ἄρτι δὲ ἐς τὰς πράξεις καὶ τὸν πλοῦτον. καὶ γὰρ αὖ καὶ τοῦτο ἀγαθὸν ἡγεῖτο εἶναι, ὡς μὴ αἰσχύνοιτο καὶ αὐτὸς λαμβάνων· γόης, ὦ Διόγενες, ἄνθρωπος καὶ τεχνίτης. πλὴν ἀλλὰ τοῦτό γε ἀπολέλαυκα τῆς σοφίας αὐτοῦ, τὸ λυπεῖσθαι ὡς ἐπὶ μεγίστοις ἀγαθοῖς ἐκείνοις, ἃ κατηριθμήσω μικρῷ γε ἔμπροσθεν.*

πολιτισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐπάνοδό του στὴν Αἴγυπτο ἐδολοφονήθη ἀπὸ τὸν ἀδελφό του Τυφῶνα, ὁ ὁποῖος ἐτεμάχισε τὸ σῶμα του καὶ ἔρριψε τὰ κομμάτια στὸν Νεῖλο. Ἡ Ἶσις ἄρχισε νὰ κάνῃ ἔρευνες γιὰ νὰ τὰ βρῇ καὶ τὰ βρῆκε ὅλα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν φαλλό του, τὸν ὁποῖον εἶχε καταβροχθίσει ἕνα ψάρι. Ἀφοῦ τὰ προσήρμοσε κατάφερε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ στὴν ζωὴ μὲ μάγια, καὶ μὲ τὸ τυπικὸ τῆς ταριχεύσεως τὸν ἔκανε ἀθάνατον.

[128] Ἐννοεῖ τοὺς ἐλέφαντας.

[129] Ὁ Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης δὲν ὑπῆρξε ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἶχαν προηγηθῆ ὁ Λεωνίδας ὁ Μολοσσός, ὁ Λυσίμαχος ὁ Ἀκαρνὰν καὶ ἄλλοι. Γιὰ τὴν ἀνώτερη παιδεία του ὅμως ὁ Φίλιππος ἐπέλεξε τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν ὁποῖον καλεῖ τὸ 342π.Χ. καὶ ἱδρύει τὴν σχολὴ στὴν Μίεζα ὅπου μαζὶ μὲ τὸν Ἀλέξανδρο φοιτοῦσαν καὶ γόνοι ἄλλων εὐγενῶν. Αὐτοὶ ἀργότερα θὰ ἀποτελοῦσαν τοὺς συντρόφους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐδίδαξε στὸν Ἀλέξανδρο φυσικὲς ἐπιστῆμες, ἰατρική, ἀλλὰ κυρίως ἠθικὴ καὶ πολιτική. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειχνε πάντοτε σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη στὸν Ἀριστοτέλη. Ἔλεγε μάλιστα ὅτι στὸν πατέρα του χρωστοῦσε «τὸ ζῆν» καὶ στὸν δάσκαλό του τὸ «εὖ ζῆν».

Ἐκεῖνος ὁ σοφός, ὁ ὁποῖος εἶναι τρισχειρότερος ἐξ ὅλων τῶν κολάκων; Ἄσε νὰ γνωρίζω μόνον ἐγὼ τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους[130], ὅσα ἀπαίτησε ἀπὸ ἐμένα, τί μὲ ἔστειλε νὰ κάνω, πῶς μοῦ κατεχράσθη τὴν φιλοτιμία περὶ τῆς παιδείας, κολακεύοντας καὶ ἐπαινώντας, τὴν μία τὸ κάλλος, σὰν νὰ εἶναι καὶ τοῦτο μέρος τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν ἄλλη τὶς πράξεις καὶ τὸν πλοῦτο. Καὶ πάλι καὶ αὐτὸ θεωροῦσε ὅτι εἶναι ἀγαθό, γιὰ νὰ μὴ ντρέπεται ποὺ τὸ ἐλάμβανε καὶ ὁ ἴδιος. Πλάνος ἄνθρωπος, Διογένη, καὶ ἐπιτήδειος. Πλὴν ὅμως τοῦτο ἔχω ἀπολαύει ἀπὸ τὴν σοφία του, τὸ νὰ λυποῦμαι γιὰ ἐκεῖνα τὰ δῆθεν σπουδαία ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἀπαρίθμησες πρὶν ἀπὸ ὀλίγον.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀλλ᾽ οἶσθα ὃ δράσεις; ἄκος γάρ σοι τῆς λύπης ὑποθήσομαι. ἐπεὶ ἐνταῦθά γε ἐλλέβορος οὐ φύεται, σὺ δὲ κἂν τὸ Λήθης ὕδωρ χανδὸν ἐπισπασάμενος πίε καὶ αὖθις πίε καὶ πολλάκις· οὕτω γὰρ ἂν παύσαιο ἐπὶ τοῖς Ἀριστοτέλους ἀγαθοῖς ἀνιώμενος. καὶ γὰρ Κλεῖτον ἐκεῖνον ὁρῶ καὶ Καλλισθένην καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐπὶ σὲ ὁρμῶντας, ὡς διασπάσαιντο καὶ ἀμύναιντό σε ὧν ἔδρασας αὐτούς. ὥστε τὴν ἑτέραν σὺ ταύτην βάδιζε καὶ πῖνε πολλάκις, ὡς ἔφην.*

Ἀλλὰ ξέρεις τί νὰ κάνῃς; Θὰ σοῦ προτείνω ἀνακούφισιν γιὰ τὴν λύπη. Ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν φυτρώνει ἐλλέβορος, ἐσὺ σκύψε καὶ πιὲς ἀκόρεστα τὸ νερὸ τῆς Λήθης καὶ ξαναπιὲς καὶ πολλὲς φορές. Διότι ἔτσι τυχὸν θὰ μποροῦσες νὰ πάψῃς νὰ θλίβεσαι γιὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Διότι βλέπω ἐκεῖνον τὸν Κλεῖτο καὶ τὸν Καλλισθένη[131]

---

130 Ἐδῶ ὁ Λουκιανὸς ἀστειεύεται μὲ τὸ περιεχόμενο ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη. Φαίνεται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐδιδάχθη μόνον τὴν ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀπόρρητες καὶ βαθύτερες διδασκαλίες τὶς ὁποῖες οἱ ἄνδρες ἀποκαλοῦσαν ἀκροαματικὲς καὶ ἐποπτικὲς καὶ δὲν τὶς διέδιδαν στοὺς πολλούς. Διότι ὅταν μετέβη εἰς τὴν Ἀσία καὶ ἔμαθε ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐξέδωσε σὲ βιβλία κάποιους λόγους σχετικοὺς μὲ αὐτές, τοῦ ἔγραψε (Ἐπιστολαὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Ἐπιστολὴ 1η): «Δὲν ἔπραξες σωστὰ ἐκδίδοντας τοὺς ἀκροαματικοὺς λόγους. Διότι σὲ τί θὰ διαφέρουμε ἐμεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐὰν γίνουν κτῆμα ὅλων οἱ γνώσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἐμεῖς μορφωθήκαμε;» (Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ, καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί;) Ὁ Ἀριστοτέλης σὲ ἐπιστολὴ τοῦ ἀπήντησε (Corpus Aristotelicum, Ἐπιστολὴ 6η): «Μοῦ ἔγραψες περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, θεωρώντας ὅτι πρέπει νὰ τοὺς φυλάσσω ἀπορρήτους. Μάθε λοιπὸν ὅτι καὶ ἐκδίδοντάς τους καὶ μὴ ἐκδίδοντάς τους, εἶναι κατανοητοὶ μόνον σὲ ὅσους ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἔχουν ἀκούσει» (Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους· ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν).

131 Ἱστοριογράφος ἀπὸ τὴν Ὄλυνθο, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀριστοτέλους. Συνώδευσε τὸν Ἀλέξανδρο στὴν ἐκστρατεία του ὡς ὁ ἐπίσημος ἱστορικὸς καὶ τὸν κατέκρινε διότι ἐδέχθη τὴν συνήθεια τῶν ἀνατολικῶν

καὶ ἄλλους πολλοὺς νὰ ὁρμοῦν ἐναντίον σου, γιὰ νὰ σὲ ξεσκίσουν καὶ νὰ σὲ τιμωρήσουν γιὰ ὅσα τοὺς ἔκανες. Ὥστε ἐσὺ βάδιζε εἰς τὴν ἄλλην [ὁδὸν] ἀπὸ αὐτὴν καὶ πίνε πολλὲς φορές, ὅπως εἶπα.

προσκυνήσεων. Ἐκατηγορήθη ἀπὸ τοὺς αὐλοκόλακες γιὰ συνωμοσία ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφυλακίσθη. Πέθανε εἰς τὸ δεσμωτήριον.

ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΧΑΡΩΝΟΣ

{ΕΡΜΗΣ} *Λογισώμεθα, ὦ πορθμεῦ, εἰ δοκεῖ, ὁπόσα μοι ὀφείλεις ἤδη, ὅπως μὴ αὖθις ἐρίζωμέν τι περὶ αὐτῶν.*

Ἂς λογαριαστοῦμε, πορθμέα, ἐὰν σοῦ φαίνεται καλό, πόσα μοῦ ὀφείλεις ἤδη, ὥστε νὰ μὴν ἐρίζουμε πάλι γιὰ κάτι περὶ αὐτῶν.

{ΧΑΡΩΝ} *Λογισώμεθα, ὦ Ἑρμῆ· ἄμεινον γὰρ ὡρίσθαι καὶ ἀπραγμονέστερον.*

Ἂς λογαριαστοῦμε, Ἑρμῆ. Διότι εἶναι καλλίτερο νὰ τὸ διευθετήσουμε καὶ χωρὶς τσακωμούς.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἄγκυραν ἐντειλαμένῳ ἐκόμισα πέντε δραχμῶν.*

Ἔφερα ἄγκυρα ποὺ παρήγγειλες, [ἀξίας] πέντε δραχμῶν.

{ΧΑΡΩΝ} *Πολλοῦ λέγεις.*

Πολλὰ λές.

{ΕΡΜΗΣ} *Νὴ τὸν Ἀϊδωνέα, τῶν πέντε ὠνησάμην, καὶ τροπωτῆρα δύο ὀβολῶν.*

Μὰ τὸν Ἀϊδωνέα[132], τῶν πέντε ἠγόρασα, καὶ λουρὶ δεσίματος τοῦ κουπιοῦ στὸν σκαλμὸ [ἀξίας] δύο ὀβολῶν.

{ΧΑΡΩΝ} *Τίθει πέντε δραχμὰς καὶ ὀβολοὺς δύο.*

Βάλε πέντε δραχμὲς καὶ δύο ὀβολούς.

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ ἀκέστραν ὑπὲρ τοῦ ἱστίου· πέντε ὀβολοὺς ἐγὼ κατέβαλον.*

Καὶ σακοράφα γιὰ τὸ ἱστίο. Πέντε ὀβολοὺς ἐγὼ κατέβαλα.

{ΧΑΡΩΝ} *Καὶ τούτους προστίθει.*

Καὶ αὐτοὺς πρόσθεσε.

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ κηρὸν ὡς ἐπιπλάσαι τοῦ σκαφιδίου τὰ ἀνεῳγότα καὶ ἥλους δὲ καὶ καλῴδιον, ἀφ' οὗ τὴν ὑπέραν ἐποίησας, δύο δραχμῶν ἅπαντα.*

Καὶ κερὶ γιὰ νὰ βουλώσῃς τὰ ἀνοίγματα τοῦ σκαφιδίου καὶ καρφιὰ καὶ σχοινί, μὲ τὸ ὁποῖον ἔφτιαξες τὸ σχοινὶ τοῦ ἱστίου, ὅλα [ἀξίας] δύο δραχμῶν.

---

[132] Ἄλλη ὀνομασία τοῦ Ἅδου.

{ΧΑΡΩΝ} *Καὶ ἄξια ταῦτα ὤνησο.*

Καὶ σὲ καλὴ τιμὴ τὰ ἠγόρασες!

{ΕΡΜΗΣ} *Ταῦτά ἐστιν, εἰ μή τι ἄλλο ἡμᾶς διέλαθεν ἐν τῷ λογισμῷ. πότε δ᾽ οὖν ταῦτα ἀποδώσειν φής;*

Αὐτὰ εἶναι, ἐκτὸς καὶ ἐὰν μᾶς διέφυγε κάτι ἄλλο κατὰ τὸν λογαριασμό. Πότε λοιπὸν λὲς νὰ τὰ καταβάλῃς;

{ΧΑΡΩΝ} *Νῦν μέν, ὦ Ἑρμῆ, ἀδύνατον, ἢν δὲ λοιμός τις ἢ πόλεμος καταπέμψῃ ἀθρόους τινάς, ἐνέσται τότε ἀποκερδᾶναι παραλογιζόμενον ἐν τῷ πλήθει τὰ πορθμεῖα.*

Τώρα πάντως, Ἑρμῆ, ἀδύνατον, ἐὰν κάποιος λοιμὸς ἢ πόλεμος δὲν στείλῃ κάτω ἀθρόους ὁρισμένους. Θὰ εἶναι τότε δυνατὸν νὰ ἀποκομίσω κέρδος λογαριάζοντας στὸ πλῆθος λάθος τὰ ναῦλα.

{ΕΡΜΗΣ} *Νῦν οὖν ἐγὼ καθεδοῦμαι τὰ κάκιστα εὐχόμενος γενέσθαι, ὡς ἂν ἀπὸ τούτων ἀπολάβοιμι;*

Τώρα λοιπὸν ἐγὼ θὰ κάθομαι εὐχόμενος νὰ γίνουν τὰ χειρότερα, ὥστε ἀπὸ αὐτὰ νὰ πληρωθῶ;

{ΧΑΡΩΝ} *Οὐκ ἔστιν ἄλλως, ὦ Ἑρμῆ. νῦν δὲ ὀλίγοι, ὡς ὁρᾷς, ἀφικνοῦνται ἡμῖν· εἰρήνη γάρ.*

Δὲν γίνεται ἀλλιῶς, Ἑρμῆ. Τώρα, ὅπως βλέπεις, ὀλίγοι φθάνουν σὲ ἐμᾶς. Διότι [ἐπικρατεῖ] εἰρήνη.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἄμεινον οὕτως, εἰ καὶ ἡμῖν παρατείνοιτο ὑπὸ σοῦ τὸ ὄφλημα. πλὴν ἀλλ᾽ οἱ μὲν παλαιοί, ὦ Χάρων, οἶσθα οἷοι παρεγίγνοντο, ἀνδρεῖοι ἅπαντες, αἵματος ἀνάπλεῳ καὶ τραυματίαι οἱ πολλοί· νῦν δὲ ἢ φαρμάκῳ τις ὑπὸ τοῦ παιδὸς ἀποθανὼν ἢ ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἢ ὑπὸ τρυφῆς ἐξῳδηκὼς τὴν γαστέρα καὶ τὰ σκέλη, ὠχροὶ ἅπαντες καὶ ἀγεννεῖς, οὐδὲν ὅμοιοι ἐκείνοις. οἱ δὲ πλεῖστοι αὐτῶν διὰ χρήματα ἥκουσιν ἐπιβουλεύοντες ἀλλήλοις, ὡς ἐοίκασι.*

Καλλίτερα ἔτσι, ἂν καὶ θὰ μᾶς παρετείνετο τὸ χρέος ἀπὸ ἐσένα. Ἀλλὰ ὅμως οἱ παλαιοί, Χάρων, ξέρεις τί λογῆς ἔφθαναν ἐδῶ, ὅλοι ἀνδρεῖοι, γεμᾶτοι αἷμα καὶ πληγωμένοι οἱ περισσότεροι. Τώρα ὅμως κάποιος πεθαίνει ἢ δηλητηριασμένος ἀπὸ

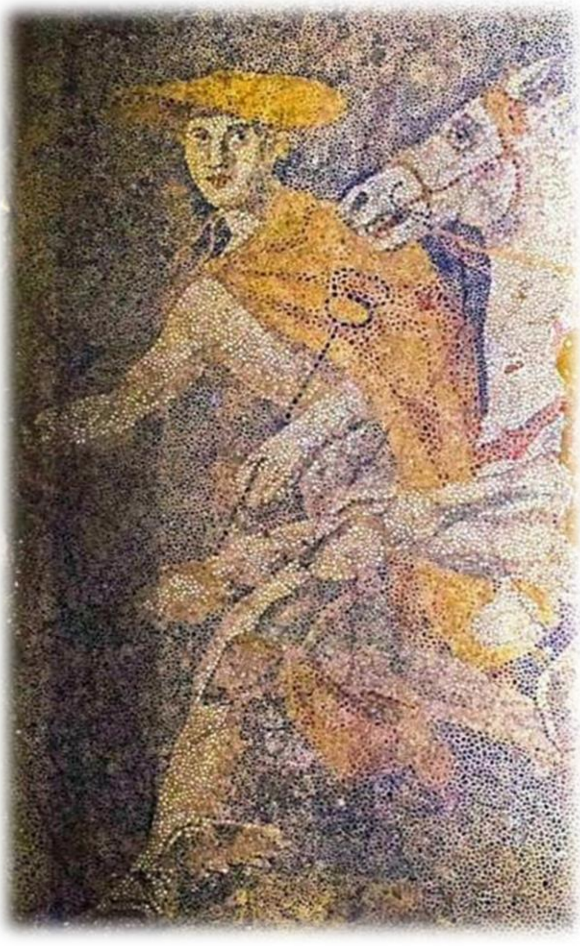
τὸ παιδί του ἢ ἀπὸ τὴν γυναῖκα του ἢ μὲ πρησμένη τὴν κοιλιὰ καὶ τὰ πόδια ἀπὸ τὴν τρυφή, χλωμοὶ ὅλοι καὶ ἄνανδροι, σὲ τίποτε ὅμοιοι μὲ ἐκείνους. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς φθάνουν ἐξ αἰτίας τῶν χρημάτων, ἐπιβουλευόμενοι ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως φαίνεται.

{ΧΑΡΩΝ} *Πάνυ γὰρ περιπόθητά ἐστι ταῦτα.*

Διότι αὐτὰ εἶναι περιπόθητα.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐκοῦν οὐδ᾽ ἐγὼ δόξαιμι ἂν ἁμαρτάνειν πικρῶς ἀπαιτῶν τὰ ὀφειλόμενα παρὰ σοῦ.*

Ἑπομένως οὔτε ἐγὼ θὰ φαινόμουν ὅτι σφάλλω πικρῶς ἀπαιτώντας τὰ ὀφειλόμενα ἀπὸ ἐσένα.

ΠΛΟΥΤΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Τὸν γέροντα οἶσθα, τὸν πάνυ γεγηρακότα λέγω, τὸν πλούσιον Εὐκράτην, ᾧ παῖδες μὲν οὐκ εἰσίν, οἱ τὸν κλῆρον δὲ θηρῶντες πεντακισμύριοι;*

Γνωρίζεις τὸν γέροντα, γιὰ τὸν πολὺ γερασμένο λέω, τὸν πλούσιο Εὐκράτη, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει παιδιά, ἐνῷ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι κυνηγοῦν τὴν περιουσία [εἶναι] πενήντα χιλιάδες;

{ΕΡΜΗΣ} *Ναί, τὸν Σικυώνιον φῄς. τί οὖν;*

Ναί, γιὰ τὸν Σικυώνιο λές. Καὶ λοιπόν;

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Ἐκεῖνον μέν, ὦ Ἑρμῆ, ζῆν ἔασον ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἔτεσιν, ἃ βεβίωκεν, ἐπιμετρήσας ἄλλα τοσαῦτα, εἴ γε οἷόν τε ἦν, καὶ ἔτι πλείω, τοὺς δὲ κόλακας αὐτοῦ Χαρῖνον τὸν νέον καὶ Δάμωνα καὶ τοὺς ἄλλους κατάσπασον ἐφεξῆς ἅπαντας.*

Ἐκεῖνον, Ἑρμῆ, ἄφησέ τον νὰ ζήσῃ μέχρι τὰ ἐνενήντα ἔτη, τὰ ὁποῖα ἔχει ζήσει, ἀφοῦ ἐπιμετρήσῃς ἄλλα τόσα καὶ ἐὰν βεβαίως ἦτο δυνατόν ἀκόμα περισσότερα, ἐνῷ τοὺς κόλακές του, τὸν νεαρὸ Χαρῖνο καὶ τὸν Δάμωνα καὶ τοὺς ἄλλους, σύρε τους ὅλους κάτω τὸν ἕναν μετὰ τὸν ἄλλον.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἄτοπον ἂν δόξειε τὸ τοιοῦτον.*

Παράξενο θὰ ἐφαίνετο κάτι τέτοιο.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ δικαιότατον· τί γὰρ ἐκεῖνοι παθόντες εὔχονται ἀποθανεῖν ἐκεῖνον ἢ τῶν χρημάτων ἀντιποιοῦνται οὐδὲν προσήκοντες; ὃ δὲ πάντων ἐστὶ μιαρώτατον, ὅτι καὶ τὰ τοιαῦτα εὐχόμενοι ὅμως θεραπεύουσιν ἔν γε τῷ φανερῷ, καὶ νοσοῦντος ἃ μὲν βουλεύονται πᾶσι πρόδηλα, θύσειν δὲ ὅμως ὑπισχνοῦνται, ἢν ῥαΐσῃ, καὶ ὅλως ποικίλη τις ἡ κολακεία τῶν ἀνδρῶν. διὰ ταῦτα ὁ μὲν ἔστω ἀθάνατος, οἱ δὲ προαπίτωσαν αὐτοῦ μάτην ἐπιχανόντες.*

Ὄχι, ἴσα-ἴσα, δικαιότατον. Διότι τί ἔπαθον ἐκεῖνοι καὶ εὔχονται νὰ πεθάνῃ αὐτὸς ἢ διεκδικοῦν τὰ χρήματα ἐνῷ δὲν εἶναι συγγενεῖς; Αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶναι χυδαιότατον ἀπ' ὅλα [εἶναι], ὅτι παρ' ὅλο ποὺ εὔχονται τέτοια, τόν περιποιοῦνται στὰ φανερά, καὶ ἐνῷ νοσεῖ καὶ [εἶναι] σὲ ὅλους ἐμφανῆ αὐτὰ τὰ ὁποῖα σχεδιάζουν, παρ' ὅλα αὐτὰ

ὑπόσχονται νὰ προσφέρουν θυσία ἐὰν ἀναρρώσῃ καὶ γενικῶς ποικιλότροπος [εἶναι] ἡ κολακεία τῶν ἀνδρῶν. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἂς εἶναι αὐτὸς ἀθάνατος, ἐνῷ ἐκεῖνοι ἂς πεθάνουν πρὶν ἀπ' αὐτὸν καμαρώνοντας ματαίως μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα.

{ΕΡΜΗΣ} *Γελοῖα πείσονται, πανοῦργοι ὄντες.*

Ἀστεῖα [πράγματα] θὰ πάθουν, ἀφοῦ εἶναι πανοῦργοι.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Πολλὰ κἀκεῖνος εὖ μάλα διαβουκολεῖ αὐτοὺς καὶ ἐλπίζει, καὶ ὅλως "αἰεὶ θανέοντι ἐοικὼς" ἔρρωται πολὺ μᾶλλον τῶν νέων. οἱ δὲ ἤδη τὸν κλῆρον ἐν σφίσι διῃρημένοι βόσκονται ζωὴν μακαρίαν πρὸς ἑαυτοὺς τιθέντες. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀποδυσάμενος τὸ γῆρας ὥσπερ Ἰόλεως ἀνηβησάτω, οἱ δὲ ἀπὸ μέσων τῶν ἐλπίδων τὸν ὀνειροποληθέντα πλοῦτον ἀπολιπόντες, ἡκέτωσαν ἤδη κακοὶ κακῶς ἀποθανόντες.*

Σὲ πολλὰ καὶ ἐκεῖνος ὀρθῶς τοὺς ἐξαπατᾷ καὶ δίνει ἐλπίδες καὶ γενικῶς «*πάντοτε φαίνεται ἑτοιμοθάνατος*» ἀλλὰ εἶναι καλὰ στὴν ὑγεία του, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς νέους. Αὐτοί, ἔχοντας ἤδη μοιράσει τὴν περιουσία μεταξύ τους, ἔχουν θέσει γιὰ τοὺς ἑαυτούς τους νὰ νέμωνται ζωὴ μακαρία. Αὐτὸς λοιπὸν ἀφοῦ ἀποβάλει τὸ γῆρας ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἰόλεως[133] ἂς ξανανιώσῃ, ἐκεῖνοι ὅμως ἀφοῦ ἀφήσουν ἀπὸ τὶς ἐλπίδες τους τὸν ὀνειροποληθέντα πλοῦτο ἂς ἔλθουν ἔχοντας πεθάνει μὲ κακὸ τρόπο.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἀμέλησον, ὦ Πλούτων· μετελεύσομαι γάρ σοι ἤδη αὐτοὺς καθ' ἕνα ἑξῆς· ἑπτὰ δέ, οἶμαι, εἰσί.*

Ἔννοια σου, Πλούτων. Θὰ πάω νὰ σοῦ τοὺς φέρω, κάθε ἕναν μὲ τὴν σειρά. Ἑπτά, νομίζω, εἶναι.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Κατάσπα, ὁ δὲ παραπέμψει ἕκαστον ἀντὶ γέροντος αὖθις πρωθήβης γενόμενος.*

Σύρε τους κάτω, ἐνῷ αὐτὸς θὰ συνοδεύσῃ κάθε ἕναν, γενόμενος ἀμέσως ἔφηβος ἀντὶ γέρων.

---

133 Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὸν Ἰόλαο, υἱὸ τῆς Αὐτομεδούσης καὶ τοῦ Ἰφικλέους, ἀνεψιὸ τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Ἰόλαος ἦτο ἡνίοχος τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἀρκετὲς φορὲς τὸν ἐβοήθησε στὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἄθλων του. Ὁ Ἰόλαος ἐφόνευσε τὸν Εὐρυσθέα, τιμωρώντας τον ἔτσι γιὰ τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα εἶχε προκαλέσει στοὺς Ἡρακλεῖδες. Σώζεται ὅμως ἡ παράδοσις ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανε ἀφοῦ εἶχε πεθάνει καὶ ἀνεστήθη εἰδικὰ γιὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ. Λέγεται ὅτι ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥβη τοῦ ἐχάρισαν γιὰ μία ἡμέρα τὴν νεανική του δύναμιν, ὥστε νὰ τὸ κατορθώσῃ.

ΤΕΡΨΙΩΝΟΣ ΚΑΙ ΠΛΟΥΤΩΝΟΣ

{ΤΕΡΨΙΩΝ} *Τοῦτο, ὦ Πλούτων, δίκαιον, ἐμὲ μὲν τεθνάναι τριάκοντα ἔτη γεγονότα, τὸν δὲ ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα γέροντα Θούκριτον ζῆν ἔτι;*

Αὐτό, Πλούτων, [εἶναι] δίκαιον, ἐγὼ μὲν νὰ πεθάνω ἔχοντας γίνει τριάντα ἐτῶν, ὁ δὲ γέρων Θούκριτος, ὁ ὁποῖος ἔχει ὑπερβῆ τὰ ἐνενήντα, νὰ ζῇ ἀκόμα;

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Δικαιότατον μὲν οὖν, ὦ Τερψίων, εἴ γε ὁ μὲν ζῇ μηδένα εὐχόμενος ἀποθανεῖν τῶν φίλων, σὺ δὲ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐπεβούλευες αὐτῷ περιμένων τὸν κλῆρον.*

Δικαιότατον, Τερψίων, ἀφοῦ ὁ μὲν ζῇ εὐχόμενος νὰ μὴ πεθάνῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς φίλους, ἐνῷ ἐσὺ καθ' ὅλον τὸν χρόνο τὸν ἐπιβουλευόσουν καὶ περίμενες τὴν κληρονομιά.

{ΤΕΡΨΙΩΝ} *Οὐ γὰρ ἐχρῆν γέροντα ὄντα καὶ μηκέτι χρήσασθαι τῷ πλούτῳ αὐτὸν δυνάμενον ἀπελθεῖν τοῦ βίου παραχωρήσαντα τοῖς νέοις;*

Δὲν ἔπρεπε, ἐνῷ ἦτο γέρων καὶ δὲν μποροῦσε πλέον νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸν πλοῦτο, νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸν βίο παραχωρώντας τον στοὺς νέους;

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Καινά, ὦ Τερψίων, νομοθετεῖς, τὸν μηκέτι τῷ πλούτῳ χρήσασθαι δυνάμενον πρὸς ἡδονὴν ἀποθνήσκειν· τὸ δὲ ἄλλως ἡ Μοῖρα καὶ ἡ φύσις διέταξεν.*

Καινούργια, Τερψίων, νομοθετεῖς, αὐτὸς ποὺ δὲν δύναται πλέον νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸν πλοῦτο πρὸς ἡδονή, νὰ πεθαίνῃ. Αὐτό, ἀλλιῶς ἡ Μοῖρα[134] καὶ ἡ φύσις τὸ διευθέτησε.

{ΤΕΡΨΙΩΝ} *Οὐκοῦν ταύτης αἰτιῶμαι τῆς διατάξεως· ἐχρῆν γὰρ τὸ πρᾶγμα ἑξῆς πως γίνεσθαι, τὸν πρεσβύτερον πρότερον καὶ μετὰ τοῦτον ὅστις καὶ τῇ ἡλικίᾳ μετ' αὐτόν, ἀναστρέφεσθαι δὲ μηδαμῶς, μηδὲ ζῆν μὲν τὸν ὑπέργηρων ὀδόντας τρεῖς ἔτι λοιποὺς ἔχοντα, μόγις ὁρῶντα, οἰκέταις γε τέτταρσιν ἐπικεκυφότα, κορύζης μὲν τὴν ῥῖνα, λήμης δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μεστὸν ὄντα, οὐδὲν ἔτι ἡδὺ εἰδότα, ἔμψυχόν τινα τάφον ὑπὸ τῶν νέων καταγελώμενον, ἀποθνήσκειν δὲ καλλίστους καὶ ἐρρωμενεστάτους νεανίσκους· ἄνω γὰρ*

---

[134] Ἡ προσωποποίησις τοῦ πεπρωμένου. Αὐτὴ ἡ ὁποία μοιράζει ὅ,τι ἀναλογεῖ σὲ κάθε ἄνθρωπο. Ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους τόσο ἰσχυρὴ θεά, ὥστε οὔτε ὁ Ζεὺς δὲν μποροῦσε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν θέλησίν της.

ποταμῶν τοῦτό γε· ἢ τὸ τελευταῖον εἰδέναι γε ἐχρῆν, πότε καὶ τεθνήξεται τῶν γερόντων ἕκαστος, ἵνα μὴ μάτην ἂν ἐνίους ἐθεράπευον. νῦν δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει.

Κατηγορῶ λοιπὸν αὐτὴν τὴν διευθέτησιν. Διότι ἔπρεπε τὸ πρᾶγμα νὰ γίνεται ὡς ἑξῆς, ὁ μεγαλύτερος πρῶτα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὅποιος [εἶναι] ὡς πρὸς τὴν ἡλικία ὁ ἑπόμενος καὶ νὰ μὴν ἀναστρέφεται μὲ κανένα τρόπο, οὔτε νὰ ζῇ ὁ ὑπέργηρος ὁ ὁποῖος ἔχει τρία μόνον ἐναπομείναντα δόντια, βλέπει μὲ κόπο, στηρίζεται σὲ τέσσερις ὑπηρέτες, γεμᾶτος μύξα στὴν μύτη, τσίμπλα στοὺς ὀφθαλμούς, ἐνῷ δὲν γνωρίζει πλέον τίποτε εὐχάριστον, κοροϊδευόμενος ἀπὸ τοὺς νέους ὡς ἔμψυχος τάφος, καὶ νὰ πεθαίνουν οἱ ὡραιότεροι καὶ δυνατότεροι νεαροί. Τοῦτο βεβαίως εἶναι ἄνω ποταμῶν[135]. Ἢ τὸ τελευταῖον, θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν πότε θὰ πεθάνῃ κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς γέροντας ὥστε νὰ μὴ περιποιοῦνται ὁρισμένους ματαίως. Τώρα ὅμως [γίνεται] αὐτὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα συχνὰ σέρνει τὸ βόδι.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Ταῦτα μέν, ὦ Τερψίων, πολὺ συνετώτερα γίνεται ἤπερ σοὶ δοκεῖ. καὶ ὑμεῖς δὲ τί παθόντες ἀλλοτρίοις ἐπιχαίνετε καὶ τοῖς ἀτέκνοις τῶν γερόντων εἰσποιεῖτε φέροντες αὑτούς; τοιγαροῦν γέλωτα ὀφλισκάνετε πρὸ ἐκείνων κατορυττόμενοι, καὶ τὸ πρᾶγμα τοῖς πολλοῖς ἥδιστον γίνεται· ὅσῳ γὰρ ὑμεῖς ἐκείνους ἀποθανεῖν εὔχεσθε, τοσούτῳ ἅπασιν ἡδὺ προαποθανεῖν ὑμᾶς αὐτῶν. καινὴν γάρ τινα ταύτην τὴν τέχνην ἐπινενοήκατε γραῶν καὶ γερόντων ἐρῶντες, καὶ μάλιστα εἰ ἄτεκνοι εἶεν, οἱ δὲ ἔντεκνοι ὑμῖν ἀνέραστοι. καίτοι πολλοὶ ἤδη τῶν ἐρωμένων συνέντες ὑμῶν τὴν πανουργίαν τοῦ ἔρωτος, ἢν καὶ τύχωσι παῖδας ἔχοντες, μισεῖν αὐτοὺς πλάττονται, ὡς καὶ αὐτοὶ ἐραστὰς ἔχωσιν· εἶτα ἐν ταῖς διαθήκαις ἀπεκλείσθησαν μὲν οἱ πάλαι δορυφορήσαντες, ὁ δὲ παῖς καὶ ἡ φύσις, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον, κρατοῦσι πάντων, οἱ δὲ ὑποπρίουσι τοὺς ὀδόντας ἀποσμυγέντες.*

Αὐτά, Τερψίων, γίνονται πολὺ συνετώτερα παρὰ ὅπως σοῦ φαίνεται. Καὶ ἐσεῖς ὅμως τί πάθατε καὶ ποθεῖτε τὰ ἀλλότρια καὶ υἱοθετεῖτε τοὺς ἀτέκνους ἀπὸ τοὺς γέροντας ὑποφέροντάς τους; Γι’ αὐτὸ λοιπὸν τοὺς ἀποζημιώνετε μὲ γέλιο μπαίνοντας στὸ χῶμα πρὶν ἀπὸ ἐκείνους καὶ ἡ κατάστασις γίνεται πολὺ εὐχάριστη γιὰ τοὺς

[135] Παροιμία ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται ἀκόμα καὶ σήμερα. Προέρχεται ἀπὸ τὴν τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου «Μήδεια» (στ. 410): «ἄνω ποταμῶν χωροῦσι πηγαὶ» (οἱ πηγὲς τῶν ποταμῶν προχωροῦν πρὸς τὰ ἐπάνω) καὶ λέγεται ὅταν συμβαίνουν πράγματα ἀντίθετα πρὸς τὴν φύσιν.

περισσοτέρους. Ὅσο ἐσεῖς εὔχεσθε νὰ πεθάνουν ἐκεῖνοι, τόσο εὐχάριστον [εἶναι] σὲ ὅλους νὰ πεθαίνετε ἐσεῖς πρὶν ἀπὸ αὐτούς. Διότι αὐτὴ [εἶναι] κάποια καινούργια τέχνη ποὺ ἔχετε ἐπινοήσει, νὰ ἀγαπᾶτε γριὲς καὶ γέροντες καὶ περισσότερο ἐὰν εἶναι ἄτεκνοι, ἐνῷ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν παιδιὰ δὲν σᾶς εἶναι ἀγαπητοί. Ἂν καὶ πολλοὶ ἤδη ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους σας, κατανοώντας τὴν πανουργία τοῦ ἔρωτός σας, ἐὰν τύχουν νὰ ἔχουν παιδιὰ προσποιοῦνται ὅτι τὰ μισοῦν, γιὰ νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ θαυμαστάς. Ἔπειτα, στὶς διαθῆκες ἀπεκλείσθησαν μὲν οἱ παλαιοὶ γνώριμοι, ἐνῷ τὸ παιδὶ καὶ ἡ φύσις, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι δίκαιον, ἐπικρατοῦν ὅλων, αὐτοὶ δὲ τρίζουν τὰ δόντια γελώντας εἰρωνικῶς.

{ΤΕΡΨΙΩΝ} *Ἀληθῆ ταῦτα φῄς· ἐμοῦ γοῦν Θούκριτος πόσα κατέφαγεν ἀεὶ τεθνήξεσθαι δοκῶν καὶ ὁπότε εἰσίοιμι ὑποστένων καὶ μύχιόν τι καθάπερ ἐξ ᾠοῦ νεοττὸς ἀτελὴς ὑποκρώζων ὥστ᾽ ἐμὲ ὅσον αὐτίκα οἰόμενον ἐπιβήσειν αὐτὸν τῆς σοροῦ ἐσπέμπειν τὰ πολλά, ὡς μὴ ὑπερβάλλοιντό με οἱ ἀντερασταὶ τῇ μεγαλοδωρεᾷ, καὶ τὰ πολλὰ ὑπὸ φροντίδων ἄγρυπνος ἐκείμην ἀριθμῶν ἕκαστα καὶ διατάττων. ταῦτα γοῦν μοι καὶ τοῦ ἀποθανεῖν αἴτια γεγένηται, ἀγρυπνία καὶ φροντίδες· ὁ δὲ τοσοῦτόν μοι δέλεαρ καταπιὼν ἐφειστήκει θαπτομένῳ πρῴην ἐπιγελῶν.*

Ἀλήθεια λές. Πόσα βεβαίως μοῦ κατεβρόχθισε ὁ Θούκριτος προσποιούμενος ὅτι θὰ πεθάνῃ, καὶ ὅποτε εἰσερχόμουν βαριανάσαινε καὶ ἔβγαζε κάτι ἐνδόμυχον, ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ αὐγὸ νεοσσὸς ἀτελὴς ποὺ κράζει ὀλίγον, ὥστε νὰ νομίζω ὅτι ἀμέσως θὰ κατέβαινε στὸν τάφο του καὶ νὰ τοῦ στέλνω πολλά, ὥστε νὰ μὴ μὲ ξεπεράσουν οἱ ἀντίζηλοι ὡς πρὸς τὴν μεγαλοδωρεά. Καὶ πολλὲς φορὲς καθόμουν ἄγρυπνος ἀπὸ τὶς ἔννοιες, ἀφοῦ ἀπαριθμοῦσα τὸ κάθε ἕνα καὶ [τὸ] τακτοποιοῦσα. Αὐτὰ λοιπὸν μοῦ ἔχουν γίνει αἰτία γιὰ νὰ πεθάνω, ἡ ἀγρυπνία καὶ οἱ ἔννοιες. Αὐτός, ἀφοῦ κατεβρόχθισε τόσο δόλωμα, εἶχε στηθῆ τὶς προάλλες στὴν κηδεία μου καὶ κορόιδευε.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Εὖ γε, ὦ Θούκριτε, ζῴης ἐπὶ μήκιστον πλουτῶν ἅμα καὶ τῶν τοιούτων καταγελῶν, μηδὲ πρότερόν γε σὺ ἀποθάνοις ἢ προπέμψας πάντας τοὺς κόλακας.*

Εὖγε, Θούκριτε, μακάρι νὰ ζήσῃς γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα ἐνῷ συγχρόνως θὰ πλουτίζῃς καὶ θὰ κοροϊδεύῃς τοὺς τοιούτου εἴδους, οὔτε νὰ πεθάνῃς ἐσὺ πρῶτα πρὶν ξαποστείλῃς ὅλους τοὺς κόλακες.

{ΤΕΡΨΙΩΝ} *Τοῦτο μέν, ὦ Πλούτων, καὶ ἐμοὶ ἥδιστον ἤδη, εἰ καὶ Χαροιάδης προτεθνήξεται Θουκρίτου.*

Τοῦτο λοιπόν, Πλούτων, καὶ σὲ ἐμένα [θὰ εἶναι] πλέον πολὺ εὐχάριστον, ἐὰν καὶ ὁ Χαροιάδης πεθάνῃ πρὸ τοῦ Θουκρίτου.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Θάρρει, ὦ Τερψίων· καὶ Φείδων γὰρ καὶ Μέλανθος καὶ ὅλως ἅπαντες προελεύσονται αὐτοῦ ὑπὸ ταῖς αὐταῖς φροντίσιν.*

Ἔχε θάρρος, Τερψίων. Διότι καὶ ὁ Φείδων καὶ ὁ Μέλανθος καὶ ὅλοι γενικῶς θὰ ἔλθουν πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ἀπὸ τὶς ἴδιες ἔννοιες.

{ΤΕΡΨΙΩΝ} *Ἐπαινῶ ταῦτα. ζῴης ἐπὶ μήκιστον, ὦ Θούκριτε.*

Αὐτὰ τὰ ἐπαινῶ. Μακάρι νὰ ζήσῃς γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, Θούκριτε.

ΖΗΝΟΦΑΝΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΔΗΜΙΔΟΥ

{ΖΗΝΟΦΑΝΤΟΣ} *Σὺ δὲ, ὦ Καλλιδημίδη, πῶς ἀπέθανες; ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτι παράσιτος ὢν Δεινίου πλέον τοῦ ἱκανοῦ ἐμφαγὼν ἀπεπνίγην, οἶσθα· παρῆς γὰρ ἀποθνήσκοντί μοι.*

Ἐσύ, Καλλιδημίδη, πῶς πέθανες; Διότι ξέρεις ὅτι ἐγώ ὄντας ὁμοτράπεζος τοῦ Δεινίου, ἀφοῦ ἔφαγα πλέον τοῦ ἀρκετοῦ, πνίγηκα. Ἤσουν παρὼν ὅταν πέθαινα.

{ΚΑΛΛΙΔΗΜΙΔΗΣ} *Παρῆν, ὦ Ζηνόφαντε· τὸ δὲ ἐμὸν παράδοξόν τι ἐγένετο. οἶσθα γὰρ καὶ σύ που Πτοιόδωρον τὸν γέροντα;*

Ἤμουν παρών, Ζηνόφαντε. Τὸ δικό μου ὅμως ἔγινε κάπως παράξενα. Γνωρίζεις μήπως καὶ ἐσὺ τὸν Πτοιόδωρο τὸν γέροντα;

{ΖΗΝΟΦΑΝΤΟΣ} *Τὸν ἄτεκνον, τὸν πλούσιον, ᾧ σε τὰ πολλὰ ᾔδειν συνόντα.*

Τὸν ἄτεκνον, τὸν πλούσιον, μὲ τὸν ὁποῖον ἤξερα ὅτι εὑρίσκεσαι μαζί του ἀρκετά.

{ΚΑΛΛΙΔΗΜΙΔΗΣ} *Ἐκεῖνον αὐτὸν ἀεὶ ἐθεράπευον ὑπισχνούμενον ἐπ᾽ ἐμοὶ τεθνήξεσθαι. ἐπεὶ δὲ τὸ πρᾶγμα εἰς μήκιστον ἐπεγίνετο καὶ ὑπὲρ τὸν Τιθωνὸν ὁ γέρων ἔζη, ἐπίτομόν τινα ὁδὸν ἐπὶ τὸν κλῆρον ἐξηῦρον· πριάμενος γὰρ φάρμακον ἀνέπεισα τὸν οἰνοχόον, ἐπειδὰν τάχιστα ὁ Πτοιόδωρος αἰτήσῃ πιεῖν, -πίνει δὲ ἐπιεικῶς ζωρότερον- ἐμβαλόντα εἰς κύλικα ἕτοιμον ἔχειν αὐτὸ καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει, ἐλεύθερον ἐπωμοσάμην ἀφήσειν αὐτόν.*

Ἐκεῖνον ἀκριβῶς περιποιούμουν πάντοτε, ἀφοῦ ὑπέσχετο ὅτι ὅταν πεθάνῃ θὰ ἀφήσῃ σὲ ἐμένα τὴν περιουσία. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πρᾶγμα τραβοῦσε πολὺ καὶ ὁ γέρων ζοῦσε περισσότερο ἀπὸ τὸν Τιθωνό[136], βρῆκα μία πιὸ σύντομη ὁδὸν πρὸς τὴν κληρονομιά. Ἀφοῦ ἀγόρασα δηλητήριον, ἐδωροδόκησα τὸν οἰνοχόο, εὐθὺς μόλις ὁ Πτοιόδωρος ζητήσῃ νὰ πιῇ -πίνει πάρα πολὺ ἄκρατο [οἶνο][137]- ἀφοῦ τὸ ρίψει σὲ ποτήρι τοῦ κρασιοῦ, νὰ τὸ ἔχῃ ἕτοιμο καὶ νὰ τοῦ τὸ δώσῃ. Ἐὰν κάνῃ αὐτό, ὡρκίστηκα νὰ τὸν ἀφήσω ἐλεύθερον.

---

[136] Υἱὸς τοῦ Λαομέδοντος καὶ τῆς Στρυμοῦς. Ὡραιότατος, ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὴν Ἠὼ ἡ ὁποία τὸν παντρεύτηκε καὶ ἐζήτησε σὰν χάριν ἀπὸ τὸν Δία νὰ τὸν καταστήσῃ ἀθάνατον. Ξέχασε ὅμως νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν αἰωνία νεότητα καὶ ἔτσι ὁ Τιθωνὸς ἐγέρασε, παρὰ τὶς προσπάθειές της νὰ τὸν διατηρήσῃ νέον. Μόνον ἡ φωνή του παρέμενε νεανικὴ καὶ ἐπειδὴ οἱ θεοὶ τὸν ἐλυπήθησαν, τὸν μετεμόρφωσαν σὲ τζιτζίκι.

[137] Βλ. ὑποσημείωσιν 72.

{ΖΗΝΟΦΑΝΤΟΣ} *Τί οὖν ἐγένετο; πάνυ γάρ τι παράδοξον ἐρεῖν ἔοικας.*

Τί ἔγινε λοιπόν; Διότι φαίνεσαι ὅτι θὰ πῇς κάτι πολὺ παράδοξον.

{ΚΑΛΛΙΔΗΜΙΔΗΣ} *Ἐπεὶ τοίνυν λουσάμενοι ἥκομεν, δύο δὴ ὁ μειρακίσκος κύλικας ἑτοίμους ἔχων τὴν μὲν τῷ Πτοιοδώρῳ τὴν ἔχουσαν τὸ φάρμακον, τὴν δὲ ἑτέραν ἐμοί, σφαλεὶς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἐμοὶ μὲν τὸ φάρμακον, Πτοιοδώρῳ δὲ τὸ ἀφάρμακτον ἔδωκεν· εἶτα ὁ μὲν ἔπινεν, ἐγὼ δὲ αὐτίκα μάλα ἐκτάδην ἐκείμην ὑποβολιμαῖος ἀντ᾽ ἐκείνου νεκρός. τί τοῦτο γελᾷς, ὦ Ζηνόφαντε; καὶ μὴν οὐκ ἔδει γε ἑταίρῳ ἀνδρὶ ἐπιγελᾶν.*

Ὅταν λοιπόν ἐφθάσαμε ἔχοντας πάρει τὸ λουτρόν μας, ὁ νεαρὸς ὁ ὁποῖος εἶχε ἕτοιμα δύο ποτήρια τοῦ κρασιοῦ, τὸ ἕνα γιὰ τὸν Πτοιόδωρο, τὸ περιέχον τὸ δηλητήριον, τὸ ἄλλο γιὰ ἐμένα, κάνοντας λάθος, δὲν ξέρω πῶς, ἔδωσε σὲ ἐμένα τὸ δηλητήριον καὶ στὸν Πτοιόδωρο αὐτὸ τὸ χωρὶς δηλητήριον. Ἔπειτα ὁ μὲν ἔπινε, ἐγὼ δὲ ἀμέσως εὑρέθην κάτω φαρδιὰ πλατιὰ κείμενος νεκρὸς ἀντὶ ἐκείνου. Γιατί γελᾷς μὲ αὐτό, Ζηνόφαντε; Δὲν θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ κοροϊδεύῃς ἄνδρα φίλο.

{ΖΗΝΟΦΑΝΤΟΣ} *Ἀστεῖα γάρ, ὦ Καλλιδημίδη, πέπονθας. ὁ γέρων δὲ τί πρὸς ταῦτα;*

Ἐπειδὴ ἔχεις πάθει ἀστεῖα [πράγματα], Καλλιδημίδη. Ὁ γέρων τί ἔκανε μπροστὰ σὲ αὐτά;

{ΚΑΛΛΙΔΗΜΙΔΗΣ} *Πρῶτον μὲν ὑπεταράχθη πρὸς τὸ αἰφνίδιον, εἶτα συνείς, οἶμαι, τὸ γεγενημένον ἐγέλα καὶ αὐτός, οἷά γε ὁ οἰνοχόος εἴργασται.*

Πρῶτον ἐταράχθη μὲ τὸ αἰφνίδιον, ἔπειτα, ἀφοῦ συνῆλθε, κορόιδευε νομίζω καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸ ποὺ εἶχε γίνει, τί βεβαίως ἐμηχανεύθη ὁ οἰνοχόος.

{ΖΗΝΟΦΑΝΤΟΣ} *Πλὴν ἀλλ᾽ οὐδὲ σὲ τὴν ἐπίτομον ἐχρῆν τραπέσθαι· ἧκε γὰρ ἄν σοι διὰ τῆς λεωφόρου ἀσφαλέστερον, εἰ καὶ ὀλίγῳ βραδύτερος ἦν.*

Ἀλλὰ ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ πάρῃς τὴν σύντομη ὁδόν. Διότι [θὰ] σοῦ [ἦτο] ἀσφαλέστερον νὰ φθάσῃς ἀπὸ τὴν λεωφόρο, ἂν καὶ ἦτο ὀλίγον βραδύτερος [τρόπος].

ΚΝΗΜΩΝΟΣ ΚΑΙ ΔΑΜΝΙΠΠΟΥ

{ΚΝΗΜΩΝ} *Τοῦτο ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας· ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα.*

Αὐτὸ [εἶναι τὸ ἴδιο μὲ] ἐκεῖνο τῆς παροιμίας. «Τὸ ἐλαφάκι [τρώει] τὸν λέοντα».

{ΔΑΜΝΙΠΠΟΣ} *Τί ἀγανακτεῖς, ὦ Κνήμων;*

Γιατί ἀγανακτεῖς, Κνήμων;

{ΚΝΗΜΩΝ} *Πυνθάνῃ ὅ τι ἀγανακτῶ; κληρονόμον ἀκούσιον καταλέλοιπα κατασοφισθεὶς ἄθλιος, οὓς ἐβουλόμην ἂν μάλιστα σχεῖν τἀμὰ παραλιπών.*

Θέλεις νὰ πληροφορηθῇς μὲ τί ἀγανακτῶ; Κληρονόμο ἀκούσιο ἔχω ἀφήσει, ἀπατηθεὶς ὁ ἄμοιρος, παραμελώντας αὐτοὺς τοὺς ὁποίους ἤθελα περισσότερο νὰ ἔχουν τὰ δικά μου.

{ΔΑΜΝΙΠΠΟΣ} *Πῶς τοῦτο ἐγένετο;*

Πῶς ἔγινε αὐτό;

{ΚΝΗΜΩΝ} *Ἑρμόλαον τὸν πάνυ πλούσιον ἄτεκνον ὄντα ἐθεράπευον ἐπὶ θανάτῳ, κἀκεῖνος οὐκ ἀηδῶς τὴν θεραπείαν προσίετο. ἔδοξε δή μοι καὶ σοφὸν τοῦτο εἶναι, θέσθαι διαθήκας εἰς τὸ φανερόν, ἐν αἷς ἐκείνῳ καταλέλοιπα τἀμὰ πάντα, ὡς κἀκεῖνος ζηλώσειεν καὶ τὰ αὐτὰ πράξειεν.*

Τὸν Ἑρμόλαο, τὸν πολὺ πλούσιον, ὄντα ἄτεκνον, τὸν ἐφρόντιζα στὰ τελευταῖα του καὶ ἐκεῖνος ἐπέτρεπε εὐμενῶς τὴν φροντίδα. Μοῦ ἐφάνη ὅτι καλὸ καὶ σοφὸ εἶναι τοῦτο, νὰ συντάξω διαθῆκες στὰ φανερά, στὶς ὁποῖες ἔχω ἀφήσει σὲ ἐκεῖνον ὅλα τὰ δικά μου, ὥστε νὰ μὲ μιμηθῇ καὶ ἐκεῖνος καὶ νὰ πράξῃ τὰ ἴδια.

{ΔΑΜΝΙΠΠΟΣ} *Τί οὖν δὴ ἐκεῖνος;*

Ἐκεῖνος λοιπὸν τί [ἔκανε];

{ΚΝΗΜΩΝ} *Ὅ τι μὲν αὐτὸς ἐνέγραψεν ταῖς ἑαυτοῦ διαθήκαις οὐκ οἶδα· ἐγὼ γοῦν ἄφνω ἀπέθανον τοῦ τέγους μοι ἐπιπεσόντος, καὶ νῦν Ἑρμόλαος ἔχει τἀμὰ ὥσπερ τις λάβραξ καὶ τὸ ἄγκιστρον τῷ δελέατι συγκατασπάσας.*

Τί ἔγραψε ἐκεῖνος στὶς διαθῆκες του δὲν γνωρίζω. Ἐγὼ ὅμως πέθανα ξαφνικὰ ὅταν ἔπεσε ἐπάνω μου ἡ σκεπὴ καὶ τώρα ὁ Ἑρμόλαος ἔχει τὰ δικά μου ὅπως ἀκριβῶς κάποιο λαυράκι καταβροχθίζει καὶ τὸ ἀγκίστρι μὲ τὸ δόλωμα.

{ΔΑΜΝΙΠΠΟΣ} *Οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτόν σε τὸν ἁλιέα· ὥστε τὸ σόφισμα κατὰ σαυτοῦ συντέθεικας.*

Ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐσένα τὸν ἴδιον τὸν ψαρά. Ὥστε συνέθεσες τὸ σόφισμα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου.

{ΚΝΗΜΩΝ} *Ἔοικα· οἰμώζω τοιγαροῦν.*

Προφανῶς. Γι’ αὐτὸν τὸν λόγο λοιπὸν θρηνῶ φωνάζοντας.

ΣΙΜΥΛΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΥ

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Ἥκεις ποτέ, ὦ Πολύστρατε, καὶ σὺ παρ᾽ ἡμᾶς ἔτη οἶμαι οὐ πολὺ ἀποδέοντα τῶν ἑκατὸν βεβιωκώς;*

Ἔφθασες ἐπὶ τέλους καὶ ἐσὺ κοντά μας, Πολύστρατε, ἔχοντας ζήσει νομίζω ἔτη τὰ ὁποῖα δὲν ὑπολείπονται καὶ πολὺ τῶν ἑκατό;

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Ὀκτὼ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα, ὦ Σιμύλε.*

Ἐνενήντα ὀκτώ, Σιμύλε.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Πῶς δαὶ τὰ μετ᾽ ἐμὲ ταῦτα ἐβίως τριάκοντα; ἐγὼ γὰρ ἀμφὶ τὰ ἑβδομήκοντά σου ὄντος ἀπέθανον.*

Πῶς ἆραγε ἔζησες τὰ τριάντα [ἔτη] μετὰ ἀπὸ ἐμένα; Διότι ἐγώ, γύρω στὰ ἑβδομήντα σου ἀπεβίωσα.

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Ὑπερήδιστα, εἰ καί σοι παράδοξον τοῦτο δόξει.*

Πάρα πολὺ εὐχάριστα, ἂν καὶ τοῦτο θὰ σοῦ φανῇ παράδοξον.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Παράδοξον, εἰ γέρων τε καὶ ἀσθενὴς ἄτεκνός τε προσέτι ἥδεσθαι τοῖς ἐν τῷ βίῳ ἐδύνασο.*

Παράδοξον [βεβαίως], ἀφοῦ γέρων καὶ ἀσθενὴς καὶ ἄτεκνος ἐπὶ πλέον, μποροῦσες νὰ εὐχαριστηθῇς μὲ [τὰ πράγματα] ἐντὸς τοῦ βίου.

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Τὸ μὲν πρῶτον ἅπαντα ἐδυνάμην· ἔτι καὶ παῖδες ὡραῖοι ἦσαν πολλοὶ καὶ γυναῖκες ἁβρόταται καὶ μῦρα καὶ οἶνος ἀνθοσμίας καὶ τράπεζα ὑπὲρ τὰς ἐν Σικελίᾳ.*

Κατ᾽ ἀρχήν, τὰ πάντα μποροῦσα. Ὑπῆρχαν ἐπίσης καὶ πολλοὶ ὡραῖοι νέοι καὶ γυναῖκες κομψότατες καὶ ἀρώματα καὶ μυρωδάτος οἶνος καὶ τραπέζια ὑπερβαίνοντα αὐτὰ τῆς Σικελίας[138].

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Καινὰ ταῦτα· ἐγὼ γάρ σε πάνυ φειδόμενον ἠπιστάμην.*

Καινούργια τοῦτα. Ἐπειδὴ ἐγὼ σὲ ἤξερα γιὰ πάρα πολὺ φειδωλό.

---

[138] «Σικελικὴ τράπεζα»: Παροιμία γι᾽ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν ὑπερβολικῶς τὴν καλοπέραση. Ἡ σικελικὴ κουζίνα ἦτο περιβόητος γιὰ τὰ εὔγευστα καὶ πλούσια ἐδέσματά της.

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Ἀλλ᾽ ἐπέρρει μοι, ὦ γενναῖε, παρὰ ἄλλων τὰ ἀγαθά· καὶ ἕωθεν μὲν εὐθὺς ἐπὶ θύρας ἐφοίτων μάλα πολλοί, μετὰ δὲ παντοῖά μοι δῶρα προσήγετο ἁπανταχόθεν τῆς γῆς τὰ κάλλιστα.*

Ἀλλὰ συνέρρεον σὲ ἐμένα, γενναῖε, ἀπὸ ἄλλους τὰ ἀγαθά. Καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὴν αὐγὴ πάρα πολλοὶ ἐσύχναζον στὴν πόρτα μου, καὶ μὲ τὰ καλλίτερα δῶρα παντὸς εἴδους μοῦ ἔρχονταν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Ἐτυράννησας, ὦ Πολύστρατε, μετ᾽ ἐμέ;*

Ἔγινες ἄρχων[139], Πολύστρατε, μετὰ ἀπὸ ἐμένα;

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Οὔκ, ἀλλ᾽ ἐραστὰς εἶχον μυρίους.*

Ὄχι, ἀλλὰ εἶχα ἀμέτρητους ἐραστάς.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Ἐγέλασα· ἐραστὰς σὺ τηλικοῦτος ὤν, ὀδόντας τέτταρας ἔχων;*

[Μὲ ἔκανες καὶ] ἐγέλασα. Ἐραστάς, ἐσύ, ὄντας τέτοιας ἡλικίας, ἐνῷ ἔχεις τέσσερα δόντια;

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Νὴ Δία, τοὺς ἀρίστους γε τῶν ἐν τῇ πόλει· καὶ γέροντά με καὶ φαλακρόν, ὡς ὁρᾷς, ὄντα καὶ λημῶντα προσέτι καὶ κορυζῶντα ὑπερήδοντο θεραπεύοντες, καὶ μακάριος ἦν αὐτῶν ὅντινα ἂν καὶ μόνον προσέβλεψα.*

Μὰ τὸν Δία, τοὺς ἀρίστους βεβαίως ἐξ αὐτῶν ἐντὸς τῆς πόλεως! Καὶ γέροντα καὶ φαλακρό, ὅπως βλέπεις, ποὺ ἤμουν καὶ τσιμπλιάρη ἀκόμη καὶ μυξιάρη, εὐχαριστοῦντο πάρα πολὺ φροντίζοντάς [με], καὶ ἐξ αὐτῶν ἦτο εὐτυχὴς μόνον ὅποιος τοῦ ἔρριψα τὸ βλέμμα μου.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Μῶν καὶ σύ τινα ὥσπερ ὁ Φάων τὴν Ἀφροδίτην ἐκ Χίου διεπόρθμευσας, εἶτά σοι εὐξαμένῳ ἔδωκεν νέον εἶναι καὶ καλὸν ἐξ ὑπαρχῆς καὶ ἀξιέραστον;*

Μήπως ἆραγε καὶ ἐσὺ διεπόρθμευσες κάποιον, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Φάων[140] τὴν Ἀφροδίτη ἀπὸ τὴν Χίο, ἔπειτα σοῦ εὐχήθηκε νὰ γίνῃς ἐξ ἀρχῆς νέος καὶ ὡραῖος καὶ ἀξιαγάπητος;

[139] Ἡ λέξις «τύραννος» ἀρχικῶς δὲν ἐσήμαινε τὸν δυνάστη, ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα ἢ τὸν βασιλέα.

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Οὔκ, ἀλλὰ τοιοῦτος ὢν περιπόθητος ἦν.*

Ὄχι, ἀλλὰ ὄντας τέτοιος, ἤμουν περιπόθητος.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Αἰνίγματα λέγεις.*

Λὲς [πράγματα] ἀκατανόητα.

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Καὶ μὴν πρόδηλός γε ὁ ἔρως οὑτοσὶ πολὺς ὢν ὁ περὶ τοὺς ἀτέκνους καὶ πλουσίους γέροντας.*

Καὶ ὅμως, ἀφοῦ ὁ ἔρως, ὁ περὶ τοὺς ἀτέκνους καὶ πλουσίους γέροντας, εἶναι βεβαίως τόσος πολὺς καὶ φανερός.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Νῦν μανθάνω σου τὸ κάλλος, ὦ θαυμάσιε, ὅτι παρὰ τῆς χρυσῆς Ἀφροδίτης ἦν.*

Τώρα καταλαβαίνω ὅτι τὸ κάλλος σου, θαυμάσιε, ἀπὸ τὴν χρυσὴ Ἀφροδίτη ἦτο.

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Ἀτάρ, ὦ Σιμύλε, οὐκ ὀλίγα τῶν ἐραστῶν ἀπολέλαυκα μονονουχὶ προσκυνούμενος ὑπ' αὐτῶν· καὶ ἐθρυπτόμην δὲ πολλάκις καὶ ἀπέκλειον αὐτῶν τινας ἐνίοτε, οἱ δὲ ἡμιλλῶντο καὶ ἀλλήλους ὑπερεβάλλοντο ἐν τῇ περὶ ἐμὲ φιλοτιμίᾳ.*

Ὅμως, Σιμύλε, δὲν ἔχω ἀπολαύσει ὀλίγα ἀπὸ τοὺς ἐραστὰς μόνον μὲ τὸ νὰ τιμῶμαι ἀπὸ αὐτούς. Πολλὲς φορὲς ἐκνευριζόμουν κι ὅλας, ἐνίοτε δὲ ἔκλεινα ἔξω ὁρισμένους ἀπὸ αὐτούς, ἐνῷ αὐτοὶ συνηγωνίζοντο καὶ ξεπερνοῦσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ὡς πρὸς τὴν φιλοτιμία γιὰ ἐμένα.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Τέλος δ' οὖν πῶς ἐβουλεύσω περὶ τῶν κτημάτων;*

Τελικῶς λοιπόν, τί ἀπεφάσισες γιὰ τὴν περιουσία;

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Εἰς τὸ φανερὸν μὲν ἕκαστον αὐτῶν κληρονόμον ἀπολιπεῖν ἔφασκον, ὁ δ' ἐπίστευέν τε ἂν καὶ κολακευτικώτερον παρεσκεύαζεν αὑτόν, ἄλλας δὲ τὰς ἀληθεῖς διαθήκας ἐκείνας ἔχων κατέλιπον οἰμώζειν ἅπασι φράσας.*

Στὰ φανερὰ ἔλεγα ὅτι ἀφήνω κάθε ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς κληρονόμο, ἐκεῖνος δὲ ἐπίστευε καὶ κατὰ τρόπον κολακευτικώτερο προετοίμαζε τὸν ἑαυτόν του, ἐνῷ ἐγὼ ἔχω ἀφήσει

[140] Ὁ Φάων, ὄντας γέρος, διεπόρθμευσε τὴν Ἀφροδίτη ἡ ὁποία περιεπλανᾶτο ἀπὸ χώρα σὲ χώρα μὲ τὴν μορφὴ γριᾶς. Καὶ αὐτή, γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήση, ἐπειδὴ ἦτο γέρος, τὸν μετεμόρφωσε σὲ ἀξιαγάπητο νέον.

ἄλλες ἀπὸ ἐκεῖνες, τὶς ἀληθινὲς διαθῆκες, λέγοντας σὲ ὅλους νὰ θρηνοῦν φωνάζοντας.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Τίνα δὲ αἱ τελευταῖαι τὸν κληρονόμον ἔσχον; ἦ πού τινα τῶν ἀπὸ τοῦ γένους;*

Ποιόν εἶχαν κληρονόμο οἱ τελευταῖες; Ἢ μήπως κάποιον ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς;

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Οὐ μὰ Δία, ἀλλὰ νεώνητόν τινα τῶν μειρακίων τῶν ὡραίων Φρύγα.*

Ὄχι μὰ τὸν Δία, ἀλλὰ κάποιον νεοαγορασμένο Φρύγα ἐκ τῶν ὡραίων νεαρῶν.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Ἀμφὶ πόσα ἔτη, ὦ Πολύστρατε;*

Γύρω στὰ πόσα ἔτη, Πολύστρατε;

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Σχεδὸν ἀμφὶ τὰ εἴκοσι.*

Σχεδὸν γύρω στὰ εἴκοσι.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Ἤδη μανθάνω ἅτινά σοι ἐκεῖνος ἐχαρίζετο.*

Ἤδη καταλαβαίνω σὲ ποιά ἐκεῖνος σοῦ ἔκανε χάρες.

{ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ} *Πλὴν ἀλλὰ πολὺ ἐκείνων ἀξιώτερος κληρονομεῖν, εἰ καὶ βάρβαρος ἦν καὶ ὄλεθρος, ὃν ἤδη καὶ αὐτῶν οἱ ἄριστοι θεραπεύουσιν. ἐκεῖνος τοίνυν ἐκληρονόμησέ μου καὶ νῦν ἐν τοῖς εὐπατρίδαις ἀριθμεῖται ὑπεξυρημένος μὲν τὸ γένειον καὶ βαρβαρίζων, Κόδρου δὲ εὐγενέστερος καὶ Νιρέως καλλίων καὶ Ὀδυσσέως συνετώτερος λεγόμενος εἶναι.*

Ἀλλὰ ὅμως ἦτο ἀξιώτερος στὸ νὰ κληρονομήσῃ, περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους, ἂν καὶ ἦτο βάρβαρος καὶ συμφορά, τὸν ὁποῖον ἤδη καὶ οἱ ἄριστοι ἐξ αὐτῶν ὑπηρετοῦν. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐκεῖνος μὲ ἐκληρονόμησε καὶ τώρα συγκαταλέγεται στοὺς ἀριστοκράτες, ἔχοντας μὲν ξυρίσει τὴν γενειάδα[141] καὶ βαρβαρίζοντας [εἰς τὴν γλῶσσαν][142], λέγεται ὅμως ὅτι εἶναι εὐγενέστερος τοῦ Κόδρου[143], ὡραιότερος τοῦ Νιρέως καὶ συνετώτερος τοῦ Ὀδυσσέως.

[141] Γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ἡ γενειάδα ἦτο σημεῖον ἀνδρισμοῦ.

[142] Ὀνοματοποιημένη λέξις ἀπὸ τὸ «βὰρ-βὰρ» τὸ ὁποῖον γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες συνιστοῦσε κάθε ἀκατανόητο ἦχο ποὺ ἄκουγαν ἀπὸ τὶς γλῶσσες ἄλλων λαῶν.

{ΣΙΜΥΛΟΣ} *Οὔ μοι μέλει· καὶ στρατηγησάτω τῆς Ἑλλάδος, εἰ δοκεῖ, ἐκεῖνοι δὲ <μὴ> κληρονομείτωσαν μόνον.*

Δὲν μὲ μέλει. Ἂς γίνῃ καὶ στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν θέλῃ, ἐκεῖνοι μόνον νὰ μὴ κληρονομήσουν.

[143] Θρυλικὸς βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, υἱὸς τοῦ Μελάνθου, ὁ ὁποῖος ἐθυσιάσθη ἑκουσίως γιὰ τὴν σωτηρία τῆς πόλεως. Ὁ Κόδρος ἦτο ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς βασιλείας του, οἱ Δωριεῖς διῆγον ἐποχὴ ξηρασίας καὶ στὴν προσπάθειά τους νὰ βροῦν διέξοδο ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουν τὴν εὐημεροῦσα Ἀττική. Μία ἰσχυρὴ δωρικὴ δύναμις ὑπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Ἀλήτου ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ τοῦ Ἀλθαιμένους ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἰσέβαλε στὴν Ἀττική. Πρὶν ἐκστρατεύσουν ἐζήτησαν χρησμὸ ἀπὸ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν τὸ ὁποῖον τοὺς ἐχρησμοδότησε ὅτι θὰ κατελάμβανον τὴν Ἀθῆνα ἐφ' ὅσον δὲν ἐφόνευαν τὸν βασιλέα της. Κάποιος Κλεόμαντις ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς ἀνέφερε τὰ σχετικὰ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Κόδρος ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὸν ἑαυτόν του. Μετημφιέσθη σὲ χωρικὸ καὶ κάνοντας πὼς μαζεύει ξύλα ἐπλησίασε εἰς τὸ στρατόπεδο τῶν Δωριέων. Ἐκεῖ προξένησε ἐπεισόδιο μὲ δύο στρατιῶτας, κατάφερε καὶ ἐφόνευσε τὸν ἕναν μὲ τὸ δρεπάνι ποὺ κρατοῦσε, ἀλλὰ ὁ ἄλλος τὸν ἐφόνευσε. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν κήρυκα εἰς τὸ στρατόπεδο τῶν Δωριέων ζητώντας τὸν νεκρὸ βασιλέα γιὰ νὰ τὸν θάψουν. Ὅταν οἱ Δωριεῖς ἀντελήφθησαν τί εἶχε συμβεῖ, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ Μέγαρα. Ὁ τόπος ὅπου ἐφονεύθη ὁ Κόδρος ἐθεωρεῖτο ὅτι εὑρίσκεται στὴν δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἰλισοῦ, κοντὰ σὲ μία ἀπὸ τὶς πύλες τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν (Παυσανίας, Ἑλλάδος περιήγησις, βιβλίον 1ον 19,5,10). Ἐκεῖ εὑρίσκετο καὶ τὸ ἱερὸ τοῦ ἡρωικοῦ βασιλέως, τὸ ὁποῖον μᾶς εἶναι γνωστὸ ἀπὸ ἐπιγραφὴ τοῦ 418π.Χ. Ὁ τάφος ὅμως τοῦ Κόδρου εὑρίσκετο κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπως μαρτυρεῖ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ τοῦ 2ου αἰῶνος μ.Χ. ἡ ὁποία ἀνεκαλύφθη στοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδες τοῦ ἱεροῦ βράχου. Ἡ παράδοσις γιὰ τὸν βασιλέα Κόδρο ἦτο πολὺ σημαντικὴ γιὰ τοὺς Ἀθηναίους. Μετὰ τὴν νίκην εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ἀφιερώματα τὰ ὁποῖα ἔστειλαν εἰς τοὺς Δελφούς, ἦτο καὶ ἄγαλμα τοῦ Κόδρου, ἔργον τοῦ Φειδίου.

ΧΑΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΧΑΡΩΝ} *Ἀκούσατε ὡς ἔχει ὑμῖν τὰ πράγματα. μικρὸν μὲν ὑμῖν, ὡς ὁρᾶτε, τὸ σκαφίδιον καὶ ὑπόσαθρόν ἐστιν καὶ διαρρεῖ τὰ πολλά, καὶ ἢν τραπῇ ἐπὶ θάτερα, οἰχήσεται περιτραπέν, ὑμεῖς δὲ τοσοῦτοι ἅμα ἥκετε πολλὰ ἐπιφερόμενοι ἕκαστος. ἢν οὖν μετὰ τούτων ἐμβῆτε, δέδια μὴ ὕστερον μετανοήσητε, καὶ μάλιστα ὁπόσοι νεῖν οὐκ ἐπίστασθε.*

Ἀκοῦστε πῶς ἔχουν σὲ ἐμᾶς τὰ πράγματα. Μικρὸ σᾶς εἶναι, ὅπως βλέπετε, τὸ σκάφος καὶ σάπιο καὶ μπάζει νερὰ ἀπὸ παντοῦ καὶ ἐὰν γύρῃ ἀπὸ τὴν μία μεριὰ θὰ ἀναποδογυρίσῃ καὶ θὰ χαθῇ. Τόσοι πολλοὶ ἐσεῖς φθάνετε συγχρόνως, φέροντας ἕκαστος πολλά. Ἐὰν λοιπὸν μπεῖτε μαζὶ μὲ αὐτά, φοβοῦμαι μὴ καὶ μετανοήσετε ὕστερα, καὶ μάλιστα ὅσοι δὲν ξέρετε νὰ κολυμπᾶτε.

{ΕΡΜΗΣ} *Πῶς οὖν ποιήσαντες εὐπλοήσομεν;*

Κάνοντας τί λοιπὸν θὰ ἔχουμε καλὸν πλοῦν;

{ΧΑΡΩΝ} *Ἐγὼ ὑμῖν φράσω· γυμνοὺς ἐπιβαίνειν χρὴ τὰ περιττὰ ταῦτα πάντα ἐπὶ τῆς ἠϊόνος καταλιπόντας· μόλις γὰρ ἂν καὶ οὕτως δέξαιτο ὑμᾶς τὸ πορθμεῖον. σοὶ δέ, ὦ Ἑρμῆ, μελήσει τὸ ἀπὸ τούτου μηδένα παραδέχεσθαι αὐτῶν, ὃς ἂν μὴ ψιλὸς ᾖ καὶ τὰ ἔπιπλα, ὥσπερ ἔφην, ἀποβαλών. παρὰ δὲ τὴν ἀποβάθραν ἑστὼς διαγίνωσκε αὐτοὺς καὶ ἀναλάμβανε γυμνοὺς ἐπιβαίνειν ἀναγκάζων.*

Ἐγὼ θὰ σᾶς πῶ. Πρέπει νὰ ἐπιβιβασθῆτε γυμνοὶ ἀφήνοντας ὅλα αὐτὰ τὰ περιττὰ στὴν ὄχθη. Μετὰ βίας καὶ ἔτσι θὰ μποροῦσε νὰ σᾶς δεχθῇ ἡ βάρκα. Ἐσύ, Ἑρμῆ, θὰ φροντίσῃς ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα νὰ μὴ δέχεσαι κανέναν ἀπὸ αὐτούς, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἀπογυμνωμένος καὶ δὲν ἔχει ῥίψει ἀπὸ ἐπάνω του τὴν κινητὴ περιουσία, ὅπως ἀκριβῶς εἶπα. Ὄντας δίπλα στὴν ἀποβάθρα ξεχώριζέ τους καὶ ἀναλάμβανε νὰ τοὺς ἀναγκάζῃς νὰ ἐπιβιβάζωνται γυμνοί.

{ΕΡΜΗΣ} *Εὖ λέγεις, καὶ οὕτω ποιήσωμεν. Οὑτοσὶ τίς ὁ πρῶτός ἐστιν;*

Καλὰ λὲς καὶ ἔτσι ἂς κάνουμε. Ἀπὸ αὐτοὺς ποιός εἶναι ὁ πρῶτος;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Μένιππος ἔγωγε. ἀλλ᾽ ἰδοὺ ἡ πήρα μοι, ὦ Ἑρμῆ, καὶ τὸ βάκτρον εἰς τὴν λίμνην ἀπερρίφθων, τὸν τρίβωνα δὲ οὐδὲ ἐκόμισα εὖ ποιῶν.*

Ἐγὼ φυσικά, ὁ Μένιππος. Ἀλλὰ ἰδού, Ἑρμῆ, τὸ σακούλι μου καὶ τὸ μπαστούνι εἰς τὴν λίμνην ἔχουν ῥιφθῆ, ἐνῷ δὲν τὸ ἔφερα τὸ ἐπανωφόρι καὶ καλὰ ἔκανα.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἔμβαινε, ὦ Μένιππε ἀνδρῶν ἄριστε, καὶ τὴν προεδρίαν ἔχε παρὰ τὸν κυβερνήτην ἐφ᾽ ὑψηλοῦ, ὡς ἐπισκοπῇς ἅπαντας. ὁ καλὸς δ᾽ οὗτος τίς ἐστιν;*

Μπὲς, Μένιππε ἄριστε ἐκ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἔχε τὴν πρώτη θέσιν δίπλα στὸν κυβερνήτη σὲ ὑψηλὸ [σημεῖον], ὥστε νὰ τοὺς ἐπιβλέπῃς ὅλους. Αὐτὸς ὁ ὡραῖος ποιός εἶναι;

{ΧΑΡΜΟΛΕΩΣ} *Χαρμόλεως ὁ Μεγαρικὸς ἐπέραστος, οὗ τὸ φίλημα διτάλαντον ἦν.*

Ὁ Χαρμόλεως ἀπὸ τὰ Μέγαρα ὁ ἀξιαγάπητος, τοῦ ὁποίου τὸ φίλημα ἦτο γιὰ δύο τάλαντα.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἀπόδυθι τοιγαροῦν τὸ κάλλος καὶ τὰ χείλη αὐτοῖς φιλήμασι καὶ τὴν κόμην τὴν βαθεῖαν καὶ τὸ ἐπὶ τῶν παρειῶν ἐρύθημα καὶ τὸ δέρμα ὅλον. ἔχει καλῶς, εὔζωνος εἶ, ἐπίβαινε ἤδη. ὁ δὲ τὴν πορφυρίδα ούτοσὶ καὶ τὸ διάδημα ὁ βλοσυρὸς τίς ὢν τυγχάνεις;*

Γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο λοιπὸν γδύσου ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ τὰ χείλη μὲ τὰ φιλήματά τους καὶ τὴν πυκνὴ κόμη καὶ τὸ κοκκινάδι ἐπάνω στὰ μάγουλα καὶ ὅλο τὸ δέρμα. Ἔχει καλῶς, εἶσαι ἐλαφρὰ ντυμένος, ἐπίβαινε τώρα. Αὐτὸς ἐδῶ μὲ τὴν πορφύρα καὶ τὴν ταινία στὰ μαλλιά, ὁ βλοσυρός, ποιός τυγχάνει νὰ εἶσαι;

{ΛΑΜΠΙΧΟΣ} *Λάμπιχος Γελῴων τύραννος.*

Ὁ Λάμπιχος, βασιλεὺς τῶν Γελῴων[144].

{ΕΡΜΗΣ} *Τί οὖν, ὦ Λάμπιχε, τοσαῦτα ἔχων πάρει;*

Γιατί λοιπόν, Λάμπιχε, παρευρίσκεσαι ἔχοντας τόσα;

{ΛΑΜΠΙΧΟΣ} *Τί οὖν; ἐχρῆν, ὦ Ἑρμῆ, γυμνὸν ἥκειν τύραννον ἄνδρα;*

---

[144] Οἱ κάτοικοι τῆς Γέλας Σικελίας. Ἡ Γέλα (σημερινὴ Gela) ἦτο ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία, κτισμένη στὰ νότια τῆς Σικελίας. Ἡ πόλις ἱδρύθη γύρω στὰ 688π.Χ., ἀπὸ ἀποίκους ἀπὸ τὴν Ῥόδο καὶ τὴν Κρήτη. Τὸ ὄνομά της τὸ ἔλαβε ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο ποταμό, στὶς ὄχθες τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη. Ἡ πόλις ἀνεπτύχθη γρήγορα καὶ μετὰ ἀπὸ ἕναν αἰῶνα ἵδρυσε τὴν ἀποικία τοῦ Ἀκράγαντος (σημερινὸ Agrigento).

Καὶ λοιπὸν; Ἔπρεπε, Ἑρμῆ, ἄνδρας βασιλεὺς νὰ φθάσῃ γυμνός;

{ΕΡΜΗΣ} *Τύραννον μὲν οὐδαμῶς, νεκρὸν δὲ μάλα· ὥστε ἀπόθου ταῦτα.*
Βασιλεὺς μὲ κανένα τρόπο. Νεκρὸς ὅμως, πολύ. Ὥστε ἄφησε αὐτὰ κάτω.

{ΛΑΜΠΙΧΟΣ} *Ἰδού σοι ὁ πλοῦτος ἀπέρριπται.*
Ἰδοὺ ὁ πλοῦτος γιὰ χάριν σου ἔχει ἀπορριφθῆ.

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ τὸν τῦφον ἀπόρριψον, ὦ Λάμπιχε, καὶ τὴν ὑπεροψίαν· βαρήσει γὰρ τὸ πορθμεῖον συνεμπεσόντα.*
Καὶ τὴν ἀλαζονεία πέταξε, Λάμπιχε, καὶ τὴν ὑπεροψία, διότι θὰ βαρύνῃ τὸ σκάφος καθὼς θὰ πέφτῃς μέσα μαζὶ [μὲ αὐτές].

{ΛΑΜΠΙΧΟΣ} *Οὐκοῦν ἀλλὰ τὸ διάδημα ἔασόν με ἔχειν καὶ τὴν ἐφεστρίδα.*
Τουλάχιστον ἄφησέ με νὰ ἔχω τὴν ταινία στὰ μαλλιὰ καὶ τὸ ἐπανωφόρι.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἄφες.*
Μὲ κανένα τρόπο, ἀλλὰ ἄφησε καὶ αὐτά.

{ΛΑΜΠΙΧΟΣ} *Εἶεν. τί ἔτι; πᾶν γὰρ ἀφῆκα, ὡς ὁρᾷς.*
Ἂς εἶναι. Τί ἀκόμα; Διότι ὅλα τὰ ἄφησα, καθὼς βλέπεις.

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἄνοιαν καὶ τὴν ὕβριν καὶ τὴν ὀργήν, καὶ ταῦτα ἄφες.*
Καὶ τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀνοησία καὶ τὴν ὕβριν καὶ τὴν ὀργὴν, καὶ αὐτὰ ἄφησέ τα.

{ΛΑΜΠΙΧΟΣ} *Ἰδού σοι ψιλός εἰμι.*
Ἰδού, εἶμαι γιὰ χάριν σου ἀπογυμνωμένος.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἔμβαινε ἤδη. σὺ δὲ ὁ παχύς, ὁ πολύσαρκος τίς ὢν τυγχάνεις;*
Μπὲς λοιπόν. Ἐσὺ ὁ καλοθρεμμένος, ὁ παχύσαρκος, ποιός τυγχάνει νὰ εἶσαι;

{ΔΑΜΑΣΙΑΣ} *Δαμασίας ὁ ἀθλητής.*
Ὁ Δαμασίας[145] ὁ ἀθλητής.

---

[145] Ὀλυμπιονίκης κατὰ τὴν 115η Ὀλυμπιάδα, ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολιν.

{ΕΡΜΗΣ} *Ναί, ἔοικας· οἶδα γάρ σε πολλάκις ἐν ταῖς παλαίστραις ἰδών.*

Ναί, ὁμοιάζεις. Σὲ γνωρίζω επειδὴ σὲ ἔχω δεῖ πολλὲς φορὲς στὶς παλαῖστρες[146].

{ΔΑΜΑΣΙΑΣ} *Ναί, ὦ Ἑρμῆ· ἀλλὰ παράδεξαί με γυμνὸν ὄντα.*

Ναί, Ἑρμῆ. Ἀλλὰ δέξου με, ὄντα γυμνόν.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐ γυμνόν, ὦ βέλτιστε, τοσαύτας σάρκας περιβεβλημένον· ὥστε ἀπόδυθι αὐτάς, ἐπεὶ καταδύσεις τὸ σκάφος τὸν ἕτερον πόδα ὑπερθεὶς μόνον· ἀλλὰ καὶ τοὺς στεφάνους τούτους ἀπόρριψον καὶ τὰ κηρύγματα.*

Ὄχι γυμνόν, ῥὲ φίλε, μὲ τόσες σάρκες περιβεβλημένο. Ὥστε γδύσου ἀπὸ αὐτές, διότι μόνον τὸ ἄλλο πόδι ἐὰν βάλῃς θὰ καταβυθίσῃς τὸ σκάφος. Πέταξε ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ στεφάνια καὶ τὶς ἀναγγελίες τῶν νικῶν σου.

{ΔΑΜΑΣΙΑΣ} *Ἰδού σοι γυμνός, ὡς ὁρᾷς, ἀληθῶς εἰμι καὶ ἰσοστάσιος τοῖς ἄλλοις νεκροῖς.*

Ἰδού, πράγματι εἶμαι γυμνὸς γιὰ χάριν σου, ὅπως βλέπεις, καὶ ἰσοβαρὴς μὲ τοὺς ἄλλους νεκρούς.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὕτως ἄμεινον ἀβαρῆ εἶναι· ὥστε ἔμβαινε. καὶ σὺ τὸν πλοῦτον ἀποθέμενος, ὦ Κράτων, καὶ τὴν μαλακίαν δὲ προσέτι καὶ τὴν τρυφὴν μηδὲ τὰ ἐντάφια κόμιζε μηδὲ τὰ τῶν προγόνων ἀξιώματα, κατάλιπε δὲ καὶ γένος καὶ δόξαν καὶ εἴ ποτέ σε ἡ πόλις ἀνεκήρυξεν καὶ τὰς τῶν ἀνδριάντων ἐπιγραφάς, μηδὲ ὅτι μέγαν τάφον ἐπί σοι ἔχωσαν λέγε· βαρύνει γὰρ καὶ ταῦτα μνημονευόμενα.*

Ἔτσι καλλίτερα, νὰ εἶσαι ἐλαφρύς. Ὥστε μπές. Καὶ ἐσύ, Κράτων, ἀφοῦ θέσῃς κατὰ μέρος τὸν πλοῦτο καὶ τὴν μαλθακότητα ἐπίσης καὶ τὴν τρυφή, οὔτε τὰ σάβανα νὰ φέρῃς οὔτε τὰ ἀξιώματα τῶν προγόνων, ἐγκατάλειψε δὲ καὶ τὴν γενεὰ καὶ τὴν δόξα καὶ ἂν κάποτε σὲ ἐτίμησε ἡ πόλις, καὶ τὶς ἐπιγραφὲς τῶν ἀνδριάντων, οὔτε νὰ λὲς ὅτι σὲ ἔθαψαν σὲ σπουδαῖο τάφο. Διότι βαρύνουν καὶ αὐτὰ ὅταν μνημονεύονται.

{ΚΡΑΤΩΝ} *Οὐχ ἑκὼν μέν, ἀπορρίψω δέ· τί γὰρ ἂν καὶ πάθοιμι;*

Θὰ τὰ πετάξω, ὄχι ὅμως μὲ τὴν θέλησίν μου. Διότι τί θὰ μποροῦσα νὰ πάθω;

[146] Ὡς ἰδεώδης δρομεὺς ὁ Ἑρμῆς ἐθεωρεῖτο προστάτης τοῦ ἀθλητισμοῦ.

{ΕΡΜΗΣ} *βαβαί. σὺ δὲ ὁ ἔνοπλος τί βούλει; ἢ τί τὸ τρόπαιον τοῦτο φέρεις;*
Ἀλλοίμονον! Ἐσὺ ὁ ἔνοπλος, τί θέλεις; Ἢ γιατί κουβαλᾷς αὐτὸ τὸ τρόπαιον[147];

{ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ} *Ὅτι ἐνίκησα, ὦ Ἑρμῆ, καὶ ἠρίστευσα καὶ ἡ πόλις ἐτίμησέν με.*
Διότι ἐνίκησα, Ἑρμῆ, καὶ ἀρίστευσα καὶ ἡ πόλις μὲ ἐτίμησε.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἄφες ὑπὲρ γῆς τὸ τρόπαιον· ἐν ᾄδου γὰρ εἰρήνη καὶ οὐδὲν ὅπλων δεήσει. ὁ σεμνὸς δὲ οὗτος ἀπό γε τοῦ σχήματος καὶ βρενθυόμενος, ὁ τὰς ὀφρῦς ἐπηρκώς, ὁ ἐπὶ τῶν φροντίδων τίς ἐστιν, ὁ τὸν βαθὺν πώγωνα καθειμένος;*
Ἄσε τὸ τρόπαιον ἐπάνω στὴν γῆ. Στὸν Ἅδη [ἐπικρατεῖ] εἰρήνη καὶ δὲν θὰ χρειασθῇ κανένα ἀπὸ τὰ ὅπλα. Ὁ σεβάσμιος αὐτὸς καὶ σοβαρός, ὅπως βεβαίως δείχνει ἡ περιβολή, αὐτὸς ποὺ ἀνασηκώνει τὰ φρύδια, αὐτὸς ποὺ ἔχει ἔννοιες, ποιός εἶναι, αὐτὸς ποὺ ἔχει κρεμάσει πυκνὴ γενειάδα;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Φιλόσοφός τις, ὦ Ἑρμῆ, μᾶλλον δὲ γόης καὶ τερατείας μεστός· ὥστε ἀπόδυσον καὶ τοῦτον· ὄψει γὰρ πολλὰ καὶ γελοῖα ὑπὸ τῷ ἱματίῳ σκεπόμενα.*
Κάποιος φιλόσοφος[148], Ἑρμῆ, πλάνος μᾶλλον καὶ γεμᾶτος τερατολογίες. Ὥστε γδύσε καὶ αὐτόν. Θὰ δῇς πολλὰ καὶ γελοῖα νὰ σκεπάζωνται ἀπὸ τὸ ἱμάτιον.

{ΕΡΜΗΣ} *Κατάθου σὺ τὸ σχῆμα πρῶτον, εἶτα καὶ ταυτὶ πάντα. ὦ Ζεῦ, ὅσην μὲν τὴν ἀλαζονείαν κομίζει, ὅσην δὲ ἀμαθίαν καὶ ἔριν καὶ κενοδοξίαν καὶ ἐρωτήσεις ἀπόρους καὶ λόγους ἀκανθώδεις καὶ ἐννοίας πολυπλόκους, ἀλλὰ καὶ ματαιοπονίαν μάλα πολλὴν καὶ λῆρον οὐκ ὀλίγον καὶ ὕθλους καὶ μικρολογίαν, νὴ Δία καὶ χρυσίον γε τουτὶ καὶ ἡδυπάθειαν δὲ καὶ*

---

[147] Τρόπαιον= Τὸ ἐπὶ τῇ τροπῇ τῶν πολεμίων ἀνεγειρόμενον μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀσπίδες καὶ ὅπλα τῶν ἐχθρῶν, ἀναρτώμενα ἀρχικῶς σὲ δένδρα ἢ πασσάλους. Μέσῳ τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐπέρασε σὲ ὅλες τὶς δυτικὲς γλῶσσες ὡς «βραβεῖον».

[148] Τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν φιλοσόφων ἦτο ἡ μακρὰ κόμη καὶ ἡ μακρὰ γενειάδα. Πολὺ συνηθισμένα ὅμως ἦσαν καὶ τὰ ἀστεῖα τῶν ἀρχαίων πρὸς ὅσους διατηροῦσαν γενειάδα γιὰ νὰ δείχνουν ὅτι φιλοσοφοῦν. Παροιμιώδεις εἶναι οἱ φράσεις «ἐκ πώγωνος σοφισταί», «ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι» καὶ τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Λουκιανοῦ «εἰ τὸ τρέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν, καὶ τράγος εὐπώγων εὔστολός ἐστι Πλάτων» (ἐὰν μὲ τὸ νὰ διατηρῇς γενειάδα σοῦ φαίνεται ὅτι ἐπιτυγχάνεις τὴν σοφία, τότε ὁ περιποιημένος καὶ μὲ ὡραία γενειάδα τράγος εἶναι Πλάτων). Χαρακτηριστικὴ καὶ ἡ μεταγενεστέρα παροιμία: «Δὲν κρέμεται ἡ γνῶσις ἀπὸ τὰ γένια».

ἀναισχυντίαν καὶ ὀργὴν καὶ τρυφὴν καὶ μαλακίαν· οὐ λέληθεν γάρ με, εἰ καὶ μάλα περικρύπτεις αὐτά. καὶ τὸ ψεῦδος δὲ ἀπόθου καὶ τὸν τῦφον καὶ τὸ οἴεσθαι ἀμείνων εἶναι τῶν ἄλλων· ὡς εἴ γε ταῦτα πάντα ἔχων ἐμβαίης, ποία πεντηκόντορος δέξαιτο ἄν σε;

Ῥίψε πρῶτα ἐσὺ κάτω τὴν περιβολὴ καὶ ἔπειτα ὅλα τὰ ἄλλα. Ὦ Ζεῦ, πόση ἀλαζονεία κομίζει, πόση ἀμάθεια καὶ ἔριδα καὶ κενοδοξία καὶ ἐρωτήσεις δίχως ἀπαντήσεις καὶ λόγους ἀκανθώδεις καὶ ἔννοιες πολύπλοκες, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὴ ματαιοπονία καὶ ἀνοησία οὐκ ὀλίγη καὶ φλυαρίες καὶ μικρολογία, μὰ τὸν Δία, καὶ τόσο χρῆμα καὶ φιληδονία καὶ ἀναισχυντία καὶ ὀργὴ καὶ τρυφὴ καὶ μαλθακότητα! Δὲν μοῦ ἔχουν διαφύγει τῆς προσοχῆς, ἂν καὶ πολὺ τὰ κρύβεις. Καὶ τὸ ψεῦδος ἀπόθεσε καὶ τὴν ἀλαζονεία καὶ τὸ νὰ νομίζῃς ὅτι εἶσαι καλλίτερος τῶν ἄλλων. Ὥστε ἐὰν βεβαίως μπῇς ἔχοντας ὅλα αὐτά, ὁποία πεντηκόντορος[149] θὰ μπορούσε νὰ σὲ δεχθῇ;

{ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ} *Ἀποτίθεμαι τοίνυν αὐτά, ἐπείπερ οὕτω κελεύεις.*

Γι’ αὐτὸν τὸν λόγο λοιπὸν τὰ ἀποθέτω, ἐπειδὴ πράγματι ἔτσι προστάζεις.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἀλλὰ καὶ τὸν πώγωνα τοῦτον ἀποθέσθω, ὦ Ἑρμῆ, βαρύν τε ὄντα καὶ λάσιον, ὡς ὁρᾷς· πέντε μναῖ τριχῶν εἰσι τοὐλάχιστον.*

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν γενειάδα νὰ ἀποθέσῃ, Ἑρμῆ, καθὼς εἶναι καὶ βαρεῖα καὶ δασεῖα, ὅπως βλέπεις. Πέντε μνῶν[150] τρίχες εἶναι τουλάχιστον.

{ΕΡΜΗΣ} *Εὖ λέγεις· ἀπόθου καὶ τοῦτον.*

Καλὰ λές. Ἀπόθεσε καὶ αὐτήν.

{ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ} *Καὶ τίς ὁ ἀποκείρων ἔσται;*

Καὶ ποιός θὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ θὰ τὴν κόψῃ;

{ΕΡΜΗΣ} *Μένιππος οὑτοσὶ λαβὼν πέλεκυν τῶν ναυπηγικῶν ἀποκόψει αὐτὸν ἐπικόπῳ τῇ ἀποβάθρᾳ χρησάμενος.*

---

[149] Ὑπῆρξε ὁ βασικότερος τύπος πλοίου τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων, συνέχισε ὅμως νὰ εὑρίσκεται σὲ ὑπηρεσία καὶ κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους. Διέθετε 50 κωπηλάτες καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ γιὰ τὴν μεταφορὰ στρατευμάτων ἢ ὑλικῶν. Μὲ πλοῖα τέτοιου τύπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπῆγαν οἱ Ἀχαιοὶ στὴν Τροία.

[150] Ἡ μία μνᾶς ἰσοῦται μὲ 438 γραμμάρια.

Αὐτὸς ἐδῶ ὁ Μένιππος, ἀφοῦ λάβῃ πέλεκυν ἀπὸ τοὺς ναυπηγικούς, θὰ τὴν κόψῃ χρησιμοποιώντας ὡς ξύλο κοπῆς τὴν σανίδα.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὔκ, ὦ Ἑρμῆ, ἀλλὰ πρίονά μοι ἀνάδος· γελοιότερον γὰρ τοῦτο.*

Ὄχι, Ἑρμῆ, ἀλλὰ δῶσε μου πριόνι. Διότι εἶναι πιὸ ἀστεῖο αὐτό.

{ΕΡΜΗΣ} *Ὁ πέλεκυς ἱκανός. εὖ γε. ἀνθρωπινώτερος νῦν ἀναπέφηνας ἀποθέμενος σαυτοῦ τὴν κινάβραν.*

Ὁ πέλεκυς [εἶναι] ἀρκετός. Εὖγε! Τώρα ἔχεις φανερωθῇ πιὸ ἀνθρώπινος ἀποθέτοντας τὴν τραγίλα[151] σου.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Βούλει μικρὸν ἀφέλωμαι καὶ τῶν ὀφρύων;*

Θέλεις νὰ ἀφαιρέσω καὶ ὀλίγον ἀπὸ τὰ φρύδια;

{ΕΡΜΗΣ} *Μάλιστα· ὑπὲρ τὸ μέτωπον γὰρ καὶ ταύτας ἐπῆρκεν, οὐκ οἶδα ἐφ᾽ ὅτῳ ἀνατείνων ἑαυτόν. τί τοῦτο; καὶ δακρύεις, ὦ κάθαρμα, καὶ πρὸς θάνατον ἀποδειλιᾷς; ἔμβηθι δ᾽ οὖν.*

Περισσότερο. Διότι τὰ ἀνασηκώνει καὶ αὐτὰ ἐπάνω ἀπὸ τὸ μέτωπο[152], καὶ δὲν ξέρω περὶ ποίου πράγματος κορδώνεται. Γιατί αὐτὸ; Δακρύζεις κι ὅλας, κάθαρμα, καὶ μπροστὰ στὸν θάνατον δειλιάζεις; Ἐπιβιβάσου λοιπόν.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἓν ἔτι τὸ βαρύτατον ὑπὸ μάλης ἔχει.*

Ἕνα ἀκόμα ἔχει, κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλη, τὸ βαρύτερο.

{ΕΡΜΗΣ} *Τί, ὦ Μένιππε;*

Τί, Μένιππε;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Κολακείαν, ὦ Ἑρμῆ, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ χρησιμεύσασαν αὐτῷ.*

Τὴν κολακεία, Ἑρμῆ, ἡ ὁποία σὲ πολλὰ τοῦ ἐχρησίμευσε στὴν ζωή του.

---

[151] Ἐννοεῖ τὴν δυσοσμία ἀπὸ τὴν σῆψιν τοῦ σώματος.

[152] Τὸ σήκωμα τῶν φρυδιῶν δηλώνει ὑπερηφάνεια, ἔπαρσιν καὶ ἀλαζονεία.

{ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ} *Οὐκοῦν καὶ σύ, ὦ Μένιππε, ἀπόθου τὴν ἐλευθερίαν καὶ παρρησίαν καὶ τὸ ἄλυπον καὶ τὸ γενναῖον καὶ τὸν γέλωτα· μόνος γοῦν τῶν ἄλλων γελᾷς.*

Λοιπὸν καὶ ἐσύ, Μένιππε, ἀπόθεσε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν παρρησίαν καὶ τὸ ἄλυπον καὶ τὸ γενναῖον καὶ τὸ γέλιο. [Εἶσαι] ὁ μόνος ποὺ γελᾷς ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

{ΕΡΜΗΣ} *Μηδαμῶς, ἀλλὰ καὶ ἔχε ταῦτα, κοῦφα γὰρ καὶ πάνυ εὔφορα ὄντα καὶ πρὸς τὸν κατάπλουν χρήσιμα. καὶ ὁ ῥήτωρ δὲ σὺ ἀπόθου τῶν ῥημάτων τὴν τοσαύτην ἀπεραντολογίαν καὶ ἀντιθέσεις καὶ παρισώσεις καὶ περιόδους καὶ βαρβαρισμοὺς καὶ τὰ ἄλλα βάρη τῶν λόγων.*

Μὲ κανένα τρόπο. Ἀλλὰ ἔχε καὶ αὐτά, διότι [εἶναι] ἐλαφρὰ καὶ σηκώνονται πολὺ εὔκολα καὶ γιὰ τὸν κατάπλουν χρήσιμα. Καὶ ἐσὺ ὁ ῥήτωρ ἀπόθεσε τὴν τόση ἀπεραντολογία τῶν λόγων καὶ τὶς ἀντιθέσεις καὶ τὶς ἐξισώσεις καὶ τὶς περιόδους καὶ τοὺς βαρβαρισμοὺς καὶ τὰ ἄλλα βάρη τῶν λόγων.

{ΡΗΤΩΡ} *Ἢν ἰδού, ἀποτίθεμαι.*

Ἰδοὺ λοιπόν, τὰ ἀφήνω κάτω.

{ΕΡΜΗΣ} *Εὖ ἔχει· ὥστε λύε τὰ ἀπόγεια, τὴν ἀποβάθραν ἀνελώμεθα, τὸ ἀγκύριον ἀνεσπάσθω, πέτασον τὸ ἱστίον, εὔθυνε, ὦ πορθμεῦ, τὸ πηδάλιον· εὐπλοῶμεν. τί οἰμώζετε, ὦ μάταιοι, καὶ μάλιστα ὁ φιλόσοφος σὺ ὁ ἀρτίως τὸν πώγωνα δεδῃωμένος;*

Ἔχει καλῶς. Ὥστε λύσε τὰ παλαμάρια, ἂς σηκώσουμε τὴν σανίδα, τράβηξε ἐπάνω τὴν μικρὴ ἄγκυρα, ἅπλωσε τὸ ἱστίον, διεύθυνε, πορθμέα, τὸ πηδάλιον. Ἂς ἔχουμε καλὸν πλοῦν. Γιατί θρηνεῖτε φωνάζοντας, μάταιοι, καὶ μάλιστα ἐσὺ ὁ φιλόσοφος, αὐτὸς ποὺ μόλις ἐξύρισε τὴν γενειάδα;

{ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ} *Ὅτι, ὦ Ἑρμῆ, ἀθάνατον ᾤμην τὴν ψυχὴν ὑπάρχειν.*

Διότι, Ἑρμῆ, ἐνόμιζα ὅτι ἀθάνατη εἶναι ἡ ψυχή.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ψεύδεται· ἄλλα γὰρ ἔοικε λυπεῖν αὐτόν.*

Ψεύδεται. Ἐπειδὴ ἄλλα φάνηκαν νὰ τὸν λυποῦν.

{ΕΡΜΗΣ} *Τὰ ποῖα;*

Τὰ ποιά;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὅτι μηκέτι δειπνήσει πολυτελῆ δεῖπνα μηδὲ νύκτωρ ἐξιὼν ἅπαντας λανθάνων τῷ ἱματίῳ τὴν κεφαλὴν κατειλήσας περίεισιν ἐν κύκλῳ τὰ χαμαιτυπεῖα, καὶ ἕωθεν ἐξαπατῶν τοὺς νέους ἐπὶ τῇ σοφίᾳ ἀργύριον λήψεται· ταῦτα λυπεῖ αὐτόν.*

Ὅτι ποτὲ πιὰ δὲν θὰ δειπνήσῃ σὲ πολυτελῆ δεῖπνα, οὔτε θὰ βγαίνῃ νύκτα καὶ θὰ περιέρχεται γύρω-γύρω τὰ πορνεῖα, τυλίγοντας τὸ κεφάλι μὲ τὸ ἱμάτιον γιὰ νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς ὅλων, οὔτε ἀπὸ τὰ χαράματα θὰ λάβῃ χρήματα ἐξαπατώντας τοὺς νέους στὴν σοφία. Αὐτὰ τὸν λυποῦν.

{ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ} *Σὺ γάρ, ὦ Μένιππε, οὐκ ἄχθῃ ἀποθανών;*

Ἐσύ, Μένιππε, δὲν στενοχωρεῖσαι ποὺ πέθανες;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Πῶς, ὃς ἔσπευσα ἐπὶ τὸν θάνατον καλέσαντος μηδενός; ἀλλὰ μεταξὺ λόγων οὐ κραυγή τις ἀκούεται ὥσπερ τινῶν ἀπὸ γῆς βοώντων;*

Πῶς, ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἔσπευσα πρὸς τὸν θάνατον χωρὶς νὰ μὲ καλέσῃ κανείς[153]; Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν λόγων δὲν ἀκούγεται κάποια κραυγὴ σὰν νὰ φωνάζουν κάποιοι ἀπὸ τὴν γῆ;

{ΕΡΜΗΣ} *Ναί, ὦ Μένιππε, οὐκ ἀφ' ἑνός γε χώρου, ἀλλ' οἱ μὲν εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνελθόντες ἄσμενοι γελῶσι πάντες ἐπὶ τῷ Λαμπίχου θανάτῳ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ συνέχεται πρὸς τῶν γυναικῶν καὶ τὰ παιδία νεογνὰ ὄντα ὁμοίως κἀκεῖνα ὑπὸ τῶν παίδων βάλλεται ἀφθόνοις τοῖς λίθοις· ἄλλοι δὲ Διόφαντον τὸν ῥήτορα ἐπαινοῦσιν ἐν Σικυῶνι ἐπιταφίους λόγους διεξιόντα ἐπὶ Κράτωνι τούτῳ. καὶ νὴ Δία γε ἡ Δαμασίου μήτηρ κωκύουσα ἐξάρχει τοῦ θρήνου σὺν γυναιξὶν ἐπὶ τῷ Δαμασίᾳ· σὲ δὲ οὐδείς, ὦ Μένιππε, δακρύει, καθ' ἡσυχίαν δὲ κεῖσαι μόνος.*

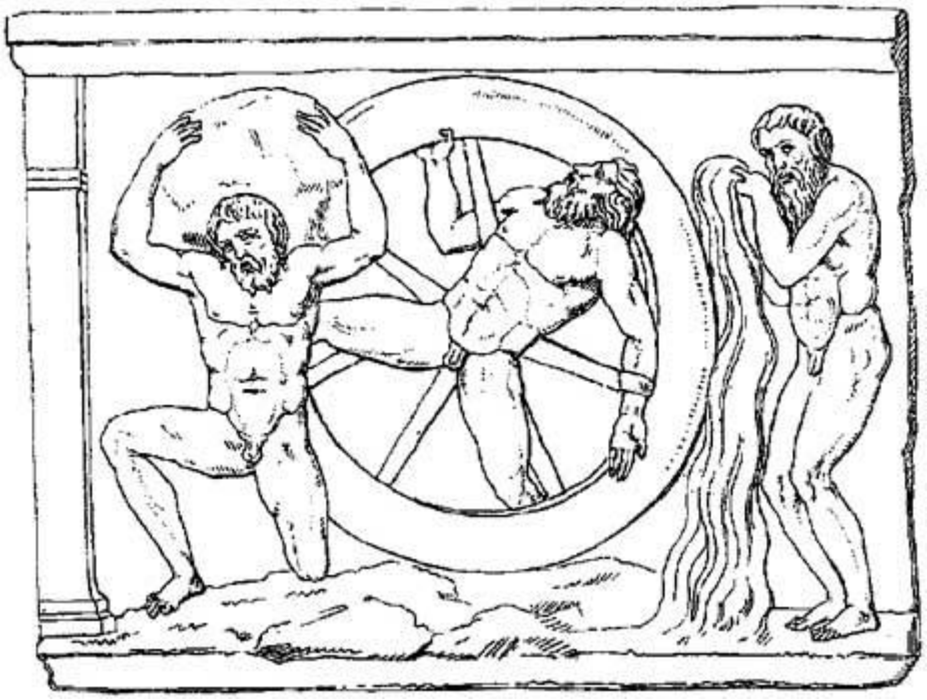
Ναί, Μένιππε, ὄχι ἀπὸ ἕναν χῶρο βεβαίως, ἀλλὰ οἱ μὲν ἔχοντας μαζευτῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν [τοῦ Δήμου], χαρούμενοι, γελοῦν ὅλοι μὲ τὸν θάνατον τοῦ Λαμπίχου καὶ ἡ γυναίκα του εὑρίσκεται σὲ συμπλοκὴ μὲ τὶς γυναῖκες, καὶ τὰ παιδιὰ, ποὺ εἶναι νεογέννητα, ὁμοίως καὶ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ παιδιά πετροβολοῦνται μὲ ἄφθονες πέτρες. Ἄλλοι δὲ τὸν Διόφαντο τὸν ῥήτορα ἐπαινοῦν, στὴν Σικυῶνα, ποὺ ἐδιάβασε ἐπιταφίους λόγους γιὰ τοῦτον τὸν Κράτωνα. Καὶ μὰ τὸν Δία, ἡ μητέρα τοῦ Δαμασίου

[153] Ὁ Μένιππος αὐτοκτόνησε μὲ ἀπαγχονισμό.

εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ θρήνου μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες ἐπάνω ἀπὸ τὸν Δαμασία. Γιὰ ἐσένα, Μένιππε, κανεὶς δὲν δακρύζει, ἀλλὰ σὲ ἡσυχία κεῖσαι μόνος.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὐδαμῶς, ἀλλ᾽ ἀκούσῃ τῶν κυνῶν μετ᾽ ὀλίγον ὠρυομένων οἴκτιστον ἐπ᾽ ἐμοὶ καὶ τῶν κοράκων τυπτομένων τοῖς πτεροῖς, ὁπόταν συνελθόντες θάπτωσί με.*

Κάθε ἄλλο, ἀλλὰ θὰ ἀκούσῃς μετὰ ἀπὸ λίγο τοὺς σκύλους νὰ ὠρύωνται ἐλεεινότατα γιὰ ἐμένα καὶ τὰ κοράκια νὰ κτυποῦν τὰ πτερά[154], ὅταν ερχόμενοι μαζὶ θὰ μὲ θάψουν.

{ΕΡΜΗΣ} *Γεννάδας εἶ, ὦ Μένιππε. ἀλλ᾽ ἐπεὶ καταπεπλεύκαμεν ἡμεῖς, ὑμεῖς μὲν ἄπιτε πρὸς τὸ δικαστήριον εὐθεῖαν ἐκείνην προϊόντες, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ πορθμεὺς ἄλλους μετελευσόμεθα.*

Γενναιόφρων εἶσαι, Μένιππε. Ἐπειδὴ ὅμως ἐμεῖς ἔχουμε εἰσέλθει εἰς τὸν λιμένα, ἐσεῖς μὲν νὰ πάτε πρὸς τὸ δικαστήριον προχωρώντας σὲ ἐκείνην τὴν εὐθεῖαν, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ προθμεὺς θὰ πᾶμε νὰ φέρουμε ἄλλους.

[154] Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν γίνεται εἰρωνικὴ ἀναφορὰ στὴν συνήθεια τῆς στερνοτυπίας τῶν γυναικῶν λόγῳ πένθους. Ἡ ἀντίδρασις αὐτὴ ὡς ἔκφρασις πένθους ἀπαντάται στὴν Ἰλιάδα, στὸν θρῆνο γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου, ἐπεβίωσε δὲ καὶ στὰ μεταγενέστερα χρόνια.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Εὐπλοεῖτε, ὦ Ἑρμῆ· προΐωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς. τί οὖν ἔτι καὶ μέλλετε; δικασθῆναι δεήσει, καὶ τὰς καταδίκας φασὶν εἶναι βαρείας, τροχοὺς καὶ λίθους καὶ γῦπας· δειχθήσεται δὲ ὁ ἑκάστου βίος.*

Νὰ ἔχετε καλὸν πλοῦν, Ἑρμῆ. Ἂς προχωρήσουμε καὶ ἐμεῖς. Γιατί λοιπὸν χρονοτριβεῖτε; Θὰ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ δικαστοῦμε καὶ λένε ὅτι οἱ καταδίκες εἶναι βαρεῖες, τροχοὶ[155] καὶ λίθοι[156] καὶ γύπες. Θὰ φανερωθῆ ὅμως ὁ βίος ἑκάστου.

[155] Ἀναφέρεται στὴν τιμωρία τοῦ Ἰξίονος. Υἱὸς τοῦ Φλεγύου, βασιλεὺς τῶν Λαπιθῶν ἢ υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Περιμήλης, πατὴρ τοῦ Πειρίθου, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε ρίπτοντάς τον μέσα σὲ τάφο ὅπου εἶχε ἀνάψει μεγάλη φωτιὰ ἐπειδὴ ὁ πεθερὸς του Δηϊονεὺς ἀπαιτοῦσε τὰ γαμήλια δῶρα τὰ ὁποῖα εἶχε ὑποσχεθῆ ὁ Ἰξίων νυμφευόμενος τὴν Δία. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος. Μετὰ τὸ ἔγκλημά του κανεὶς δὲν τὸν ἐδέχετο καὶ οἱ ὑπήκοοί του τὸν ἐδίωξαν ἀπὸ τὸ βασίλειό του καὶ περιεπλανᾶτο σὲ ὅλην τὴν γῆ. Τὸν ἐλυπήθη ὁ Ζεὺς καὶ ὄχι μόνον τὸν συνεχώρησε ἀλλὰ τοῦ ἔδωσε πλούτη καὶ τὸν ἐκάλεσε στὸ τραπέζι τῶν θεῶν. Ἐκεῖ ὁ Ἰξίων ἐπόθησε τὴν Ἥρα καὶ ἐτόλμησε νὰ τὴν καταδιώξῃ. Ἡ Ἥρα τὸν κατήγγειλε στὸν Δία καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ πεισθῆ ὅτι ἡ Ἥρα δὲν ἔλεγε ψέμματα, ἔδωσε στὴν Νεφέλη τὴν μορφή της καὶ ὁ Ἰξίων συνευρέθη μὲ αὐτήν. Ἀπὸ τὴν ἕνωσιν αὐτὴν προῆλθε ὁ Κένταυρος. Ἀγανακτισμένος ὁ Ζεὺς τὸν ἔδεσε σὲ ἱπτάμενο τροχὸ ὁ ὁποῖος περιφέρεται ἀενάως στὸν αἰθέρα ἢ στὸν τροχὸ τοῦ Ταρτάρου ἐπάνω ἀπὸ φλόγες.

[156] Ἀναφέρεται στὴν τιμωρία τοῦ Σισύφου. Ἦτο βασιλεὺς τῆς Κορίνθου, υἱὸς τοῦ Αἰόλου καὶ τῆς Ἐναρέτης, κόρης τοῦ Ἄτλαντος. Ὁ Ζεὺς θέλοντας νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἐπειδὴ ἀπεκάλυψε στὸν Ἀσωπὸ τὴν ὑπὸ τοῦ Διὸς ἁρπαγὴ τῆς κόρης του, τοῦ ἔστειλε τὸν Θάνατον, τὸν ὁποῖον ὅμως κατάφερε νὰ δέσῃ. Ἀφοῦ τὸν ἐλευθέρωσε ὁ Ἄρης, ὑποχρέωσε τὸν Σίσυφο νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ στὸν Ἅδη. Ἐκεῖνος ἔβαλε τὴν γυναῖκα του νὰ τοῦ ὑποσχεθῆ ὅτι δὲν θὰ τοῦ ἀπέδιδε τὶς πρέπουσες τιμές. Ἔτσι, κατεβαίνοντας στὸν Ἅδη ἐζήτησε νὰ ἐπανέλθῃ στὴν ζωὴ γιὰ μία ἡμέρα προκειμένου νὰ τιμωρήσῃ δῆθεν τὴν σύζυγό του ἡ ὁποία τελικῶς δὲν ἐκράτησε τὴν ὑπόσχεσίν της. Δὲν ἐπέστρεψε ὅμως στὸν Ἅδη καὶ ὁ Ἑρμῆς τὸν ὡδήγησε βιαίως. Γιὰ τιμωρία κατεδικάσθη νὰ προσπαθῆ ἀδιάκοπα νὰ ἀνεβάσῃ ἕναν πελώριο βράχο στὴν κορυφὴ ὑψηλοῦ ὄρους χωρὶς ποτὲ νὰ τὸ ἐπιτυγχάνῃ, διότι κάθε φορὰ ποὺ ἐπλησίαζε τὴν κορυφή, ὁ βράχος κυλοῦσε πίσω καὶ ἔφθανε εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας.

ΚΡΑΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

{ΚΡΑΤΗΣ} *Μοίριχον τὸν πλούσιον ἐγίνωσκες, ὦ Διόγενες, τὸν πάνυ πλούσιον, τὸν ἐκ Κορίνθου, τὸν τὰς πολλὰς ὁλκάδας ἔχοντα, οὗ ἀνεψιὸς Ἀριστέας, πλούσιος καὶ αὐτὸς ὤν, τὸ Ὁμηρικὸν ἐκεῖνο εἰώθει ἐπιλέγειν, 'ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ'.*

Ἐγνώριζες, Διογένη, τὸν Μοίριχο τὸν πλούσιον, τὸν πολὺ πλούσιον, τὸν Κορίνθιο, αὐτὸν ποὺ ἔχει τὰ πολλὰ φορτηγὰ πλοῖα, τοῦ ὁποίου ἐξάδελφος [εἶναι] ὁ Ἀριστέας, ποὺ εἶναι καὶ ὁ ἴδιος πλούσιος, ἐκεῖνο τὸ ὁμηρικὸν συνήθιζε νὰ λέῃ ὡς εὐχὴ καὶ κατάρα: «Ἢ ἐσὺ θὰ μὲ σηκώσῃς ἢ ἐγὼ ἐσένα[157]».

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τίνος ἕνεκα, ὦ Κράτης;*

Ἕνεκα ποίου, Κράτη[158];

{ΚΡΑΤΗΣ} *Ἐθεράπευον ἀλλήλους τοῦ κλήρου ἕνεκα ἑκάτερος ἡλικιῶται ὄντες, καὶ τὰς διαθήκας εἰς τὸ φανερὸν ἐτίθεντο, Ἀριστέαν μὲν ὁ Μοίριχος, εἰ προαποθάνοι, δεσπότην ἀφιεὶς τῶν ἑαυτοῦ πάντων, Μοίριχον δὲ ὁ Ἀριστέας, εἰ προαπέλθοι αὐτοῦ. ταῦτα μὲν ἐγέγραπτο, οἱ δὲ ἐθεράπευον ὑπερβαλλόμενοι ἀλλήλους τῇ κολακείᾳ. καὶ οἱ μάντεις, εἴτε ἀπὸ τῶν ἄστρων τεκμαιρόμενοι τὸ μέλλον εἴτε ἀπὸ τῶν ὀνειράτων, ὥς γε Χαλδαίων παῖδες, ἀλλὰ καὶ ὁ Πύθιος αὐτὸς ἄρτι μὲν Ἀριστέᾳ παρεῖχε τὸ κράτος, ἄρτι δὲ Μοιρίχῳ, καὶ τὰ τάλαντα ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦτον, νῦν δ' ἐπ' ἐκεῖνον ἔρρεπε.*

Ἐφρόντιζον ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ὄντες συνομήλικοι, ὁ καθεὶς ἕνεκα τῆς περιουσίας, καὶ συνέθετον τὶς διαθῆκες στὰ φανερά, ὁ μὲν Μοίριχος, ἐὰν ἀπέθνησκε ἐνωρίτερα, ἀφήνοντας τὸν Ἀριστέα κύριον ὅλης της περιουσίας του, ἐνῷ ὁ Ἀριστέας τὸν

[157] Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου, ὁ Ἀχιλλεὺς διοργανώνει ἀθλητικοὺς ἀγῶνες εἰς μνήμην του. Στὸ ἀγώνισμα τῆς πάλης συμμετέχουν ὁ Αἴας ὁ Τελαμώνιος καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ἐπειδὴ ὁ ἀγὼν διαρκεῖ πολλὴ ὥρα χωρὶς νικητή, καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ βαριοῦνται, ὁ Αἴας λέει αὐτὴν τὴν φράσιν (Ὁμ. Ἰλ. Ψ 724) στὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν σηκώνει απὸ τὸ ἔδαφος. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως, μὲ πονηριὰ, λακτίζει τὸν ἀντίπαλό του πίσω ἀπὸ τὸ γόνατο καὶ ἐν συνεχείᾳ θέτει τὸ γόνατό του ἀνάμεσα στὰ πόδια του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσῃ ὁ Αἶας τὴν ἰσορροπία του καὶ νὰ πέσῃ κάτω ἀνάσκελα, ἐνῷ ὁ Ὀδυσσεὺς πέφτει ἐπάνω του. Ἔπειτα προσπαθεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ σηκώσῃ τὸν Αἴαντα, ἀλλὰ τὸ μόνον ποὺ καταφέρνει εἶναι νὰ πέσουν καὶ οἱ δύο στὸ ἔδαφος. Ὁ Ἀχιλλεὺς κρίνει τὸν ἀγῶνα ἰσόπαλο (Ὁμ. Ἰλ. Ψ 706-737).

[158] Θηβαῖος κυνικὸς φιλόσοφος, ὁ σπουδαιότερος μαθητὴς τοῦ Διογένους τοῦ Σινωπέως. Ἀφοῦ ἐμοίρασε τὰ ὑπάρχοντά του στὸ Κοινόν τῶν Θηβῶν, ἐνυμφεύθη τὴν Ἱππαρχία, νέα μὲ δυνατὸ χαρακτῆρα, ἀπὸ οἰκογένεια εὐγενῶν, ἡ ὁποία ὅμως ἦτο πρόθυμη νὰ ζῇ ὅπως καὶ ἐκεῖνος. Ἡ διδασκαλία του ἦτο κήρυγμα τοῦ πλέον αὐστηροῦ κυνισμοῦ.

Μοίριχο, ἐὰν ἔφευγε πρὶν ἀπὸ αὐτόν. Αὐτὰ εἶχαν γραφῆ καὶ αὐτοὶ ἐφρόντιζον ξεπερνώντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ὡς πρὸς τὴν κολακεία. Καὶ οἱ μάντεις, συμπεραίνοντας τὸ μέλλον εἴτε ἀπὸ τὰ ἄστρα εἴτε ἀπὸ τὰ ὄνειρα, ὅπως βεβαίως οἱ Χαλδαῖοι[159], ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πύθιος[160], μία μὲν παρεῖχε τὴν ῥώμην στὸν Ἀριστέα, μία δὲ στὸν Μοίριχο καὶ ἔκλινε τὶς πλάστιγγες τῆς ζυγαριᾶς πότε μὲν σὲ αὐτόν, πότε δὲ σὲ ἐκεῖνον.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τί οὖν πέρας ἐγένετο, ὦ Κράτης; ἀκοῦσαι γὰρ ἄξιον.*

Τί ἔγινε λοιπὸν στὸ τέλος, Κράτη; Διότι ἀξίζει νὰ ἀκούσω.

{ΚΡΑΤΗΣ} *Ἄμφω τεθνᾶσιν ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας, οἱ δὲ κλῆροι εἰς Εὐνόμιον καὶ Θρασυκλέα περιῆλθον ἄμφω συγγενεῖς ὄντας οὐδὲ πώποτε προμαντευομένους οὕτω γενέσθαι ταῦτα· διαπλέοντες γὰρ ἀπὸ Σικυῶνος εἰς Κίρραν κατὰ μέσον τὸν πόρον πλαγίῳ περιπεσόντες τῷ Ἰάπυγι ἀνετράπησαν.*

Πέθαναν καὶ οἱ δύο τὴν ἴδια ἡμέρα, οἱ δὲ περιουσίες τους περιῆλθον στὸν Εὐνόμιο καὶ τὸν Θρασυκλέα ποὺ ἦσαν καὶ οἱ δύο συγγενεῖς, χωρὶς νὰ τοὺς ἔχει δοθῇ ποτὲ χρησμὸς ὅτι ἔτσι θὰ γίνονταν αὐτά. Καθὼς ἔπλεαν ἀπὸ Σικυῶνα εἰς Κίρραν[161] κατὰ μέσον τοῦ πελάγους, ἀφοῦ ἔπεσαν πλαγίως ἐπάνω στὸν Ἰάπυγο[162], ἀνετράπησαν.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Εὖ ἐποίησαν. ἡμεῖς δὲ ὁπότε ἐν τῷ βίῳ ἦμεν, οὐδὲν τοιοῦτον ἐνενοοῦμεν περὶ ἀλλήλων· οὔτε πώποτε ηὐξάμην Ἀντισθένην ἀποθανεῖν, ὡς κληρονομήσαιμι τῆς βακτηρίας αὐτοῦ -εἶχε δὲ πάνυ καρτερὰν ἐκ κοτίνου*

[159] Σύμφωνα μὲ τὸν Διογένη τὸν Λαέρτιο: «Οἱ Χαλδαῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀστρονομία καὶ τὴν μαντεία» (Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη, Βιβλίον 2ον 29,2,1).

[160] Πύθιος Ἀπόλλων. Ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπίθετα τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ ἀρχαιότερον ὄνομα τῆς τοποθεσίας τῶν Δελφῶν ἦτο «Πυθώ», τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Ὅμηρος. Ὁρισμένοι λένε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸ ῥῆμα «πυνθάνομαι»= ζητῶ νὰ μάθω, πληροφοροῦμαι, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸ «πύθω»= σαπίζω, διότι ὁ φονευθείς, ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, δράκων Πύθων ἐκεῖ «ἐσάπισε».

[161] Ἡ ἀρχαία Κίρρα εὑρίσκεται στὸν κόλπο τῆς Ἰτέας, στὴν ἔξοδο τῆς κοιλάδος τοῦ Πλειστοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν Κορινθιακὸ κόλπο. Ὑπῆρξε ἐπίνειο τῶν Δελφῶν.

[162] Ἰάπυξ, υἱὸς τοῦ Λυκάονος ἢ τοῦ Δαιδάλου, κατὰ μίαν ἐκδοχὴ ἀρχηγὸς ὁμάδος Κρητῶν ἡ ὁποία ἀκολούθησε τὸν Μίνωα στὴν Σικελία. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μίνωος, οἱ Κρῆτες θέλησαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα τους, ἀλλὰ ἡ τρικυμία τοὺς ἔρριψε στὴν Νότιον Ἰταλία. Ἐκεῖ, κοντὰ στὸν Τάραντα, ἵδρυσαν ἀποικία, τὴν Ἰαπυγία. Στὸ κείμενον, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰάπυγος νοεῖται ὡς συνώνυμον τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἀνέμου.

ποιησάμενος- οὔτε οἶμαι σὺ ὁ Κράτης ἐπεθύμεις κληρονομεῖν ἀποθανόντος ἐμοῦ τὰ κτήματα καὶ τὸν πίθον καὶ τὴν πήραν χοίνικας δύο θέρμων ἔχουσαν.

Καλὰ ἔπαθον. Ὅταν ἐμεῖς ἤμασταν ἐν ζωῇ δὲν εἴχαμε κατὰ νοῦν τίποτε τέτοιο περὶ ἀλλήλων. Οὔτε εὐχήθηκα ποτὲ νὰ πεθάνῃ ὁ Ἀντισθένης[163], γιὰ νὰ κληρονομήσω τὴν μαγκούρα του -εἶχε [μία] πολὺ γερή, φτιαγμένη ἀπὸ ἀγριελιὰ- οὔτε νομίζω ἐσὺ ὁ Κράτης ἐπιθυμοῦσες, ἀφοῦ πέθαινα ἐγώ, νὰ κληρονομήσῃς τὰ ἀποκτήματα καὶ τὸ πιθάρι καὶ τὸ σακούλι ποὺ ἔχει χῶρο γιὰ δύο λούπινα.

{ΚΡΑΤΗΣ} *Οὐδὲν γάρ μοι τούτων ἔδει, ἀλλ' οὐδὲ σοί, ὦ Διόγενες· ἃ γὰρ ἐχρῆν, σύ τε Ἀντισθένους ἐκληρονόμησας καὶ ἐγὼ σοῦ, πολλῷ μείζω καὶ σεμνότερα τῆς Περσῶν ἀρχῆς.*

Ἐπειδὴ δὲν εἶχα ἀνάγκη τίποτε ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ οὔτε ἐσύ, Διογένη. Ἐσὺ ἐκληρονόμησες ἀπὸ τὸν Ἀντισθένη αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε, καὶ ἐγὼ ἀπὸ ἐσένα, πολλὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν Περσῶν.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Τίνα ταῦτα φῄς;*

Ποιὰ λὲς [ὅτι εἶναι] αὐτά;

{ΚΡΑΤΗΣ} *Σοφίαν, αὐτάρκειαν, ἀλήθειαν, παρρησίαν, ἐλευθερίαν.*

Σοφία, αὐτάρκεια, ἀλήθεια, παρρησία, ἐλευθερία.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Νὴ Δία, μέμνημαι τοῦτον διαδεξάμενος τὸν πλοῦτον παρὰ Ἀντισθένους καὶ σοὶ ἔτι πλείω καταλιπών.*

Μὰ τὸν Δία, θυμοῦμαι ὅτι ἐκληρονόμησα ἀπὸ τὸν Ἀντισθένη τοῦτον τὸν πλοῦτον καὶ ἄφησα ἀκόμα περισσότερα σὲ ἐσένα.

{ΚΡΑΤΗΣ} *Ἀλλ' οἱ ἄλλοι ἠμέλουν τῶν τοιούτων κτημάτων καὶ οὐδεὶς ἐθεράπευεν ἡμᾶς κληρονομήσειν προσδοκῶν, εἰς δὲ τὸ χρυσίον πάντες ἔβλεπον.*

---

[163] Ἕλλην φιλόσοφος. Μαθητὴς ἀρχικῶς τοῦ Γοργίου, προσελκύεται τελικῶς ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ Σωκράτους καὶ ἐγκαταλείπει τὸν πρῶτο του διδάσκαλο μὲ χλευασμούς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους, ἀκολουθεῖ δικό του δρόμο στὴν σκέψιν καὶ στὴν συμπεριφορὰ καὶ ἱδρύει τὴν σχολὴ τῶν Κυνικῶν. Ὁ Ἀντισθένης διδάσκει ὅτι ἡ εὐδαιμονία εὑρίσκεται ἀποκλειστικὰ στὴν ἀρετὴ ὄχι ὡς συνέπεια θεωρητικοῦ στοχασμοῦ, ἀλλὰ ὡς ἔμπρακτη φυσικὴ στάσις «οὔτε λόγων πολλῶν, οὔτε μαθήσεως δεομένη».

Ἀλλὰ οἱ ἄλλοι ἀμελοῦσαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ ἀποκτήματα καὶ κανεὶς δὲν μᾶς ἐφρόντιζε προσδοκώντας νὰ μᾶς κληρονομήσῃ, διότι ὅλοι ἀπέβλεπον εἰς τὸν χρυσόν.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Εἰκότως· οὐ γὰρ εἶχον ἔνθα δέξαιντο τὰ τοιαῦτα παρ᾽ ἡμῶν διερρυηκότες ὑπὸ τρυφῆς, καθάπερ τὰ σαπρὰ τῶν βαλλαντίων· ὥστε εἴ ποτε καὶ ἐμβάλοι τις ἐς αὐτοὺς ἢ σοφίαν ἢ παρρησίαν ἢ ἀλήθειαν, ἐξέπιπτεν εὐθὺς καὶ διέρρει, τοῦ πυθμένος στέγειν οὐ δυναμένου, οἷόν τι πάσχουσιν αἱ τοῦ Δαναοῦ αὗται παρθένοι εἰς τὸν τετρυπημένον πίθον ἐπαντλοῦσαι· τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐφύλαττον.*

Προφανῶς. Ἀφοῦ δὲν εἶχαν ποῦ νὰ βάλουν τὰ σχετικὰ ἀπὸ ἐμᾶς καθὼς τοὺς ξεγλιστροῦν λόγῳ τῆς τρυφῆς, ὅπως ἀκριβῶς τὰ πολὺ φθαρμένα ἀπὸ τὰ βαλλάντια. Ὥστε ἐὰν ποτὲ κάποιος βάλῃ ἐντός τους ἢ σοφία ἢ παρρησία ἢ ἀλήθεια, θὰ [τοῦ] ἔπεφταν ἔξω ἀμέσως καὶ θὰ διέρρεον, μὴ μπορώντας νὰ στεγάσῃ τὸν πυθμένα, ὅπως κάτι τέτοιο παθαίνουν καὶ αὐτὲς οἱ παρθένες τοῦ Δαναοῦ[164], οἱ ὁποῖες ῥίπτουν νερὸ γιὰ νὰ γεμίσουν τὸ τρύπιο πιθάρι. Τὸν χρυσὸν μὲ νύχια καὶ μὲ δόντια καὶ μὲ κάθε τέχνασμα ἐφύλασσον.

{ΚΡΑΤΗΣ} *Οὐκοῦν ἡμεῖς μὲν ἕξομεν κἀνταῦθα τὸν πλοῦτον, οἱ δὲ ὀβολὸν ἥξουσι κομίζοντες καὶ τοῦτον ἄχρι τοῦ πορθμέως.*

Ἐμεῖς λοιπὸν θὰ ἔχουμε καὶ ἐδῶ τὸν πλοῦτον, ἐνῷ αὐτοὶ θὰ ἔλθουν κομίζοντας ὀβολόν, καὶ αὐτὸν μέχρι τὸν πορθμέα.

164 Οἱ Δαναΐδες ἦσαν οἱ πενήντα κόρες τοῦ Δαναοῦ. Ὁ Δαναὸς ἐζοῦσε στὴν Λιβύη, ἐνῷ στὴν Αἴγυπτο κατοικοῦσε ὁ ἀδελφός του Αἴγυπτος μὲ τοὺς πενήντα υἱούς του. Ἐπειδὴ ὁ Δαναὸς ἐφοβεῖτο ὅτι ὁ Αἴγυπτος καὶ οἱ υἱοὶ του θέλουν νὰ τοῦ πάρουν τὴν χώρα κατεσκεύασε ἕνα πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ πρώτη πεντηκόντορος καὶ κατεσκευάσθη τῇ ὑποδείξει τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς. Στὰ 50 κουπιὰ της ἐκάθισαν οἱ 50 Δαναΐδες καὶ κατέφυγον στὸ Ἄργος. Ἀργότερα, οἱ υἱοὶ τοῦ Αἰγύπτου, θέλοντας νὰ σταματήσουν τὴν ἔχθρα ἡ ὁποία ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους, ἐζήτησαν τὶς κόρες τοῦ Δαναοῦ σὲ γάμο. Αὐτὲς ὅμως, κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ πατρός τους, τὴν πρώτη νύκτα τοῦ γάμου τους ἐφόνευσαν τοὺς συζύγους τους, ἐκτὸς ἀπὸ μία, ἡ ὁποία ἄφησε τὸν σύζυγό της Λυγκέα νὰ ζήσῃ. Οἱ φόνισσες ἔφεραν τὸ μίασμα καὶ στὸν Κάτω Κόσμο, ὅπου κατεδικάσθησαν νὰ προσπαθοῦν αἰωνίως νὰ γεμίσουν μὲ νερὸ ἕνα τρύπιο πιθάρι (τὸν «πίθο» τῶν Δαναΐδων).

ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΘΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗΤΟΣ

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀντίσθενες καὶ Κράτης, σχολὴν ἄγομεν· ὥστε τί οὐκ ἄπιμεν εὐθὺ τῆς καθόδου περιπατήσοντες, ὀψόμενοι τοὺς κατιόντας οἷοί τινές εἰσι καὶ τί ἕκαστος αὐτῶν ποιεῖ;*

Ἀντισθένη καὶ Κράτη, ἔχουμε καιρὸ στὴν διάθεσίν μας, ὥστε γιατί δὲν πᾶμε κατ' εὐθεῖαν να περπατήσουμε τὴν κάθοδον, νὰ δοῦμε αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι κατεβαίνουν, τί λογῆς εἶναι καὶ τί κάνει κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτούς;

{ΑΝΤΙΣΘΕΝΗΣ} *Ἀπίωμεν, ὦ Διόγενες· καὶ γὰρ ἂν ἡδὺ τὸ θέαμα γένοιτο, τοὺς μὲν δακρύοντας αὐτῶν ὁρᾶν, τοὺς δὲ ἱκετεύοντας ἀφεθῆναι. ἐνίους δὲ μόλις κατιόντας καὶ ἐπὶ τράχηλον ὠθοῦντος τοῦ Ἑρμοῦ ὅμως ἀντιβαίνοντας καὶ ὑπτίους ἀντερείδοντας οὐδὲν δέον.*

Ἂς πᾶμε, Διογένη. Διότι θὰ εἶναι ἴσως γλυκὸ τὸ θέαμα, νὰ βλέπουμε τοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν νὰ δακρύζουν, τοὺς δὲ νὰ ἱκετεύουν νὰ ἀφεθοῦν. Ὁρισμένους δὲ μὲ δυσκολία νὰ κατεβαίνουν καὶ νὰ ἐναντιώνωνται παρ' ὅλον ὅτι ὁ Ἑρμῆς τοὺς σπρώχνει ἀπὸ τὸν τράχηλο, καὶ νὰ πέφτουν ἀνάσκελα γιὰ νὰ ἀντισταθοῦν ἐνῷ δὲν χρειάζεται.

{ΚΡΑΤΗΣ} *Ἔγωγ' οὖν καὶ διηγήσομαι ὑμῖν ἃ εἶδον ὁπότε κατῄειν κατὰ τὴν ὁδόν.*

Ἐγὼ βεβαίως θὰ σᾶς διηγηθῶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶδα ὅταν κατερχόμουν ἀπὸ τὴν ὁδόν.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Διήγησαι, ὦ Κράτης· ἔοικας γάρ τινα ἑωρακέναι παγγέλοια.*

Διηγήσου, Κράτη. Διότι φαίνεσαι ὅτι ἔχεις δεῖ [πράγματα] ἐντελῶς γελοῖα.

{ΚΡΑΤΗΣ} *Καὶ ἄλλοι μὲν πολλοὶ συγκατέβαινον ἡμῖν, ἐν αὐτοῖς δὲ ἐπίσημοι Ἰσμηνόδωρός τε ὁ πλούσιος ὁ ἡμέτερος καὶ Ἀρσάκης ὁ Μηδίας ὕπαρχος καὶ Ὀροίτης ὁ Ἀρμένιος. ὁ μὲν οὖν Ἰσμηνόδωρος -ἐπεφόνευτο γὰρ ὑπὸ τῶν λῃστῶν ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα Ἐλευσῖνάδε οἶμαι βαδίζων- ἔστενε καὶ τὸ τραῦμα ἐν ταῖν χεροῖν εἶχε καὶ τὰ παιδία, ἃ νεογνὰ κατελελοίπει, ἀνεκαλεῖτο καὶ ἑαυτῷ ἐπεμέμφετο τῆς τόλμης, ὃς Κιθαιρῶνα ὑπερβάλλων καὶ τὰ περὶ τὰς Ἐλευθερὰς χωρία πανέρημα ὄντα ὑπὸ τῶν πολέμων διοδεύων δύο μόνους οἰκέτας ἐπηγάγετο, καὶ ταῦτα φιάλας πέντε χρυσᾶς καὶ κυμβία τέτταρα μεθ' ἑαυτοῦ κομίζων. ὁ δὲ Ἀρσάκης -γηραιὸς ἤδη καὶ νὴ Δί' οὐκ ἄσεμνος τὴν ὄψιν- εἰς τὸ βαρβαρικὸν ἤχθετο καὶ ἠγανάκτει πεζὸς βαδίζων καὶ ἠξίου τὸν*

ἵππον αὐτῷ προσαχθῆναι· καὶ γὰρ καὶ ὁ ἵππος αὐτῷ συνετεθνήκει, μιᾷ πληγῇ ἀμφότεροι διαπαρέντες ὑπὸ Θρᾳκός τινος πελταστοῦ ἐν τῇ ἐπὶ τῷ Ἀράξῃ πρὸς τὸν Καππαδόκην συμπλοκῇ. ὁ μὲν γὰρ Ἀρσάκης ἐπήλαυνεν, ὡς διηγεῖτο, πολὺ τῶν ἄλλων προεξορμήσας, ὑποστὰς δὲ ὁ Θρᾷξ τῇ πέλτῃ μὲν ὑποδὺς ἀποσείεται τοῦ Ἀρσάκου τὸν κοντόν, ὑποθεὶς δὲ τὴν σάρισαν αὐτόν τε διαπείρει καὶ τὸν ἵππον.

Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κατέβαιναν μὲ εμᾶς, μέσα δὲ σὲ αὐτοὺς διακεκριμένοι [ἄνδρες], ὁ δικός μας ὁ Ἰσμηνόδωρος ὁ πλούσιος καὶ ὁ Ἀρσάκης, ὁ ὕπαρχος τῆς Μηδίας καὶ ὁ Ἀρμένιος τῆς Ὀροίτης. Ὁ μὲν Ἰσμηνόδωρος λοιπὸν -ἐπειδὴ εἶχε φονευθῇ ἀπὸ τοὺς λῃστὲς κάτω ἀπὸ τὸν Κιθαιρῶνα[165] ἐνῷ ἐβάδιζε, νομίζω, πρὸς Ἐλευσῖνα- ἀναστέναζε καὶ κρατοῦσε τὸ τραῦμα στὰ δυό του χέρια καὶ θρηνοῦσε γιὰ τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα εἶχε ἀφήσει νεογνά, καὶ κατηγοροῦσε τὸν ἑαυτόν του γιὰ τὴν τόλμη του, ὁ ὁποῖος διερχόμενος τὸν Κιθαιρῶνα, ἐπέρασε μέσα ἀπὸ τὰ χωριὰ γύρω ἀπὸ τὶς Ἐλευθερές[166], τὰ ὁποῖα εἶναι πανέρημα ἀπὸ τοὺς πολέμους, συνοδευόμενος μόνον ἀπὸ δύο ὑπηρέτες, καὶ μάλιστα ἐνῷ ἐκόμιζε μαζί του πέντε χρυσὲς κοῦπες καὶ τέσσερα ποτήρια. Ὁ δὲ Ἀρσάκης, γέρος ἤδη καὶ μὰ τὸν Δία σεβάσμιος εἰς τὴν ὄψιν, δυσαρεστεῖτο σύμφωνα μὲ τὸν βαρβαρικὸ τρόπο σκέψεως καὶ ἀγανακτοῦσε καθὼς ἐβάδιζε πεζὸς καὶ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ τοῦ φέρουν τὸν ἵππο. Διότι καὶ ὁ ἵππος ἔθανε μαζὶ μὲ αὐτόν, διαπερασμένοι καὶ οἱ δύο μὲ ἕνα κτύπημα ἀπὸ κάποιον Θρᾷκα πελταστή[167], στὶς ὄχθες τοῦ Ἀράξου [ποταμοῦ][168], στὴν συμπλοκὴ μὲ τὸν Καππαδόκη. Διότι ὁ μὲν Ἀρσάκης ἐπήλαυνε, ὅπως διηγεῖτο, ἔχοντας ἐξορμήσει περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνῷ ὁ Θρᾷξ ἀφοῦ ἐστάθη καλυμμένος ἀπὸ τὴν ἀσπίδα καὶ

---

[165] Ὁ Κιθαιρὼν εἶναι πευκόφυτος ὀρεινὸς ὄγκος μεταξὺ τοῦ ὄρους Πατέρα, τῶν Γερανείων ὀρέων καὶ τῆς Πάρνηθος. Εὑρίσκεται στὰ σύνορα Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν κοινοτήτων τῶν δύο νομῶν. Στὶς ῥάχες τοῦ ὄρους εὑρίσκεται ἡ Οἰνόη Ἀττικῆς. Ἡ ὀνομασία του προέρχεται ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Πλαταιῶν.

[166] Αἱ Ἐλευθεραὶ ἦσαν πόλις τῆς Βοιωτίας στὰ νότια τοῦ Κιθαιρῶνος.

[167] Οἱ Πελτασταί: Σώματα ἐλαφρὰ ὁπλισμένων στρατιωτῶν ποὺ κρατοῦσαν πέλτη (μικρὴ ἀσπίδα) μὲ σχῆμα μηνοειδές, καθὼς καὶ ἀκόντιον, ἐνῷ σύμφωνα μὲ τὸν Ἡρόδοτο φοροῦσαν κράνος καὶ ἔφεραν ἐπίσης ἕνα ἢ δύο μαχαίρια. Ἀρχικῶς ἦσαν Θράκες μισθοφόροι καὶ κατεῖχαν θέσι μεταξὺ τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ψιλῶν, ἐνῷ συχνὰ ἀναφέρονται καὶ κοντὰ στοὺς τοξότες. Ὑπὸ τὸν Ἀθηναῖο στρατηγὸ Ἰφικράτη ἀνεδείχθησαν σὲ στρατιωτικὴ δύναμιν ἀποφασιστικῆς σημασίας, ὕστερα ὅμως ἀπὸ τὴν ἄνοδο καὶ τὶς κατακτήσεις τοῦ μακεδονικοῦ στρατιωτικοῦ συστήματος τῆς φάλαγγος ἔτεθησαν σὲ ἀχρηστία.

[168] Ὁ ποταμὸς Ἀράξης (σημερινὸς Ἀράς), ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποταμοὺς τοῦ Καυκάσου.

προτάσσοντάς την, ἀπέκρουσε τὸ δόρυ τοῦ Ἀρσάκου καὶ καθὼς προέτεινε ἀπὸ κάτω τὴν σάρισα, διαπερνᾷ αὐτὸν καὶ τὸν ἵππον.

{ΑΝΤΙΣΘΕΝΗΣ} *Πῶς οἷόν τε, ὦ Κράτης, μιᾷ πληγῇ τοῦτο γενέσθαι;*

Πῶς εἶναι δυνατόν, Κράτη, μὲ ἕνα κτύπημα νὰ γίνῃ τοῦτο;

{ΚΡΑΤΗΣ} *Ῥᾷστ', ὦ Ἀντισθένες· ὁ μὲν γὰρ ἐπήλαυνεν εἰκοσάπηχύν τινα κοντὸν προβεβλημένος, ὁ Θρᾷξ δ' ἐπειδὴ τῇ πέλτῃ παρεκρούσατο τὴν προσβολὴν καὶ παρῆλθεν αὐτὸν ἡ ἀκωκή, ἐς τὸ γόνυ ὀκλάσας δέχεται τῇ σαρίσῃ τὴν ἐπέλασιν καὶ τιτρώσκει τὸν ἵππον ὑπὸ τὸ στέρνον ὑπὸ θυμοῦ καὶ σφοδρότητος ἑαυτὸν διαπείραντα· διελαύνεται δὲ καὶ ὁ Ἀρσάκης ἐκ τοῦ βουβῶνος διαμπὰξ ἄχρι ὑπὸ τὴν πυγήν. ὁρᾷς οἷόν τι ἐγένετο, οὐ τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ τοῦ ἵππου μᾶλλον τὸ ἔργον. ἠγανάκτει δ' ὅμως ὁμότιμος ὢν τοῖς ἄλλοις καὶ ἠξίου ἱππεὺς κατιέναι. ὁ δέ γε Ὀροίτης καὶ πάνυ ἁπαλὸς ἦν τὼ πόδε καὶ οὐδ' ἑστάναι χαμαί, οὐχ ὅπως βαδίζειν ἐδύνατο· πάσχουσι δ' αὐτὸ ἀτεχνῶς Μῆδοι πάντες, ἢν ἀποβῶσι τῶν ἵππων· ὥσπερ οἱ ἐπὶ τῶν ἀκανθῶν ἀκροποδητὶ μόλις βαδίζουσιν. ὥστε ἐπεὶ καταβαλὼν ἑαυτὸν ἔκειτο καὶ οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἀνίστασθαι ἤθελεν, ὁ βέλτιστος Ἑρμῆς ἀράμενος αὐτὸν ἐκόμισεν ἄχρι πρὸς τὸ πορθμεῖον, ἐγὼ δὲ ἐγέλων.*

Εὐκόλως, Ἀντισθένη. Ὁ μὲν ἐπήλαυνε προτείνοντας δόρυ εἴκοσι πήχεων, ἐνῷ ὁ Θρᾷξ ἀφοῦ ἀπέκρουσε τὸ κτύπημα μὲ τὴν ἀσπίδα καὶ ἐπέρασε ἀπὸ δίπλα του ἡ αἰχμή, λυγίζοντας τὸ γόνατο, ἀποκρούει τὴν ἐπέλασιν καὶ πληγώνει μὲ τὴν σάρισα τὸν ἵππο κάτω ἀπὸ τὸ στέρνο, διαπερνώντας τον λόγῳ τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς σφοδρότητός [του]. Διαπερνᾶται δὲ καὶ ὁ Ἀρσάκης πέρα ὡς πέρα, ἀπὸ τὸ κάτω ὑπογάστριο μέχρι τοὺς γλουτούς. Βλέπεις πῶς ἔγινε, ὄχι τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ τοῦ ἵππου περισσότερο ἦτο τὸ ἔργον. Ἀγανακτοῦσε ὅμως ὄντας ἰσότιμος μὲ τοὺς ἄλλους καὶ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ κατεβῇ ὡς ἱππεύς. Αὐτὸς δὲ τῆς Ὀροίτης ἦτο πάρα πολὺ ἁπαλὸς στὰ δύο πόδια καὶ οὔτε νὰ σταθῇ στὸ ἔδαφος μποροῦσε, πόσο μᾶλλον νὰ βαδίζῃ. Πάσχουν ἀπὸ αὐτὸ ὅλοι σχεδὸν οἱ Μῆδοι, ἐὰν κατεβοῦν ἀπὸ τοὺς ἵππους. Βαδίζουν μὲ δυσκολία, ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι [περπατοῦν] ἐπάνω σὲ ἀγκάθια, στὶς ἄκρες τῶν ποδιῶν τους. Ὥστε, ἀφοῦ ἔρριψε κάτω τὸν ἑαυτόν του, ἐξάπλωσε, καὶ μὲ κανένα τέχνασμα δὲν ἤθελε νὰ σηκωθῇ. Ὁ ἀγαπητὸς Ἑρμῆς, σηκώνοντάς τον, τὸν ἔφερε μέχρι τὸ πορθμεῖον, ἐνῷ ἐγὼ γελοῦσα.

{ΑΝΤΙΣΘΕΝΗΣ} *Κἀγὼ δὲ ὁπότε κατῄειν, οὐδ' ἀνέμιξα ἐμαυτὸν τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ἀφεὶς οἰμώζοντας αὐτοὺς προδραμὼν ἐπὶ τὸ πορθμεῖον προκατέλαβον χώραν, ὡς ἂν ἐπιτηδείως πλεύσαιμι· καὶ παρὰ τὸν πλοῦν οἱ μὲν ἐδάκρυόν τε καὶ ἐναυτίων, ἐγὼ δὲ μάλα ἐτερπόμην ἐπ' αὐτοῖς.*

Καὶ ἐγὼ ὅταν κατέβαινα, δὲν ἀνέμιξα τὸν ἑαυτόν μου μὲ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἀφοῦ τοὺς ἄφησα νὰ θρηνοῦν φωνάζοντας καὶ προέτρεξα στὸ πλοιάριον, προκατέλαβα θέσιν, ὥστε νὰ μποροῦσα νὰ πλεύσω ἄνετα. Καὶ κατὰ τὸν πλοῦν οἱ μὲν ἐδάκρυζον καὶ ἔπασχον ἀπὸ ναυτία, ἐνῷ ἐγὼ εὐχαριστούμην πάρα πολὺ μὲ αὐτούς.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Σὺ μέν, ὦ Κράτης καὶ Ἀντίσθενες, τοιούτων ἐτύχετε τῶν ξυνοδοιπόρων, ἐμοὶ δὲ Βλεψίας τε ὁ δανειστικὸς ὁ ἐκ Πειραιῶς καὶ Λάμπις ὁ Ἀκαρνὰν ξεναγὸς ὢν καὶ Δᾶμις ὁ πλούσιος ὁ ἐκ Κορίνθου συγκατῄεσαν, ὁ μὲν Δᾶμις ὑπὸ τοῦ παιδὸς ἐκ φαρμάκων ἀποθανών, ὁ δὲ Λάμπις δι' ἔρωτα Μυρτίου τῆς ἑταίρας ἀποσφάξας ἑαυτόν, ὁ δὲ Βλεψίας λιμῷ ἄθλιος ἐλέγετο ἀπεσκληκέναι καὶ ἐδήλου δὲ ὠχρὸς εἰς ὑπερβολὴν καὶ λεπτὸς εἰς τὸ ἀκριβέστατον φαινόμενος. ἐγὼ δέ, καίπερ εἰδώς, ἀνέκρινον, ὃν τρόπον ἀποθάνοιεν. εἶτα τῷ μὲν Δάμιδι αἰτιωμένῳ τὸν υἱόν, Οὐκ ἄδικα μέντοι ἔπαθες, ἔφην, ὑπ' αὐτοῦ, εἰ τάλαντα ἔχων ὁμοῦ χίλια καὶ τρυφῶν αὐτὸς ἐνενηκοντούτης ὢν ὀκτωκαιδεκαέτει νεανίσκῳ τέτταρας ὀβολοὺς παρεῖχες. σὺ δέ, ὦ Ἀκαρνάν, -ἔστενε γὰρ κἀκεῖνος καὶ κατηρᾶτο τῇ Μυρτίῳ- τί αἰτιᾷ τὸν Ἔρωτα, σεαυτὸν δέον, ὃς τοὺς μὲν πολεμίους οὐδεπώποτε ἔτρεσας, ἀλλὰ φιλοκινδύνως ἠγωνίζου πρὸ τῶν ἄλλων, ἀπὸ δὲ τοῦ τυχόντος παιδισκαρίου καὶ δακρύων ἐπιπλάστων καὶ στεναγμῶν ἑάλως ὁ γενναῖος; ὁ μὲν γὰρ Βλεψίας αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγόρει φθάσας πολλὴν τὴν ἄνοιαν, ὡς τὰ χρήματα ἐφύλαττεν τοῖς οὐδὲν προσήκουσιν κληρονόμοις, εἰς ἀεὶ βιώσεσθαι ὁ μάταιος νομίζων. πλὴν ἔμοιγε οὐ τὴν τυχοῦσαν τερπωλὴν παρέσχον τότε στένοντες. ἀλλ' ἤδη μὲν ἐπὶ τῷ στομίῳ ἐσμέν, ἀποβλέπειν δὲ χρὴ καὶ ἀποσκοπεῖν πόρρωθεν τοὺς ἀφικνουμένους. βαβαί, πολλοί γε καὶ ποικίλοι καὶ πάντες δακρύοντες πλὴν τῶν νεογνῶν τούτων καὶ νηπίων. ἀλλὰ καὶ οἱ πάνυ γέροντες ὀδύρονται. τί τοῦτο; ἆρα τὸ φίλτρον αὐτοὺς ἔχει τοῦ βίου; τοῦτον οὖν τὸν ὑπέργηρων ἐρέσθαι βούλομαι. τί δακρύεις τηλικοῦτος ἀποθανών; τί ἀγανακτεῖς, ὦ βέλτιστε, καὶ ταῦτα γέρων ἀφιγμένος; ἦ που βασιλεύς τις ἦσθα;*

Ἐσὺ μέν, Κράτη καὶ Ἀντισθένη, τύχατε τέτοιων συνοδοιπόρων, μαζὶ μὲ ἐμένα δέ, κατέβαιναν ὁ Βλεψίας ὁ τοκογλύφος ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὁ Λάμπις ὁ Ἀκαρνάν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχηγὸς ξένων μισθοφόρων, καὶ ὁ Δᾶμις ὁ πλούσιος ἀπὸ τὴν Κόρινθο, ὁ μὲν Δᾶμις πέθανε δηλητηριασμένος ἀπὸ τὸ παιδί του, ὁ δὲ Λάμπις μαχαίρωσε τὸν ἑαυτόν του ἐξ αἰτίας τοῦ ἔρωτός του γιὰ τὴν ἑταίρα Μύρτιον, ὁ δὲ κακομοίρης Βλεψίας ἐλέγετο ὅτι εἶχε καταξεραθῇ ἀπὸ λιμὸ καὶ αὐτὸ ἐφαίνετο, καθὼς ἦτο ὑπερβολικὰ ὠχρὸς καὶ πάρα πολὺ λεπτός. Ἐγὼ μολονότι ἐγνώριζα, ἐρωτοῦσα μὲ ποιόν τυχὸν τρόπο πέθαναν. Ἔπειτα εἶπα στὸν Δᾶμιν, ὁ ὁποῖος κατηγοροῦσε τὸν υἱό του: «Δὲν ἔπαθες, πράγματι, ἄδικα ἀπό αὐτόν, ἐὰν ἔχοντας συνολικὰ χίλια τάλαντα καὶ ἐνῷ ζοῦσες ὁ ἴδιος μέσα στὴν τρυφὴ ὄντας ἐνενήντα ἐτῶν, ἔδιδες σὲ δεκαοκτάρη νεαρὸ τέσσερις ὀβολούς! Ἐνῷ ἐσύ, Ἀκαρνάν,» -διότι ἐστέναζε καὶ ἐκεῖνος καὶ καταριόταν τὴν Μύρτιον- «γιατί κατηγορεῖς τὸν ἔρωτα ἐνῷ πρέπει τὸν ἑαυτόν σου, ὁ ὁποῖος μὲν οὐδέποτε ἐφοβήθης τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ παράτολμα ἀγωνιζόσουν μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅμως ἁλώθηκες, ὁ γενναῖος, ἀπὸ τυχάρπαστο κοριτσόπουλο καὶ ἀπὸ ἐπίπλαστα δάκρυα καὶ στεναγμούς;» Ὁ μὲν Βλεψίας κατηγοροῦσε ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ ἀνοησία του, ὅτι ἐφύλασσε τὰ χρήματα γιὰ ἀσχέτους κληρονόμους, νομίζοντας ὁ μάταιος ὅτι θὰ ζοῦσε γιὰ πάντα. Πλὴν ὅμως τότε μοῦ παρεῖχαν ἐξαιρετικὴ τέρψιν καθὼς ἐστέναζον. Ἐφθάσαμε ὅμως ἤδη εἰς τὸ στόμιον καὶ πρέπει νὰ παρατηροῦμε καὶ νὰ ἐξετάζουμε ἀπὸ μακριὰ τοὺς ἀφικνουμένους. Ἀλλοίμονον! [Εἶναι] πολλοὶ καὶ πολλῶν εἰδῶν καὶ ὅλοι δακρύζουν, πλὴν τούτων τῶν νεογνῶν καὶ τῶν νηπίων. Ἀλλὰ καὶ οἱ πολὺ γέροντες ὀδύρονται. Γιατί αὐτό; Ἆραγε τὸ μαγικὸ φίλτρο τοῦ βίου τοὺς κατέχει; Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ὑπέργηρο θέλω νὰ ἐρωτήσω. Γιατί δακρύζεις ἐνῷ ἔχεις πεθάνει σὲ τέτοια ἡλικία; Γιατί ἀγανακτεῖς, φίλε μου, καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνῷ ἔχεις ἀφιχθῇ γέρων; Μήπως κάπου ἤσουν κάποιος βασιλεύς;

{ΠΤΩΧΟΣ} *Οὐδαμῶς.*

Οὔτε κἄν!

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀλλὰ σατράπης τις;*

Μήπως κάποιος σατράπης;

{ΠΤΩΧΟΣ} *Οὐδὲ τοῦτο.*

Οὔτε τοῦτο.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἄρα οὖν ἐπλούτεις, εἶτα ἀνιᾷ σε τὸ πολλὴν τρυφὴν ἀπολιπόντα τεθνάναι;*

Ἆραγε λοιπὸν ἐπλούτιζες, συνεπῶς σὲ στενοχωρεῖ τὸ ὅτι πέθανες ἀφήνοντας μεγάλη τρυφή;

{ΠΤΩΧΟΣ} *Οὐδὲν τοιοῦτο, ἀλλ' ἔτη μὲν ἐγεγόνειν ἀμφὶ τὰ ἐνενήκοντα, βίον δὲ ἄπορον ἀπὸ καλάμου καὶ ὁρμιᾶς εἶχον εἰς ὑπερβολὴν πτωχὸς ὢν ἄτεκνός τε καὶ προσέτι χωλὸς καὶ ἀμυδρὸν βλέπων.*

Οὔτε κάτι τέτοιο, ἀλλὰ [ὡς πρὸς] τὰ ἔτη ἤμουν γύρω στὰ ἐνηνήντα, ἔχοντας βίον ἄπορον ἀπὸ καλάμι καὶ πετονιές, ὄντας ὑπερβολικὰ πτωχὸς καὶ ἄτεκνος καὶ κουτσὸς ἐπὶ πλέον καὶ βλέποντας ἀμυδρά.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Εἶτα τοιοῦτος ὢν ζῆν ἤθελες;*

Ἔπειτα, ὄντας τέτοιος, ἤθελες νὰ ζῇς;

{ΠΤΩΧΟΣ} *Ναί· ἡδὺ γὰρ ἦν τὸ φῶς καὶ τὸ τεθνάναι δεινὸν καὶ φευκτέον.*

Ναί. Διότι ἦτο γλυκὸ τὸ φῶς καὶ τὸ νὰ πεθάνῃς φοβερὸν καὶ ἄξιον νὰ ἀποφευχθῇ[169].

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Παραπαίεις, ὦ γέρον, καὶ μειρακιεύῃ πρὸς τὸ χρεών, καὶ ταῦτα ἡλικιώτης ὢν τοῦ πορθμέως. τί οὖν ἄν τις ἔτι λέγοι περὶ τῶν νέων, ὁπότε οἱ τηλικοῦτοι φιλόζωοί εἰσιν, οὓς ἐχρῆν διώκειν τὸν θάνατον ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον. ἀλλ' ἀπίωμεν ἤδη, μὴ καί τις ἡμᾶς ὑπίδηται ὡς ἀπόδρασιν βουλεύοντας, ὁρῶν περὶ τὸ στόμιον εἰλουμένους.*

Παραπαίεις, γέροντα, καὶ παιδιαρίζεις περισσότερο ἀπ' ὅσο πρέπει, καὶ αὐτὰ ὄντας συνομήλικος τοῦ πορθμέως. Τί ἀκόμα θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ πῇ περὶ τῶν νέων, ὅταν οἱ τέτοιας ἡλικίας ἀγαποῦν τὴν ζωή, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ ἐπιζητοῦν τὸν θάνατον ὡς φάρμακον στὰ κακά τοῦ γήρατος; Ἀλλὰ ἂς φύγουμε τώρα, μὴ καὶ κάποιος μᾶς ὑποψιασθῇ ὅτι σχεδιάζουμε νὰ ἀποδράσουμε, καθὼς μας βλέπει μαζεμένους γύρω ἀπὸ τὸ στόμιον.

---

[169] Στοὺς στίχους τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν ἐκφράζεται ἡ λατρεία καὶ τὸ πάθος τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν φύσιν: «Σκάψτε τὸ μνῆμα μου βαθιά, πλατὺ γιὰ δυὸ νομάτους, καὶ στὴν δεξιά του τὴν μεριὰ ν' ἀφῆστε παραθύρι, νὰ μπαίνῃ ὁ ἥλιος τὸ πρωί, δροσιὰ τὸ μεσημέρι, νὰ μπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά, τῆς ἄνοιξης τ' ἀηδόνια» (Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Δημητρίου Κολέτσου, Τῆς βρύσης ὁ ἀνήφορος - Τὰ δημοτικὰ τραγούδια στὸ χωριό μου, ἐκδ. Δεδεμάδη, Ἀθῆναι 2006, σελ. 90).

ΑΙΑΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ

{ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ} *Εἰ σὺ μανείς, ὦ Αἶαν, σεαυτὸν ἐφόνευσας, ἐμέλλησας δὲ καὶ ἡμᾶς ἅπαντας, τί αἰτιᾷ τὸν Ὀδυσσέα καὶ πρῴην οὔτε προσέβλεψας αὐτόν, ὁπότε ἧκεν μαντευσόμενος, οὔτε προσειπεῖν ἠξίωσας ἄνδρα συστρατιώτην καὶ ἑταῖρον, ἀλλ᾽ ὑπεροπτικῶς μεγάλα βαίνων παρῆλθες;*

Ἐὰν ἐσύ, Αἶα, τρελλαμένος ἐφόνευσες τὸν ἑαυτόν σου[170], εἶχες δὲ σκοπὸ [νὰ φονεύσῃς] καὶ ὅλους ἐμᾶς, γιατί κατηγορεῖς τὸν Ὀδυσσέα καὶ προχθὲς οὔτε ποὺ τοῦ ἔρριψες ἕνα βλέμμα, ὅταν ἦλθε νὰ λάβῃ χρησμό[171], οὔτε κατεδέχθης νὰ ὁμιλήσῃς μὲ ἄνδρα συστρατιώτη καὶ φίλο, ἀλλὰ ὑπεροπτικῶς, προχωρώντας μὲ μεγάλα βήματα, ἀπεχώρησες;

{ΑΙΑΣ} *Εἰκότως, ὦ Ἀγάμεμνον· αὐτὸς γοῦν μοι τῆς μανίας αἴτιος κατέστη μόνος ἀντεξετασθεὶς ἐπὶ τοῖς ὅπλοις.*

Εὐλόγως, Ἀγαμέμνων. Διότι αὐτὸς φυσικὰ μοῦ κατέστη ὑπαίτιος τῆς τρέλλας, ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἀνεμετρήθη γιὰ τὰ ὅπλα.

---

170 Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως ἡ Θέτις διωργάνωσε ἀθλητικὸ ἀγῶνα μὲ ἔπαθλο τὰ ὅπλα του, τὰ ὁποῖα θὰ τὰ ἐκέρδιζε ὁ ἄριστος ἐκ τῶν Ἀχαιῶν. Διεκδικοῦν τὰ ὅπλα ὁ Αἴας ὁ Τελαμώνιος, ὡς ἐξάδελφος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ δεύτερος σὲ ἀνδρεία μετὰ ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ὁποῖος πολλὲς φορὲς ἔσωσε τοὺς Ἀχαιοὺς μὲ τὴν πονηριά του. Ἡ τελικὴ ἀπόφασις εἶναι ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσέως. Ἐξωργισμένος ὁ Αἴας μὲ τὸ γεγονὸς αὐτό, ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ ὅλους τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλὰ ἡ Ἀθηνᾶ, ἀφοῦ τοῦ ἐσκότισε τὸ μυαλό, τὸν ἔκανε νὰ νομίζῃ ὅτι τοὺς φονεύει ἐνῷ στὴν πραγματικότητα ὥρμησε ἐναντίον τῶν προβάτων τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὰ ἔσφαξε. Ὅταν συνῆλθε, αἰσθάνθηκε τόση ντροπὴ καὶ ἀπελπισία, ὥστε ρίχτηκε ἐπάνω στὸ ξίφος του καὶ αὐτοκτόνησε. Οἱ Ἕλληνες πάντως, ὄχι μόνον δὲν εἶχαν σὲ ὑπόληψιν, ἀλλὰ ἀπεχθάνοντο τὴν αὐτοκτονία θεωρώντας την ὡς πρᾶξιν ἀνανδρίας ἢ παράνοιας. Σχετικῶς ὁ Ἀριστοτέλης σχολιάζει (Ἠθικὰ Νικομάχεια 1116a,12): «Τὸ δ᾽ ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν ἢ ἔρωτα ἤ τι λυπηρὸν οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα» (Τὸ νὰ πεθαίνῃ [κάποιος] ἀποφεύγοντας τὴν πενία ἢ τὸν ἔρωτα ἢ κάτι λυπηρό, δὲν [εἶναι στοιχεῖον ἀνθρώπου] ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. Διότι [εἶναι] μαλακία τὸ νὰ ἀποφεύγῃς τὰ ἐπίπονα).

171 Ἀπὸ τὴν πίστιν στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸν ὁ νεκρὸς νὰ βοηθήσῃ τοὺς ζωντανοὺς σὲ δύσκολες περιστάσεις, ἐγεννήθη ἡ ἀνάγκη τῶν ζωντανῶν γιὰ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς νεκρούς. Στὴν ραψῳδία λ τῆς Ὀδυσσείας ὁ Ὅμηρος περιγράφει ἐκτενέστατα τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ὀδυσσεὺς κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὶς σκιὲς τῶν νεκρῶν καὶ κυρίως μὲ τοῦ Τειρεσία, τὸν ὁποῖον ἐρώτησε γιὰ τὸ μέλλον. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ὀδυσσεὺς συνωμίλησε μὲ ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἡρωίδες καὶ ἥρωες. Μόνον ὁ Αἴας ὁ Τελαμώνιος δὲν τοῦ ἐμίλησε διότι παρέμενε ἀκόμη χολωμένος μαζί του γιὰ τὴν διαμάχη τους σχετικὰ μὲ τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Μάταια ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν ἐκάλει νὰ ξεχάσουν τὶς διαφορές τους. Αὐτός, σκυθρωπός, ἀπεμακρύνθη γρήγορα.

{ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ} *Ἠξίους δὲ ἀνανταγώνιστος εἶναι καὶ ἀκονιτὶ κρατεῖν ἁπάντων;*

Εἶχες τὴν ἀξίωσιν νὰ μὴν ἔχῃς ἀνταγωνισμὸ καὶ ἀμαχητὶ νὰ ὑπερέχῃς ὅλων;

{ΑΙΑΣ} *Ναί, τά γε τοιαῦτα· οἰκεία γάρ μοι ἦν ἡ πανοπλία τοῦ ἀνεψιοῦ γε οὖσα. καὶ ὑμεῖς οἱ ἄλλοι πολὺ ἀμείνους ὄντες ἀπείπασθε τὸν ἀγῶνα καὶ παρεχωρήσατέ μοι τῶν ἄθλων, ὁ δὲ Λαέρτου, ὃν ἐγὼ πολλάκις ἔσωσα κινδυνεύοντα κατακεκόφθαι ὑπὸ τῶν Φρυγῶν, ἀμείνων ἠξίου εἶναι καὶ ἐπιτηδειότερος ἔχειν τὰ ὅπλα.*

Ναί, τουλάχιστον γι’ αὐτά. Διότι μοῦ ἦσαν οἰκεία ἡ πανοπλία ἀφοῦ βεβαίως ἦτο τοῦ ἐξαδέλφου. Καὶ ἐνῷ ἐσεῖς οἱ ἄλλοι ἤσασταν πολὺ καλλίτεροι, παραιτηθήκατε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα καὶ μοῦ παρεχωρήσατε τὰ βραβεῖα, ὁ δὲ [υἱὸς] τοῦ Λαέρτου, τὸν ὁποῖον πολλὲς φορὲς ἐγὼ ἔσωσα ὅταν ἐκινδύνευε νὰ κομματιαστῇ ἀπὸ τοὺς Φρύγες, εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ εἶναι καλλίτερος καὶ καταλληλότερος στὸ νὰ κρατῇ τὰ ὅπλα.

{ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ} *Αἰτιῶ τοιγαροῦν, ὦ γενναῖε, τὴν Θέτιν, ἣ δέον σοὶ τὴν κληρονομίαν τῶν ὅπλων παραδοῦναι συγγενεῖ γε ὄντι, φέρουσα ἐς τὸ κοινὸν κατέθετο αὐτά.*

Τότε λοιπὸν κατηγόρησε, γενναῖε, τὴν Θέτιδα, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ παραδώσῃ σὲ ἐσένα τὴν κληρονομιὰ τῶν ὅπλων, ἀφοῦ βεβαίως εἶσαι συγγενής. [Ἀντιθέτως] τὰ ἔφερε καὶ τὰ κατέθεσε εἰς τὸ πλῆθος [τῶν στρατιωτῶν].

{ΑΙΑΣ} *Οὔκ, ἀλλὰ τὸν Ὀδυσσέα, ὃς ἀντεποιήθη μόνος.*

Ὄχι, ἀλλὰ τὸν Ὀδυσσέα, ὁ μόνος ὁ ὁποῖος διεκδίκησε.

{ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ} *Συγγνώμην, ὦ Αἶαν, εἰ ἄνθρωπος ὢν ὠρέχθη δόξης ἡδίστου πράγματος, ὑπὲρ οὗ καὶ ἡμῶν ἕκαστος κινδυνεύειν ὑπέμενεν, ἐπεὶ καὶ ἐκράτησέ σου καὶ ταῦτα ἐπὶ Τρωσὶ δικασταῖς.*

Δῶσε τόπο στὴν ὀργή, Αἶα, ἀφοῦ ὄντας ἄνθρωπος ἐπεθύμησε δόξα γλυκοῦ πράγματος, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου καὶ κάθε ἕνας ἀπὸ ἐμᾶς ὑπέμεινε νὰ κινδυνεύῃ, ἀφοῦ σὲ ἐνίκησε κι ὅλας, καὶ αὐτὰ μπροστὰ σὲ Τρῶας δικαστάς[172].

---

172 Ὑπάρχουν τρεῖς ἐκδοχὲς γιὰ τὸ πῶς ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσέως. Ἡ πρώτη ἀναφέρει ὅτι τὴν ἀπόφασιν τὴν ἔλαβον οἱ Ἀχαιοὶ μὲ μυστικὴ ψηφοφορία, ἀλλὰ ὑπῆρξε νοθεία στὴν καταμέτρησιν τῶν ψήφων (Πίνδαρος, Νέμεα 8,26 & Σοφοκλῆς, Αἴας στ.1135). Ἡ δευτέρα ἀναφέρει ὅτι ἐστάλη κατάσκοπος

{ΑΙΑΣ} *Οἶδα ἐγώ, ἥτις μου κατεδίκασεν· ἀλλ' οὐ θέμις λέγειν τι περὶ τῶν θεῶν. τὸν δ' οὖν Ὀδυσσέα μὴ οὐχὶ μισεῖν οὐκ ἂν δυναίμην, ὦ Ἀγάμεμνον, οὐδ' εἰ αὐτή μοι ἡ Ἀθηνᾶ τοῦτο ἐπιτάττοι.*

Ξέρω ἐγώ, ποιά ἐξέφρασε κρίσιν ἐναντίον μου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι θεμιτὸ νὰ πῶ κάτι περὶ τῶν θεῶν[173]. Τὸν Ὀδυσσέα λοιπὸν δὲν θὰ μποροῦσα νὰ μὴ μισῶ, Ἀγαμέμνων, οὔτε καὶ ἂν ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ αὐτὸ τυχὸν μοῦ ἐπιτάσσῃ.

στὴν Τροία γιὰ νὰ διαπιστώσῃ ποιόν θεωροῦν οἱ Τρῶες τὸν καλλίτερο Ἕλληνα (Λέσχης, Μικρὰ Ἰλιάς). Ἡ τρίτη ἀναφέρει ὅτι ἐρωτήθηκαν Τρῶες αἰχμάλωτοι γιὰ τὸ ποῖος κατὰ τὴν γνώμη τους ἔκανε τὸ μεγαλύτερο κακὸ στὴν Τροία (Ἀρκτῖνος, Αἰθιοπὶς & Κόιντος Σμυρναῖος, Οἱ μεθ' Ὅμηρον λόγοι, Λόγος Ε' στ.141-320).

173 Ὁ Ὅμηρος κάνει σχετικὴ νύξιν στὴν Ὀδύσσεια (λ 547): «παῖδες δὲ Τρώων δίκασαν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη».

ΜΙΝΩΟΣ ΚΑΙ ΣΩΣΤΡΑΤΟΥ

{ΜΙΝΩΣ} *Ὁ μὲν λῃστὴς οὑτοσὶ Σώστρατος εἰς τὸν Πυριφλεγέθοντα ἐμβεβλήσθω, ὁ δὲ ἱερόσυλος ὑπὸ τῆς Χιμαίρας διασπασθήτω, ὁ δὲ τύραννος, ὦ Ἑρμῆ, παρὰ τὸν Τιτυὸν ἀποταθεὶς ὑπὸ τῶν γυπῶν καὶ αὐτὸς κειρέσθω τὸ ἧπαρ, ὑμεῖς δὲ οἱ ἀγαθοὶ ἄπιτε κατὰ τάχος εἰς τὸ Ἠλύσιον πεδίον καὶ τὰς μακάρων νήσους κατοικεῖτε, ἀνθ' ὧν δίκαια ἐποιεῖτε παρὰ τὸν βίον.*

Ὁ μὲν λῃστής, αὐτὸς ἐδῶ ὁ Σώστρατος, νὰ ῥιφθῇ μέσα εἰς τὸν Πυριφλεγέθοντα, ὁ δὲ ἱερόσυλος νὰ ξεσκισθῇ ἀπὸ τὴν Χίμαιρα[174], ὁ δὲ τύραννος, Ἑρμῆ, ἀφοῦ τὸν τεντώσῃς δίπλα στὸν Τιτυό[175], νὰ τοῦ τρώγεται καὶ αὐτοῦ τὸ συκῶτι ἀπὸ τοὺς γύπες. Ἐσεῖς δὲ οἱ ἀγαθοὶ πηγαίνετε στὰ γρήγορα εἰς τὸ Ἠλύσιον πεδίον[176] καὶ κατοικεῖτε εἰς τὰς

---

[174] Τέρας τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Τυφῶνα καὶ τὴν Ἔχιδνα. Ἀδέλφια της ἦσαν ὁ Κέρβερος, ἡ Σφὶγξ καὶ ἡ Λερναία Ὕδρα. Τὴν ἐφαντάζοντο ὡς ἑξῆς: Εἶχε σῶμα αἰγός, κεφαλὴ λέοντος καὶ οὐρὰ ἡ ὁποία κατέληγε σὲ φίδι. Τὴν ἐφόνευσε ὁ Βελλερεφόντης. Ἡ λέξις «Χίμαιρα» ὑποδηλώνει τὴν φαντασίωσιν, τὸ ἄπιαστον, τὸ ἀνωφελές.

[175] Ἦτο ἕνας Γίγας, γιὰ τὴν γέννησιν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν δύο ἀρχαιότατες παραδόσεις, ἡ μία τοῦ Ὁμήρου καὶ ἡ ἄλλη τοῦ Ἡσιόδου. Κατὰ τὴν πρώτη, ἦτο υἱὸς τῆς Γαίας καὶ κατὰ τὴν δευτέρα τῆς Ἐλάρας. Οἱ δύο αὐτὲς παραδόσεις, συνεπτύχθησαν ἀργότερα εἰς μίαν, τοῦ Ἀπολλοδώρου. Σύμφωνα μὲ αὐτήν, ὁ Ζεὺς ἦτο ἐραστὴς τῆς Ἐλάρας, τῆς ὡραίας θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Ὀρχομενοῦ, τὴν ὁποίαν ἔκρυψε ἐντὸς τῆς Γῆς ὅταν τὴν κατέστησε ἔγκυο, φοβούμενος τὴν ζηλοτυπία τῆς Ἥρας. Ὅταν πέθανε ἡ Ἐλάρα, ἡ Γαῖα ἔφερε στὸ φῶς τὸν Τιτυό, ὁ ὁποῖος γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐθεωρήθη υἱός της. Μεταβαίνοντας ὁ Τιτυὸς κάποτε στοὺς Δελφούς, συνήντησε καθ' ὁδὸν τὴν Λητὼ καὶ καταληφθεὶς ἀπὸ σαρκικὸ πόθο προσεπάθησε νὰ τὴν βιάσῃ. Αὐτὴ ὅμως ἐζήτησε τὴν βοήθεια τῶν παιδιῶν της καὶ ὁ Ἀπόλλων τὸν ἐτόξευσε. Γιὰ τὴν ἀσεβῆ του πρᾶξιν ἐτιμωρήθη καὶ μετὰ θάνατον, ἀφοῦ κατεκρημνίσθη στὸν Τάρταρο. Καθηλωμένος ἐκεῖ, ἐβασανίζετο ἀπὸ δύο γύπες, οἱ ὁποῖοι κατέτρωγον τὸ συκῶτι του.

[176] Φανταστικὸς τόπος στὴν δυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς γῆς, ὅπου οἱ ἥρωες ζοῦσαν χωρὶς βάσανα καὶ κόπους, τόπος ἄβατος λόγῳ τῆς ἱερότητός του. Ἡ ὀνομασία Ἠλύσια ἀπαντᾶται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ὀδύσσεια. Στὴν ῥαψῳδία δ (στ. 561-569), ὁ Πρωτεὺς προλέγει στὸν Μενέλαο ὅτι δὲν πρόκειται νὰ πεθάνῃ στὸ Ἄργος, ἀλλὰ ὅτι οἱ ἀθάνατοι θεοὶ θὰ τὸν πέμψουν στὸ Ἠλύσιον Πεδίον καὶ στὰ πέρατα τῆς γῆς, ὅπου εὑρίσκεται ὁ ξανθὸς Ῥαδάμανθυς καὶ ὅπου οἱ ἄνθρωποι ζοῦν χωρὶς πόνο, σὲ διαρκῆ εὐτυχία. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει χιόνι, οὔτε θύελλα, οὔτε βροχή, ἀλλὰ ὁ Ζέφυρος πάντοτε στέλνει τὴν δροσερὴ πνοή του γιὰ νὰ δροσίζῃ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ Ἠλύσιον, κατὰ τὸν Ὅμηρο, δὲν εἶναι τόπος τοῦ Ἅδου, ἀλλὰ χώρα στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς, καθωρισμένη γιὰ τὴν διαμονή, ὄχι ψυχῶν χωρισμένων ἀπὸ τὰ σώματα, ἀλλὰ ἀνθρώπων. Σύμφωνα μὲ τοὺς ἐπικοὺς ποιητάς, τοὺς μεταγενεστέρους τοῦ Ὁμήρου καὶ μάλιστα στὸν Πίνδαρο, τὰ Ἠλύσια ἢ αἱ νῆσοι τῶν Μακάρων εἶναι προνομιοῦχος διαμονὴ ποὺ προορίζεται γιὰ τὰ τέκνα τῶν θεῶν καὶ τοὺς ἐνδόξους ἥρωας, οἱ ὁποῖοι τρεῖς φορὲς κάθε ἔτος ἡ γῆ προσφέρει γλυκοὺς καρπούς. Τὸ στενὸ καὶ ἀριστοκρατικὸ αὐτὸ δόγμα ἄρχισε νὰ διευρύνεται μὲ τὴν ἐπιρροὴ τῶν Μυστηρίων. Ὅταν τὸ ἱερὸν τῆς Ἐλευσῖνος ἔγινε προσιτὸ σὲ ὅλους, ἡ εὐτυχία τῶν Ἠλυσίων δὲν ἀνῆκε πλέον ἀποκλειστικὰ σὲ μία ἐπίλεκτη τάξι τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ μετεδόθη σὲ ὅλους ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶχαν λάβει μέρος στὶς ἱερὲς τελετές. Μετὰ ἀπὸ λίγο τὴν ὑπεσχέθησαν καὶ οἱ ποιηταί, ὄχι μόνον σὲ μεμυημένους ἀλλὰ σὲ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν καὶ ἔπραξαν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον. Ἐπίστευον ὅτι αἱ νῆσοι τῶν Μακάρων

νήσους τῶν Μακάρων, ὡς ἀμοιβὴ δι’ ὅσα δίκαια ἐπράξατε καθ’ ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ βίου.

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Ἄκουσον, ὦ Μίνως, εἴ σοι δίκαια δόξω λέγειν.*

Ἄκουσε, Μίνως[177], ἐὰν θὰ σοῦ φανῶ ὅτι ὁμιλῶ δικαίως.

{ΜΙΝΩΣ} *Νῦν ἀκούσω αὖθις; οὐ γὰρ ἐξελήλεγξαι, ὦ Σώστρατε, πονηρὸς ὢν καὶ τοσούτους ἀπεκτονώς;*

Πάλι τώρα νὰ σὲ ἀκούσω; Δὲν ἔχει ἀποδειχθῇ καθαρά, Σώστρατε, ὅτι εἶσαι κακὸς καὶ ἔχεις τόσους φονεύσει;

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Ἐλήλεγμαι μέν, ἀλλ’ ὅρα, εἰ δικαίως κολασθήσομαι.*

Ἔχω κατηγορηθῇ μέν, ἀλλὰ δές, ἐὰν θὰ τιμωρηθῶ δικαίως.

{ΜΙΝΩΣ} *Καὶ πάνυ, εἴ γε ἀποτίνειν τὴν ἀξίαν δίκαιον.*

Καὶ πολὺ δίκαιον [θὰ εἶναι], ἐὰν πληρώσῃς τὸ τίμημα.

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Ὅμως ἀπόκριναί μοι, ὦ Μίνως· βραχὺ γάρ τι ἐρήσομαί σε.*

Ὅμως ἀποκρίσου μου, Μίνως. Διότι κάτι σύντομο θὰ σὲ ἐρωτήσω.

{ΜΙΝΩΣ} *Λέγε, μὴ μακρὰ μόνον, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους διακρίνωμεν ἤδη.*

Λέγε, μόνον μὴ μακρυγορῇς, γιὰ νὰ κρίνουμε καὶ τοὺς ἄλλους.

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Ὁπόσα ἔπραττον ἐν τῷ βίῳ, πότερα ἑκὼν ἔπραττον ἢ ἐπεκέκλωστό μοι ὑπὸ τῆς Μοῖρας;*

Ἀπ’ ὅσα ἔπραττα στὴν ζωή, ποιό ἀπὸ τὰ δύο, μὲ τὴν θέλησίν μου τὰ ἔπραττα ἤ μοῦ εἶχαν κλωσθῇ ἀπὸ τὴν Μοῖρα;

{ΜΙΝΩΣ} *Ὑπὸ τῆς Μοῖρας δηλαδή.*

ἦσαν δύο νῆσοι στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανό, ποὺ ἀπεῖχον ἀπὸ τὴν Ἀφρικανικὴ ἀκτὴ 10.000 στάδια καὶ ἴσως νὰ εἶναι αἱ Κανάριοι νῆσοι.

[177] Βασιλεὺς τῆς Κρήτης, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀδελφὸς τοῦ Ῥαδαμάνθυος καὶ τοῦ Σαρπηδόνος. Εἶχε τὴν φήμη σοφοῦ καὶ δικαίου ἀνδρός. Ἐθέσπισε νόμους οἱ ὁποῖοι ἐβοήθησαν στὸν ἐκπολιτισμὸ τῆς Κρήτης. Τοὺς νόμους αὐτοὺς προσεποιεῖτο, ὅπως ἀναφέρει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη, Βιβλίον 1ον 94,1,11), ὅτι τοὺς παρελάμβανε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Δία, κάθε ἐννέα ἔτη, ἐπάνω στὸ ὅρος Ἴδη. Δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν μεταγενέστερο Μίνωα, πατέρα τοῦ Μινωταύρου καὶ κτίστη τοῦ Λαβυρίνθου.

Ἀπὸ τὴν Μοῖρα φυσικά.

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Οὐκοῦν καὶ οἱ χρηστοὶ ἅπαντες καὶ οἱ πονηροὶ δοκοῦντες ἡμεῖς ἐκείνῃ ὑπηρετοῦντες ταῦτα ἐδρῶμεν;*

Ἑπομένως, ἅπαντες οἱ ἐνάρετοι καὶ ἐμεῖς οἱ κακοὶ τὰ ἐπράξαμεν αὐτὰ ἐπειδὴ θεωρούσαμε ὅτι ὑπηρετούσαμε ἐκείνην;

{ΜΙΝΩΣ} *Ναί, τῇ Κλωθοῖ, ἣ ἑκάστῳ ἐπέταξε γεννηθέντι τὰ πρακτέα.*

Ναί, τὴν Κλωθώ[178], ἡ ὁποία σὲ κάθε ἕναν διέταξε ἀπὸ τὴν γέννησίν του, αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ πράξῃ.

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Εἰ τοίνυν ἀναγκασθείς τις ὑπ' ἄλλου φονεύσειέν τινα οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν ἐκείνῳ βιαζομένῳ, οἷον δήμιος ἢ δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστῇ πεισθείς, ὁ δὲ τυράννῳ, τίνα αἰτιάσῃ τοῦ φόνου;*

Ἐὰν λοιπὸν κάποιος ἀναγκασθεὶς ἀπὸ ἄλλον νὰ φονεύσῃ κάποιον, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ φέρῃ ἀντιρρήσεις, πιεζόμενος ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπως ὁ δήμιος ἢ ὁ σωματοφύλαξ, ὁ μὲν ὑπακούοντας στὸν δικαστή, ὁ δὲ στὸν ἄρχοντα, ποιόν θὰ κατηγορήσῃς γιὰ τὸν φόνο;

{ΜΙΝΩΣ} *Δῆλον ὡς τὸν δικαστὴν ἢ τὸν τύραννον, ἐπεὶ οὐδὲ τὸ ξίφος αὐτό· ὑπηρετεῖ γὰρ ὄργανον ὂν τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν τῷ πρώτῳ παρασχόντι τὴν αἰτίαν.*

[Εἶναι] φανερὸν ὅτι τὸν δικαστὴ ἢ τὸν ἄρχοντα, ἄρα οὔτε καὶ τὸ ἴδιο τὸ ξίφος. Διότι ὑπηρετεῖ, καθὼς εἶναι ὄργανον, ἀνάλογα μὲ τὴν διάθεσιν τοῦ πρώτου ὁ ὁποῖος παρέχει τὴν αἰτίαν.

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Εὖ γε, ὦ Μίνως, ὅτι καὶ ἐπιδαψιλεύῃ τῷ παραδείγματι. ἢν δέ τις ἀποστείλαντος τοῦ δεσπότου ἥκῃ αὐτὸς χρυσὸν ἢ ἄργυρον κομίζων, τίνι τὴν χάριν ἰστέον ἢ τίνα εὐεργέτην ἀναγραπτέον;*

Εὖγε, Μίνως, ποὺ ἐνισχύεις κι ὅλας μὲ τὸ παράδειγμα. Ἐὰν κάποιος φθάσῃ ἀπεσταλμένος τοῦ κυρίου του κομίζων ὁ ἴδιος χρυσὸν ἢ ἄργυρον, σὲ ποιόν πρέπει νὰ χρωστοῦμε εὐγνωμοσύνη ἢ ποιόν πρέπει νὰ τιμήσουμε ὡς εὐεργέτην;

---

178 Μία ἀπὸ τὶς τρεῖς Μοῖρες. Αὐτὴ ἔκλωθε καὶ ὥριζε πόσο μακρὺ θὰ ἦτο τὸ νῆμα τῆς ζωῆς κάθε ἀνθρώπου.

{ΜΙΝΩΣ} *Τὸν πέμψαντα, ὦ Σώστρατε· διάκονος γὰρ ὁ κομίσας ἦν.*

Αὐτὸν ποὺ ἔστειλε, Σώστρατε. Διότι ὑπηρέτης ἦτο ὁ κομιστής.

{ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ} *Οὐκοῦν ὁρᾷς πῶς ἄδικα ποιεῖς κολάζων ἡμᾶς ὑπηρέτας γενομένους ὧν ἡ Κλωθὼ προσέταττεν, καὶ τούτους τιμήσας τοὺς διακονησαμένους ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς; οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε εἰπεῖν ἔχοι τις ὡς ἀντιλέγειν δυνατὸν ἦν τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης προστεταγμένοις.*

Δὲν βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἄδικα πράττεις ποὺ τιμωρεῖς ἐμᾶς ποὺ γίναμε ὑπηρέτες ὅσων ἡ Κλωθὼ προσέταξε, ἐνῷ ἐτίμησες αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτησαν μὲ ἀλλότρια ἀγαθά; Διότι δὲν θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ πῇ ἐκεῖνο, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιλέγῃ στὰ ἀναγκαστικῶς προστεταγμένα[179].

{ΜΙΝΩΣ} *Ὦ Σώστρατε, πολλὰ ἴδοις ἂν καὶ ἄλλα οὐ κατὰ λόγον γιγνόμενα, εἰ ἀκριβῶς ἐξετάζοις. πλὴν ἀλλὰ σὺ τοῦτο ἀπολαύσεις τῆς ἐπερωτήσεως, διότι οὐ λῃστὴς μόνον, ἀλλὰ καὶ σοφιστής τις εἶναι δοκεῖς. ἀπόλυσον αὐτόν, ὦ Ἑρμῆ, καὶ μηκέτι κολαζέσθω. ὅρα δὲ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους νεκροὺς τὰ ὅμοια ἐρωτᾶν διδάξῃς.*

Σώστρατε, καὶ ἄλλα πολλὰ θὰ μποροῦσες νὰ δῇς νὰ μὴ γίνωνται σύμφωνα μὲ τὴν λογική, ἐὰν ἐξετάζῃς λεπτομερῶς. Ἀλλὰ ἐσὺ τοῦτο θὰ ἀπολαύσῃς ἀπὸ τὴν ἐπερώτησιν, διότι νομίζεις ὅτι εἶσαι ὄχι μόνον λῃστής, ἀλλὰ καὶ κάποιος σοφιστής. Ἀπελευθέρωσέ τον, Ἑρμῆ, καὶ νὰ μὴ τιμωρηθῇ πλέον. Κύττα μόνον μὴ καὶ διδάξῃς τοὺς ἄλλους νεκροὺς νὰ ἐρωτοῦν τὰ ἴδια.

[179] Οἱ Ἕλληνες πολὺ ἐνωρὶς κατενόησαν ὅτι ὅλα τὰ γεγονότα καὶ ὅλα τὰ φαινόμενα εἶναι ἀποτέλεσμα κάποιας ἀλληλουχίας, ἡ ὁποία πολλὲς φορὲς δὲν εἶναι ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἀλλὰ ὅταν κατανοηθῇ καὶ ἑρμηνευθῇ σωστὰ ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι αἰτιολογημένη καὶ ὄχι αὐθαίρετη. Ἡ κατανόησις τῆς φυσικῆς πραγματικότητος κλείνεται σὲ μία λέξιν, τὴν Ἀνάγκη, μὲ τὴν ἔννοια τῆς αἰτιοκρατίας στὴν λειτουργία τῶν νόμων τῆς φύσεως. Ἐρωτηθεὶς ὁ Θαλῆς «Τί ἰσχυρότατον;» ἀπήντησε: «Ἀνάγκη. Μόνον γὰρ ἀνίκητον». Ο Sigmund Freud (1856-1939) εἶχε πεῖ ὅτι: «Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν ὁ πιὸ εὐφυὴς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος ἐπειδὴ πρῶτοι κατενόησαν τὴν ἔννοια τῆς Ἀνάγκης καὶ ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὴν» (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Δημητρίου Λιαντίνη στὶς 31/1/1998 στὴν Σπάρτη μὲ θέμα: «Οἱ δωριστὶ ἁρμονίες: Τὸ ἀληθινὸ πρόσωπον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης»).

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΑΝΝΙΒΟΥ, ΜΙΝΩΟΣ ΚΑΙ ΣΚΙΠΙΩΝΟΣ

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Ἐμὲ δεῖ προκεκρίσθαι σου, ὦ Λίβυ· ἀμείνων γάρ εἰμι.*

Ἐμένα ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐκλέξει πρῶτον παρὰ ἐσένα, Λίβυ, διότι εἶμαι καλλίτερος.

{ΑΝΝΙΒΑΣ} *Οὐ μὲν οὖν, ἀλλ᾽ ἐμέ.*

Ὄχι δά, ἀλλὰ ἐμένα.

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Οὐκοῦν ὁ Μίνως δικασάτω.*

Ἂς δικάσῃ λοιπὸν ὁ Μίνως.

{ΜΙΝΩΣ} *Τίνες δὲ ἐστέ;*

Ποῖοι εἶσθε;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Οὗτος μὲν Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος, ἐγὼ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου.*

Αὐτὸς μὲν ὁ Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος[180], ἐγὼ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος [ὁ υἱὸς] τοῦ Φιλίππου.

{ΜΙΝΩΣ} *Νὴ Δία ἔνδοξοί γε ἀμφότεροι. ἀλλὰ περὶ τίνος ὑμῖν ἡ ἔρις;*

Μὰ τὸν Δία, ἔνδοξοι βεβαίως καὶ οἱ δύο. Ἀλλὰ περὶ τίνος [πράγματος] ἡ ἔρις ἀνάμεσά σας;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Περὶ προεδρίας· φησὶ γὰρ οὗτος ἀμείνων γεγενῆσθαι στρατηγὸς ἐμοῦ, ἐγὼ δέ, ὥσπερ ἅπαντες ἴσασιν, οὐχὶ τούτου μόνον, ἀλλὰ πάντων σχεδὸν τῶν πρὸ ἐμοῦ φημι διενεγκεῖν τὰ πολέμια.*

Περὶ πρωτοκαθεδρίας. Ἐπειδὴ αὐτὸς ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει γίνει καλλίτερος στρατηγὸς ἀπὸ ἐμένα, ἐνῷ ἐγὼ ἰσχυρίζομαι ὅτι ὑπερεῖχα ὄχι μόνον αὐτοῦ, ὅπως ἀκριβῶς γνωρίζουν ὅλοι, ἀλλὰ ὅλων σχεδὸν τῶν πρὶν ἀπὸ ἐμένα, [ὡς πρὸς] τὴν πολεμικὴ τέχνη.

{ΜΙΝΩΣ} *Οὐκοῦν ἐν μέρει ἑκάτερος εἰπάτω, σὺ δὲ πρῶτος ὁ Λίβυς λέγε.*

Λοιπόν, ἂς μιλήσῃ κάθε ἕνας μὲ τὴν σειρά του, ἐσὺ ὁ Λίβυς λέγε πρῶτος.

---

[180] Καρχηδόνιος στρατηγός, γεννηθεὶς τὸ 247π.Χ. Ἦτο ὁ πρῶτος υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα Βάρκα, τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος ὡδήγησε τὸν πρῶτο πόλεμο κατὰ τῶν Ῥωμαίων (264-241π.Χ.). Διωρίσθη ἀρχιστράτηγος σὲ ἡλικία 26 ἐτῶν. Τὸ 211π.Χ. κατάφερε νὰ φθάσῃ μπροστὰ ἀπὸ τὶς πύλες τῆς Ῥώμης, ἐξ οὗ καὶ τὸ παροιμιακίον «Hannibal ante portas» (ὁ Ἀννίβας πρὸ τῶν πυλῶν).

{ΑΝΝΙΒΑΣ} *Ἓν μὲν τοῦτο, ὦ Μίνως, ὠνάμην, ὅτι ἐνταῦθα καὶ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἐξέμαθον· ὥστε οὐδὲ ταύτῃ πλέον οὗτος ἐνέγκαιτό μου. φημὶ δὲ τούτους μάλιστα ἐπαίνου ἀξίους εἶναι, ὅσοι τὸ μηδὲν ἐξ ἀρχῆς ὄντες ὅμως ἐπὶ μέγα προεχώρησαν δι᾽ αὑτῶν δύναμίν τε περιβαλόμενοι καὶ ἄξιοι δόξαντες ἀρχῆς. ἔγωγ᾽ οὖν μετ᾽ ὀλίγων ἐξορμήσας εἰς τὴν Ἰβηρίαν τὸ πρῶτον ὕπαρχος ὢν τῷ ἀδελφῷ μεγίστων ἠξιώθην ἄριστος κριθείς, καὶ τούς τε Κελτίβηρας εἷλον καὶ Γαλατῶν ἐκράτησα τῶν ἑσπερίων καὶ τὰ μεγάλα ὄρη ὑπερβὰς τὰ περὶ τὸν Ἠριδανὸν ἅπαντα κατέδραμον καὶ ἀναστάτους ἐποίησα τοσαύτας πόλεις καὶ τὴν πεδινὴν Ἰταλίαν ἐχειρωσάμην καὶ μέχρι τῶν προαστείων τῆς προὐχούσης πόλεως ἦλθον καὶ τοσούτους ἀπέκτεινα μιᾶς ἡμέρας, ὥστε τοὺς δακτυλίους αὐτῶν μεδίμνοις ἀπομετρῆσαι καὶ τοὺς ποταμοὺς γεφυρῶσαι νεκροῖς. καὶ ταῦτα πάντα ἔπραξα οὔτε Ἄμμωνος υἱὸς ὀνομαζόμενος οὔτε θεὸς εἶναι προσποιούμενος ἢ ἐνύπνια τῆς μητρὸς διεξιών, ἀλλ᾽ ἄνθρωπος εἶναι ὁμολογῶν, στρατηγοῖς τε τοῖς συνετωτάτοις ἀντεξεταζόμενος καὶ στρατιώταις τοῖς μαχιμωτάτοις συμπλεκόμενος, οὐ Μήδους καὶ Ἀρμενίους καταγωνιζόμενος ὑποφεύγοντας πρὶν διώκειν τινὰ καὶ τῷ τολμήσαντι παραδιδόντας εὐθὺς τὴν νίκην. Ἀλέξανδρος δὲ πατρῴαν ἀρχὴν παραλαβὼν ηὔξησεν καὶ παρὰ πολὺ ἐξέτεινε χρησάμενος τῇ τῆς τύχης ὁρμῇ. ἐπεὶ δ᾽ οὖν ἐνίκησέ τε καὶ τὸν ὄλεθρον ἐκεῖνον Δαρεῖον ἐν Ἰσσῷ τε καὶ Ἀρβήλοις ἐκράτησεν, ἀποστὰς τῶν πατρῴων προσκυνεῖσθαι ἠξίου καὶ δίαιταν τὴν Μηδικὴν μετεδιήτησεν ἑαυτὸν καὶ ἐμιαιφόνει ἐν τοῖς συμποσίοις τοὺς φίλους καὶ συνελάμβανεν ἐπὶ θανάτῳ. ἐγὼ δὲ ἦρξα ἐπ᾽ ἴσης τῆς πατρίδος, καὶ ἐπειδὴ μετεπέμπετο τῶν πολεμίων μεγάλῳ στόλῳ ἐπιπλευσάντων τῇ Λιβύῃ, ταχέως ὑπήκουσα, καὶ ἰδιώτην ἐμαυτὸν παρέσχον καὶ καταδικασθεὶς ἤνεγκα εὐγνωμόνως τὸ πρᾶγμα. καὶ ταῦτα ἔπραξα βάρβαρος ὢν καὶ ἀπαίδευτος παιδείας τῆς Ἑλληνικῆς καὶ οὔτε Ὅμηρον ὥσπερ οὗτος ῥαψῳδῶν οὔτε ὑπ᾽ Ἀριστοτέλει τῷ σοφιστῇ παιδευθείς, μόνῃ δὲ τῇ φύσει ἀγαθῇ χρησάμενος. ταῦτά ἐστιν ἃ ἐγὼ Ἀλεξάνδρου ἀμείνων φημὶ εἶναι. εἰ δέ ἐστι καλλίων οὑτοσί, διότι διαδήματι τὴν κεφαλὴν διεδέδετο, Μακεδόσι ἴσως καὶ ταῦτα σεμνά, οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀμείνων μὲν δόξειεν ἂν γενναίου καὶ στρατηγικοῦ ἀνδρὸς τῇ γνώμῃ πλέον ἤπερ τῇ τύχῃ κεχρημένου.*

Σὲ ἕνα μόνον ὠφελήθην, Μίνως, ὅτι ἐδῶ ἔμαθα πολὺ καλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα[181], ὥστε οὔτε μὲ τὴν χρῆσιν της μπορεῖ πλέον αὐτὸς νὰ μὲ ξεπεράσῃ. Θεωρῶ δέ, ὅτι αὐτοὶ εἶναι περισσότερο ἀξιέπαινοι, ὅσοι μολονότι εὑρίσκοντο ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ μηδέν, προώδευσαν ἀρκετὰ ἐξ αἰτίας καὶ τῆς χρήσεως τῆς δυνάμεώς τους καὶ ἐπειδὴ ἐθεωρήθησαν ἄξιοι γιὰ ἐξουσία. Ἐγὼ λοιπόν, ἀφοῦ ἐξώρμησα μαζὶ μὲ ὀλίγους εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὄντας ἀρχικῶς ὕπαρχος τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἀξιώθηκα μεγίστων [τιμῶν] κριθεὶς ὡς ἄριστος, καὶ τοὺς Κελτίβηρας[182] ὑπέταξα καὶ τοὺς Γαλάτας[183] στὰ δυτικὰ

[181] Ὁ Ἕλλην Σιληνὸς τοῦ ἐδίδαξε ἑλληνικὰ καὶ φιλοσοφία, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐξεπαιδεύετο στὴν τέχνη τοῦ πολέμου. Ἐπίσης, γιὰ τὴν διαμόρφωσι τοῦ χαρακτῆρος του, ἀπὸ μικρὴ ἡλικία ἐδιδάχθη γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο, γιὰ τὸν τρόπο ποὺ πολεμοῦσε καὶ γιὰ τὶς νῖκες ποὺ ἐπέτυχε. Ἐδιδάχθη ἐπὶ πλέον Ξενοφῶντα, Πλάτωνα, Ὅμηρο, Εὐριπίδη, Ἐρατοσθένη, Ἀριστοτέλη, Δημοσθένη. Ἔμαθε ἀργότερα γιὰ τὶς περιπέτειες τοῦ Ἡρακλέους καὶ γιὰ τὶς μάχες τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου.

[182] Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ὁ ὁποῖος προέκυψε ἀπὸ τὴν συγχώνευσι τοῦ αὐτόχθονος πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στὶς πηγὲς μὲ τὴν ὀνομασία Ἴβηρες, μὲ τὰ πρῶτα κύματα τῶν Κελτῶν εἰσβολέων, ἡ ἄφιξις τῶν ὁποίων (ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα γεγονότα στὴν ἱστορία τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου) τοποθετεῖται στὰ τέλη τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀρειχάλκου (900-800π.Χ.). Γύρω στὰ μέσα της 1ης χιλιετίας π.Χ. θὰ σημειωθῆ ἡ ἔναρξις τῶν μαζικῶν εἰσβολῶν τῶν κελτικῶν φύλων, προερχομένων ἀπὸ τὴν σημερινὴ Νότιο Γαλλία, τὰ ὁποῖα θὰ ὑποτάξουν τοὺς αὐτόχθονες καὶ θὰ ἐγκατασταθοῦν στὸ δυτικὸ καὶ κεντρικὸ τμῆμα τῆς Ἰβηρικῆς. Οἱ Κελτίβηρες μνημονεύονται ἀπὸ τὸν Στράβωνα (Γ΄ ΙΙ. 11 καὶ 15, IV. 12-14) ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ἀρκετὲς πληροφορίες γιὰ τὰ φῦλα τους, τὶς πόλεις τους, καὶ τὸ ὅτι σύμφωνα μὲ τὸν Ποσειδώνιο (φιλόσοφος καὶ ἱστορικὸς τοῦ 2ου-1ου αἰῶνος π.Χ. ἀπὸ τὴν Ἀπάμεια τῆς Συρίας) οἱ κάτοικοι ἦσαν πλούσιοι παρ' ὅλο ποὺ κατοικοῦσαν σὲ πτωχὴ χώρα. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ σχόλιό του ὅτι «οἱ Κελτίβηρες εἶχαν θεωρηθῆ ἀπ' ὅλους ὡς οἱ πλέον θηριώδεις ἄνθρωποι». Σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τοὺς Κελτίβηρες ἀναφέρει καὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Ε΄ 33-34) ὁ ὁποῖος ἐπικεντρώνεται κυρίως στὶς πολεμικὲς ἀρετές τους καὶ στὸν στρατιωτικό τους ἐξοπλισμό, ἐνῷ μνημονεύει καὶ τὴν ἀηδιαστικὴ συνήθεια ποὺ εἶχαν (ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν Στράβωνα Γ΄ IV. 16) νὰ λούζουν τὸ σῶμα τους μὲ οὖρα ποὺ συνεκέντρωνον σὲ δοχεῖα καὶ νὰ τρίβουν τὰ δόντια τους μὲ αὐτά, ἐπειδὴ ἐθεώρουν ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ σωστὴ φροντίς. Ἡ ὀνομασία Κελτίβηρες ἐχρησιμοποιήθη γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ καὶ γεωγράφο Τίμαιο (356-260π.Χ.) ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὸ Ταυρομένιο τῆς Σικελίας.

[183] Τὸ σύνολον τῶν φυλῶν καὶ τῶν λαῶν οἱ ὁποῖοι κατοικοῦσαν τὴν μεταξὺ Ἀτλαντικοῦ, Μάγχης, Ῥήνου, Ἄλπεων, Μεσογείου καὶ Πυρηναίων, χώρα τῆς Εὐρώπης. Ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Ε' 24) ἐξηγεῖ πῶς οἱ Γαλάτες ἐπῆραν τὸ ὄνομά τους: «Παλαιότερα, στὴν χώρα τῶν Κελτῶν, ἐβασίλευε ἐπιφανὴς ἄνδρας, τοῦ ὁποίου ἡ κόρη ἔγινε ὑπερβολικὰ μεγάλη ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ ξεχώριζε κατὰ πολὺ ἀπὸ τὶς ἄλλες ὡς πρὸς τὴν εὐπρέπεια. Αὐτή, λόγῳ τῆς δυνάμεως τοῦ σώματός της καὶ τῆς θαυμαζομένης εὐπρέπειάς της, ἠρνεῖτο τὸν γάμο καὶ περιεφρόνει ὅλους τοὺς μνηστῆρας, διότι ἐνόμιζε ὅτι κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἦτο ἄξιός της. Κατὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἡρακλέους ἐναντίον τοῦ Γηρυόνου, ὅταν αὐτὸς (ὁ Ἡρακλῆς) ἔφθασε στὴν Κελτικὴ χώρα, ἀφοῦ τὸν εἶδε καὶ ἐθαύμασε τὴν ἀρετή του καὶ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ σώματός του, ἐδέχθη μὲ μεγάλη προθυμία νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μαζί του, ἀφοῦ συγκατένευσαν καὶ οἱ γονεῖς. Ἀφοῦ συνευρέθη μὲ τὸν Ἡρακλῆ ἐγέννησε υἱὸν ὀνόματι Γαλάτη, ὁ ὁποῖος προεῖχε κατὰ πολὺ τῶν ὁμοεθνῶν του ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ῥώμη τοῦ σώματος. Ὅταν ἠνδρώθη καὶ παρέλαβε τὴν πατρικὴ βασιλεία, κατέκτησε μεγάλα τμήματα τῆς χώρας καὶ διέπραξε σπουδαῖες πολεμικὲς πράξεις.

ἐνίκησα, καὶ ἀφοῦ ὑπερέβην τὰ ὑψηλὰ ὄρη γύρω ἀπὸ τὸν Ἠριδανὸν[184] ὅλα τὰ ἐλεηλάτησα, καὶ τόσες πόλεις κατέστρεψα, καὶ τὴν πεδινὴ Ἰταλία ἔβαλα στὸ χέρι καὶ ἔφθασα μέχρι τὰ προάστεια τῆς ἐξεχούσης πόλεως[185]. Καὶ τόσους ἐφόνευσα σὲ μία ἡμέρα ὥστε θὰ μποροῦσε [κάποιος] τυχὸν νὰ μετρήσῃ τὰ δακτυλίδια τους σὲ μεδίμνους[186] καὶ τοὺς ποταμοὺς νὰ τοὺς γεφυρώσῃ μὲ νεκρούς. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔπραξα χωρὶς νὰ ὀνομασθῶ υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος, οὔτε προσποιούμενος ὅτι εἶμαι θεὸς ἢ διηγούμενος τὰ ὄνειρα τῆς μητρός, ἀλλὰ ὁμολογώντας ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος, ἀναμετριόμουν μὲ τοὺς συνετωτάτους τῶν στρατηγῶν καὶ πολεμοῦσα μὲ στρατιῶτες μαχιμοτάτους, δὲν κατετρόπωνα Μήδους καὶ Ἀρμενίους οἱ ὁποῖοι, πρὶν κάποιος τοὺς καταδιώξῃ, ἐτρέποντο εἰς φυγὴν καὶ παρέδιδον ἀμέσως τὴν νίκη στὸν τολμῶντα! Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως, ἀφοῦ παρέλαβε τὴν πατρικὴ ἐξουσία, τὴν ηὔξησε καὶ τὴν ἐπέκτεινε πάρα πολύ, διότι ἐχρησιμοποίησε τὴν ὁρμὴ τῆς τύχης. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐνίκησε ἐκεῖνον τὸν ἐλεεινὸ τὸν Δαρεῖο[187] στὴν Ἰσσὸ[188] καὶ ἐπεκράτησε στὰ Ἄρβηλα[189], ἀφοῦ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὰ πατρῷα [ἤθη], εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸν προσκυνοῦν καὶ προσέλαβε γιὰ τὸν ἑαυτόν του τὸν μηδικὸ τρόπο ζωῆς καὶ ἐφόνευε στὰ συμπόσια τοὺς φίλους καὶ τοὺς συνελάμβανε γιὰ νὰ τοὺς θανατώσῃ. Ἐγὼ ὅμως

Γενόμενος περιβόητος γιὰ τὴν ἀνδρεία, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι εἶχον συνταχθῇ μαζί του τοὺς ὠνόμασε Γαλάτας καὶ ὅλη ἡ χώρα ὠνομάσθη Γαλατία».

[184] Περίφημος ποταμός, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ἀρχαίους μύθους. Ὁ Ἡσίοδος εἰς τὸ ἔργον του Θεογονία, τὸν ἀναφέρει ὡς υἱὸν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἐλέγετο ὅτι ἐξέβαλλε στὸν Ὠκεανό, στὰ δυτικότερα ἄκρα τῆς Εὐρώπης καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ προήρχετο τὸ ἤλεκτρον. Θεωρεῖται ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν ποταμὸ Ῥῆνο.

[185] Ἐννοεῖ τὴν Ῥώμην.

[186] Μέτρον σίτου, τὸ σημερινὸ κιλό. Ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα: «Μὲ τὴν σέσουλα».

[187] Δαρεῖος ὁ Κοδομανός, τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ καταλυθέντος ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο περσικοῦ κράτους. Ἀνῆλθε εἰς τὸν θρόνον μετὰ ἀπὸ τὴν δολοφονία τῶν διαδόχων. Μετὰ τὴν μάχη τῶν Γαυγαμήλων ἐδραπεύτευσε στὴν Μηδία, συνελήφθη ὅμως κατὰ τὴν διάρκεια τῆς νυκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματούχους του Βῆσσο, Ναβαρζάνο καὶ Βαρσαέντη, οἱ ὁποῖοι ἐσκόπευον νὰ τὸν παραδώσουν στὸν Ἀλέξανδρο ἔναντι ἀνταλλαγμάτων, ἀλλὰ ἐν τέλει τὸν ἐφόνευσαν ὥστε νὰ διευκολυνθῇ ἡ φυγή τους. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὅταν συνελήφθησαν ὑπέστησαν αὐστηρὰ τιμωρία ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο.

[188] Πόλις τῆς Κιλικίας (Νότιος Τουρκία) κοντὰ στὴν τοποθεσία ὅπου ἔλαβε χώρα ἡ μάχη μεταξὺ Δαρείου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Δαρεῖος ἐτράπη εἰς φυγὴν ἐνῷ ἡ μητέρα του, ἡ σύζυγος, ἡ ἀδελφή, ὁ υἱὸς καὶ οἱ δύο κόρες του ἠχμαλωτίσθησαν.

[189] Πόλις τῆς Μεσοποταμίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λύκου καὶ Κάπρου, ἡ σημερινὴ Ἀρμπὴλ τοῦ Ἰράκ. Ὄχι μακριὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πόλιν καὶ κοντὰ στὰ Γαυγάμηλα ἐδόθη τὸ 331π.Χ. ἡ τελευταία μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Δαρείου μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσες ἡττηθέντες οἰκτρῶς, κατεδιώχθησαν μέχρι τὰ Ἄρβηλα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασε ἐκεῖ τὴν ἑπομένη τῆς νίκης καὶ βρῆκε τὰ χρήματα, τὰ σκεύη, τὴν ἀσπίδα καὶ τὰ τόξα τοῦ Δαρείου.

ἐκυβέρνησα μὲ δικαιοσύνη τὴν πατρίδα μου, καὶ ἀμέσως ὑπήκουσα ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἔπλευσαν μὲ μεγάλο στόλο ἐναντίον τῆς Λιβύης, ὡς ἁπλὸς πολίτης. Καὶ ὅταν κατεδικάσθην ὑπέφερα τὴν καταδίκη χωρὶς νὰ δυσανασχετῶ. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔπραξα ἐνῷ ἤμουν βάρβαρος καὶ ἀπαίδευτος ἀπὸ Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ οὔτε, ὅπως ἀκριβῶς αὐτός, ἀπαγγέλλοντας Ὅμηρο[190], οὔτε ἐκπαιδευμένος ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη τὸν σοφιστή, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησα μόνον τὴν ἀγαθὴ φύσιν. Αὐτὰ εἶναι ὅλα σὲ ὅσα ἐγὼ ἰσχυρίζομαι ὅτι εἶμαι καλλίτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐὰν δέ, αὐτὸς ἐδῶ, εἶναι καλλίτερος ἐπειδὴ φέρει στὴν κεφαλὴ βασιλικὸ διάδημα, αὐτὰ ἴσως νὰ φαίνωνται σεβαστά στοὺς Μακεδόνες, ὄχι ὅμως γι' αὐτὸν τὸν λόγο νὰ θεωρηθῇ καλλίτερος ἀπὸ ἄνδρα γενναῖο καὶ μὲ στρατηγικὴ ἱκανότητα, ὁ ὁποῖος ἔκανε χρῆσι τοῦ φρονήματός του καὶ ὄχι τῆς τύχης!

{ΜΙΝΩΣ} *Ὁ μὲν εἴρηκεν οὐκ ἀγεννῆ τὸν λόγον οὐδὲ ὡς Λίβυν εἰκὸς ἦν ὑπὲρ αὐτοῦ. σὺ δέ, ὦ Ἀλέξανδρε, τί πρὸς ταῦτα φῄς;*

Αὐτὸς ἔχει πεῖ ὑπέρ του μεγαλοπρεπῆ λόγο, οὔτε ὅπως ἦτο φυσικὸν γιὰ ἕναν Λίβυ. Ἐσύ, Ἀλέξανδρε, τί λὲς πρὸς αὐτά;

{ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ} *Ἐχρῆν μέν, ὦ Μίνως, μηδὲν πρὸς ἄνδρα οὕτω θρασύν· ἱκανὴ γὰρ ἡ φήμη διδάξαι σε, οἷος μὲν ἐγὼ βασιλεύς, οἷος δὲ οὗτος λῃστὴς ἐγένετο. ὅμως δὲ ὅρα εἰ κατ' ὀλίγον αὐτοῦ διήνεγκα, ὃς νέος ὢν ἔτι παρελθὼν ἐπὶ τὰ πράγματα καὶ τὴν ἀρχὴν τεταραγμένην κατέσχον καὶ τοὺς φονέας τοῦ πατρὸς μετῆλθον, κᾆτα φοβήσας τὴν Ἑλλάδα τῇ Θηβαίων ἀπωλείᾳ στρατηγὸς ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθεὶς οὐκ ἠξίωσα τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν περιέπων ἀγαπᾶν ἄρχειν ὁπόσων ὁ πατὴρ κατέλιπεν, ἀλλὰ πᾶσαν ἐπινοήσας τὴν γῆν καὶ δεινὸν ἡγησάμενος, εἰ μὴ ἁπάντων κρατήσαιμι, ὀλίγους ἄγων εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐπί τε Γρανικῷ ἐκράτησα μεγάλῃ μάχῃ καὶ τὴν Λυδίαν λαβὼν καὶ Ἰωνίαν καὶ Φρυγίαν καὶ ὅλως τὰ ἐν ποσὶν ἀεὶ χειρούμενος ἦλθον ἐπὶ Ἰσσόν, ἔνθα Δαρεῖος ὑπέμεινεν μυριάδας πολλὰς στρατοῦ ἄγων. καὶ τὸ ἀπὸ τούτου, ὦ Μίνως, ὑμεῖς ἴστε ὅσους ὑμῖν νεκροὺς*

---

[190] Ἀπὸ τὰ πιὸ ἀγαπημένα ἀναγνώσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἡ Ἰλιὰς τοῦ Ὁμήρου. Εἶχε πάντοτε στὸ προσκεφάλι του ἕνα ἀντίγραφον μὲ ἰδιόχειρη ἀφιέρωσιν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀγαποῦσε τὸ βιβλίον ὄχι μόνον ἐπειδὴ τὸ θεωροῦσε ἐγχειρίδιον πολεμικῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ εἶχε ταυτισθῇ μὲ τὸν Ἀχιλλέα, ὁ ὁποῖος ἦτο τὸ πρότυπόν του. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὸν φίλο του Ἡφαιστίωνα τὸν ἀπεκαλοῦσε «Πάτροκλο».

ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας κατέπεμψα· φησὶ γοῦν ὁ πορθμεὺς μὴ διαρκέσαι αὐτοῖς τότε τὸ σκάφος, ἀλλὰ σχεδίας διαπηξαμένους τοὺς πολλοὺς αὐτῶν διαπλεῦσαι. καὶ ταῦτα δὲ ἔπραττον αὐτὸς προκινδυνεύων καὶ τιτρώσκεσθαι ἀξιῶν. καὶ ἵνα σοὶ μὴ τὰ ἐν Τύρῳ μηδὲ τὰ ἐν Ἀρβήλοις διηγήσωμαι, ἀλλὰ καὶ μέχρι Ἰνδῶν ἦλθον καὶ τὸν Ὠκεανὸν ὅρον ἐποιησάμην τῆς ἀρχῆς καὶ τοὺς ἐλέφαντας αὐτῶν εἶχον καὶ Πῶρον ἐχειρωσάμην, καὶ Σκύθας δὲ οὐκ εὐκαταφρονήτους ἄνδρας ὑπερβὰς τὸν Τάναϊν ἐνίκησα μεγάλῃ ἱππομαχίᾳ, καὶ τοὺς φίλους εὖ ἐποίησα καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἠμυνάμην. εἰ δὲ καὶ θεὸς ἐδόκουν τοῖς ἀνθρώποις, συγγνωστοὶ ἐκεῖνοι πρὸς τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων καὶ τοιοῦτόν τι πιστεύσαντες περὶ ἐμοῦ. τὸ δ᾽ οὖν τελευταῖον ἐγὼ μὲν βασιλεύων ἀπέθανον, οὗτος δὲ ἐν φυγῇ ὢν παρὰ Προυσίᾳ τῷ Βιθυνῷ, καθάπερ ἄξιον ἦν πανουργότατον καὶ ὠμότατον ὄντα· ὡς γὰρ δὴ ἐκράτησεν τῶν Ἰταλῶν, ἐῶ λέγειν ὅτι οὐκ ἰσχύι, ἀλλὰ πονηρίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ καὶ δόλοις, νόμιμον δὲ ἢ προφανὲς οὐδέν. ἐπεὶ δέ μοι ὠνείδισεν τὴν τρυφήν, ἐκλελῆσθαί μοι δοκεῖ οἷα ἐποίει ἐν Καπύῃ, ἑταίραις συνὼν καὶ τοὺς τοῦ πολέμου καιροὺς ὁ θαυμάσιος καθηδυπαθῶν. ἐγὼ δὲ εἰ μὴ μικρὰ τὰ ἑσπέρια δόξας ἐπὶ τὴν ἕω μᾶλλον ὥρμησα, τί ἂν μέγα ἔπραξα Ἰταλίαν ἀναιμωτὶ λαβὼν καὶ Λιβύην καὶ τὰ μέχρι Γαδείρων ὑπαγόμενος; ἀλλ᾽ οὐκ ἀξιόμαχα ἔδοξέ μοι ἐκεῖνα ὑποπτήσσοντα ἤδη καὶ δεσπότην ὁμολογοῦντα. εἴρηκα· σὺ δέ, ὦ Μίνως, δίκαζε· ἱκανὰ γὰρ ἀπὸ πολλῶν καὶ ταῦτα.

Ἔπρεπε μέν, Μίνως, [νὰ μὴν ἀπαντήσω] τίποτε σὲ ἄνδρα τόσο θρασύ. Διότι ἡ φήμη εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ σοῦ φανερώση, τί βασιλεὺς [ἔγινα] ἐγώ, καὶ τί λῃστὴς ἔγινε αὐτός. Ὅμως, κύττα μήπως τὸν ξεπέρασα ὀλίγον, ἐγὼ ὁ ὁποῖος ὄντας νέος ἀκόμη ἦλθα στὰ πράγματα καὶ κατεῖχα τὴν ἐξουσία ἐνῷ εἶχε ταραχθῇ, καὶ τοὺς φονιάδες τοῦ πατρὸς ἐτακτοποίησα, καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ ἐφόβισα τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν Θηβαίων, ἐχειροτονήθην ἀπὸ αὐτοὺς στρατηγός. Δὲν εἶχα τὴν ἀξίωσιν, ἐνῷ κατεῖχα τὴν μακεδονικὴ ἐξουσία, νὰ ἀρκεσθῶ νὰ ἐξουσιάζω ὅσων ἄφησε ὁ πατέρας, ἀλλὰ ἀπεφάσισα νὰ ὑποτάξω ὅλην τὴν γῆν, ἐπειδὴ θεωροῦσα φοβερό τὸ νὰ μὴν εἶμαι ἐξουσιαστὴς ὅλων. Ἀφοῦ ὡδήγησα ὀλίγους, εἰσέβαλα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐπεκράτησα στὸν Γρανικὸ[191] σὲ μεγάλη μάχη, καὶ ἀφοῦ κατέλαβα τὴν Λυδία καὶ τὴν Ἰωνία καὶ τὴν

[191] Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται σήμερα ἀπὸ τοὺς Τούρκους Κοτζὰ-Μπάς. Ἦτο ἡ πρώτη καὶ στρατηγικῆς σημασίας νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸν προπομπὸ γιὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὴν προέλασίν του πρὸς Νότον.

Φρυγία καὶ γενικότερα ὅ,τι ἦτο πάντοτε πρὸ τῶν ποδῶν μου, ἦλθον ἐναντίον τῆς Ἰσσοῦ, ἐκεῖ ὅπου ὁ Δαρεῖος ἀνέμενε ὁδηγώντας πολλὲς χιλιάδες στρατοῦ. Καὶ ἐσεῖς, Μίνως, ξέρετε τὸ ἀποτέλεσμα, πόσους νεκροὺς σᾶς ἔστειλα κάτω σὲ μία ἡμέρα. Λέει λοιπὸν ὁ πορθμεὺς ὅτι δὲν τοὺς ἔφθανε τότε τὸ σκάφος, ἀλλὰ ἀφοῦ κατεσκεύασαν σχεδίες διέπλευσε τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν [τῶν νεκρῶν]. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔκανα βάζοντας τὸν ἴδιο μου τὸν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον καὶ ἔχοντας τὴν ἀξίωσιν νὰ πληγωθῶ. Καὶ γιὰ νὰ μὴ σοῦ διηγηθῶ αὐτὰ [ποὺ ἔγιναν] στὴν Τύρο[192] καὶ στὰ Ἄρβηλα, μέχρι καὶ τοὺς Ἰνδοὺς ἔφθασα καὶ ἔθεσα ὅριον τῆς ἐξουσίας μου τὸν Ὠκεανόν, καὶ κατεῖχα τοὺς ἐλέφαντές τους καὶ τὸν Πῶρον[193] ἔβαλα στὸ χέρι καὶ τοὺς Σκύθας, ἄνδρας ὄχι εὐκαταφρονήτους, καὶ ἐνίκησα μὲ μεγάλη ἱππομαχία ἀφοῦ ὑπερέβην τὸν Τάναϊν[194], καὶ τοὺς φίλους εὐεργέτησα καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐτιμώρησα. Καὶ ἂν φαινόμουν θεὸς στοὺς ἀνθρώπους, ἐκεῖνοι εἶναι ἄξιοι συγχωρήσεως ποὺ ἐπίστευσαν κάτι τέτοιο γιὰ ἐμένα, λόγῳ τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων. Τὸ τελευταῖο λοιπόν, ἐγὼ πέθανα ἐνῷ ἤμουν βασιλεύς, ἐνῷ αὐτὸς ὄντας εἰς φυγὴν κοντὰ στὸν Προυσία τὸν Βιθυνό[195], ὅπως ἀκριβῶς ἄξιζε [σὲ ἄνδρα] πανουργότατο καὶ σκληρότατο. Πῶς ἐπεκράτησε τῶν Ἰταλῶν, θὰ ἀφήσω ἀπὸ τὸ νὰ τὸ πῶ, ὅτι ὄχι μὲ ἰσχύ, ἀλλὰ μὲ πονηρία καὶ προδοσία καὶ δόλους, τίποτε νόμιμον ἢ προφανές. Ἐπειδὴ

---

[192] Ἀρχαία πόλις τῆς Συρίας, ἡ σημερινὴ Σοὺρ τοῦ Λιβάνου, ἡ ὁποία εὑρίσκεται ἐπὶ νησίδος τῆς Μεσογείου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ Τύρος ἀρνηθεῖσα νὰ ὑποταχθῇ ἐπολιορκήθη καὶ ἡ πολιορκία διήρκησε ἑπτὰ μῆνες, λόγῳ τῆς ἰσχυροτάτης ὀχυρώσεώς της.

[193] Βασιλεὺς τῶν Ἰνδικῶν χωρῶν ἀνατολικὰ τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπου, διακριθεὶς γιὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὸ ὑψηλὸ φρόνημά του. Ἡγούμενος πολυαρίθμου στρατοῦ συνεκρούσθη μὲ τὸν Ἀλέξανδρο καὶ ἡττήθη λόγῳ τραυματισμοῦ του. Ὅταν ὁ Ἰνδὸς ἡγεμὼν Μερόης τὸν ἔπεισε νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ νικητοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Πῶρος, ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο πῶς ἤθελε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ, ἀπήντησε: «Βασιλικῶς». Ὁ Ἀλέξανδρος πράγματι τοῦ ἐφέρθη μεγαλοφρόνως καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ βασίλειό του καθὼς καὶ ἄλλες περιοχές. Ὁ Πῶρος, ἀπὸ εὐγνωμοσύνη, συνώδευε τὸν Ἀλέξανδρο στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐδολοφονήθη ἀπὸ τὸν Μακεδόνα στρατηγὸ Εὔδαμο.

[194] Ποταμὸς τῆς Σαρματίας εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας. Πρόκειται γιὰ τὸν ῥωσικὸ ποταμὸ Δόν. Ὁ Στράβων τὸν θεωροῦσε ὅριον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

[195] Ὁ Προυσίας δὲν εὑρίσκετο σὲ πόλεμο μὲ τὴν Ῥώμη, ἀλλὰ πολεμοῦσε τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένη, ὁ ὁποῖος ἦτο σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Ἀννίβας, μεγάλος πλέον σὲ ἡλικία, κατέφυγε στὴν αὐλή του, ἀλλὰ ὅταν τὸ ἔμαθαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Προυσία νὰ τοὺς τὸν παραδώσῃ. Ὁ Ἀννίβας δὲν προσεπάθησε νὰ δραπετεύσῃ. Ἐπῆρε δηλητήριον ἀφοῦ εἶπε: «Ἂς ἀπαλλάξουμε τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τὴν ἀνησυχία, ἀφοῦ δὲν ἀντέχει ἡ ὑπομονή τους νὰ περιμένῃ ἕνα γέροντα νὰ πεθάνῃ».

μὲ ἐπέκρινε γιὰ τὴν τρυφή, ἔχει ξεχάσει μοῦ φαίνεται τί ἔκανε στὴν Καπύη[196] καθὼς συνευρίσκετο μὲ ἑταῖρες καὶ κατασπαταλοῦσε, ὁ «ἀξιοθαύμαστος», σὲ πολυτέλεια καὶ ἡδονὲς τοὺς κρισίμους χρόνους τοῦ πολέμου. Καὶ ἐὰν ἐγὼ δὲν θεωροῦσα ἀσήμαντα τὰ δυτικὰ καὶ δὲν ὁρμοῦσα κυρίως ἐναντίον τῆς Ἀνατολῆς, τί σπουδαῖο θὰ ἔπραττα ἐὰν κατελάμβανα ἀμαχητὶ τὴν Ἰταλία καὶ προσαρτοῦσα τὴν Λιβύη καὶ τὶς περιοχὲς μέχρι τὰ Γάδειρα[197]; Ἀλλὰ δὲν μοῦ ἐφάνη ὅτι ἐκεῖνα [τὰ μέρη] ἦσαν ἀξιόμαχα, τὰ ὁποῖα ἤδη μὲ ἔτρεμαν καὶ μὲ θεωροῦσαν κύριον. Ἐμίλησα. Ἐσύ, Μίνως, δίκαζε. Διότι ἀπὸ πολλὰ [εἶναι] ἀρκετὰ καὶ αὐτά.

{ΣΚΙΠΙΩΝ} *Μὴ πρότερον, ἢν μὴ καὶ ἐμοῦ ἀκούσῃς.*
Ὄχι, πρὶν ἀκούσῃς καὶ ἐμένα.

{ΜΙΝΩΣ} *Τίς γὰρ εἶ, ὦ βέλτιστε; ἢ πόθεν ὢν ἐρεῖς;*
Ποιός εἶσαι, φίλε μου; Ἢ ἀπὸ ποῦ λὲς ὅτι εἶσαι;

{ΣΚΙΠΙΩΝ} *Ἰταλιώτης Σκιπίων στρατηγὸς ὁ καθελὼν Καρχηδόνα καὶ κρατήσας Λιβύων μεγάλαις μάχαις.*
[Εἶμαι] ὁ Ἰταλιώτης στρατηγός Σκιπίων[198], αὐτὸς ποὺ ἀφάνισα τὴν Καρχηδόνα καὶ ἐνίκησα τοὺς Λιβύους σὲ μεγάλες μάχες.

{ΜΙΝΩΣ} *Τί οὖν καὶ σὺ ἐρεῖς;*

---

[196] Ἰταλικὴ πόλις ὅπου ξεχειμώνιασαν οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀννίβα μετὰ τὴν μάχη τῶν Καννῶν (216π.Χ.). Ἐφημίζετο ἰδιαιτέρως γιὰ τὸν οἶνο της, τὰ ὑφάσματα καὶ τὰ μῦρα της. Τόσο πλουσία καὶ θελκτικὴ ὑπῆρξε ἀνέκαθεν ἡ πόλις, ὥστε οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀννίβα, ὅταν τὴν κατέλαβον, παρεδόθησαν εἰς τὴν τρυφηλότητα καὶ τὴν νωχέλειαν καὶ ἀπώλεσαν τοιοτοτρόπως πολύτιμον χρόνον. Ἀπὸ τότε ἡ φράσις «ἀπολαύσεις τῆς Καπύης» σημαίνει ἀπώλεια πολυτίμου χρόνου.

[197] Πρόκειται γιὰ τὴν ἀρχαία πόλιν Γάδειρα, κοντὰ στὸ Στενὸ τοῦ Γιβραλτὰρ (Ἡράκλειες Στῆλες), ἡ σημερινὴ Cádiz, πόλις τῆς Ἀνδαλουσίας τῆς Ἱσπανίας.

[198] Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὀνομαστὰ μέλη τῆς ῥωμαϊκῆς οἰκογενείας τῶν Σκιπίων, ὁ Πόπλιος Κορνήλιος, ὁ ἐπονομαζόμενος «Ἀφρικανός». Τὸ 205π.Χ. ἔγινε ὕπατος καὶ πρότεινε στὴν Σύγκλητο νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἰταλία ἀπὸ τὸν Ἀννίβα, μεταφέροντας τὸν πόλεμο στὴν Ἀφρικὴ καὶ ἀντεπιτιθέμενος κατὰ τῶν Καρχηδονίων στὴν ἴδια τους τὴν χώρα. Ἡ Σύγκλητος διστάζοντας, τοῦ ἔδωσε ὀλίγες δυνάμεις μὲ τὶς ὁποῖες ἐπέτυχε νὰ κυριεύσῃ καὶ νὰ πυρπολήσῃ τὰ δύο στρατόπεδα τῶν Καρχηδονίων, καθὼς καὶ τοῦ συμμάχου τους Σύφακου, καὶ νὰ συντρίψῃ ἐν συνεχείᾳ τοὺς ἡνωμένους στρατηγοὺς τῶν ἀντιπάλων του στὴν μάχη τῶν «Μεγάλων Πεδίων». Μετὰ τὴν νίκη του, ἡ Καρχηδὼν ἀνεκάλεσε τὸν Ἀννίβα ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Οἱ δύο στρατηγοὶ ἀνεμετρήθησαν σὲ νέα μάχη κοντὰ στὴν Ζάμα, κατὰ τὴν ὁποίαν κατετροπώθησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ συνθηκολογήσουν.

Λοιπόν, τί θὰ πῇς καὶ ἐσύ;

{ΣΚΙΠΙΩΝ} *Ἀλεξάνδρου μὲν ἥττων εἶναι, τοῦ δὲ Ἀννίβα ἀμείνων, ὃς ἐδίωξα νικήσας αὐτὸν καὶ φυγεῖν καταναγκάσας ἀτίμως. πῶς οὖν οὐκ ἀναίσχυντος οὗτος, ὃς πρὸς Ἀλέξανδρον ἁμιλλᾶται, ᾧ οὐδὲ Σκιπίων ἐγὼ ὁ νενικηκὼς ἐμαυτὸν παραβάλλεσθαι ἀξιῶ;*

Εἶμαι μὲν ὑποδεέστερος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπὸ τὸν Ἀννίβα ὅμως καλλίτερος, ἐγὼ ὁ ὁποῖος τὸν κατεδίωξα ἀφοῦ τὸν ἐνίκησα καὶ τὸν ἠνάγκασα νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν ἀτίμως. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀναίσχυντος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀνταγωνίζεται τὸν Ἀλέξανδρο, μὲ τὸν ὁποῖον οὔτε ἐγὼ ὁ Σκιπίων, ποὺ ἔχω νικήσει, δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ παραβάλλω τὸν ἑαυτόν μου;

{ΜΙΝΩΣ} *Νὴ Δί᾽ εὐγνώμονα φῄς, ὦ Σκιπίων· ὥστε πρῶτος μὲν κεκρίσθω Ἀλέξανδρος, μετ᾽ αὐτὸν δὲ σύ, εἶτα, εἰ δοκεῖ, τρίτος Ἀννίβας οὐδὲ οὗτος εὐκαταφρόνητος ὤν.*

Μὰ τὸν Δία, συνετὰ [πράγματα] λές, Σκιπίων. Ὥστε πρῶτος νὰ κριθῇ ὁ Ἀλέξανδρος, μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἐσύ, ἔπειτα, ἐὰν σοῦ φαίνεται καλό, ὁ Ἀννίβας τρίτος, καθὼς οὔτε καὶ αὐτὸς εἶναι εὐκαταφρόνητος[199].

[199] Πολὺ πιθανὸν ὁ Λουκιανὸς νὰ ἔχῃ ἐμπνευσθῇ τὸν διάλογο αὐτὸν ἀπὸ τὸ ἑξῆς περιστατικόν: Ὀλίγα χρόνια μετὰ τὴν μάχη τῆς Ζάμα, ὁ Σκιπίων συνήντησε τὸν Ἀννίβα. Συζήτησαν σὰν δύο παλαιοὶ φίλοι, μὲ ἀμοιβαῖο σεβασμὸ ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον. Ὁ Σκιπίων τὸν ἐρώτησε ποιόν θεωροῦσε κορυφαῖο στρατηλάτη. «Τὸν Ἀλέξανδρο τῆς Μακεδονίας», ἀπήντησε ὁ Ἀννίβας. «Καὶ γιατί;» «Διότι μὲ πολὺ μικρὸ στρατὸ ἐνίκησε πολὺ μεγάλη δύναμιν». «Δεύτερον ποιόν θεωρεῖς;» «Τὸν Πύρρο. Αὐτὸν δὲν τὸν ξεπέρασε κανεὶς στὴν τακτική», εἶπε ὁ Ἀννίβας. «Καὶ ποιόν θεωρεῖς τρίτον;», ἐρώτησε ὁ Σκιπίων. «Τὸν ἑαυτόν μου!», ἀπήντησε ὁ Ἀννίβας. «Φαντάζομαι τί θὰ ἔλεγες ἂν μὲ εἶχες νικήσει», εἶπε τότε γελώντας ὁ Σκιπίων. «Τότε θὰ θεωροῦσα τὸν ἑαυτόν μου ἀνώτερο τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Πύρρου», ἀπήντησε ὁ Ἀννίβας (Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Εὐαγγέλου Μιλλεούνη «Ἱστορικὰ Ἀνέκδοτα», ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθῆναι 1969, σελ. 109-110).

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΧΟΥ

{ΑΝΤΙΛΟΧΟΣ} *Οἷα πρῴην, Ἀχιλλεῦ, πρὸς τὸν Ὀδυσσέα σοι εἴρηται περὶ τοῦ θανάτου, ὡς ἀγεννῆ καὶ ἀνάξια τοῖν διδασκάλοιν ἀμφοῖν, Χείρωνός τε καὶ Φοίνικος. ἠκροώμην γάρ, ὁπότε ἔφης βούλεσθαι ἐπάρουρος ὢν θητεύειν παρά τινι τῶν ἀκλήρων, "ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη," μᾶλλον ἢ πάντων ἀνάσσειν τῶν νεκρῶν. ταῦτα μὲν οὖν ἀγεννῆ τινα Φρύγα δειλὸν καὶ πέρα τοῦ καλῶς ἔχοντος φιλόζῳον ἴσως ἐχρῆν λέγειν, τὸν Πηλέως δὲ υἱόν, τὸν φιλοκινδυνότατον ἡρώων ἁπάντων, ταπεινὰ οὕτω περὶ αὑτοῦ διανοεῖσθαι πολλὴ αἰσχύνη καὶ ἐναντιότης πρὸς τὰ πεπραγμένα σοι ἐν τῷ βίῳ, ὃς ἐξὸν ἀκλεῶς ἐν τῇ Φθιώτιδι πολυχρόνιον βασιλεύειν, ἑκὼν προείλου τὸν μετὰ τῆς ἀγαθῆς δόξης θάνατον.*

Τί εἴδους [λόγια] ἦσαν αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν προχθὲς ἀπὸ ἐσένα, Ἀχιλλεῦ, πρὸς τὸν Ὀδυσσέα περὶ τοῦ θανάτου, πόσο μικροπρεπῆ καὶ ἀνάξια ἀμφοτέρων τῶν διδασκάλων σου, καὶ τοῦ Χείρωνος καὶ τοῦ Φοίνικος[200]. Ἐπειδὴ ἄκουγα, ὅταν ἔλεγες ὅτι θέλεις περισσότερο, ὄντας ἀγρότης, νὰ ἐργάζεσαι στὰ χωράφια, κοντὰ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς «στὸν ὁποῖον νὰ μὴν εἶναι πολὺ τὸ βιός», παρὰ νὰ βασιλεύῃς ὅλων τῶν νεκρῶν[201]. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ μικροπρεπῆ ἔπρεπε νὰ τὰ λέῃ κάποιος δειλὸς καὶ ταπεινῆς καταγωγῆς Φρύγας, ποὺ ἴσως ἀγαπᾷ τὴν ζωὴ ὑπὲρ τοῦ δέοντος. [Εἶναι] ὅμως μεγάλη ντροπή, ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως, ὁ πιὸ παράτολμος ὅλων τῶν ἡρώων, νὰ σκέπτεται γιὰ τὸν ἑαυτόν του κατὰ τρόπον δουλοπρεπῆ καὶ ἀντιφατικὸ ὡς πρὸς τὰ

[200] Διδάσκαλοι τοῦ Ἀχιλλέως. Χείρων ὁ Κένταυρος καὶ Φοῖνιξ. Ὁ Ἀχιλλεύς, λόγω τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας του, ἦτο ὁ μόνος ὁ ὁποῖος εἶχε μαζί του στὴν ἐκστρατεία τὸν παιδαγωγό του Φοίνικα. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἦτο μόλις 15 ἐτῶν ὅταν ἀνεχώρησε γιὰ τὴν Τροία: «Ἐναυάρχει δ' Ἀχιλλεὺς πεντεκαιδεκαέτης τυγχάνων» (Ἀπολλόδωρος, Ἐπιτομή, Βιβλίον Ε', κεφ. 3,16).

[201] Ὅταν τὸν συνήντησε ὁ Ὀδυσσεὺς στὸν Ἅδη τοῦ εἶπε (Ὁμ. Ὀδ. λ 482): «σεῖο δ', Ἀχιλλεῦ, οὔ τις ἀνὴρ προπάροιθε μακάρτατος οὔτ' ἄρ' ὀπίσσω. πρὶν μὲν γάρ σε ζωὸν ἐτίομεν ἶσα θεοῖσιν Ἀργεῖοι, νῦν αὖτε μέγα κρατέεις νεκύεσσιν ἐνθάδ' ἐών· τῷ μή τι θανὼν ἀκαχίζευ, Ἀχιλλεῦ». (Ἀπὸ ἐσένα Ἀχιλλεῦ, κανεὶς ἄνδρας προτύτερα δὲν ἦτο πιὸ μακαριστός, οὔτε καὶ μετά. Διότι πρίν, ὅσο ζοῦσες, σὲ τιμούσαμε οἱ Ἀργεῖοι ὁμοίως μὲ τοὺς θεούς, τώρα πάλι, κατὰ τρόπον μεγαλοπρεπῆ ἐξουσιάζεις τοὺς νεκρούς, ὄντας ἐδῶ ἀκριβῶς. Μὴ πικραίνεσαι μὲ τὸ ὅτι πέθανες, Ἀχιλλεῦ). Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε (λ 488): «Μὴ δή μοι θάνατόν γε παραύδα, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ. βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ, ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, ἤ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν» (Μὴ μοῦ μιλᾷς παρηγορητικὰ γιὰ τὸν θάνατον, ἔνδοξε Ὀδυσσεῦ. Θὰ ἤθελα τυχὸν ἀγρότης νὰ εἶμαι, δοῦλος σὲ ἄλλου τὰ χωράφια, κοντὰ σὲ ἄνδρα ἄκληρο, στὸν ὁποῖον δὲν εἶναι πολὺ τὸ βιός, παρὰ νὰ βασιλεύω σὲ ὅλους τοὺς νεκροὺς ποὺ χάθηκαν).

πεπραγμένα σου ἐντὸς τοῦ βίου, ὁ ὁποῖος ἐνῷ ἦτο δυνατὸν γιὰ πολλὰ χρόνια ἀδόξως νὰ βασιλεύῃς στὴν Φθιώτιδα, μὲ τὴν θέλησίν σου ἐπέλεξες τὸν ἔνδοξο θάνατον[202].

{ΑΧΙΛΛΕΥΣ} *Ὦ παῖ Νέστορος, ἀλλὰ τότε μὲν ἄπειρος ἔτι τῶν ἐνταῦθα ὢν καὶ τὸ βέλτιον ἐκείνων ὁπότερον ἦν ἀγνοῶν τὸ δύστηνον ἐκεῖνο δοξάριον προετίμων τοῦ βίου, νῦν δὲ συνίημι ἤδη ὡς ἐκείνη μὲν ἀνωφελής, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα οἱ ἄνω ῥαψῳδήσουσιν. μετὰ νεκρῶν δὲ ὁμοτιμία, καὶ οὔτε τὸ κάλλος ἐκεῖνο, ὦ Ἀντίλοχε, οὔτε ἡ ἰσχὺς πάρεστιν, ἀλλὰ κείμεθα ἅπαντες ὑπὸ τῷ αὐτῷ ζόφῳ ὅμοιοι καὶ κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διαφέροντες, καὶ οὔτε οἱ τῶν Τρώων νεκροὶ δεδίασίν με οὔτε οἱ τῶν Ἀχαιῶν θεραπεύουσιν, ἰσηγορία δὲ ἀκριβὴς καὶ νεκρὸς ὅμοιος, "ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός." ταῦτά με ἀνιᾷ καὶ ἄχθομαι, ὅτι μὴ θητεύω ζῶν.*

Υἱὲ τοῦ Νέστορος[203], ἀλλὰ τότε, ὄντας ἄπειρος ἀκόμα τῶν ἐδῶ καὶ ἀγνοώντας ποιό ἀπὸ τὰ δύο ἐκείνων ἦτο τὸ καλλίτερον, προετίμησα τὴν ἀθλία ἐκείνη μικροδοξία τοῦ βίου. Τώρα πλέον καταλαβαίνω ὅτι ἐκείνη [ἦτο] ἀνωφελής, παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἐπάνω πολὺ θὰ τὴν ὑμνοῦν στὰ ἔπη τους. Μεταξὺ τῶν νεκρῶν [ὑπάρχει] ἰσοτιμία καὶ οὔτε τὸ κάλλος ἐκεῖνο, Ἀντιλόχε, οὔτε ἡ ἰσχὺς παρευρίσκεται, ἀλλὰ κείμεθα ὅλοι κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιο σκοτάδι, ὅμοιοι καὶ σὲ τίποτε δὲν διαφέρουμε μεταξύ μας. Καὶ οὔτε οἱ νεκροὶ τῶν Τρώων μὲ φοβοῦνται, οὔτε οἱ τῶν Ἀχαιῶν μὲ ὑπηρετοῦν, [ὑπάρχει] δὲ πλήρης ἐλευθερία λόγου καὶ [κάθε ἕνας εἶναι] τὸ ἴδιο νεκρός, «εἴτε δειλὸς εἴτε ἀνδρεῖος[204]». Αὐτὰ μὲ θλίβουν καὶ πικραίνομαι, ὅτι ξενοδουλεύω ἐνῷ δὲν ζῶ.

---

[202] Ὁ Σωκράτης στὴν Ἀπολογία (28c2): «...καὶ ὁ υἱὸς τῆς Θέτιδος, ὁ ὁποῖος τόσο πολὺ περιεφρόνησε τὸν κίνδυνον μπροστὰ στὸ ἐνδεχόμενο νὰ ὑποστῇ ἀτίμωσιν, ὥστε, ὅταν τοῦ εἶπε ἡ μητέρα του, ἡ ὁποία ἦτο θεά, τότε ποὺ ἤθελε νὰ φονεύσῃ τὸν Ἕκτορα, κάπως ἔτσι ὅπως ἐγὼ νομίζω: "Παιδί μου, ἐὰν ἐκδικηθῇς τὸν φόνο τοῦ φίλου σου τοῦ Πατρόκλου καὶ φονεύσῃς τὸν Ἕκτορα, θὰ πεθάνῃς καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος διότι ἀμέσως μετὰ τὸν Ἕκτορα θὰ ἔλθῃ βέβαιος θάνατος", αὐτός, ἀφοῦ τὸ ἄκουσε αὐτό, ἀδιαφόρησε γιὰ τὸν θάνατον καὶ τὸν κίνδυνον καὶ πιὸ πολὺ ἐφοβήθη νὰ ζήσῃ ὄντας δειλὸς καὶ χωρὶς νὰ ἐκδικῆται γιὰ τοὺς φίλους του. "Ἂς πέθαινα ἀμέσως", εἶπε, "τιμωρώντας ἐκεῖνον ποὺ ἀδίκησε, γιὰ νὰ μὴ μένω ἐδῶ καταγέλαστος, κοντὰ στὰ ἀκρόκυρτα πλοῖα, βάρος τῆς γῆς". Νομίζεις ὅτι νοιάστηκε αὐτὸς γιὰ τὸν θάνατον καὶ τὸν κίνδυνον; Καὶ πράγματι, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἔτσι εἶναι».

[203] Ἀντίλοχος, υἱὸς τοῦ Νέστορος καὶ τῆς Εὐρυδίκης. Συμμετεῖχε στὸν Τρωικὸ Πόλεμο ἀπὸ τὴν ἀρχή του, μιᾶς καὶ ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς μνηστῆρες τῆς Ὡραίας Ἑλένης ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸ 5ο ἔτος, ὅταν ἦλθε παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρός του. Ὁ Ὅμηρος λέει ὅτι ἦτο ὡραιότατος καὶ τολμηρὸς πολεμιστής. Μετὰ τὸν Πάτροκλο αὐτὸς ἦτο ὁ πιὸ ἀγαπημένος φίλος τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Μέμνονα, ὅταν ἔσπευσε νὰ σώσῃ τὸν πατέρα του ὁ ὁποῖος ἐκινδύνευε.

[204] Ὁμήρου Ἰλιὰς Ι 319.

{ΑΝΤΙΛΟΧΟΣ} *Ὅμως τί οὖν ἄν τις πάθοι, ὦ Ἀχιλλεῦ; ταῦτα γὰρ ἔδοξε τῇ φύσει, πάντως ἀποθνήσκειν ἅπαντας, ὥστε χρὴ ἐμμένειν τῷ νόμῳ καὶ μὴ ἀνιᾶσθαι τοῖς διατεταγμένοις. ἄλλως τε ὁρᾷς τῶν ἑταίρων ὅσοι περὶ σέ ἐσμεν οἵδε· μετὰ μικρὸν δὲ καὶ Ὀδυσσεὺς ἀφίξεται πάντως. φέρει δὲ παραμυθίαν καὶ ἡ κοινωνία τοῦ πράγματος καὶ τὸ μὴ μόνον αὐτὸν πεπονθέναι. ὁρᾷς τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Μελέαγρον καὶ ἄλλους θαυμαστοὺς ἄνδρας, οἳ οὐκ ἂν οἶμαι δέξαιντο ἀνελθεῖν, εἴ τις αὐτοὺς ἀναπέμψειε θητεύσοντας ἀκλήροις καὶ ἀβίοις ἀνδράσιν.*

Ὅμως, τί θὰ μποροῦσε νὰ τύχῃ σὲ κάποιον, Ἀχιλλεῦ; Διότι αὐτὰ ἐφάνησαν σωστὰ στὴν φύσιν, χωρὶς ἄλλο, νὰ πεθαίνουν ὅλοι, ὥστε χρειάζεται νὰ ἐμμένῃς εἰς τὸν νόμο καὶ νὰ μὴ θλίβεσαι μὲ τὰ θεσμοθετημένα. Ἄλλως τε, βλέπεις πόσοι ἀπὸ τοὺς φίλους εἴμαστε γύρω ἀπὸ ἐσένα, αὐτοὶ ἐδῶ. Μετὰ ἀπὸ ὀλίγον θὰ ἔλθῃ σίγουρα καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ἔχει κάποια παρηγοριὰ καὶ τὸ κοινὸ τοῦ πράγματος καὶ τὸ ὅτι δὲν τὸ ἔχεις πάθει μόνον ἐσύ. Βλέπεις τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὸν Μελέαγρο[205] καὶ ἄλλους θαυμαστοὺς ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι, νομίζω, δὲν θὰ ἐδέχοντο νὰ ἀνεβοῦν, ἐὰν κάποιος τοὺς ἔστελνε πίσω ὡς δούλους ἀκλήρων καὶ πτωχῶν ἀνδρῶν.

{ΑΧΙΛΛΕΥΣ} *Ἑταιρικὴ μὲν ἡ παραίνεσις, ἐμὲ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως ἡ μνήμη τῶν παρὰ τὸν βίον ἀνιᾷ, οἶμαι δὲ καὶ ὑμῶν ἕκαστον· εἰ δὲ μὴ ὁμολογεῖτε, ταύτῃ χείρους ἐστὲ καθ' ἡσυχίαν αὐτὸ πάσχοντες.*

Φιλικὴ μὲν ἡ παραίνεσις, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω πῶς δὲν στενοχωρεῖσαι ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν [πραγμάτων] τοῦ βίου, νομίζω, καὶ κάθε ἕνας ἀπὸ ἐσᾶς. Ἐὰν ὅμως δὲν ἔχετε τὴν ἰδίαν ἄποψιν, χειρότερα θὰ εἶσθε καθὼς θὰ τὸ ὑποφέρετε σιωπηρῶς.

---

[205] Μυθικὸς ἥρως, υἱὸς τοῦ Οἰνέως, βασιλέως τῆς Καλυδῶνος, καὶ τῆς Ἀλθαίας. Ὅταν ὁ Μελέαγρος ἦτο ἑπτὰ ἡμερῶν βρέφος οἱ Μοῖρες ἐνεφανίσθησαν στὴν μητέρα του καὶ τῆς εἶπαν ὅτι ὁ υἱός της θὰ πέθαινε ὅταν θὰ ἐκαίετο τελείως ὁ δαυλὸς ὁ ὁποῖος ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἐκαίετο στὴν ἑστία. Ἡ Ἀλθαία, ἔντρομος, ἅρπαξε καὶ ἔσβησε τὸν δαυλό, τὸν ὁποῖον ἔκτοτε ἐφύλασσε μὲ μεγάλη προσοχή. Ὁ Μελέαγρος συμμετεῖχε στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ στὸ κυνῆγι τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Τὸν κάπρο τὸν εἶχε στείλει ἡ θεὰ Ἄρτεμις γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν Οἰνέα, ὁ ὁποῖος εἶχε παραλείψει νὰ θυσιάσῃ σὲ αὐτήν. Ὁ Μελέαγρος ἐκάλεσε σὲ βοήθεια ἥρωας ἀπὸ διάφορες πόλεις, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐφονεύθησαν, μέχρι νὰ κατορθώσῃ νὰ πλήξῃ μὲ τὰ βέλη του τὸν κάπρο. Ἡ Ἄρτεμις ὅμως προεκάλεσε φιλονικία μεταξὺ Καλυδωνίων καὶ Κουρητῶν γιὰ τὴν κατοχὴ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς δορᾶς τοῦ κάπρου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Μελέαγρος ἐφόνευσε τοὺς ἡγεμόνας τῶν Κουρητῶν, ἀδελφοὺς τῆς μητρός του. Ὀργισμένη ἡ Ἀλθαία γιὰ τὸν φόνο τῶν ἀδελφῶν της, ἔρριψε στὴν φωτιὰ τὸν δαυλό, προκαλώντας τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της.

{ΑΝΤΙΛΟΧΟΣ} *Οὔκ, ἀλλ᾽ ἀμείνους, ὦ Ἀχιλλεῦ· τὸ γὰρ ἀνωφελὲς τοῦ λέγειν ὁρῶμεν· σιωπᾶν γὰρ καὶ φέρειν καὶ ἀνέχεσθαι δέδοκται ἡμῖν, μὴ καὶ γέλωτα ὄφλωμεν ὥσπερ σὺ τοιαῦτα εὐχόμενος.*

Ὄχι, ἀντιθέτως καλλίτερα, Ἀχιλλεῦ, ἐπειδὴ βλέπουμε τὸ ἀνωφελὲς τοῦ λέγειν. Ἐμεῖς θεωροῦμε καλλίτερο τὸ νὰ σιωποῦμε καὶ νὰ ὑποφέρουμε καὶ νὰ ἀνεχώμεθα, μὴ καὶ προκαλέσουμε γέλιο ὅπως ἀκριβῶς ἐσύ, καθὼς εὔχεσαι τέτοια.

ΑΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΥ

{ΑΙΑΚΟΣ} *Τί ἄγχεις, ὦ Πρωτεσίλαε, τὴν Ἑλένην προσπεσών;*

Γιατί ἐπιτίθεσαι νὰ πνίξῃς τὴν Ἑλένην, Πρωτεσίλαε[206];

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Ὅτι διὰ ταύτην, ὦ Αἰακέ, ἀπέθανον ἡμιτελῆ μὲν τὸν δόμον καταλιπών, χήραν τε νεόγαμον γυναῖκα.*

Διότι ἐξ αἰτίας αὐτῆς, Αἰακέ, πέθανα καὶ ἄφησα ἡμιτελὲς τὸ σπιτικὸ καὶ χήρα νεόνυμφο γυναῖκα.

{ΑΙΑΚΟΣ} *Αἰτιῶ τοίνυν τὸν Μενέλαον, ὅστις ὑμᾶς ὑπὲρ τοιαύτης γυναικὸς ἐπὶ Τροίαν ἤγαγεν.*

Κατηγόρησε λοιπὸν τὸν Μενέλαον[207], ὁ ὁποῖος, ὑπὲρ τέτοιας γυναικός, σᾶς ὡδήγησε ἐναντίον τῆς Τροίας.

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Εὖ λέγεις· ἐκεῖνόν μοι αἰτιατέον.*

Καλὰ λές. Ἐκεῖνον πρέπει νὰ κατηγορήσω.

{ΜΕΝΕΛΑΟΣ} *Οὐκ ἐμέ, ὦ βέλτιστε, ἀλλὰ δικαιότερον τὸν Πάριν, ὃς ἐμοῦ τοῦ ξένου τὴν γυναῖκα παρὰ πάντα τὰ δίκαια ᾤχετο ἁρπάσας· οὗτος γὰρ οὐχ ὑπὸ σοῦ μόνου, ἀλλ' ὑπὸ πάντων Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων ἄξιος ἄγχεσθαι τοσούτοις θανάτου αἴτιος γεγενημένος.*

Ὄχι ἐμένα, φίλε μου, ἀλλὰ δικαιότερον τὸν Πάριν[208], ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἐμένα, ποὺ τὸν ἐφιλοξένησα, ἐνάντια σὲ ὅλα τὰ δίκαια[209], ἅρπαξε τὴν γυναῖκα καὶ ἔφυγε. Αὐτός, ὄχι

[206] Υἱὸς τοῦ Ἰφίκλου καὶ τῆς Ἀστυόχης ἀπὸ τὴν Φυλάκη τῆς Θεσσαλικῆς Φθιώτιδος. Ἦτο ὁ πρῶτος ἄνδρας ὁ ὁποῖος ἀπεβιβάσθη στὶς ἀκτὲς τῆς Τροίας γνωρίζοντας τὸν χρησμό, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον, ὁ πρῶτος ποὺ θὰ ἀπεβιβάζετο θὰ ἐφονεύετο. Κανεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ ἀποβιβασθῇ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ὀδυσσέα, ὁ ὁποῖος πολυμήχανος ὅπως πάντοτε, ἀφοῦ πέταξε τὴν ἀσπίδα του, ἐπήδησε ἐπάνω της ἐπιτυγχάνοντας νὰ μὴ πατήσῃ εἰς τὸ ἔδαφος. Ὁ Πρωτεσίλαος ἐπήδησε δεύτερος, νομίζοντας ὅτι ὁ χρησμὸς θὰ ἐπαληθεύετο μὲ τὸν θάνατο τοῦ Ὀδυσσέως. Ἐφονεύθη ἢ ἀπὸ τὸν Ἕκτορα ἢ ἀπὸ τὸν Αἰνεία ἢ ἀπὸ τὸν Εὔφορβο ἢ ἀπὸ τὸν Ἀχάτη. Ὁ Ὅμηρος δὲν κατονομάζει τὸν φονέα του. Ἀρχικῶς ὠνομάζετο Ἰόλαος ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ὠνομάσθη Πρωτεσίλαος, ἐπειδὴ ἐφονεύθη πρῶτος ἀπὸ τοὺς στρατιῶτας (λαὸς= στρατός). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐλατρεύθη ὡς ἥρως στὴν Ἐλαιοῦντα τῆς Χερσονήσου, στὴν Θράκη.

[207] Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς μνηστῆρας τῆς Ὡραίας Ἑλένης, ἡ ὁποία τελικῶς τὸν ἐπέλεξε γιὰ σύζυγό της. Ἔζησε ἕως τὰ βαθέα γεράματά του καὶ ὁ Ζεὺς τὸν μετέφερε ζωντανὸ στὰ Ἠλύσια Πεδία τιμώντας τον ἐπειδὴ ἦτο γαμβρός του.

μόνον ἀπὸ ἐσένα, ἀλλὰ καὶ ἀπ’ ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς βαρβάρους εἶναι ἄξιος νὰ κρεμασθῇ, ἀφοῦ ἔχει γίνει ὑπαίτιος θανάτου τόσων.

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Ἄμεινον οὕτω· σὲ τοιγαροῦν, ὦ Δύσπαρι, οὐκ ἀφήσω ποτὲ ἀπὸ τῶν χειρῶν.*

Καλλίτερα ἔτσι. Ἐσένα λοιπόν, Κακοπάρι[210], δὲν θὰ ἀφήσω ποτὲ ἀπὸ τὰ χέρια μου.

---

[208] Υἱὸς τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης. Ὅταν ἐγεννήθη, ἡ Ἑκάβη εἶδε στὸν ὕπνο της ὅτι ὁ Πάρις θὰ ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς τῆς πατρίδος του. Γι’ αὐτὸν τὸν λόγο τὸν ἄφησαν ἔκθετο στὸ ὄρος Ἴδη τῆς Τροίας. Ἐκεῖ ἀνετράφη, ἔγινε βοσκὸς καὶ ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος, διότι ἦτο γενναῖος καὶ ἐπροστάτευε τοὺς ἄλλους βοσκούς. Σὲ αὐτὸν κατέφυγον ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἀφροδίτη προκειμένου νὰ κρίνῃ ποιά εἶναι ἡ ὀμορφότερη. Ἡ Ἀφροδίτη γιὰ νὰ τὸν ἀνταμείψῃ γιὰ τὴν ἐκλογή της, τὸν συνεβούλευσε νὰ ταξιδέψῃ στὴν Σπάρτη, ὅπου καὶ ἐγνώρισε τὴν Ὡραία Ἑλένη, τὴν ἐρωτεύθη καὶ τὴν ἔκλεψε. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει ὅτι ἦτο ὄμορφος, ἐλάτρευε τὶς γυναῖκες καὶ τὴν κιθάρα, ἀλλὰ ἦτο ὀκνηρὸς καὶ δειλὸς στὰ πολεμικά.

[209] (Ὁμ. Ὀδ. θ 546): «ἀντὶ κασιγνήτου ξεῖνός θ’ ἱκέτης τε τέτυκται ἀνέρι, ὅς τ’ ὀλίγον περ ἐπιψαύῃ πραπίδεσσι» (Σὰν ἀδελφὸς ὁ ξένος καὶ ὁ ἱκέτης εἶναι τοῦ ἀνδρός, ποὺ ἔχει στὴν καρδιά του ἔστω καὶ μία στάλα φιλότιμον). Πανάρχαιος, περίλαμπρος καὶ περιλάλητος θεσμὸς ὑπῆρξε ἡ παροχὴ πλήρους φιλοξενίας σὲ ὅποιον Ἕλληνα κατέφευγε στὴν οἰκία ἄλλου Ἕλληνος. Καὶ αὐτός, τηρώντας τὴν ὁμηρικὴ «ἐντολή», σὰν ἀδελφὸς ἔπρεπε νὰ φερθῇ σὲ ἐκεῖνον. Σύμφωνα μὲ τὰ νόμιμα τῆς ξενίας, ἡ φιλικὴ ὑποδοχή, ἡ περιποίησις τοῦ φιλοξενουμένου καὶ ἡ παροχὴ «ξενίων», δηλαδὴ δώρων, ἦσαν οἱ κύριες ὑποχρεώσεις αὐτοῦ ποὺ παρεῖχε τὴν φιλοξενία. Εἰδεχθὲς ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον προκαλοῦσε τὸν ἀποτροπιασμὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ὀργὴ τῶν θεῶν, ἦτο ἡ ξεναπατία, δηλαδὴ ἡ ἐξαπάτησις τοῦ φιλοξενουμένου καθὼς καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ θεσμοῦ ἀπὸ τὸν φιλοξενούμενο.

[210] Ὁ Ἰωάννης Πανταζίδης εἰς τὸ «Ὁμηρικὸν Λεξικὸν» τὸ ἀποδίδει «ὁ δυστυχιῶν πρόξενος, ἄρα μισητὸς Πάρις». Ὁ Λουκιανὸς χρησιμοποιεῖ ὡς προσφώνησιν τοῦ Πάριδος τὸν χαρακτηρισμὸ τὸν ὁποῖον ἔδωσαν γι’ αὐτὸν οἱ Τρῶες μάντεις στὸν πατέρα του Πρίαμο, ὅταν ἐγεννήθη. Σχετικῶς ὁ Βυζαντινὸς λόγιος καὶ συγγραφεὺς Ἰωάννης Τζέτζης εἰς τὸ ἔργον του «Ἀλληγορίαι Ἰλιάδος» (Προλεγόμενα, στ. 176-192) γράφει: «Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἀλέξανδρον ἔγκυος ἦν Ἑκάβη, γεννῆσαι φλέγοντα δαλὸν ἐδόκησεν ὀνείροις, ὃς πάσας ἐπυρπόλησε τὰς Τρώων περιχώρους. Οἱ τῶν ὀνείρων δὲ κριταὶ τοῦτο μαθόντες εἶπον 'Τὸ βρέφος ὅπερ ἔνδοθι φέρεις ἐν τῇ γαστρί σου, τῇ περιχώρῳ γίνεται πάσῃ τῶν Τρώων βλάβη'. Οὕτω μὲν εἶπον οἱ κριταὶ τότε τῶν ὀνειράτων. Γεννήσασα τὸ βρέφος δέ, Πάριν κατονομάζει. Ὁ δὲ πατὴρ ὁ Πρίαμος τῷ φόβῳ τῶν ὀνείρων, μετὰ τὴν βρέφους γέννησιν ἦλθεν εἰς τὸ μαντεῖον, ἀνερωτήσων ποταπὸν ἐκβήσεται τὸ βρέφος. Ἐδόθη τούτῳ δὲ χρησμὸς τοιουτοτρόπως λέγων 'Πρίαμε Τρώων βασιλεῦ, σύζυγε τῆς Ἑκάβης, δύσπαρις Πάρις σοι υἱὸς ἄρτι κακῶς γεννῆσαι, ὃν μὴ γεννῆσαι κρεῖττον ἦν ἢ συμφορὰς γεννῆσαι. Ὁ παῖς γὰρ οὗτος, γεγονὼς τριάκοντα τῶν χρόνων, ὀλέσει τὰ βασίλεια τῶν Τρώων καὶ τὰς πόλεις'». (Ὅταν ἡ Ἑκάβη ἦτο ἔγκυος στὸν Ἀλέξανδρον, ἐνόμισε στὰ ὄνειρά της ὅτι ἐγέννησε φλέγοντα δαυλόν, ὁ ὁποῖος ἐπυρπόλησε ὅλα τὰ περίχωρα τῶν Τρώων. Οἱ κριταὶ τῶν ὀνείρων μαθαίνοντάς το εἶπαν: «Τὸ βρέφος τὸ ὁποῖον φέρεις στὴν κοιλιά σου, θὰ προκαλέσῃ κακὸ σὲ ὅλα τὰ περίχωρα τῶν Τρώων». Ἔτσι εἶπαν τότε οἱ κριταὶ τῶν ὀνείρων. Γεννώντας αὐτὴ τὸ βρέφος, τοῦ δίδει τὸ ὄνομα Πάρις. Ὁ πατὴρ ὁ Πρίαμος ἀπὸ τὸν φόβο τῶν ὀνείρων, μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ βρέφους πῆγε εἰς τὸ μαντεῖον γιὰ νὰ ἐρωτήσῃ τί εἴδους παιδὶ θὰ βγῇ. Ἐδόθη σὲ αὐτὸν χρησμός, ὁ ὁποῖος ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Βασιλεῦ τῶν Τρώων Πρίαμε, σύζυγε τῆς Ἑκάβης, για συμφορά μόλις σοῦ ἐγεννήθη υἱός, ὁ σκυλλοπάρις Πάρις, τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ μὴν ἔχῃς

{ΠΑΡΙΣ} *Ἄδικα ποιῶν, ὦ Πρωτεσίλαε, καὶ ταῦτα ὁμότεχνον ὄντα σοι· ἐρωτικὸς γὰρ καὶ αὐτός εἰμι καὶ τῷ αὐτῷ θεῷ κατέσχημαι· οἶσθα δὲ ὡς ἀκούσιόν τί ἐστιν καί τις ἡμᾶς δαίμων ἄγει ἔνθα ἂν ἐθέλῃ, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν ἀντιτάττεσθαι αὐτῷ.*

Πράττοντας ἄδικα, Πρωτεσίλαε, καὶ αὐτὰ ὄντας συνάδελφός σου. Διότι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι ἐρωτιάρης καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο θεὸ κατέχομαι. Γνωρίζεις ὅτι εἶναι κάτι ἀκούσιον καὶ κάποιος δαίμων μᾶς ὁδηγεῖ ὅπου τυχὸν θέλῃ, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ τοῦ ἀντιταχθοῦμε.

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Εὖ λέγεις. εἴθε οὖν μοι τὸν Ἔρωτα ἐνταῦθα λαβεῖν δυνατὸν ἦν.*

Καλὰ λές. Μακάρι λοιπὸν νὰ μοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ συλλάβω τὸν Ἔρωτα ἐδῶ [εἰς τὸν Ἅδη].

{ΑΙΑΚΟΣ} *Ἐγώ σοι καὶ περὶ τοῦ Ἔρωτος ἀποκρινοῦμαι τὰ δίκαια· φύσει γὰρ αὐτὸς μὲν τοῦ ἐρᾶν τῷ Πάριδι ἴσως γεγενῆσθαι αἴτιος, τοῦ θανάτου δέ σοι οὐδένα ἄλλον, ὦ Πρωτεσίλαε, ἢ σεαυτόν, ὃς ἐκλαθόμενος τῆς νεογάμου γυναικός, ἐπεὶ προσεφέρεσθε τῇ Τρῳάδι, οὕτως φιλοκινδύνως καὶ ἀπονενοημένως προεπήδησας τῶν ἄλλων, δόξης ἐρασθείς, δι᾽ ἣν πρῶτος ἐν τῇ ἀποβάσει ἀπέθανες.*

Ἐγὼ καὶ περὶ τοῦ Ἔρωτος θὰ σοῦ ἀπαντήσω τὰ δίκαια. Αὐτός, ὡς πρὸς τὴν φύσιν του, ἴσως ἔχει γίνει ὑπαίτιος τοῦ ὅτι ὁ Πάρις ἀγάπησε, τοῦ θανάτου σου ὅμως κανεὶς ἄλλος [δὲν εἶναι ὑπαίτιος], Πρωτεσίλαε, παρὰ ὁ ἑαυτός σου, ἐσὺ ὁ ὁποῖος ἐλησμόνησες τὴν νεόνυμφη γυναῖκα σου, καὶ ἀφοῦ ἐπιτεθήκατε στὴν Τρωάδα ἀπέβης πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τόσο παράτολμα καὶ χωρὶς μυαλό, ἐπειδὴ ἀγάπησες τὴν δόξα, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας πρῶτος κατὰ τὴν ἀπόβασιν ἐφονεύθης.

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Οὐκοῦν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ σοι, ὦ Αἰακέ, ἀποκρινοῦμαι δικαιότερα· οὐ γὰρ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλὰ ἡ Μοῖρα καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς οὕτως ἐπικεκλῶσθαι.*

Λοιπόν, Αἰακέ, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ μου θὰ σοῦ ἀπαντήσω δικαιότερα. Διότι δὲν εἶμαι ἐγὼ ὑπαίτιος τούτων, ἀλλὰ ἡ Μοῖρα καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔτσι κεκλωσμένο.

γεννήσει, παρὰ νὰ ἔχῃς γεννήσει τὶς συμφορές. Διότι αὐτὸ τὸ παιδί, ὅταν θὰ γίνῃ τριάντα ἐτῶν, θὰ καταστρέψῃ τὰ βασίλεια τῶν Τρώων καὶ τὶς πόλεις»)

{ΑΙΑΚΟΣ} *Ὀρθῶς· τί οὖν τούτους αἰτιᾷ;*

Ὀρθῶς. Γιατί λοιπὸν κατηγορεῖς αὐτούς;

ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΥ, ΠΛΟΥΤΩΝΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Ὦ δέσποτα καὶ βασιλεῦ καὶ ἡμέτερε Ζεῦ καὶ σὺ Δήμητρος θύγατερ, μὴ ὑπερίδητε δέησιν ἐρωτικήν.*

Ὦ δέσποτα καὶ βασιλεῦ καὶ ἡμέτερε Ζεῦ καὶ ἐσὺ κόρη τῆς Δήμητρος, μὴ περιφρονεῖτε δέησιν ἐρωτικήν.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Σὺ δὲ τίνων δέῃ παρ' ἡμῶν; ἢ τίς ὢν τυγχάνεις;*

Ἐσύ, γιὰ ποιά [πράγματα] μᾶς παρακαλεῖς; Ἤ ποιός τυγχάνει νὰ εἶσαι;

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Εἰμὶ μὲν Πρωτεσίλαος ὁ Ἰφίκλου Φυλάκιος συστρατιώτης τῶν Ἀχαιῶν καὶ πρῶτος ἀποθανὼν τῶν ἐπ' Ἰλίῳ. δέομαι δὲ ἀφεθεὶς πρὸς ὀλίγον ἀναβιῶναι πάλιν.*

Εἶμαι ὁ Πρωτεσίλαος ὁ [υἱὸς] τοῦ Ἰφίκλου, ὁ Φυλάκιος, συστρατιώτης τῶν Ἀχαιῶν καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀπέθανε εἰς τὸ Ἴλιον. Ἔχω ἀνάγκη νὰ μὲ ἀφήσετε νὰ ἐπιστρέψω γιὰ ὀλίγον πίσω στὴν ζωή.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Τοῦτον μὲν τὸν ἔρωτα, ὦ Πρωτεσίλαε, πάντες νεκροὶ ἐρῶσιν, πλὴν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν τύχοι.*

Αὐτὴν μὲν τὴν ἐπιθυμία, Πρωτεσίλαε, ὅλοι οἱ νεκροὶ ἀγαποῦν, πλὴν ὅμως κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ τύχῃ.

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Ἀλλ' οὐ τοῦ ζῆν, Ἀϊδωνεῦ, ἐρῶ ἔγωγε, τῆς γυναικὸς δέ, ἣν νεόγαμον ἔτι ἐν τῷ θαλάμῳ καταλιπὼν ᾠχόμην ἀποπλέων, εἶτα ὁ κακοδαίμων ἐν τῇ ἀποβάσει ἀπέθανον ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος. ὁ οὖν ἔρως τῆς γυναικὸς οὐ μετρίως ἀποκναίει με, ὦ δέσποτα, καὶ βούλομαι κἂν πρὸς ὀλίγον ὀφθεὶς αὐτῇ καταβῆναι πάλιν.*

Ἐγὼ ὅμως, Ἀϊδωνεῦ, δὲν ἀγαπῶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ τὴν γυναῖκα μου, τὴν ὁποίαν νεόνυμφη ἀκόμα ἐγκατέλειψα στὸν νυφικὸ κοιτῶνα[211] καὶ ξεκίνησα τὸν ἀπόπλουν, ἔπειτα ὁ κακότυχος ἐφονεύθην ἀπὸ τὸν Ἕκτορα κατὰ τὴν ἀπόβασιν. Ὁ ἔρως λοιπὸν τῆς γυναικὸς δὲν μὲ θλίβει ὀλίγον, δέσποτα, καὶ θέλω, ἀφοῦ τὴν δῶ γιὰ ὀλίγον, νὰ κατεβῶ πάλι.

[211] Ὁ Πρωτεσίλαος ἐνυμφεύθη τὴν Λαοδάμεια, κόρη τοῦ Ἀκάστου, καὶ ἀνεχώρησε γιὰ τὴν Τροία τὴν ἑπομένη ἡμέρα τοῦ γάμου του.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Οὐκ ἔπιες, ὦ Πρωτεσίλαε, τὸ Λήθης ὕδωρ;*

Δὲν ἤπιες, Πρωτεσίλαε, τὸ νερὸ τῆς Λήθης;

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Καὶ μάλα, ὦ δέσποτα· τὸ δὲ πρᾶγμα ὑπέρογκον ἦν.*

Καὶ πολύ, δέσποτα! Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦτο ὑπέρογκον.

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Οὐκοῦν περίμεινον· ἀφίξεται γὰρ κἀκείνη ποτὲ καὶ οὐδὲ σὲ ἀνελθεῖν δεήσει.*

Περίμενε λοιπόν. Διότι θὰ ἔλθῃ κάποτε καὶ ἐκείνη καὶ δὲν θὰ ἔχῃς ἀνάγκη νὰ ἀνεβῇς.

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Ἀλλ᾽ οὐ φέρω τὴν διατριβήν, ὦ Πλούτων· ἠράσθης δὲ καὶ αὐτὸς ἤδη καὶ οἶσθα οἷον τὸ ἐρᾶν ἐστιν.*

Δὲν ὑποφέρω ὅμως τὴν ἀργοπορία, Πλούτων. Ἀγάπησες καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος καὶ γνωρίζεις πῶς εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷς[212].

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Εἶτα τί σε ὀνήσει μίαν ἡμέραν ἀναβιῶναι μετ᾽ ὀλίγον τὰ αὐτὰ ὀδυρόμενον;*

Ἔπειτα, τί θὰ σὲ ὠφελήσῃ νὰ ἀναβιώσῃς μία ἡμέρα καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγον νὰ ὀδύρεσαι γιὰ τὰ ἴδια;

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Οἶμαι πείσειν κἀκείνην ἀκολουθεῖν παρ᾽ ὑμᾶς, ὥστε ἀνθ᾽ ἑνὸς δύο νεκροὺς λήψῃ μετ᾽ ὀλίγον.*

Νομίζω ὅτι θὰ πείσω καὶ ἐκείνην νὰ ἀκολουθήσῃ κοντά σας, ὥστε ἀντὶ ἑνός, δύο νεκροὺς θὰ λάβῃς μετὰ ἀπὸ ὀλίγον[213].

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Οὐ θέμις γενέσθαι ταῦτα οὐδὲ γέγονε πώποτε.*

---

[212] Ἀναφέρεται εἰς τὸν μῦθο τῆς ἁρπαγῆς τῆς Περσεφόνης, κόρης τῆς Δήμητρος καὶ ἀνεψιᾶς του. Ὁ Ἅδης τὴν εἶχε ἐρωτευθῇ, ἀλλὰ ὁ Ζεύς δὲν ἔδωσε τὴν συγκατάθεσίν του γιὰ τὸν γάμο, ἐπειδὴ ἦτο ἀνυπόφορον γιὰ τὴν Δήμητρα νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ νεαρὴ κοπέλλα θὰ ἔμενε αἰωνίως στὸν κόσμο τῶν σκιῶν. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Ἅδης ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἀπαγάγῃ. Ἀργότερα ὁ Ζεὺς διέταξε τὸν Ἅδη νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν Περσεφόνη στὴν μητέρα της, ὅμως αὐτὸς εἶχε λάβει τὰ μέτρα του. Τῆς εἶχε δώσει νὰ γευθῇ ἕνα σπυρὶ ἀπὸ ῥόδι. Ὅποιος εἶχε κατεβῇ εἰς τὸ βασίλειον τῶν νεκρῶν καὶ εἶχε φάει ἐκεῖ κάποια τροφή, δὲν μποροῦσε πλέον νὰ ἀνεβῇ στὸν κόσμο τῶν ζωντανῶν. Ἔτσι ἡ Περσεφόνη ἀναγκάσθηκε νὰ περνᾷ τὸ ἕν τρίτον κάθε ἔτους εἰς τὸν Ἅδη. Ἡ ἕνωσίς τους ὑπῆρξε ἄγονος.

[213] Τέτοια ἦτο ἡ θλῖψις τῆς Λαοδάμειας γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Πρωτεσιλάου, ὥστε οἱ θεοὶ ἀπὸ οἶκτο ἐπέτρεψαν στὸν Πρωτεσίλαο νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ παραμείνῃ γιὰ ὀλίγον κοντά της. Ἀλλὰ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν Ἅδην, ἡ Λαοδάμεια δὲν τὸ ἄντεξε καὶ αὐτοκτόνησε γιὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Οὔτε θεμιτὸ εἶναι νὰ γίνουν αὐτά, οὔτε ἔχει γίνει ποτέ.

{ΠΡΩΤΕΣΙΛΑΟΣ} *Ἀναμνήσω σε, ὦ Πλούτων· Ὀρφεῖ γὰρ δι᾽ αὐτὴν ταύτην τὴν αἰτίαν τὴν Εὐρυδίκην παρέδοτε καὶ τὴν ὁμογενῆ μου Ἄλκηστιν παρεπέμψατε Ἡρακλεῖ χαριζόμενοι.*

Θὰ σοῦ θυμίσω, Πλούτων, ὅτι στὸν Ὀρφέα, ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς αἰτίας, παρεδώσατε τὴν Εὐρυδίκη[214] καὶ ἐβοηθήσατε τὴν συγγενῆ μου Ἄλκηστιν νὰ περάσῃ, κάνοντας χάριν εἰς τὸν Ἡρακλῆ[215].

---

[214] Ὁ Ὀρφεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ Οἰάγρου, βασιλέως τῆς Θρᾴκης. Θεωρεῖται ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς ποιητὰς καὶ μουσικοὺς τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὁ ἐφευρέτης, ἢ αὐτὸς ποὺ ἐτελειοποίησε τὴν λύρα. Μὲ τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς του, μποροῦσε νὰ γοητεύσῃ τὰ ἄγρια ζῷα, νὰ διεγείρῃ τὰ δένδρα καὶ τοὺς βράχους σὲ χορό, ἀκόμα καὶ νὰ σταματήσῃ τὴν ῥοὴ τῶν ποταμῶν. Ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τοῦ πολιτισμοῦ, ἐδίδαξε στὴν ἀνθρωπότητα τὶς τέχνες τῆς φαρμακευτικῆς, τῆς γραφῆς καὶ τῆς γεωργίας. Στενὰ συνδεδεμένος μὲ τὴν θρησκευτικὴ ζωή, ἦτο οἰωνοσκόπος καὶ μάντις. Ἵδρυσε ἢ κατέστησε προσβάσιμα πολλὰ σημαντικὰ μυστήρια, ὅπως αὐτὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Διονύσου. Καθιέρωσε τελετουργικά, δημόσια καὶ ἰδιωτικά, καὶ ὑπαγόρευσε ἀρχικὲς καὶ ἐξαγνιστικὲς τελετουργίες. Ἡ πιὸ διάσημη ἱστορία εἰς τὴν ὁποίαν πρωταγωνιστεῖ ὁ Ὀρφεύς, εἶναι αὐτὴ τῆς συζύγου του Εὐρυδίκης. Ἡ Εὐρυδίκη δαγκώθηκε ἀπὸ ἕνα ἑρπετὸν καὶ ἀπέθανε. Ἀλλόφρων ὁ Ὀρφεὺς ἔπαιζε μουσικὴ καὶ τραγουδοῦσε τόσο θρηνητικά, ποὺ ὅλες οἱ νύμφες καὶ οἱ θεοὶ ἔκλαψαν καὶ τὸν συνεβούλευσαν νὰ κατεβῇ στὸν Ἅδη. Ὁ Ὀρφεὺς κατέβηκε στὸν Κάτω Κόσμο καὶ μὲ τὴν μουσική του ἀπάλυνε τὶς καρδιὲς τοῦ Ἅδου καὶ τῆς Περσεφόνης, οἱ ὁποῖοι συνεφώνησαν νὰ ἐπιτρέψουν στὴν Εὐρυδίκη νὰ ἐπιστρέψῃ μαζί του στὴν γῆ. Ἀλλὰ ἡ συμφωνία ποὺ συνόδευε τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἦτο ὅτι ἔπρεπε νὰ περπατᾷ μπροστὰ ἀπὸ αὐτὴν καὶ νὰ μὴ κυττάξῃ πίσω μέχρι νὰ φθάσῃ στὸν Ἐπάνω Κόσμο. Μέσα στὴν ἀγωνία του παρέβη τὴν ἐντολὴ καὶ ἡ Εὐρυδίκη ἐξηφανίσθη, γυρίζοντας πίσω εἰς τὸν Ἅδην.

[215] Ἐπειδὴ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ Ἀσκληπιός, ἀνάσταινε νεκρούς, ὁ Ζεὺς τὸν ἐκεραύνωσε καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐτόξευσε τοὺς Κύκλωπας οἱ ὁποῖοι εἶχαν χαρίσει στὸν Δία τὸν κεραυνό. Ὁ Ζεὺς γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο τὸν ἐτιμώρησε καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ κατεβῇ στὴν γῆν γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς δοῦλος τὸν Ἄδμητο, βασιλέα τῶν Θεσσαλικῶν Φερρῶν. Ὁ Ἀπόλλων ἐπέρασε ἐννέα χρόνια στὴν δούλεψη τοῦ βασιλέως βόσκοντας τὶς ἀγελάδες του καὶ τοῦ ἐχάρισε τὴν φιλία του, ἀφοῦ ὁ Ἄδμητος τοῦ ἐφέρετο πάντοτε μὲ σεβασμό. Ἐκεῖνον τὸν καιρό, ὁ Πελίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰωλκοῦ, θέλοντας νὰ βρῇ τὸν κατάλληλο σύζυγο γιὰ τὴν ὄμορφη κόρη του Ἄλκηστιν, ἐκήρυξε ὅτι θὰ τὴν ἔπαιρνε γυναῖκα του ὅποιος θὰ ἔζευε στὸ γαμήλιο ἅρμα δύο ἀγρίμια διαφορετικοῦ γένους. Αὐτὸ βέβαια ἦτο ἀδύνατον γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὄχι ὅμως γιὰ τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος ἐξημέρωσε ἕναν ἀγριόχοιρο καὶ ἕναν λέοντα καὶ ἐβοήθησε τὸν Ἄδμητο νὰ κερδίσῃ τὸ χέρι καὶ τὴν καρδιὰ τῆς Ἀλκήστιδος. Ὁ γάμος ἔγινε μὲ ἀφάνταστη μεγαλοπρέπεια. Προσεφέρθησαν θυσίες σὲ ὅλους τοὺς θεούς, ἀλλὰ ἐλησμονήθη ἡ θεὰ Ἄρτεμις, ἡ ὁποία ἐξοργισμένη κατεδίκασε τὸν Ἄδμητο εἰς θάνατον. Ὁ Ἀπόλλων προσεπάθησε νὰ καταλαγιάσῃ τὴν ὀργὴν τῆς ἀδελφῆς του καὶ τελικῶς τὴν ἔπεισε νὰ τροποποιήσῃ τὴν θανατικὴν καταδίκην τοῦ Ἀδμήτου. Δὲν θὰ ἀπέθνησκε, ἐὰν εὑρίσκετο κάποιος ἄλλος, ὁ ὁποῖος νὰ τὸν ἀγαποῦσε τόσο πολύ, ὥστε μὲ τὴν θέλησίν του νὰ πέθαινε ἀντ᾽ αὐτοῦ. Κανεὶς φίλος τοῦ Ἀδμήτου, ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι πρὶν ὡρκίζοντο στὴν φιλία τους, οὔτε ἀκόμη καὶ οἱ γέροι γονεῖς του, δὲν ἐδέχθησαν νὰ πεθάνουν γιὰ χάριν του. Μόνον ἡ γυναῖκα του ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ πεθάνῃ ἀντὶ τοῦ συζύγου της. Ἀποχαιρέτησε τοὺς δικούς της κι ἐξάπλωσε στὴν νεκρικὴ κλίνη, παρὰ τὶς προσπάθειες τοῦ Ἀδμήτου νὰ τῆς ἀλλάξῃ τὴν ἀπόφασιν. Ἔφθασε τότε στὸ παλάτι

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Θελήσεις δὲ οὕτως κρανίον γυμνὸν ὂν καὶ ἄμορφον τῇ καλῇ σου ἐκείνῃ νύμφῃ φανῆναι; πῶς δὲ κἀκείνη προσοίσεταί σε οὐδὲ διαγνῶναι δυναμένη; φοβήσεται γὰρ εὖ οἶδα καὶ φεύξεταί σε καὶ μάτην ἔσῃ τοσαύτην ὁδὸν ἀνεληλυθώς.*

Θὰ θελήσῃς ὄντας ἔτσι, κρανίον γυμνὸν καὶ ἄμορφον, νὰ ἐμφανισθῇς στὴν ὡραία σου ἐκείνη νύμφη; Καὶ ἐκείνη μὲ ποιόν τρόπο θὰ σὲ πλησιάσῃ ἀφοῦ δὲν θὰ μπορῇ νὰ σὲ διακρίνῃ; Διότι θὰ φοβηθῇ, τὸ ξέρω καλά, καὶ θὰ σοῦ φύγῃ καὶ μάταια θὰ ἔχῃς ἀνέβει τόσον δρόμο.

{ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ} *Οὐκοῦν, ὦ ἄνερ, σὺ καὶ τοῦτο ἴασαι καὶ τὸν Ἑρμῆν κέλευσον, ἐπειδὰν ἐν τῷ φωτὶ ἤδη ὁ Πρωτεσίλαος ᾖ, καθικόμενον ἐν τῇ ῥάβδῳ νεανίαν εὐθὺς καλὸν ἀπεργάσασθαι αὐτόν, οἷος ἦν ἐκ τοῦ παστοῦ.*

Λοιπόν, ἄνδρα μου, ἐσὺ ἴασαι καὶ αὐτὸ καὶ διάταξε τὸν Ἑρμῆ, ὅταν πλέον ὁ Πρωτεσίλαος εὑρεθῇ εἰς τὸ φῶς, ἀφοῦ τὸν ἀκουμπήσῃ μὲ τὴν ῥάβδο[216], νὰ τὸν καταστήσῃ ἀμέσως ὡραῖο νεαρό, ὁποῖος ἦτο τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου του.

ὁ Ἡρακλῆς ὁ ὁποῖος, πηγαίνοντας στὴν Θρᾴκη, ἐπέρασε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν παλαιό, ἐπιστήθιο φίλο του Ἄδμητο. Αὐτὸς τὸν ἐδέχθη μὲ χαρά, κρύβοντας τὸ βαρὺ πένθος του, γιὰ νὰ μὴν τὸν στενοχωρήσῃ. Ὁ Ἡρακλῆς ῥίχτηκε στὸ φαγοπότι καὶ στὸ τραγούδι. Ἀπὸ κάποιον δοῦλο ὅμως, ἔμαθε τὴν συμφορὰ ποὺ εἶχε βρεῖ τὸν βασιλέα καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ ἔτρεξε γιὰ νὰ προλάβῃ τὸν Χάρο ποὺ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ περνοῦσε μὲ τὴν ψυχὴ τῆς Ἀλκήστιδος τὸν ποταμὸ Ἀχέροντα. Ἀφοῦ ἐπάλεψε μαζί του, ἢ κατ' ἄλλους ἀφοῦ κατέβηκε στὸν Ἅδη καὶ ἔδεσε τὸν Θάνατον μὲ ἀδαμάντινα δεσμά, τὸν ἐνίκησε καὶ τὴν ἐγύρισε πάλι στὴν ζωὴ καὶ στὸν ἄνδρα της.

216 Τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν μαγικῶν ῥάβδων στὴν μυθιστοριογραφία φαντασίας εἶναι ἡ χρῆσις τους ὡς ἐργαλεῖα γιὰ ξόρκια. Στὴν δραματικὴ μυθιστοριογραφία, οἱ ῥάβδοι χρησιμεύουν ὡς ἰσχυρὰ ὅπλα στὶς μονομαχίες. Ἡ πρώτη μαγικὴ ῥάβδος ἀναφέρεται στὴν Ὀδύσσεια τοῦ Ὁμήρου καὶ εἶναι αὐτὴ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ ἡ Κίρκη γιὰ νὰ μεταμορφώσῃ τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσέως σὲ χοίρους. Ὁ Ἑρμῆς διαθέτει τὴν χρυσῆ ῥάβδο τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς εὐτυχίας (τὸ κηρύκειον) τὴν ὁποίαν τοῦ ἐχάρισε ὁ Ἀπόλλων. Τὰ ἰταλικὰ παραμύθια στὰ τέλη τοῦ Μεσαίωνος, τοποθετοῦν ῥάβδους στὰ χέρια ἰσχυρῶν νεράιδων. Στὶς ἀγγλικὲς καὶ σκοτικὲς μπαλάντες, οἱ νεράιδες χρησιμοποιοῦν ἀσημένιες ῥάβδους γιὰ νὰ μεταμορφώσουν τὰ θύματά τους. Ἴσως ἡ πλέον ἐντυπωσιακὴ καὶ ὀλιγότερον γνωστὴ χρῆσις μαγικῆς ῥάβδου γίνεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ, τουλάχιστον ὅπως ἀπεικονίζεται σὲ τοιχογραφίες οἱ ὁποῖες εὑρέθησαν σὲ κατακόμβες τῆς Ῥώμης (Catacombe di via Latina, Catacombe di Via Anapo, Catacombe dei Santi Marcellino e Pietro). Οἱ ἐν λόγῳ τοιχογραφίες χρονολογοῦνται μεταξὺ 3ου καὶ 4ου αἰῶνος μ.Χ., στὶς ὁποῖες ὁ Ἰησοῦς ἀπεικονίζεται ὡς κοντοκουρεμένος καὶ ἀγένειος νέος, ἐνδεδυμένος μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, νὰ κρατῇ μία μικρὰ ῥάβδο, μὲ τὴν βοήθεια τῆς ὁποίας πολλαπλασιάζει τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τὰ

{ΠΛΟΥΤΩΝ} *Ἐπεὶ Φερσεφόνη συνδοκεῖ, ἀναγαγὼν τοῦτον αὖθις ποίησον νυμφίον· σὺ δὲ μέμνησο μίαν λαβὼν ἡμέραν.*

Ἀφοῦ συμφωνεῖ καὶ ἡ Περσεφόνη, ὅταν τὸν ὁδηγήσῃς ἐπάνω κάνε τον πάλι γαμβρό. Ἐσὺ ὅμως νὰ θυμᾶσαι ὅτι ἔλαβες μία ἡμέρα[217].

δύο ψάρια, πραγματοποιεί τὸ θαῦμα τοῦ παραλύτου καὶ ἀνασταίνῃ τὸν νεκρὸ Λάζαρο. Οἱ τοιχογραφίες ἀφήνουν εὔκολα νὰ ἐννοηθῇ ὅτι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ Ῥωμαῖοι ἦσαν ἀπόλυτα ἐξοικειωμένοι μὲ τὴν ἰδέα τῆς μαγικῆς ῥάβδου, τὴν ὁποίαν θεωροῦσαν ἀπαραίτητον σύνεργον ὁποιουδήποτε θαυματοποιοῦ, ἀκόμα καὶ ἐὰν αὐτὸς ἦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ ποιμαντορικὴ ῥάβδος τῶν συγχρόνων χριστιανῶν ἐπισκόπων καὶ πατριαρχῶν θὰ πρέπῃ νὰ θεωρηθῇ ὡς μία μετεξέλιξις αὐτῆς τῆς μαγικῆς ῥάβδου, ἀφοῦ ὄχι μόνον ἀποτελεῖ σύμβολον δυνάμεως, ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας, ἀλλὰ πολὺ συχνὰ κοσμεῖται στὴν κορυφή της μὲ μαγικὰ σύμβολα, ὅπως εἶναι οἱ δράκοι καὶ οἱ ὄφεις.

217 Ἐμπνευσμένο ἀπὸ αὐτὸν τὸν διάλογο εἶναι καὶ τὸ τραγούδι «Πρωτεσίλαος» ἀπὸ τὸν δίσκο μὲ τίτλο «Λουκιανοῦ - Νεκρικοὶ Διάλογοι» (1974), σὲ μουσικὴ Μίμη Πλέσσα καὶ στίχους Κώστα Βίρβου. Ἐπειδή μοῦ ἄρεσε πάρα πολὺ παραθέτω τοὺς στίχους: «Ἄσε με Χάρε νὰ κινήσω | νὰ βρῶ ἐκείνη π' ἀγαπῶ | θέλω γλυκὰ νὰ τὴν φιλήσω | θέλω δυὸ λόγια νὰ τῆς πῶ. | Βρῆκα καὶ ἤπια τὸ θολό, πικρὸ | νερὸ τῆς λησμοσύνης | μήπως μπορέσω καὶ τὴν βγάλω | ἀπὸ τὴν δόλια μου καρδιὰ | μ' ἀπ' τὴν ματιά μου τὴν ὑγρὴ στιγμὴ | στιγμὴ δὲν μοῦ τὴν σβήνεις | τί κι ἂν μὲ ῥίξῃς Χαροντά μου | στὰ σκοτάδια τὰ βαθιά. | Ἄσε νὰ πάω μιὰ νύχτα μόνο | γιὰ νὰ μὲ δῇ καὶ νὰ τὴν δῶ | νὰ τῆς γλυκάνω κάθε πόνο | κι ἴσως τὴν φέρω κάτω ἐδῶ».

ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΜΑΥΣΩΛΟΥ

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ὦ Κάρ, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς καὶ πάντων ἡμῶν προτιμᾶσθαι ἀξιοῖς;*

Κάρ, γιὰ ποιό [πρᾶγμα] μεγαλοφρονεῖς καὶ ἔχεις τὴν ἀξίωσιν νὰ τιμᾶσαι περισσότερο ἀπ' ὅλους ἐμᾶς;

{ΜΑΥΣΩΛΟΣ} *Καὶ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ μέν, ὦ Σινωπεῦ, ὃς ἐβασίλευσα Καρίας μὲν ἁπάσης, ἦρξα δὲ καὶ Λυδῶν ἐνίων καὶ νήσους δέ τινας ὑπηγαγόμην καὶ ἄχρι Μιλήτου ἐπέβην τὰ πολλὰ τῆς Ἰωνίας καταστρεφόμενος· καὶ καλὸς ἦν καὶ μέγας καὶ ἐν πολέμοις καρτερός· τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι ἐν Ἁλικαρνασσῷ μνῆμα παμμέγεθες ἔχω ἐπικείμενον, ἡλίκον οὐκ ἄλλος νεκρός, ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐς κάλλος ἐξησκημένον, ἵππων καὶ ἀνδρῶν ἐς τὸ ἀκριβέστατον εἰκασμένων λίθου τοῦ καλλίστου, οἷον οὐδὲ νεὼν εὕροι τις ἂν ῥᾳδίως. οὐ δοκῶ σοι δικαίως ἐπὶ τούτοις μέγα φρονεῖν;*

Καὶ γιὰ τὴν βασιλεία, Σινωπεῦ, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσα μὲν ὅλης τῆς Καρίας[218], ἐξουσίαζα δὲ καὶ ὁρισμένους ἀπὸ τοὺς Λυδούς, καὶ ὑπέταξα κάποιες νήσους, καὶ ἔφθασα μέχρι τὴν Μίλητο ἀφοῦ ὑπέταξα τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἰωνίας. Καὶ ὡραῖος ἤμουν καὶ ὑψηλὸς καὶ στοὺς πολέμους δυνατός. Τὸ σημαντικώτερο ὅμως [εἶναι], ὅτι ἔχω στὴν Ἁλικαρνασσὸ μνῆμα παμμέγεθες[219] νὰ κεῖται ἀπὸ ἐπάνω, τόσο, ὅσο κανεὶς ἄλλος νεκρός [δεν έχει], ἀλλὰ οὔτε ἔτσι περιβεβλημένο μὲ τόσο κάλλος, ἵππων καὶ ἀνδρῶν ἀπεικονισμένων μὲ τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια ἀπὸ τὸν ὡραιότερον λίθον, τέτοιον ποὺ οὔτε στοὺς ναοὺς θὰ μποροῦσε τυχὸν κάποιος νὰ βρῇ εὐκόλως. Δὲν σοῦ φαίνομαι ὅτι δικαίως μεγαλοφρονῶ γι' αὐτά;

---

[218] Καρία ἢ Καρική: Ἀρχαία παράλια χώρα στὴν Μικρὰ Ἀσία τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες διέκρινον στὴν «Μεσογειακὴν» ἢ «Ἄνω Καρία» καὶ στὴν «Ἐπὶ τῇ Θαλάττῃ». Κατελάμβανε τὴν νοτιοδυτικὴ ἄκρη τῆς Μ. Ἀσίας κειμένη, ἔναντι τῶν νήσων Σάμου μέχρι καὶ Ῥόδου. Ὁλόκληρη ἡ χώρα εἶναι ὀρεινὴ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λοφώδης μὲ πολλὲς κοιλάδες καὶ μία εὔφορη πεδιάδα ἡ ὁποία διαρρέεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ Μαίανδρο, μὲ ἄφθονα γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρξε σπουδαῖον κέντρον ἐμπορίου. Κυριώτερες πόλεις της ἦσαν ἡ Ἁλικαρνασσός, ἡ Κνίδος, ἡ Σαλβάκη, τὰ Καρύανα, ἡ Κίδραμος καὶ τὰ Μύλασα.

[219] Μαύσωλος: Δυνάστης τῆς Καρίας. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Μύλασα καὶ ἀπέθανε τὸ 353π.Χ., ἄτεκνος. Τὸν διεδέχθη ἡ σύζυγος καὶ ἀδελφή του Ἀρτεμισία, ἡ ὁποία πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ὑπερμέτρου θλίψεώς της γιὰ τὸν θάνατόν του, ἔκτισε τὸ Μαυσωλεῖον, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἕνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου. Ἔχουν διασωθῆ τμήματα τῆς ζωφόρου του, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον τοῦ Λονδίνου.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ φῂς καὶ τῷ κάλλει καὶ τῷ βάρει τοῦ τάφου;*

Γιὰ τὴν βασιλεία λὲς καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ βάρος τοῦ τάφου;

{ΜΑΥΣΩΛΟΣ} *Νὴ Δί' ἐπὶ τούτοις.*

Μὰ τὸν Δία, γι' αὐτά.

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Ἀλλ', ὦ καλὲ Μαύσωλε, οὔτε ἡ ἰσχὺς ἔτι σοι ἐκείνη οὔτε ἡ μορφὴ πάρεστιν· εἰ γοῦν τινα ἑλοίμεθα δικαστὴν εὐμορφίας πέρι, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα τὸ σὸν κρανίον προτιμηθείη ἂν τοῦ ἐμοῦ· φαλακρὰ γὰρ ἄμφω καὶ γυμνά, καὶ τοὺς ὀδόντας ὁμοίως προφαίνομεν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφῃρήμεθα καὶ τὰς ῥῖνας ἀποσεσιμώμεθα. ὁ δὲ τάφος καὶ οἱ πολυτελεῖς ἐκεῖνοι λίθοι Ἁλικαρνασσεῦσι μὲν ἴσως εἶεν ἐπιδείκνυσθαι καὶ φιλοτιμεῖσθαι πρὸς τοὺς ξένους, ὡς δή τι μέγα οἰκοδόμημα αὐτοῖς ἐστιν· σὺ δέ, ὦ βέλτιστε, οὐχ ὁρῶ ὅ τι ἀπολαύεις αὐτοῦ, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο φῄς, ὅτι μᾶλλον ἡμῶν ἀχθοφορεῖς ὑπὸ τηλικούτοις λίθοις πιεζόμενος.*

Ἀλλά, ὡραῖε Μαύσωλε, οὔτε ἡ ἰσχύς σου ἐκείνη πλέον, οὔτε ἡ μορφή σου εὑρίσκονται ἐδῶ. Ἐὰν βεβαίως εἴχαμε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιλέξουμε κάποιον δικαστὴ περὶ ὀμορφιᾶς, δὲν μπορῶ νὰ πῶ, ἕνεκα τίνος [πράγματος] τὸ δικό σου κρανίον θὰ μποροῦσε νὰ προτιμηθῇ ἀντὶ τοῦ δικοῦ μου. Διότι καὶ τὰ δύο εἶναι φαλακρὰ καὶ γυμνά, καὶ τὰ δόντια προβάλλουμε ὁμοίως καὶ τὰ μάτια μας ἔχουν ἀφαιρεθῇ καὶ οἱ μύτες μας ἔχουν γίνει πλακουτσωτές. Ὁ τάφος καὶ οἱ πολυτελεῖς ἐκεῖνοι λίθοι, θὰ μποροῦσαν ἴσως νὰ χρησιμεύουν στοὺς Ἁλικαρνασσεῖς γιὰ νὰ ἐπιδεικνύωνται καὶ νὰ συναγωνίζωνται τοὺς ξένους, ὡς πρὸς τὸ τί μέγα οἰκοδόμημα ὑπάρχει εἰς αὐτούς! Ἐσὺ ὅμως, φίλε μου, δὲν βλέπω τί θὰ ἀπολαύσῃς ἀπὸ αὐτό, ἐκτὸς καὶ ἂν ἰσχυρίζεσαι, ὅτι εἶσαι φορτωμένος περισσότερο ἀπὸ ἐμᾶς, καθὼς πιέζεσαι ἀπὸ τόσο μεγάλους λίθους.

{ΜΑΥΣΩΛΟΣ} *Ἀνόνητα οὖν μοι ἐκεῖνα πάντα καὶ ἰσότιμος ἔσται Μαύσωλος καὶ Διογένης;*

Ἄχρηστα λοιπὸν μοῦ [εἶναι] ὅλα ἐκεῖνα καὶ ἰσότιμος θὰ εἶναι ὁ Μαύσωλος μὲ τὸν Διογένη;

{ΔΙΟΓΕΝΗΣ} *Οὐκ ἰσότιμος, ὦ γενναιότατε, οὐ γάρ· Μαύσωλος μὲν γὰρ οἰμώξεται μεμνημένος τῶν ὑπὲρ γῆς, ἐν οἷς εὐδαιμονεῖν ᾤετο, Διογένης δὲ*

καταγελάσεται αὐτοῦ. καὶ τάφον ὁ μὲν ἐν Ἁλικαρνασσῷ ἐρεῖ ἑαυτοῦ ὑπὸ Ἀρτεμισίας τῆς γυναικὸς καὶ ἀδελφῆς κατεσκευασμένον, ὁ Διογένης δὲ τοῦ μὲν σώματος εἰ καί τινα τάφον ἔχει οὐκ οἶδεν· οὐδὲ γὰρ ἔμελεν αὐτῷ τούτου· λόγον δὲ τοῖς ἀρίστοις περὶ τούτου καταλέλοιπεν ἀνδρὸς βίον βεβιωκὼς ὑψηλότερον, ὦ Καρῶν ἀνδραποδωδέστατε, τοῦ σοῦ μνήματος καὶ ἐν βεβαιοτέρῳ χωρίῳ κατεσκευασμένον.

Ὄχι ἰσότιμος, γενναιότατε, ὄχι, ἀφοῦ ὁ Μαύσωλος θὰ ὀδύρεται καθὼς θὰ θυμᾶται τὰ ὑπὲρ τῆς γῆς, ἐντός των ὁποίων ἐνόμιζε ὅτι εὐδαιμονεῖ, ἐνῷ ὁ Διογένης θὰ τὸν κοροϊδεύῃ. Καὶ ὁ μὲν θὰ λέῃ [ὅτι ἔχει] γιὰ τὸν ἑαυτόν του τάφο κατασκευασμένο στὴν Ἁλικαρνασσὸ ἀπὸ τὴν Ἀρτεμισία, τὴν γυναῖκα καὶ ἀδελφή του, ἐνῷ ὁ Διογένης δὲν ξέρει καὶ ἐὰν ἔχῃ κάποιον τάφο γιὰ τὸ σῶμα. Οὔτε τὸν ἔμελε αὐτό. Ἔχει ὅμως ἀφήσει λόγο στοὺς ἀρίστους περὶ τούτου, ἔχοντας ζήσει βίον ἀνδρός, δουλοπρεπέστατε τῶν Καρῶν[220], ἀνώτερο τοῦ μνήματός σου καὶ οἰκοδομημένο σὲ πιὸ στέρεο τόπο.

[220] Παρ' ὅλον ποὺ οἱ Κᾶρες στὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τους ὑπῆρξαν λαμπροὶ πολεμισταί, ἀργότερον ἀπέκτησαν τὴν φήμη δολίων, φυγοπόνων, ἀτόλμων καὶ γενικῶς εὐτελῶν ἀνθρώπων, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες παροιμίες καὶ φράσεις: «Λυδοὶ πονηροί, δεύτεροι δὲ Αἰγύπτιοι, τρίτοι δὲ πάντων Κᾶρες ἐξωλέστατοι», «Καππαδόκες, Κύλικες, Κᾶρες τρία Κ κάκιστα», «ἐν Κᾶρι κινδυνεύειν», γιὰ ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἀποφεύγουν τὸν κίνδυνο ἢ ἀφήνουν νὰ κινδυνεύσουν ἄλλοι ἀντὶ αὐτῶν, «ἐν Καρὸς μοῖρα» γιὰ ἀνθρώπους εὐτελεῖς, χυδαίους καὶ δουλοπρεπεῖς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς ἀντιμετώπιζαν περιφρονητικῶς καὶ τοὺς χρησιμοποιοῦσαν ὡς δούλους.

ΝΙΡΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΡΣΙΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΝΙΠΠΟΥ

{ΝΙΡΕΥΣ} *Ἰδοὺ δή, Μένιππος οὑτοσὶ δικάσει, πότερος εὐμορφότερός ἐστιν. εἰπέ, ὦ Μένιππε, οὐ καλλίων σοι δοκῶ;*

Ἰδοὺ λοιπόν, αὐτὸς ὁ Μένιππος θὰ δικάσῃ ποιός ἀπὸ τοὺς δύο εἶναι ὀμορφότερος. Πές, Μένιππε, δὲν σοῦ φαίνομαι ὡραιότερος;

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Τίνες δὲ καὶ ἔστε; πρότερον, οἶμαι, χρὴ γὰρ τοῦτο εἰδέναι.*

Καὶ [ἐσεῖς] ποιοί εἶσθε; Πρῶτα ἀπ' ὅλα, νομίζω, αὐτὸ πρέπει νὰ γνωρίζω.

{ΝΙΡΕΥΣ} *Νιρεὺς καὶ Θερσίτης.*

Ὁ Νιρεὺς καὶ ὁ Θερσίτης[221].

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Πότερος οὖν ὁ Νιρεὺς καὶ πότερος ὁ Θερσίτης; οὐδέπω γὰρ τοῦτο δῆλον.*

Ποιός λοιπὸν ἀπὸ τοὺς δύο [εἶναι] ὁ Νιρεὺς καὶ ποιός ὁ Θερσίτης; Διότι μέχρι τώρα αὐτὸ δὲν [εἶναι] φανερόν.

{ΘΕΡΣΙΤΗΣ} *Ἓν μὲν ἤδη τοῦτο ἔχω, ὅτι ὅμοιός εἰμί σοι καὶ οὐδὲν τηλικοῦτον διαφέρεις ἡλίκον σε Ὅμηρος ἐκεῖνος ὁ τυφλὸς ἐπήνεσεν ἁπάντων εὐμορφότερον προσειπών, ἀλλ' ὁ φοξὸς ἐγὼ καὶ ψεδνὸς οὐδὲν χείρων ἐφάνην τῷ δικαστῇ. ὅρα δὲ σύ, ὦ Μένιππε, ὅντινα καὶ εὐμορφότερον ἡγῇ.*

Ἔχω ἤδη ἕνα πλεονέκτημα, ὅτι εἶμαι ὅμοιος μὲ ἐσένα καὶ σὲ τίποτε δὲν ὑπερτερείς τόσο πολὺ ὅσο σὲ ἐπαίνεσε ἐκεῖνος ὁ τυφλὸς ὁ Ὅμηρος[222], ὁ ὁποῖος σὲ ἐχαρακτήρισε

---

[221] Υἱὸς τοῦ Ἀγρίου καὶ τῆς Δίας, ἀπὸ τὴν Αἰτωλία. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει (Ἰλιὰς Β 216-219) ὅτι ἦτο ἀλλοίθωρος, κυρτὸς καὶ χωλός. Θεωρεῖται ὁ χειρότερος Ἕλλην, ὁ ὁποῖος συνεχῶς μαλώνει καὶ ὑβρίζει τοὺς ἄλλους. Τὰ εἰρωνικὰ καὶ προσβλητικά του λόγια ἐκνεύριζαν τὸν Ὀδυσσέα, ὁ ὁποῖος ἀναγκάσθηκε κάποτε νὰ τὸν κτυπήσῃ. Ὁ Κόιντος ὁ Σμυρναῖος ἀναφέρει εἰς τὸ ἔργον του «Οἱ μεθ' Ὅμηρον λόγοι» ὅτι τὸν ἐφόνευσε ὁ Ἀχιλλεύς, ἐπειδὴ κορόιδεψε τὸν ἔρωτά του γιὰ τὴν Ἀμαζόνα Πενθεσίλεια (Λόγος Α' στ.718-747).

[222] Ἐδῶ εἰρωνικῶς καὶ ὄχι κυριολεκτικῶς. Τὰ περὶ τυφλότητος τοῦ Ὁμήρου δὲν εὐσταθοῦν. Ὁ Ἡσύχιος, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ὁμήρου δίδει τὶς ἑξῆς ἐξηγήσεις: α) ὁ διδόμενος ὡς ἐνέχυρον, β) ὁ τυφλός, ἀπὸ τὴν παρετυμολογία τοῦ «ὁ μὴ ὁρῶν». Ἢ πρόκειται γιὰ παρεξήγησιν αὐτῆς τῆς παρετυμολογίας ἢ εἶναι πιθανὸν ὁ Ποιητὴς νὰ ἔχασε τὸ φῶς του σὲ προχωρημένη ἡλικία, ὅπως καὶ ὁ ποιητὴς Θάμυρις. «Διεφθάρη δὲ ὁ Θάμυρις ὑπὸ νόσου τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Ὁμήρῳ συνέπεσεν ὕστερον» (Παυσανίας, Μεσσηνιακά, 4.33.7). Οἱ ἔξοχες εἰκόνες τοῦ ἐν κινήσει πλήθους, τὶς ὁποῖες παρομοιάζει μὲ τὶς διάφορες κινήσεις τῆς θαλάσσης, οἱ ἐπιστημονικὲς περιγραφὲς τῶν τραυμάτων, τὰ δέκα τουλάχιστον ῥήματα μὲ τὶς

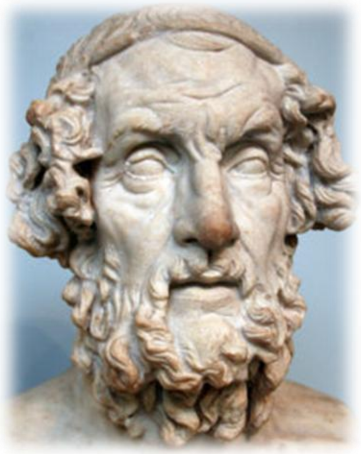
ὀμορφότερο ἀπ' ὅλους. Ἀλλὰ ἐγώ, ὁ φαλακρὸς μὲ τὸ μυτερὸ κεφάλι, σὲ τίποτε δὲν φάνηκα χειρότερος στὸν δικαστή. Δὲς ὅμως καὶ ἐσύ, Μένιππε, ποιόν θεωρεῖς ὀμορφότερο.

{ΝΙΡΕΥΣ} *Ἐμέ γε τὸν Ἀγλαΐας καὶ Χάροπος, "ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον".*

Ἐμένα, τὸν [υἱὸν] τῆς Ἀγλαΐας καὶ τοῦ Χάροπος, «ὁ ὁποῖος, ὡραιότατος ἄνδρας ἦλθον κάτω ἀπὸ τὸ Ἴλιον[223]».

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ γῆν, ὡς οἶμαι, κάλλιστος ἦλθες, ἀλλὰ τὰ μὲν ὀστᾶ ὅμοια, τὸ δὲ κρανίον ταύτῃ μόνον ἄρα διακρίνοιτο ἀπὸ τοῦ Θερσίτου κρανίου, ὅτι εὔθρυπτον τὸ σόν· ἀλαπαδνὸν γὰρ αὐτὸ καὶ οὐκ ἀνδρῶδες ἔχεις.*

Δὲν ἦλθες ὅμως ὡραιότατος καὶ κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, ὅπως νομίζω, ἀλλὰ τὰ μὲν ὀστᾶ [εἶναι] ὅμοια, τὸ δὲ κρανίο σου σὲ αὐτὸ μόνον θὰ μποροῦσε ἴσως νὰ διακριθῆ ἀπὸ τὸ κρανίον τοῦ Θερσίτου, ὅτι τὸ δικό σου εἶναι εὔθραυστον, ἐπειδὴ εἶναι καχεκτικὸν καὶ ὄχι ἀρρενωπόν.

{ΝΙΡΕΥΣ} *Καὶ μὴν ἐροῦ Ὅμηρον, ὁποῖος ἦν, ὁπότε συνεστράτευον τοῖς Ἀχαιοῖς.*

Καὶ ὅμως, ρώτα τὸν Ὅμηρο, ποιός ἤμουν, ὅταν συνεστράτευα μὲ τοὺς Ἀχαιούς.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Ὀνείρατά μοι λέγεις· ἐγὼ δὲ ἃ βλέπω καὶ νῦν ἔχεις, ἐκεῖνα δέ οἱ τότε ἴσασιν.*

Ὄνειρα μοῦ λές. Ἐγὼ βλέπω αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχεις τώρα, ἐκεῖνα τὰ ἐγνώριζον οἱ τότε.

{ΝΙΡΕΥΣ} *Οὔκουν ἐγὼ ἐνταῦθα εὐμορφότερός εἰμι, ὦ Μένιππε;*

Ἐδῶ λοιπόν, δὲν εἶμαι ἐγὼ ὀμορφότερος, Μένιππε;

λεπτὲς ἐννοιολογικὲς ἀποχρώσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «ὁρῶ», δὲν ἐπιτρέπουν νὰ θεωρηθῆ ὁ Ὅμηρος ὡς ἐκ γενετῆς τυφλός, διότι ἀπεικονίζει ἐναργέστατα τὸν αἰσθητὸ κόσμο, κάτι τὸ ὁποῖον προϋποθέτει ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ μεγάλη ὀξυδέρκεια (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς Ἄννας Τζιροπούλου-Εὐσταθίου «Ὅμηρος Τηλεμάχου Ὀδυσσείδης», ἐκδ. Γεωργιάδης, Ἀθῆναι 2003, σελ. 31).

[223] Μετατροπὴ καὶ προσαρμογὴ ἀπὸ τὸν Λουκιανὸ τοῦ στίχου 672 τῆς ῥαψῳδίας Β τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὁμήρου.

{ΜΕΝΙΠΠΟΣ} *Οὔτε σὺ οὔτε ἄλλος εὔμορφος· ἰσοτιμία γὰρ ἐν ᾅδου καὶ ὅμοιοι ἅπαντες.*

Οὔτε ἐσὺ [εἶσαι] ὄμορφος, οὔτε ἄλλος. Διότι [ὑπάρχει] ἰσοτιμία ἐντὸς τοῦ Ἅδου καὶ ὅλοι [εἶναι] ὅμοιοι.

{ΘΕΡΣΙΤΗΣ} *Ἐμοὶ μὲν καὶ τοῦτο ἱκανόν.*

Σὲ ἐμένα καὶ αὐτὸ [εἶναι] ἀρκετό.

<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ</u>

1) Γιῶργος Σιέττος, Νεκρικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερα, ἐκδ. Κυβέλη, Αθῆναι 1997.

2) Δημήτρης Χρηστίδης, Λουκιανὸς - Σάτιρα θανάτου καὶ κάτω κόσμου, ἐκδ. Ζῆτρος, Θεσσαλονίκη 2002.

3) Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος, Λουκιανοῦ Σαμοσατέως Διάλογοι, ἐκδ. Δημητρίου Βιλλίου τοῦ Χίου, Βουκουρέστι 1834.

4) Πότης Πεφάνης & Κώστας Παπαδημητρίου, Λουκιανοῦ Νεκρικοὶ Διάλογοι, ἐκδ. Τύποις Ὀδ. Θεοδωρίδου, Θεσσαλονίκη 1932.

5) Ἰωάννης Κονδυλάκης, Λουκιανοῦ Ἅπαντα, τόμος Β', ἐκδ. Γεώργιος Φέξης, Ἀθῆναι 1910.

6) Ἄννα Τζιροπούλου-Εὐσταθίου, Ἑλληνικὴ Ἀγωγὴ - Μαθήματα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Α', Β', Γ' κύκλου σπουδῶν), ἐκδ. Γεωργιάδης, Ἀθῆναι 2001.

7) Ἄννα Τζιροπούλου-Εὐσταθίου, Ἑλληνικὴ Ἀγωγὴ - Μαθήματα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης - Βιβλίο Καθηγητοῦ καὶ Μελέτης (Α', Β', Γ' κύκλου σπουδῶν), ἐκδ. Γεωργιάδης, Ἀθῆναι 2000.

8) José Luis Navarro González, Luciano - Diálogos de los muertos, Editorial Gredos, Madrid 1992.

9) Νεώτερον ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν «ΗΛΙΟΥ».

10) Ἀλέξανδρος Ῥίζος Ῥαγκαβής, Λεξικὸν τῆς Ελληνικὴς Ἀρχαιολογίας, ἐκδ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδη, Ἀθῆναι 1888.

11) Δημήτριος Δημητράκος, Μέγα Λεξικὸν Ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἐκδ. Δομή, Ἀθῆναι.

12) Ἄδωνις Γεωργιάδης, Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ὅλη ἡ ἀλήθεια, Ἑλλήνων Ἱστορία, τεῦχος 16, Ἀθῆναι 2004.

13) Andrew Chugg, The Lost Tomb of Alexander the Great (ἄρθρον δημοσιευμένον εἰς τὸ διαδίκτυον).

14) Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις http://www.mikrosapoplous.gr/texts1.htm (ἀρχαῖον κείμενον)

15) Peter Helsin, Διογένης, ἐκδ. 3.1.6 (ἐργαλεῖον ἀναζητήσεως).

16) Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις http://apps.lexigram.gr/ (ἐκπαιδευτικὰ λογισμικὰ)

17) Σύμπακτος δίσκος «Thesaurus Linguae Graecae», Scholia in Lucianum, Scholia veteran et recentiora Arethae.

18) Πάπυρος, Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, 2005.

